ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»
ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ТРЕККЕ АРТЕМ СЕРГІЙОВИЧ

УДК 343.137

ДИСЕРТАЦІЯ
КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ

12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____**А.С. Трекке**

Науковий керівник: Татаров Олег Юрійович,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Ірпінь – 2018

АНОТАЦІЯ

Трекке А.С. Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»; Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2018.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню проблем вдосконалення інституту кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості з огляду на нормативні положення чинного кримінального процесуального законодавства та теорію кримінального процесуального права України. Окреслено стан наукової розробки інституту кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості, розкрито методологію проведення досліджень проблем розслідування і розгляду таких кримінальних проваджень. Констатовано спільність рис правової регламентації зазначених договірних процедур у національному законодавстві та законодавстві країн континентальної правової системи: отримання підозрюваними (обвинуваченими) зменшення обвинувачення або пом'якшення покарання в обмін на визнання винуватості, які мають місце до судового розгляду, або у зв'язку з тісною співпрацею з органами досудового розслідування.

Встановлено, що угода про визнання винуватості – процесуально оформлена домовленість, яка укладається, з одного боку, прокурором з метою оптимізації процесу виявлення, припинення, розслідування та запобігання кримінальних правопорушень, а з іншого – підозрюваним, обвинуваченим, який надає кримінально-релевантну інформацію про вчинені ним та іншими особами кримінальні правопорушення, а також надає іншу допомогу правоохоронним органам з метою мінімізації негативних для нього правових

наслідків за вчинений злочин, в обмін на узгоджене покарання.

Аргументовано, що підставами укладення угоди про визнання винуватості є відповідні обставини, наявність яких буде достатньою на момент вирішення питання про її укладення: вчинення особою кримінального правопорушення, що належить до певної категорії; визнання особою вини у вчиненні кримінального правопорушення, щодо якого укладається угода; згода сторін на укладення угоди. Обґрунтовано, що процесуальний порядок укладення угоди про визнання винуватості складається з комплексу визначених КПК України дій та рішень, які у своїй сукупності є складовою інституту кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості, а саме: встановлення підстав для укладення угоди про визнання винуватості; ініціювання укладення угоди про визнання винуватості; безпосереднє укладення угоди про визнання винуватості (уточнення позиції сторін, складання тексту угоди, внесення відповідних виправлень у текст, роз'яснення прокурором наслідків невиконання угоди, виготовлення остаточного варіанту угоди, ознайомлення підозрюваного (обвинуваченого) з її змістом); направлення прокурором обвинувального акта з підписаною сторонами угодою про визнання винуватості до суду.

Доведено, що угода про визнання винуватості як процесуальний документ містить обов'язкові та факультативні складові. До обов'язкових елементів змісту угоди віднесено: зазначення сторін угоди; формулювання підозри чи обвинувачення та його правову кваліфікацію; істотні для відповідного кримінального провадження обставини; беззастережне визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення; узгоджене покарання та згоду на його призначення; наслідки укладення та невиконання угоди. Факультативним елементом змісту угоди про визнання винуватості є зазначення обов'язків підозрюваного, обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою.

З'ясовано, що розгляд щодо угоди про визнання винуватості проводиться

судом під час підготовчого судового засідання за обов'язкової участі сторін угоди з повідомленням інших учасників судового провадження. Під час судового розгляду діяльність прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод спрямована на сприяння здійсненню правосуддя. Діяльність судді зі здійснення правосуддя на цьому етапі має контрольний характер і полягає у перевірці угоди на відповідність вимогам кримінального й кримінального процесуального законодавства.

Зазначено, що за результатами перевірки угоди на відповідність вимогам КПК України та / або закону суд: ухвалює вирок, яким затверджує угоду і призначає узгоджену сторонами міру покарання, або виносить ухвалу про відмову в укладенні угоди про визнання винуватості. Наслідком укладення та затвердження угоди про визнання винуватості для прокурора, підозрюваного чи обвинуваченого є обмеження їхнього права на оскарження вироку, а для підозрюваного чи обвинуваченого – також його відмова від здійснення окремих прав.

Звернуто увагу на те, що за наявності підстав вважати, що угода не виконується або виконується неналежним чином (за відсутності об'єктивних причин), прокурор зобов'язаний реагувати шляхом звернення до суду з обґрунтованим клопотанням про скасування вироку, постановленого на підставі угоди, а також ініціюючи притягнення винної у невиконанні умов угоди особи до юридичної відповідальності. Наголошено, що важливою гарантією прав та законних інтересів обвинуваченого, його захисника, законного представника є можливість апеляційного оскарження ухвали про скасування вироку, яким затверджено угоду про визнання винуватості з підстав невиконання обвинуваченим умов угоди або про відмову у скасуванні такого вироку.

Ключові слова: угода про визнання винуватості, кримінальне провадження, прокурор, суд, підозрюваний, обвинувачений, укладення угоди, затвердження угоди.

ANNOTATION

Trekke A.S. Criminal proceedings on the basis of an agreement on the recognition of guilt. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Examination; Operational-Search Activity. Open International University of Human Development «Ukraine»; University of the State Fiscal Service of Ukraine. Irpin, 2018.

The dissertation is devoted to complex problem research of improvement of the institute of criminal proceedings on the basis of the agreement on Recognition of guilty due to the normative provisions of the current criminal procedural law and criminal theory procedural law of Ukraine. The state of the scientific development of the institute is outlined criminal proceedings on the basis of an agreement on recognition of guilt, is disclosed the methodology for conducting research on the issues of investigation and consideration of such criminal cases. The commonality of the features of legal regulation is stated specified contractual procedures in national legislation and legislation of countries in the continental legal system: receiving suspects (accused) of reducing the charge or mitigating punishment in return for the recognition of guilt that takes place before the court consideration, or in connection with close cooperation with the pre-trial organs investigation.

It has been established that the agreement on the recognition of guilt is procedural a formal agreement concluded, on the one hand, with the prosecutor for the purpose optimize the process of detection, termination, investigation and prevention criminal offenses and on the other - the suspect, the accused, who provides criminally relevant information about his or her actions persons with criminal offenses and also provides other help law enforcement agencies in order to minimize the legal ones that are negative to him the consequences of a crime committed in exchange for an agreed penalty.

It is argued that the grounds for concluding an agreement on recognition Guilty

are the appropriate conditions, the availability of which will be sufficient at the time decision on the issue of its conclusion: the commission of a criminal an offense belonging to a certain category; confession of guilty person committing a criminal offense in respect of which an agreement is concluded; consent parties to enter into an agreement. It is substantiated that the procedural order conclusion of an agreement on the recognition of guilt consists of a complex of the actions and decisions determined by the Criminal Procedure Code of Ukraine, which, in their totality, are an integral part institute of criminal proceedings on the basis of recognition agreement guilty, namely: establishing the grounds and conditions for the conclusion of an agreement on recognition of guilt; initiation of a recognition agreement guilty direct conclusion of an agreement on the recognition of guilt (clarification of the position of the parties, drawing up the text of the agreement, making the corresponding corrections to the text, clarification by the prosecutor of the consequences of failure to comply with the agreement, Making the final version of the agreement, familiarizing the suspect (accused) with its content); indictment by the prosecutor of an indictment with signed by the parties to the agreement on the recognition of guilt to the court.

It is proved that the agreement on the recognition of guilty as procedural document, contains obligatory and optional components. To be obligatory elements of the content of the transaction are as follows: indication of the parties to the agreement; formulation suspicion or accusation and its legal qualifications; essential for appropriate criminal proceedings; unconditional recognition suspect, accused of guilty of committing a criminal offense; agreed penalty and consent for its appointment; consequences conclusion and non-execution of the transaction. Optional content of the agreement on Recognition of guilt is the indication of the duties of the suspect, the accused on cooperation in disclosing a criminal offense committed by another person.

It was clarified that consideration of an agreement on the recognition of guilt is carried out by court during a preparatory trial for the mandatory participation of the parties agreements with notification of other participants in court proceedings. During

trial of prosecutor's activity in criminal proceedings on the basis of the agreements is aimed at promoting the implementation of justice. Judge's activity of the administration of justice at this stage has a controlling character and consists of checking the agreement on compliance with the requirements of criminal and criminal procedural legislation.

It is noted that according to the results of the examination of an agreement on compliance with the requirements of the Criminal Procedure Code of Ukraine and / or the law, the court: adopts a judgment that approves the agreement and assigns a concerted party a measure of punishment, or makes a decision to refuse to conclude an agreement on the recognition of guilt. The consequence of the conclusion and approval of an agreement on the recognition of guilt for a prosecutor, a suspect or accused is the restriction of their right to appeal a sentence, and for a suspect or accused - also his refusal to do certain rights.

Attention is drawn to the fact that if there are grounds for believing that the agreement is not being executed or is being executed improperly (in the absence of objective reasons), the prosecutor is obliged to respond by appealing to the court with a substantiated request for the annulment of the verdict issued on the basis of the agreement, and also initiating the prosecution of the guilty party in non-fulfillment of the terms of the transaction to legal liability. It was emphasized that an important guarantee of the rights and legitimate interests of the accused, his counsel, legal representative, is the possibility of appeal against the decision to cancel the verdict, which approved an agreement on the recognition of guilt due to failure to comply with the terms of the agreement or the refusal to cancel such a sentence.

Keywords: criminal offense agreement, prosecution, court, suspect, accused, conclusion of an agreement, approval of an agreement.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Трекке А. С. Зарубіжний досвід укладення угоди про визнання винуватості. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія: Юридичні науки. 2016. Вип. 6-2. Т. 2. С. 112–117.

2. Трекке А. С. Понятие и сущность соглашения о признании виновности. *Право и политика.* Кыргызская Республика. 2017. № 2. С. 138–144.

3. Трекке А. С. Підстави укладення угоди про визнання винуватості. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2017. Вип. 6. Т. 4. С. 189–193.

4. Трекке А. С. Застосування заходів безпеки у кримінальних провадженнях на підставі угоди про визнання винуватості. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 4. Т. 4. С. 203–208.

5. Трекке А. С. Особливості укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 1. Т. 3. С. 213–218.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Трекке А. С. Деякі особливості підготовчого провадження щодо укладення угоди про визнання винуватості. *Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів*: Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2–3 червня 2017 р.) Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2017. С. 124–126.

7. Трекке А. С. Окремі обставини, що враховуються при укладенні угоди про визнання винуватості та її зміст. *Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства*: Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7–8 квітня 2017 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2017. С. 89–91.

8. Трекке А. С. Формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація як обов’язкові складові угоди про визнання винуватості. *Правові системи суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку*: Міжнар.

наук.-практ. конф. (м. Львів, 16–17 листопада 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. Ч. 1. С. 82–85.

9. Трекке А. С. Порушення умовами угоди прав, свобод чи інтересів сторін або інших осіб, як підстава для відмови у затвердженні угоди про визнання винуватості. *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети:* Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19–20 січня 2018 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 109–111.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ……...……4

ВСТУП…….....…5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ……14

1.1 Стан наукової розробки інституту кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості……...……14

1.2 Методологія проведення досліджень проблем здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості……29

1.3 Зарубіжний досвід укладення угоди про визнання винуватості……..…….36

Висновки до розділу 1……...……60

РОЗДІЛ 2. ПОНЯТТЯ, ПІДСТАВИ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК УКЛАДЕННЯ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ ……..…62

2.1 Поняття та сутність угоди про визнання винуватості…….……62

2.2 Підстави та процесуальний порядок укладення угоди про визнання винуватості…….……77

2.3 Зміст угоди про визнання винуватості та обставини, що враховуються при її укладенні …….……110

Висновки до розділу 2…….……136

РОЗДІЛ 3. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТА НАСЛІДКИ НЕВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ …….....……..141

3.1 Особливості порядку здійснення судового провадження на підставі угоди про визнання винуватості……..…141

3.2 Правові наслідки невиконання угоди про визнання винуватості……169

Висновки до розділу 3……183

ВИСНОВКИ……185

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ……191

ДОДАТКИ……224

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВРУ	Верховна Рада України
ВССУ	Вищий спеціалізований суд України
гр.	громадянин
гр-ка	громадянка
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЗУ	Закон України
КК	Кримінальній кодекс
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс
м.	місто
МВС	Міністерство внутрішніх справ
ООН	Організація Об’єднаних Націй
ППВСУ	Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ
п.	пункт
р.	рік
р.р.	роки
р.н.	рік народження
ст.	стаття
ст. ст.	статті
США	Сполучені Штати Америки
ФРН	Федеративна Республіка Німеччина
ч.	частина

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Правова регламентація інституту укладення угод про визнання винуватості суттєво розширила межі впливу кримінального та кримінального процесуального законодавства в протидії окремим кримінальним правопорушенням. Визначена кримінальним процесуальним законом можливість досягнення консенсусу між підозрюваним чи обвинуваченим і прокурором стала поширеним та ефективним альтернативним способом вирішення кримінально-правових конфліктів.

Сьогодні простежується позитивна динаміка застосування угод про визнання винуватості. Зокрема, станом на 2017 р. органами прокуратури кожен восьмий обвинувальний акт направлено до суду з угодами про примирення або визнання винуватості (721, або 12,6 %); майже кожен п’ятнадцятий (8 007, або 6,5 %) обвинувальний акт скеровано до суду з угодами про визнання винуватості органами поліції; для органів Державної фіскальної служби України цей показник складає – 408 з 813 (або 50,2 %), а для органів Служби безпеки України - 241 (або 22,8 %) відповідно.

Однак норми КПК України, що регламентують процесуальний порядок здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості, не можна охарактеризувати як усталені. У пошуках правових резервів підвищення впливу даного інституту на стримування злочинності постійно ведуться наукові дискусії, вносяться законопроекти із вдосконалення нормативного забезпечення укладення та затвердження угоди про визнання винуватості. Активне наукове дослідження проблем застосування зазначеного інституту виявило численні недоліки в його правовому регулюванні й різноманітні пропозиції щодо його вдосконалення. Зокрема, залишаються невирішеними питання, пов’язані з: обсягом взаємних прав та обов’язків сторін при укладенні та затвердженні угоди про визнання винуватості; гарантіями прав та законних інтересів потерпілого, юридичних осіб у таких кримінальних провадженнях; судовим розглядом зазначених погоджувальних процедур;

правовими наслідками невиконання угоди про визнання винуватості тощо.

Наявність окреслених проблемних питань, які потребують науково обґрунтованих відповідей, дає підстави стверджувати, що інститут укладення угод про визнання винуватості залишається актуальним і потребує подальшого вдосконалення.

Теоретико-правову основу дослідження становлять праці таких вітчизняних учених: Ю. П. Аленін, В. І. Бояров, Г. П. Власова, А. Ф. Волобуєв, В. І. Галаган, Н. В. Глинська, І. В. Гловюк, В. Г. Гончаренко, М. І. Гошовський, Ю. М. Грошевий, М. М. Забарний, П. М. Каркач, А. М. Кислий, Т. В. Корчева, Є. О. Курта, О. П. Кучинська, В. В. Лисенко, Л. М. Лобойко, Є. Д. Лук'янчиков, В. Т. Маляренко, О. Р. Михайленко, М. М. Михеєнко, Н. В. Никитченко, В. Т. Нор, М. А. Погорецький, П. В. Пушкар, Д. Б. Сергєєва, І. О. Сопронюк, С. М. Стахівський, М. С. Строгович, О. Ю. Татаров, В. М. Тертишник, В. В. Тищенко, І. В. Тітко, В. В. Топчій, В. М. Трофименко, А. Р. Туманянц, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник, О. З. Хотинська-Нор, В. П. Шибіко, О. Г. Шило, М. Є. Шумило, В. М. Юрчишин, О. Г. Яновська та ін.

Окремі аспекти досліджуваної тематики розглядали вчені-процесуалісти у своїх дисертаційних роботах, близьких за тематикою до даного дослідження: В. А. Шкелебей «Угоди про примирення й визнання винуватості в кримінальному процесі України та інших країн: порівняльний аналіз» (Київ, 2012); Є. В. Повзик «Правові наслідки визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини: порівняльно-правове дослідження» (Харків, 2013); Р. В. Новак «Кримінальне провадження на підставі угод в Україні» (Харків, 2015); О. О. Леляк «Угода про визнання винуватості у кримінальному процесі України» (Київ, 2015); Г. Ю. Саєнко «Провадження на підставі угод у кримінальному процесі України» (Київ, 2017); П. В. Холодило «Кримінальне провадження на підставі угод про визнання винуватості» (Київ, 2017); Г. Є. Тюрін «Організаційно-правові основи участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод» (Харків, 2017); І. О. Кісліцина «Роль прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод про визнання винуватості: питання теорії і практики» (Одеса, 2018).

Перелічені праці присвячені, головним чином, укладенню угод про визнання винуватості, які досліджуються або в контексті розгляду інших теоретико-прикладних проблем, або ж з позиції прокурорської практики. Натомість, як у доктрині кримінального процесуального права, так і в практичній діяльності судових та правоохоронних органів актуальними залишаються питання: сутності угоди про визнання винуватості; правового становища та гарантій дотримання прав потерпілого, юридичних осіб при укладенні таких угод; про заходи безпеки, які застосовуються щодо підозрюваного, обвинуваченого, який уклав угоду (його родичів і близьких осіб); про повноваження суду та прокурора у вирішенні клопотання підозрюваного, обвинуваченого про укладення угоди тощо.

Викладені обставини зумовили вибір теми дисертаційного дослідження та її актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015, Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р. Обраний напрям дослідження узгоджується з положеннями Концепції реформування кримінальної юстиції в Україні, затвердженої Указом Президента України 08 квітня 2008 р. № 311/2008.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» 01 липня 2014 р. (протокол № 3).

Мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є вирішення наукового завдання щодо розробки теоретичних, нормативних і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення інституту кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості.

Мета дисертаційного дослідження зумовила постановку й необхідність

вирішення наступних завдань:

- розкрити стан наукової розробки інституту кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості;
- визначити методологію проведення досліджень проблем здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості;
- узагальнити зарубіжний досвід укладення угоди про визнання винуватості;
- з'ясувати поняття та розкрити зміст угоди про визнання винуватості;
- визначити підстави та процесуальний порядок укладення угоди про визнання винуватості;
- розкрити зміст угоди про визнання винуватості як документа та охарактеризувати обставини, що враховуються при укладенні;
- визначити особливості порядку здійснення судового провадження на підставі угоди про визнання винуватості;
- охарактеризувати наслідки невиконання угоди про визнання винуватості;
- сформулювати пропозиції щодо удосконалення нормативного регулювання кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості.

Предметом дослідження є кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям наукового дослідження є сукупність філософських, загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. За допомогою *діалектичного методу пізнання* поглиблено понятійний апарат, з'ясовано поняття, зміст, підстави та процесуальний порядок укладення угоди про визнання винуватості, а також наслідки укладення, затвердження та невиконання угоди про визнання винуватості (підрозділи 1.3–3.2). Використання *історичного і порівняльно-*

правового методів дозволило простежити в історичному аспекті окремі процеси, пов'язані з розвитком інституту угод про визнання винуватості, дослідити зарубіжний досвід здійснення договірних процедур у кримінальному провадженні (підрозділи 1.1, 1.3). Метод *функціонального аналізу* дав змогу розглянути особливості використання повноважень прокурора (підрозділи 2.1–3.1), а також суду у кримінальному провадженні на підставі угоди (підрозділи 3.1–3.2). Методи *правового моделювання та правового прогнозування* застосовано при конструюванні оптимальної моделі діяльності прокурора щодо укладення, затвердження та оскарження угоди про визнання винуватості (підрозділи 2.1–3.2). Метод *узагальнення* застосовано при підведенні підсумків за результатами дослідження окремих проблем, що стосуються укладення угод про визнання винуватості (підрозділи 1.3–3.2). *Статистичний* метод дозволив зробити висновки про стан укладення, затвердження (відмови у затвердженні), оскарження угод про визнання винуватості (підрозділи 2.1–3.2). *Соціологічні* методи (анкетування) застосовувалися під час опитування слідчих, прокурорів, суддів та адвокатів за спеціально розробленою анкетою щодо з'ясування ефективності функціонування інституту угод про визнання винуватості (підрозділи 1.3–3.2). Всі методи дослідження використовувалися у взаємозв'язку, що забезпечило переконливість і достовірність наукових результатів.

Емпіричну базу дослідження, що забезпечує обґрунтованість і достовірність викладених у дисертації наукових положень, висновків та рекомендацій, склали дані офіційної статистики щодо укладених та затверджених угод про визнання винуватості (звіти та узагальнення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, практики Європейського суду з прав людини) за період з 2014 по 2018 рр., дані опитування 246 респондентів (45 слідчих, 73 прокурорів, 76 суддів та 52 адвокатів), проведеного у Волинській, Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Львівській, Рівненській областях, а також практичний досвід адвокатської діяльності дисертанта у зазначених категоріях кримінальних проваджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним монографічним дослідженням проблем здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні України. Наукову новизну результатів проведеного дослідження можна конкретизувати в таких положеннях та висновках:

вперше:

– запропоновано передбачити можливість оскарження стороною захисту до вищестоящого прокурора постанови прокурора про відмову в укладенні угоди про визнання винуватості за умови, якщо укладення угоди ініційовано підозрюваним чи його захисником на стадії досудового розслідування;

– аргументовано позицію щодо необхідності доповнення ч. 4 ст. 469 КПК України положенням, відповідно до якого за умови, коли здійснюється кримінальне провадження щодо юридичної особи, обов'язковою умовою укладення угоди про визнання винуватості з підозрюваним, обвинуваченим, який діяв в її інтересах, є відшкодування такою юридичною особою заподіяної шкоди державним чи суспільним інтересам;

– обґрунтовано необхідність обов'язкового залучення до участі у кримінальному провадженні представника потерпілого за умови укладення угоди про визнання винуватості, умовою якої є письмова згода потерпілого, коли волевиявлення потерпілого об'єктивно не може бути з'ясоване з огляду на його важкий фізіологічний стан;

– розроблено авторський механізм затвердження угоди про визнання винуватості у режимі відеоконференції в порядку дистанційного провадження за безпосередньої присутності обвинуваченого у приміщенні, яке відповідно до міжнародно-правових договорів є територією України (посольства, консульства тощо), й за умови завчасного ознайомлення обвинуваченого з правами та обов'язками з метою їх представлення суду на момент розгляду питання про затвердження угоди про визнання винуватості;

удосконалено:

– поняття угоди про визнання винуватості як процесуально оформленої

домовленості, яка укладається, з одного боку, прокурором з метою оптимізації процесу виявлення, припинення, розслідування та запобігання кримінальних правопорушень, а з іншого – підозрюваним, обвинуваченим, який надає кримінально-релевантну інформацію про вчинені ним та іншими особами кримінальні правопорушення, а також іншу допомогу правоохоронним органам з метою мінімізації негативних правових наслідків для нього за вчинений злочин, в обмін на узгоджене покарання;

– положення щодо необхідності розглядати «угоду про визнання винуватості» у двох значеннях: 1) змістовному – як досягнутої між сторонами домовленості з усіх принципових питань, що визначають обґрунтованість її застосування; 2) формально-визначеному – як документа, що посвідчує цю домовленість;

– положення про доцільність законодавчого закріплення обов'язку слідчого, який здійснює досудове розслідування у кримінальному провадженні, передачі прокурору внесеного підозрюваним клопотання про укладення угоди про визнання винуватості;

– наукові ідеї щодо необхідності доповнення КПК України положеннями щодо порядку і умов застосування заходів безпеки у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину або викриття підозрюваним, який не є організатором, інших учасників організованої групи чи злочинної організації чи інших злочинів, вчинених цією групою або організацією;

дістали подальшого розвитку:

– теоретичні погляди щодо передумов виникнення, розвитку та удосконалення інституту провадження на підставі угод про визнання винуватості;

– обґрунтування наукової позиції, згідно з якою суб'єктами правовідносин з укладення угоди про визнання винуватості у вузькому розумінні виступають підозрюваний (обвинувачений) та прокурор; у широкому значенні ними можуть бути захисник і законний представник підозрюваного

(обвинуваченого), потерпілий, представник потерпілого, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження у визначених законом випадках, перекладач, а також суд, який розглядає справу по суті;

– розуміння мети укладення угоди про визнання винуватості з урахуванням інтересів її сторін: 1) швидкого вирішення кримінального конфлікту, 2) визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї вини у вчиненні кримінального правопорушення та 3) процесуальної компенсації;

– наукові ідеї щодо необхідності передбачення в КПК України права на оскарження ухвали суду про відмову у затвердженні угоди про визнання винуватості особами, інтересів яких вона стосується – прокурору, обвинуваченому, його захиснику, законному представнику.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та викладені в роботі положення, висновки та пропозиції є певним внеском у розвиток науки кримінального процесу та можуть використовуватися у різних галузях діяльності, а саме:

- *законодавчій діяльності* – для удосконалення норм чинного кримінального процесуального законодавства України, якими регламентовано процесуальний порядок укладення та затвердження угоди про визнання винуватості (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у законотворчу діяльність Верховної Ради України від 29 січня 2018 р.);

– *практичній діяльності* судових органів – при розробці та удосконаленні відомчих нормативно-правових актів, підготовці посібників, методичних рекомендацій з питань укладення угоди про визнання винуватості, а також під час проведення занять в системі службової підготовки (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 22 січня 2018 р.);

– *освітньому процесі* – під час підготовки лекцій, навчальних програм, тестових завдань, а також при проведенні різних видів занять з дисциплін «Кримінальний процес», «Актуальні проблеми кримінального процесу України» (акт впровадження в освітній процес Національної академії внутрішніх справ від 25 січня 2018 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження оприлюднено у виступах на науково-практичних конференціях: «Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства» (м. Київ, 2017 р.); «Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів» (м. Харків, 2017 р.); «Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети» (м. Одеса, 2018 р.); «Правові системи суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку» (м. Львів, 2018 р.).

Публікації. Основні наукові результати дисертації викладені у 9 наукових публікаціях: 5 статтях у наукових фахових юридичних виданнях, у тому числі 1 у виданні іншої держави, та 4 тез у збірниках доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 247 сторінок, із них основний текст – 190 сторінок, список використаних джерел – 34 сторінки (330 найменувань) та 5 додатків на 23 сторінках.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ

1.1 Стан наукової розробки інституту кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості

На сучасному етапі розвитку України в умовах євроінтеграції активно здійснюється процес побудови правової держави, відбувається переосмислення цінностей та значення багатьох правових інститутів і механізмів. Наразі в Україні набирає силу новий виток судово-правової реформи, реформи кримінальної юстиції [56, с. 21]. Так, прийняття нового кримінального процесуального законодавства, реформування судових і правоохоронних органів, концептуальний перегляд місця та ролі у кримінальному процесі його учасників вимагають поглибленого дослідження та аналізу як раніше невідомих, так і модернізованих окремих процедур кримінального провадження.

У підрозділі не ставимо за мету здійснення періодизації наукової думки на підставі угоди про визнання винуватості. Її, на наш погляд, досить вдало систематизував П. В. Холодило на три етапи: перший – дослідження, що здійснювалися через брак відповідної правової бази у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві (в основному з використанням зарубіжного досвіду або процедур дійового каяття); другий – науковий пошук у період, що передував прийняттю КПК України 2012 року (дослідження проектів КПК і порівняння з КПК зарубіжних країн); третій розпочався після прийняття чинного КПК України [296, с. 7].

Вважаємо доцільним детальніше зупинитись на з’ясуванні теоретичних поглядів щодо передумов виникнення інституту провадження на підставі угод про визнання винуватості, а також на дослідженні сучасного наукового доробку з означеної проблематики в умовах оновленого кримінального процесуального законодавства України. З’ясування стану теоретичної розробленості наукових та

практичних проблем кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості дасть змогу виокремити малодосліджені сторони цього інституту та окреслити напрями його вдосконалення.

Наукове осмислення різних аспектів порядку здійснення кримінального провадження так чи інакше пов'язане із дослідженням процесуальної форми та диференціації кримінального процесу, що обумовлено значимістю й фундаментальним характером цих категорій для процесуальної науки.

Необхідно констатувати, що процесуальна форма постійно еволюціонує, вона потребує удосконалення, впровадження нових правил та інститутів, які є найбільш доцільними з точки зору вирішення завдань кримінального судочинства, захисту прав і законних інтересів суб'єктів кримінальних процесуальних відносин, інтересів суспільства та держави [244]. У науковій літературі неодноразово вказувалось на необхідність оптимізації чинної кримінально-процесуальної форми, що дозволить раціонально й економно використовувати ресурси для здійснення правосуддя, скоротити строки розгляду справ, суттєво підвищити дію покарання, зняти надмірне навантаження з суддівського корпусу тощо [74, с. 190].

Процес реформування правоохоронної та судової системи України з огляду на темпи реалізації змін характеризується у науковій літературі як «шокова стратегія трансплантації інститутів із дуже короткими часовими вимірами» [300, с. 89]. Уведення в кримінальний процес ряду прогресивних, невідомих національній судовій системі інститутів, не врахувало для суб'єктів цієї сфери діяльності достатнього часу та можливостей для адаптації. Внаслідок цього ідеологія та логіка КПК України в процесі правозастосування в окремих випадках були спотворені [300, с. 89–90]. Із прийняттям КПК України у 2012 році законодавець суттєво змінив український кримінальний процес, впровадивши низку нових процесуальних норм і модернізувавши вже існуючі відповідно до міжнародних принципів здійснення кримінального провадження. Таким чином, як зазначають фахівці, було змінено саму парадигму кримінального процесу та запроваджено нові інститути кримінального провадження [157]. Серед них, зокрема, варто виділити інститут угод у кримінальному провадженні.

Зростання наукового інтересу до цієї проблематики у сфері кримінального

судочинства можна пояснити реформуванням кримінального процесуального законодавства України, концептуальною зміною підходів законодавця до правового регулювання порядку здійснення кримінального провадження, відмовою від концепції визнання абсолютної пріоритетності публічних інтересів у цій сфері, у зв'язку з чим суттєвим розширенням дії засади диспозитивності, що знайшло безпосередній прояв, насамперед, у запровадженні нових юридичних процедур у сфері кримінального процесу [208].

Свідченням диференціації процесуальної форми того чи іншого провадження є наявність сукупності якісних відмінностей у процесуальних засобах і способах здійснення даного виду діяльності, строках, суб'єктному складі, видах і порядку прийняття рішень, через які компетентні посадові особи реалізують свої повноваження, а громадяни здійснюють свої права та обов'язки порівняно із загальним порядком діяльності [138, с. 369]. Тенденції розвитку кримінального процесуального законодавства України дозволяють визначити його вектор не в сторону уніфікації, а навпаки, диференціації кримінальної процесуальної форми. Поява нових процедур і розширення застосування тих процесуальних порядків, які мають специфічні риси та істотно відрізняються від загального порядку здійснення кримінального провадження, створюють належні умови для ефективного вирішення завдань кримінального процесу [244, с. 7].

З огляду на вищезазначене проблема диференціації кримінального процесу набуває особливої актуальності та спонукає науковців і практиків до віднайдення «золотої середини» між можливістю прискореного кримінального провадження та дотриманням прав особи у кримінальному провадженні. Йдеться про забезпечення максимально раціонального здійснення кримінального провадження.

Варто погодитись, що прискорення кримінального провадження [197, с. 67] є важливим, проте не основним завданням, яке досягається за допомогою застосування інституту угод в кримінальному провадженні. Важливо звернути увагу і на те, що, визнаючи швидкість судочинства однією з умов успіху у боротьбі зі злочинністю, дослідники застерігають від поспішності, вказуючи, що на виправлення помилок завжди потрібно набагато більше часу і засобів, ніж на підготовку та прийняття правильного початкового рішення [96, с. 63–64].

З огляду на викладене Г. Є. Тюрін цілком слушно зазначає, що процесуальне призначення даного інституту необхідно розуміти більш широко – як забезпечення максимально раціонального здійснення кримінального провадження [248, с. 9]. Останнє окремими дослідниками пов'язується із поняттям «процесуальної економії» та полягає не лише у швидкості, простоті і дешевизні судочинства, а й швидкому та повному досягненні його мети, не пов'язаному з надмірними (необґрунтованими) матеріальними витратами і підкріпленому системою необхідних процесуальних гарантій [180, с. 61].

Необхідно звернути увагу й на гуманізацію, як на одну з основних сучасних тенденцій розвитку всієї системи процесуального права, яка досить чітко проявилася при розробці та прийнятті нового КПК України, у подальшій модернізації окремих його інститутів. На наше переконання, саме справедливість та гуманістичні начала повинні лежати в основі розширення засади диспозитивності в кримінальному провадженні на підставі угод про визнання винуватості, а не можливість прискореного кримінального провадження.

Крім того, як слушно відзначає В. М. Трофименко, спрощення або ускладнення процесуальних форм вже не є основними проявами структурної диференціації, оскільки сучасне кримінальне процесуальне законодавство України передбачає, наприклад, такі порядки, як кримінальне провадження на підставі угод, які навряд чи можливо охарактеризувати винятково як спрощене провадження, адже при укладенні угоди обвинувальний акт складається, провадження завершується ухваленням вироку, який за наявності певних передбачених законом підстав може бути оскаржений в апеляційному порядку тощо [244, с. 157].

Питання спрощених порядків кримінального провадження у різні часи були предметом наукових досліджень Ю. І. Азарова, Ю. П. Аленіна, В. І. Боярова, І. В. Гловюк, О. А. Губської, П. М. Каркач, М. П. Климчука, В. М. Кравчука, Є. О. Курти, О. П. Кучинської, Л. М. Лобойка, М. В. Лотоцького, В. О. Рибалки, Д. О. Савицького, Г. П. Середи, О. Ю. Татарова, В. М. Тертишника. О. Г. Шило, В. А. Шкелебей [2; 217; 22; 484; 60; 83; 107; 118; 121; 130; 131; 203; 216; 257; 233; 236; 305; 308] та ін.

Окремим кримінальним процесуальним і криміналістичним аспектам провадження на підставі угод присвячено роботу Є. О. Курти «Компроміс на досудовому слідстві: поняття, види, криміналістичні прийоми досягнення» (Київ, 2005) [118], а також у дисертацію П. В. Пушкар «Угода про визнання вини у сучасному кримінальному процесі: порівняльно-правове дослідження» (Харків, 2005). Науковий інтерес для нашого дисертаційного дослідження представляють, насамперед, такі досліджені науковцями питання: поняття і значення угоди про визнання вини в сучасному кримінальному процесі, етапи їх укладання, особливості угод про визнання вини в країнах англо-американської та романо-германської правових систем [199]. П. Л. Степанов («Закриття кримінальних справ у зв'язку з дійовим каяттям» (Київ, 2008) одним із перших в теорії кримінального процесу України запропонував спрощену форму закриття кримінальної справи і звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям [228]. У дисертаційному дослідженні І. О. Сопронюк «Принцип процесуальної економії у кримінальному процесі України» (Львів, 2011) розкрито сутність принципу процесуальної економії, здійснено його відмежування від інших принципів судочинства [225]. І. В. Паризький «Застосування компромісів при вирішенні конфліктів під час досудового розслідування» (Київ, 2011) запропонував модель примирних процедур на основі примирення сторін і дійового каяття, адаптовану до діючої на той час системи кримінального процесу України [162].

На рівні наукових статей окремі питання зазначеної тематики досліджували й інші процесуалісти. Так, О. А. Парфило визначив передумови виникнення інституту компромісу в сучасному кримінальному процесі України, його роль у забезпеченні розкриття, розслідування і профілактики злочинів [163, с. 97–99]; В. М. Тертишник обстоював необхідність запровадження інститутів дійового каяття та мирової угоди, особливу увагу приділяючи захисту прав потерпілого в умовах змагального судочинства [236, с. 39–47]; Г. П. Власова досліджувала проблемні аспекти, сутність і завдання спрощеного кримінального судочинства [41, с. 511–516]; В. І. Бояров вивчав питання застосування угоди про визнання вини у кримінальному судочинстві, проблемні питання нового КПК України у

частині скороченої процедури судового слідства за угодами про визнання вини, інші проблемні питання застосування угоди про визнання винуватості [22, с. 193–195].

Безумовно, вказані науковці зробили значний внесок у дослідження погоджувальних процедур, однак вони розглядали їх до реформування кримінального процесуального законодавства, а тому на сьогодні окремі положення втратили свою актуальність після прийняття у 2012 році КПК України. Саме цю подію слід вважати точкою відліку для «модифікованого» інституту провадження на підставі угод. Так, у Главі 35 КПК України «Кримінальне провадження на підставі угод» визначаються види та зміст угод у кримінальному провадженні, порядок ініціювання та укладення угоди, а також судового провадження на її підставі, правові наслідки укладення та затвердження угоди, а також наслідки її невиконання. Водночас важливі нормативні приписи, які регулюють кримінальні процесуальні правовідносини у цій сфері, містяться й в інших структурних частинах КПК України, зокрема Главі 27 «Підготовче провадження», Главі 28 «Судовий розгляд», Главі 31 «Провадження в суді апеляційної інстанції» тощо.

Згідно зі ст. 468 КПК України, в кримінальному провадженні можуть бути укладені такі види угод: 1) про примирення між потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим; 2) угоди про визнання винуватості між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим [113]. Кримінальне провадження, яке здійснюється на їх основі, відрізняється від звичайного, а отже, є виявом диференціації кримінальної процесуальної форми, заснованої як на матеріально-правових, так і кримінально-процесуальних критеріях [154, с. 81].

Однією з перших, після прийняття чинного КПК України, дослідження вказаних диференційованих порядків кримінального провадження на монографічному рівні здійснила В. А. Шкелебей («Угоди про примирення й визнання винуватості в кримінальному процесі України та інших країн: порівняльний аналіз», Київ, 2012). У дисертації розглянуто зарубіжний досвід укладання так званих «угод з правосуддям» і перспективи застосування цих угод в Україні після набрання чинності КПК України 2012 р., виділено спільні риси угод

про визнання винуватості та про примирення сторін, етапи їх укладання [309].

У дисертаційному дослідженні Є. В. Повзика «Правові наслідки визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини: порівняльно-правове дослідження» (Харків, 2013) проаналізовано окремі питання укладення та розгляду угоди про визнання винуватості, вимоги законодавства щодо її змісту (тяжкості кримінальних правопорушень, учасників угоди, формулювання підозри чи обвинувачення, обов'язків щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, узгодженої міри покарання, наслідків укладення угоди [177].

У дисертації Г. Ю. Саєнко «Провадження на підставі угод у кримінальному процесі України» (Київ, 2017) з-поміж іншого розглянуто процес судового провадження на підставі угоди, дії суду при розгляді угоди в судовому засіданні та особливості постановленого рішення суду. На підставі досліджених матеріалів судової практики автор акцентувала увагу на допущених помилках при укладенні та затвердженні угоди, визначила законодавчі можливості удосконалення цього інституту [210].

Дисертаційне дослідження П. В. Холодило «Кримінальне провадження на підставі угод про визнання винуватості» (Київ, 2017) присвячене такому важливому елементу, як субсидіарні обов'язки підозрюваного або обвинуваченого щодо співробітництва зі слідством у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, визначено критерії застосування заходів забезпечення безпеки особи, яка уклала угоду про визнання винуватості [297].

Водночас було б помилковим стверджувати, що становлення інституту угод про визнання винуватості в умовах реформованого національного кримінального процесуального законодавства закінчилося, адже практика його застосування «оголила» окремі проблеми й суперечності, що потребують усунення в ході подальшого законотворчого процесу та реалізації кримінальної процесуальної політики, спрямованої на гуманізацію кримінального судочинства.

Для вирішення окремих задач дисертаційного дослідження важливе значення мають наукові роботи у галузі кримінального процесуального доказування. Окремим аспектам доказування у кримінальному провадженні на підставі угоди присвячено наукові праці В. І. Боярова [23], І. В. Гловюк [48],

О. Г. Добровольської [64], Ю. М. Дьоміна [69], В. В. Мухіна [147], В. Т. Нор [156], О. Г. Шило [305] та ін.

У науковій літературі компромісно вказується на специфіку здійснення судом оцінки доказів у цьому кримінальному провадженні [176, с. 88], при тому, що суд не досліджує обставини вчиненого правопорушення і докази [176, с. 97]. З цього приводу Т. В. Корчева зазначає, що завданням суду є дослідити в судовому провадженні докази, які підтверджують винуватість сторони та добровільність укладення угоди [104, с. 310], хоча воно і має значну специфіку в контексті предмета і процесу доказування [47]. Натомість, у деяких джерелах заперечується можливість суду здійснювати оцінку доказів у кримінальному провадженні, так як межі розгляду встановлюються лише змістом угоди про визнання вини або примирення, отже, суд не вправі перевіряти фактичні обставини вчиненого правопорушення [19, с. 343].

Доказова діяльність суду у кримінальному провадженні на підставі угод стала предметом наукового пошуку О. В. Литвина, який у дисертаційному дослідженні «Кримінально-процесуальне доказування у стадії судового розгляду» (Одеса, 2015) визначив особливості доказування у судовому розгляді угод про примирення та про визнання винуватості [127].

Окремо слід виділити блок наукових досліджень, присвячених участі захисників у вирішенні конфліктних спорів у межах кримінального провадження. Так, у дисертації О. М. Скрябіна «Захисник у кримінальному процесі: нормативно-правове дослідження» (Запоріжжя, 2017), присвяченій комплексному дослідженню теоретичних, правових та прикладних проблем участі захисника в кримінальному процесі, висвітлено окремі аспекти діяльності захисника у кримінальних провадженнях на підставі угод про визнання винуватості [220]. Крім того, науковець одним із перших у сучасному кримінальному процесі вказав на доцільність обов’язкової участі захисника у разі укладення угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним [221, с. 159].

Схожі пропозиції можна віднайти й у інших наукових публікаціях [69, с. 15; 125, с. 53; 139, с. 389–390; 79, с. 50–51]. Так, К. В. Тарасюк зауважив, що для ефективного функціонування угоди про визнання винуватості необхідно

врегулювати обов'язки доступу до правової допомоги під час укладання такої угоди (участь захисника має бути обов'язковою) [232]. М. В. Лотоцький вказував, що при укладенні угоди та її затвердженні не забезпечується рівність сторін у кримінальному провадженні [131]. На необхідності забезпечення участі захисника при здійсненні судового провадження на підставі угод неодноразово зверталася увага І. В. Гловюк [47, с. 5–8].

З урахуванням внесених до КПК України змін щодо обов'язкової участі захисника у кримінальному провадженні на підставі угод досліджено окремі організаційні процесуальні аспекти вказаного інституту у сучасних дисертаційних дослідженнях. Так, Є. В. Смирнов у своїй праці «Участь захисника в реалізації процесуальних прав підозрюваного (обвинуваченого) у кримінальному провадженні» (Запоріжжя, 2016) обґрунтував процесуальні відмінності участі захисника у кримінальних провадженнях під час укладання угоди: враховуючи необхідність роз'яснення існуючих позитивних і негативних рис угоди, а також її наслідків для підозрюваного (обвинуваченого); вказав на досягнення балансу між приватними та публічними інтересами в тексті угоди, виходячи з об'єктивних властивостей процесуального статусу кожної зі сторін угоди та загальної моделі консенсусу [224]. І. В. Дубівка у дисертації «Діяльність адвоката в стадії досудового розслідування (Київ, 2017) приділила увагу питанню діяльності адвоката під час укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості [66].

Останнім часом у доктрині кримінального процесуального права захищено чимало дисертаційних досліджень, у яких їх авторами поряд з основними науковими завданнями вирішуються проміжні, дотичні питання, що становлять обраний нами предмет дисертаційного дослідження. Здійснимо науковий аналіз найбільш ґрунтовних із тих, що стосуються інституту угод про визнання винуватості.

В. О. Рибалко у дисертації «Оцінні поняття в кримінально-процесуальному праві України» (Львів, 2016) детально дослідив питання, пов'язані з використанням оцінних понять для правової регламентації окремих запобіжних заходів та порядку об'єднання й виділення матеріалів кримінального

провадження. Науковцем було здійснено аналіз оцінних понять, які є підставами для відмови в затвердженні угод, зокрема «невідповідність умов угоди інтересам суспільства», «очевидна неможливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань», «обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним» [204]. Н. Л. Боржецька «Форми закінчення досудового розслідування: правові, теоретичні та прикладні проблеми» (Острог, 2016) запропонувала шляхи розв'язання окремих проблем закінчення кримінальних проваджень, у яких укладено угоди [21]. На особливу актуальність інституту угод про визнання винуватості у своїй праці «Реалізація засади забезпечення доведення винуватості в кримінальному процесі України» (Київ, 2017) звернув увагу О. П. Трохлюк. Серед іншого, науковцем було досліджено питання співвідношення інституту угод з ключовими засадами кримінального провадження, зокрема засадою забезпечення доведення винуватості [245].

Важливими з огляду на предмет дисертаційного дослідження є окремі концептуальні праці у галузі кримінального процесуального права. Так, І. В. Гловюк у своїй науковій праці «Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації» (Одеса, 2016) окремо зупинилася на аргументації контрольного характеру судової діяльності із розгляду угод [48]. У дисертації Р. М. Білоконя «Кримінально-процесуальна відповідальність: наукові та правові основи» (Київ, 2018) особливу увагу приділено з'ясуванню сутності кримінально-процесуальної відповідальності у разі невиконання договірних зобов'язань сторонами кримінального провадження. Визначено межі у настанні кримінально-процесуальної та кримінальної відповідальності за ознаками ст. 389-1 «Умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості» [18].

Наукові позиції О. П. Кучинської («Роль принципів кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників», Київ, 2013) [119], Г. П. Власової («Спрощення кримінального судочинства України», Ірпінь, 2014) [40], Н. В. Глинської («Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень», Харків, 2015) [44] та В. М. Трофименка («Теоретичні та правові основи диференціації

кримінального процесу України», Харків, 2017) [244] були використані під час аргументації окремих висловлених нами позицій.

Потужну науково-теоретичну базу процесу запровадження угод у досудовому розслідуванні становлять монографічні дослідження російських вчених-процесуалістів. З огляду на значну кількість дисертаційних досліджень, вкажемо, на нашу думку, на найбільш значимі з них, а саме Г. В. Абшилава «Погоджувальні процедури у кримінальному судочинстві»; А. Б. Боярська «Доказування у спрощених судових провадженнях кримінального процесу Росії»; А. Б. Булигін «Підстави розгляду кримінальної справи та особливості доказування під час судового розгляду в порядку гл. 40 КПК РФ»; М. В. Головізнін «Особливий порядок прийняття судового рішення при укладенні досудової угоди про співпрацю»; М. М. Головінський «Досудова угода про співпрацю»; Н. А. Дудіна «Порядок виробництва при укладенні досудової угоди про співпрацю як процесуальна форма діяльного каяття»; А. А. Іванов «Теоретичні та організаційно-правові аспекти реалізації інституту досудової угоди про співпрацю в російському кримінальному процесі»; О. В. Качалова «Пришвидшене провадження в російському кримінальному процесі»; Р. Р. Ковальов «Правове регулювання досудової угоди про співпрацю на стадії попереднього розслідування»; В. В. Колесник «Досудове угоду про співпрацю сторін в кримінальному процесі російської федерації»; Н. С. Костенко «Досудове угоду про співпрацю в кримінальному процесі: правові та організаційні питання укладення і реалізації»; М. Є. Кубрікова «Актуальні питання інституту досудових угод про співпрацю»; Ю. В. Кувалдіна «Призначення та перспективи розвитку компромісних способів вирішення кримінально-правових конфліктів в Росії»; Я. В. Лошкобанова «Забезпечення прав і законних інтересів підозрюваного, забезпечення прав і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого при укладенні досудової угоди про співпрацю»; С. А. Ніканоров «Процесуальне становище прокурора в скорочених процедурах кримінального судочинства»; Т. Б. Саркісян «Погоджувальні процедури в кримінальному провадженні та їх застосування у стадії попередньої інспекції»; О. В. Саюшкіна «Реалізація прав та законних інтересів учасників за особливою процедурою судового розгляду: глава 40 УПК

РФ»; О. А. Тертишна «Кримінально-процесуальний механізм досудової угоди про співпрацю»; П. В. Еділова «Угода про співробітництво з обвинуваченим в кримінальному процесі» [1; 24; 26; 50; 51; 68; 78; 85; 97; 98; 105; 115; 116; 132; 152; 212; 213; 237; 314] та ін.

У зв'язку з імплементацією у кримінальне процесуальне законодавство інституту кримінального провадження на підставі угод, констатуємо підвищення останніми роками наукового інтересу до таких ресторативних процедур у доктрині національного кримінального процесуального права. Окремим проблемам укладення, затвердження та оскарження угод про визнання винуватості присвячено значну кількість публікацій [39; 38, с. 101; 60, с. 113; 121; 120; 93; 148; 154; 166; та ін.], в яких так чи інакше досліджено всі сторони цього інституту кримінального провадження, запропоновано шляхи його удосконалення.

Підбиваючи проміжні підсумки кримінального процесуального блоку досліджень вказаної проблематики, необхідно виокремити напрацювання вчених, які будуть використані як методологічна основа нашого дослідження, зокрема: положення щодо процесуального порядку укладення угоди про визнання винуватості; наукові позиції щодо обставин, які враховуються при укладенні такої угоди; точки зору стосовно особливостей порядку здійснення судового провадження на підставі угоди про визнання винуватості; наукові погляди щодо правових наслідків затвердження угоди про визнання винуватості, а також щодо наслідків її невиконання.

Слід зазначити, що наукові розробки інституту угод не обмежуються сферою кримінального процесу (спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова), а привертають увагу дослідників з інших наукових спеціальностей. Вдалі спроби усунення окремих теоретичних та законодавчих прогалин у цій сфері були зроблені в межах інших юридичних наукових спеціальностей: 12.00.10 – судоустрій; прокуратура і адвокатура; 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право; 19.00.06 – юридична психологія. Викладене спонукає до висновку про поступову інтеграцію наукових досліджень інституту угод та про

міждисциплінарний характер проблематики, досліджуваної у роботі.

З'ясування теоретичного доробку щодо регулювання інституту угод про визнання винуватості видається важливим з огляду на необхідність створення надійного теоретичного підґрунтя дисертаційного дослідження.

В монографічному дослідженні О. В. Стратій «Психолого-правові особливості кримінального провадження на підставі угод» (Київ, 2015), виконаному в межах наукової спеціальності 19.00.06 – юридична психологія, обґрунтовано правові та психологічні особливості досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження на підставі угод для розроблення пропозицій і рекомендацій щодо підвищення ефективності функціонування інституту «укладення угод» у кримінальному провадженні [230].

Альтернативним процедурам примирення у кримінальному провадженні присвячено дисертаційне дослідження Г. О. Усатого «Компроміс як засіб вирішення кримінально-правового конфлікт» (Київ, 1999), у якому здійснено комплексну розробку і конкретизацію загальнотеоретичних положень щодо сутності кримінально-правового компромісу, обґрунтовано його практичне значення [262]. Ці та інші пропозиції (М. І. Хавронюк (2012) [294]; С. О. Ященко (2016) [317]), сформульовані у доктрині кримінального права, спрямовані на удосконалення кримінального законодавства і правозастосовної практики, є основою для вироблення окремих висновків, спрямованих на удосконалення процедури укладення угоди про визнання винуватості. Ватро уточнити, що оскільки вказані праці виконувалися до запровадження у вітчизняне законодавство положень, що регламентують процесуальний порядок укладення угод про визнання винуватості, вони є цінними передусім в аспекті вивчення зарубіжного досвіду нормативного врегулювання та застосування цього інституту.

Певне теоретичне значення в аспекті визначення підстав для затвердження та укладення угоди про визнання винуватості має кандидатська дисертація С. О. Ященко на тему «Кримінальна відповідальність за умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості» (Харків, 2016), у якій розроблено питання кримінальної відповідальності за умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості у її кримінально-правовому

аспекті [317].

Зважаючи на мету дисертаційного дослідження, вважаємо, що для формування належної методологічної основи власного дослідження аналізу потребують дисертаційні дослідження, захищені за науковою спеціальністю 12.00.10 – судоустрій; прокуратура і адвокатура.

Р. В. Новак у дисертації «Кримінальне провадження на підставі угод в Україні» (Харків, 2015) розглянув інститут угод як різновид особливих порядків кримінального провадження і як прояв диференціації кримінальної процесуальної форми, проаналізував його міжнародні стандарти, дослідив сутність, особливості процесуального порядку і проблемні питання кримінального провадження на підставі угод про примирення та про визнання винуватості [154]. З огляду на альтернативний характер мети інституту угоди про визнання винуватості В. В. Колодчин у дисертації «Повноваження прокурора в судовому провадженні у першій інстанції» (Харків, 2015) обґрунтував доцільність укладення такої угоди як на досудовому розслідуванні, так і на стадії судового розгляду [99]. У дисертаційному дослідженні О. О. Леляк «Угода про визнання винуватості у кримінальному процесі України» (Київ, 2015) комплексно досліджено кримінально-процесуальні правовідносини суб’єктів кримінального провадження під час укладення, затвердження та оскарження угоди про визнання винуватості [124].

Окремо слід виділити низку наукових праць, присвячених організаційно-правовим засадам діяльності органів прокуратури. Зокрема, Г. Є. Тюрін у дисертаційному дослідженні «Організаційно-правові основи участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод» (Київ, 2017) дослідив теоретичні, правові та організаційно-методичні засади участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод; визначив сутність прокурорської діяльності у цій сфері, її предмет, завдання, правові основи і принципи; проаналізував повноваження прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод, організаційні форми, методи і засоби їх реалізації.

На основі аналізу чинного законодавства України та узагальнення практики його застосування В. А. Вандін у роботі «Організаційно-правові засади діяльності

Спеціалізованої антикорупційної прокуратури України» (Одеса, 2017) дослідив правовий статус Спеціалізованої антикорупційної прокуратури України як підрозділу Генеральної прокуратури України, визначив її місце в системі протидії і подолання корупції в органах публічної влади [28].

Дисертація І. О. Кісліциної «Роль прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод про визнання винуватості: питання теорії і практики» (Одеса, 2018) присвячена з'ясуванню ролі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод про визнання винуватості. Досліджено організаційно-правові аспекти участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод про визнання винуватості [95].

Таким чином, незважаючи на наявність згаданих теоретичних розробок і не применшуючи їх значення, все ж слід зауважити, що проблематика кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості зберігає свою актуальність і потребує подальшого вивчення. Аналіз сучасної правозастосовної практики з точки зору виявлення проблем реалізації інституту угод про визнання винуватості свідчить про проблеми, пов'язані з діяльністю суду та сторін укладення угоди про визнання винуватості під час розгляду справи на судових стадіях кримінального процесу, особливості постановлення вироку, можливості та порядку його оскарження у разі неправильного застосування Кримінального кодексу України (далі – КК України) чи істотного порушення КПК України (далі – КПК України).

Якщо звернутись до емпіричних даних, то на думку опитаних слідчих, прокурорів, суддів та адвокатів, у результаті застосування угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні можливі такі негативні наслідки: уникнення винним реальної відповідальності (37 %); створення корупційних ризиків (30 %); відмова від досягнення об'єктивної істини у кримінальному провадженні (25 %); притягнення до відповідальності невинуватих осіб (5%); перебирання прокурором на себе функцій суду (3 %) (Додаток А). При цьому, незважаючи на всі недоліки процедури укладення та реалізації угоди про визнання винуватості, 89 % опитаних вважають, що її застосування здатне відіграти позитивну роль в успішному розслідуванні групових кримінальних

правопорушень, у викритті та притягненні до відповідальності осіб, винних у вчиненні замовних вбивств, фактів бандитизму, злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин та корупційних кримінальних правопорушень тощо (Додаток А); співробітництво зі слідством насамперед є ефективним з підозрюваним, обвинуваченим, який вчинив кримінальне правопорушення у складі групи (38,5 %) та у складі організованої (за умови їх допомоги у викритті кримінальних правопорушень, учинених членами організованого злочинного угруповання (49,5 %) (Додаток А).

У вирішенні зазначених завдань, на нашу думку, потрібно керуватись існуючим науковим доробком обраної нами тематики – як методологічною основою дослідження, досвідом правозастосовної практики, напрацьованим після набуття чинності КПК України, результатами дослідження сучасного стану правозастосовної практики та нормативно-правового регулювання інституту угод про визнання винуватості. Це дозволить забезпечити комплексний підхід до вирішення задач дослідження, пов’язаного зі здійсненням кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості.

1.2 Методологія проведення досліджень проблем здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості

Комплексність, повнота, ґрунтовність і результативність теоретичного дослідження особливостей розслідування кримінальних проваджень на підставі угоди про визнання винуватості (власне, як і будь-якого дослідження) залежить від багатьох чинників об’єктивного та суб’єктивного характеру. Вдало підібрані наукові підходи, засоби, принципи та методи належать до суб’єктивних чинників.

Необхідним компонентом будь-якої науково-пізнавальної діяльності є методологія. Для юридичної науки звернення до методологічних підходів, пов’язаних із тими або іншими науковими сферами, – це питання залучення до методологічного арсеналу юриспруденції тих чи інших систем і схем наукового мислення, що забезпечують поглиблене, усебічне пізнання кримінально-процесуальних явищ [161, с. 134]. В юридичній науці методологія визначається як

система особливих методів-прийомів, способів вивчення загальних закономірностей виникнення, становлення і розвитку державно-правових явищ [140, с. 20].

В юридичній науці вказується на методологічний плюралізм, який передбачає можливість формування методології дослідження з урахуванням різних гносеологічних і методологічних основ [67, с. 50]. М. В. Костицький з цього приводу слушно зазначає, що необов'язково зашорювати себе методологією, можна використовувати методи з різних методологій (у розумних, звичайно, межах), тобто методика конкретного наукового дослідження може виглядати як мозаїка методів [106, с. 10]. Однак це не виключає необхідності вирішувати питання про вибір методів дослідження відповідно до специфіки теми, його предмета, мети і завдань.

Методологічні основи, які можуть забезпечити досягнення запланованих результатів наукового дослідження проблематики здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості, повинні узгоджуватися з сучасним рівнем розвитку теорії кримінального процесу. Методологічною основою дослідження проблем здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості стали: філософські методи (діалектичний та герменевтичний); загальнонаукові методи (формальної логіки – аналізу, синтезу, індукції, дедукції, узагальнення, моделювання, класифікації, історичний; порівняння); спеціально-наукові (формально-юридичний та порівняльно-правовий) і міждисциплінарні методи (соціологічний та статистичний).

Системоутворюючим елементом методології пізнання є метод, тобто спосіб пізнання предмета дослідження. Тлумачний словник визначає його як: спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя; прийом або систему прийомів, що застосовуються в якій-небудь галузі діяльності [32, с. 392].

У процесі наукового пізнання використовуються різноманітні методи. Відповідно до ступеня їхньої спільності вони застосовуються або у більш вузькій, або у більш широкій галузі. Кожна наука, маючи свій предмет вивчення, застосовує особливі методи, що випливають з того чи іншого розуміння сутності її об'єкта [226, с. 453].

Одним з основних у методології наукових досліджень є діалектичний метод пізнання – вчення про найбільш закономірні зв'язки, становлення, розвиток буття і пізнання та заснований на цьому вченні метод творчо пізнавального мислення [306, с. 154]. Суттєвою ознакою діалектики і наукових досліджень з використанням діалектичного методу пізнання є пошук шляхів розв'язання суспільних і правових конфліктів.

У нашому випадку діалектичне висвітлення предмета й об'єкта дослідження здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості сприяло чіткому визначенню системи загальних і спеціальних методів пізнання, збалансоване співвідношення яких суттєво вплинуло на результати дослідження кримінальних проваджень на підставі угоди про визнання винуватості. За допомогою універсального діалектичного методу пізнання висвітлюються поняття, зміст, підстави та процесуальний порядок укладення угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим, а також наслідки укладення, затвердження та невиконання такої угоди в усій їх складності та суперечливості. Це дозволило визначити шляхи розв'язання цих суперечностей у національному правовому полі України, а також суперечливої практики застосування означених договірних процедур у сфері кримінальної юстиції.

Герменевтичний метод використовується для з'ясування значення інформації, виходячи з її об'єктивних і суб'єктивних підстав, він є аналізом результатів свідомої діяльності людей, що об'єктивуються [67, с. 50]. У дисертаційному дослідженні герменевтичний метод було використано під час окреслення зарубіжного досвіду укладення договірних та альтернативних угод у кримінальному судочинстві.

Написання монографічних праць і дисертаційних досліджень, крім філософських, супроводжується активним використанням загальнонаукових методів, які являють собою загальні способи та шляхи дослідження процесів і явищ, визначення тенденцій їх змін, що використовуються в різних галузях наукового знання. Застосування вказаних методів дало змогу цілісно сприйняти об'єкт дослідження – особливості правовідносин, що виникають у кримінальному

провадженні на підставі угоди про визнання винуватості, а також всебічно вивчити зв’язки між складовими цього інституту.

Аналіз і синтез, які відносяться до загальнонаукових методів пізнання, являють собою уявне розчленування досліджуваного явища на складові частини та дослідження кожної з них окремо або навпаки. Зазначені методи наукового пізнання відіграють значну роль у процесі здійснення наукового пошуку та застосовуються на всіх його рівнях. Синтез доповнює аналіз і перебуває з ним у нерозривній єдності – такий підхід дозволяє успішно досліджувати як теоретико-правові проблеми, і прикладні, суто практичні завдання [64, с. 28].

Метод аналізу дав змогу встановити конкретні наукові положення, що стосуються підстав, процесуального порядку, наслідків укладення, затвердження та невиконання угоди про визнання винуватості. Синтез наукових знань про сутність застосування договірних та альтернативних процедур у кримінальному провадженні сприятиме пізнанню проблематики правовідносин прокурора, суду та підозрюваного, обвинуваченого, які уклали угоду про визнання винуватості. Аналіз окремих ознак інституту угоди про визнання винуватості, виявлених в ході застосування порівняльно-правового методу, і подальше їх вивчення в сукупності з допомогою синтезу дозволило досягти логічного розуміння характеру і змісту угоди про визнання винуватості. Крім того, за допомогою методів аналізу та синтезу розглянуто основні наукові підходи до понять «угода про визнання винуватості», «затвердження угоди про визнання винуватості», «невиконання угоди про визнання винуватості». З їх допомогою досліджено окремі процесуальні повноваження прокурора, суду, права та обов’язки підозрюваного, обвинуваченого у кримінальному провадженні на підставі угод про визнання винуватості, визначено правові наслідки укладення, затвердження та невиконання угоди.

Використання методів дедукції та індукції, кожен із яких являє собою перехід від загального до конкретного, корисне, зокрема, при з’ясуванні сутності та видів процесуальних повноважень прокурора у досудовому та судовому кримінальному провадженні. Досліджено спочатку розуміння правової природи провадження на підставі угоди про визнання винуватості, а надалі підстави та

процесуальний порядок її укладення, наслідки затвердження та невиконання.

Застосування прогностичного методу під час дослідження здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості у площині порівняльного аналізу уможливило передусім виявлення тенденцій (від лат. tendentia – прагну, прямую), тобто основних напрямів розвитку вітчизняного законодавства щодо гарантування прав підозрюваного, обвинуваченого, який уклав угоду про визнання винуватості, співпрацює з правоохоронними органами, а також особливостей формування таких гарантій на основі зарубіжного досвіду. Питання про взаємні обов'язки сторін, що уклали угоду про визнання винуватості, в цьому контексті залишається одним із найбільш дискусійних у теорії вітчизняного кримінального процесу, що зумовлено зокрема тим, що у 2012 року відбувся злам підходів до розуміння сутності змагального кримінального процесу внаслідок системних змін у структурі кримінальної процесуальної діяльності.

Метод аналогії, коли на підставі подібності об'єктів в одних ознаках роблять висновок про їх подібність в інших ознаках, використано під час дослідження зарубіжної практики укладення угоди про визнання винуватості (в англо-американській та романо-германській правових системах, а також у пострадянських країнах).

Метод класифікації, що являє собою сукупність правил створення системи класифікаційних груп та зв'язків між ними, використано при визначенні обставин, що враховуються при укладенні угоди про визнання винуватості, правових наслідків невиконання угоди про визнання винуватості тощо.

Метод правового моделювання дав змогу спроектувати пропозиції змін до КПК України. Вказаний метод було використано в комплексі з методом правового прогнозування для пошуку оптимальної моделі укладення та затвердження угоди про визнання винуватості, удосконалення законодавства щодо регламентації процесуального порядку укладення, затвердження та оскарження угоди про визнання винуватості, окреслення перспектив подальшого реформування кримінального процесуального законодавства у цьому напрямі.

Метод узагальнення, за допомогою якого фіксуються загальні ознаки та властивості певного класу об'єктів, здійснюється перехід від одиничного до

особливого та загального, від менш загального до більш загального, застосовано при підведенні підсумків за результатами дослідження окремих проблем, що стосуються укладення угод про визнання винуватості.

Як слушно зазначає В. М. Кравчук, здійснення ефективних правових реформ неможливе на основі лише національного досвіду чи просто ознайомлення із законодавством окремих країн, воно вимагає систематизованого наукового знання про загальносвітові та регіональні тенденції правового розвитку, яке акумулюється насамперед порівняльним правознавством [108, с. 404]. У зв'язку з цим використано порівняльно-правовий метод, що застосовано для виявлення спільних та відмінних рис у предметах та явищах дійсності, а також знаходження спільного, притаманного двом або кільком об'єктам, при вивченні зарубіжного досвіду нормативного врегулювання інституту кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості. Проведене дослідження засвідчило наявність проблем адаптації угоди про визнання винуватості як аналога зарубіжної «угоди про визнання провини» в правову систему українського кримінального процесу, про потребу в удосконаленні норм інституту, переймання зарубіжного досвіду.

Спеціальні методи являють собою методи, розроблені конкретними науками. У контексті досліджуваної теми серед цієї групи методів слід виокремити конкретно-соціологічний та статистичний методи. Конкретно-соціологічний метод наукового пізнання дав змогу дослідити правові об'єкти на підставі конкретних соціальних фактів, а не на рівні абстрактних категорій; розкрити кількісні відношення між досліджуваними явищами [137, с. 16]. Статистичний метод полягає в аналізові кількісних характеристик різних показників у державно-правовій дійсності та обробці отриманої інформації з метою її використання з науковою та практичною метою. Такі статистичні вимірювання дають широкі можливості визначати тенденції трансформації тих чи інших явищ [30, с. 29].

Конкретно-соціологічний та статистичний методи корисні під час збирання, аналізу та узагальнення емпіричних матеріалів дослідження, серед яких статистичні звіти про стан розслідування кримінальних правопорушень, у

провадженнях щодо яких було укладено угоду про визнання винуватості, рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), узагальнення судової практики, рішення національних судів України, матеріали кримінальних проваджень, анкетування респондентів.

Використання вказаних методів у сукупності дало змогу сформулювати пропозиції щодо внесення змін до чинного КПК України, Закону України «Про прокуратуру» та закріплення відповідних положень, що стосуються детальної регламентації процесуального порядку укладення, затвердження та оскарження угоди про визнання винуватості, удосконалення правової регламентації взаємних прав та обов'язків сторін укладення угоди про визнання винуватості.

Методи збирання соціологічних даних забезпечують перехід від теоретичного знання про предмет дослідження до його емпіричного опису та аналізу. Основними з них є метод спостереження, метод експерименту, аналіз документів і метод опитування [169, с. 121–122]. При підготовці цього дослідження було проведено опитування у формі анкетування з питань, які стосуються здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості.

Анкетне опитування – метод збору соціальної інформації, за яким спілкування між дослідником і респондентом здійснюється за допомогою анкети [167, с. 340]. Проведене опитування слідчих, прокурорів, суддів та адвокатів з дискусійних питань здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості дало підстави зробити відповідні висновки та висунути конкретні пропозиції з удосконалення законодавства у цій сфері та практики його застосування.

Варто зупинитись і на спеціально-юридичних методах, вироблених юридичною наукою.

Формально-юридичний (догматичний) метод передусім використовується для вивчення та пояснення самого права у різних його проявах. Це дозволяє формулювати визначення, закріплені в законодавстві, які відповідали б правилам формальної логіки [33, с. 4-6]. Цей метод дав можливість проаналізувати, описати та узагальнити положення чинного кримінального процесуального законодавства,

які у своїй сукупності утворюють інститут угоди про визнання винуватості.

Важливу роль у здійсненні наукового пошуку відіграв також метод тлумачення норм права. Місце тлумачення у правовому регулюванні суспільних відносин полягає в правильному, глибокому розумінні дійсного змісту норм права та його розгорнутому, обґрунтованому роз'ясненні іншим суб'єктам суспільства [146, с. 109]. Указаний метод наукового пізнання застосовано задля з'ясування змісту КПК України, інших положень законодавства, що стосуються обраної теми дослідження, у їх системному зв'язку.

Окрему увагу слід звернути на питання компаративістики, адже удосконалення прикладних аспектів реалізації взаємних прав сторін кримінального провадження при укладенні угоди про визнання винуватості є неможливим без вивчення відповідного досвіду зарубіжних країн, оскільки воно передбачає зіставлення галузі права або інституту права, що діють одночасно у різних правових системах, завдяки якому встановлюється доцільність запозичення позитивного досвіду [218, с. 13]. При здійсненні дослідження з такої позиції слід було обов'язково дотримуватися вироблених у науці правил використання такого методу дослідження: повинні порівнюватися однорідні, однопорядкові та односистемні об'єкти, що має забезпечити достовірність отриманих результатів і висновків [214, с. 40].

У процесі виконання дослідження проблем здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості можливе використання й інших методів наукового пізнання у їх взаємозв'язку і взаємозалежності, метою чого є досягнення максимальної всебічності, повноти й об'єктивності дослідження, забезпечення обґрунтованості й переконливості наукових результатів. Адже, саме комплексне використання широкого кола наукових методів сприяє досягненню поставленої науковцем мети та уможливлює всебічне дослідження теоретичних і практичних аспектів здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості.

1.3 Зарубіжний досвід укладення угоди про визнання винуватості

Важливою складовою сучасних наукових досліджень є аналіз положень

кримінального процесуального законодавства та правозастосовної практики зарубіжних країн у контексті предмета дослідження. Не є винятком дослідження проблем укладення угоди про визнання винуватості. Порівняльний аналіз кримінальних процесуальних норм, які регулюють однорідні сфери правовідносин у різних країнах, сприяє формуванню механізмів використання позитивного досвіду та побудові ефективних моделей правового регулювання у національній правовій системі та правозастосовній практиці [159, с. 17].

Як свідчить історія, зарубіжні правові системи мають тенденцію до зближення й інститут «визнання винуватості» поступово набуває актуальності. Зокрема, 24 липня 2002 р. Економічна і соціальна рада при Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) ухвалила резолюцію «Про основні принципи програм відновлювального правосуддя у кримінальних справах», яка рекомендує всім країнам розвивати та впроваджувати програми відновлювального правосуддя у національне судочинство [185].

В Україні відбувається становлення інституту угод про визнання винуватості та усе ще об'єктивно існують проблеми його практичної реалізації. Правова регламентація діяльності учасників українського кримінального процесу у провадженні на підставі угоди про визнання винуватості останнім часом зазнала серйозних змін у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 р. [113] та низки Законів України «Про внесення змін до КПК України» в частині процесуального регулювання зазначених договірних відносин (№ 314-VII від 23 травня 2013 р.; № 198-VIII від 12 лютого 2015 р.; № 1950-VIII від 16 березня 2017 р.). Це свідчить про те, що процес адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу триває, як і продовжується пошук оптимальної моделі цього кримінального процесуального інституту.

До найсуттєвіших проблем, які траплялись у практиці опитаних слідчих, прокурорів, суддів та адвокатів під час застосування інституту угод про визнання винуватості, останніми віднесено: неможливість оскарження рішення суду про відмову у затвердженні угоди (39 %); складнощі, пов'язані з можливістю укладення та затвердження угод щодо групових кримінальних правопорушень

(34 %); складнощі, пов’язані зі згодою потерпілого (у визначених законом випадках) у кримінальних провадженнях на підставі угоди про визнання винуватості (32 %); складнощі в оскарженні вироку суду на підставі угоди (27 %); неможливість укладення таких угод щодо окремих категорій кримінальних правопорушень (22 %); складнощі, пов’язані з формулюванням угоди (20 %); неналежна комунікація між слідчим та прокурором – процесуальним керівником (17 %); наявність виділених кримінальних проваджень унеможливлює призначення покарання за сукупністю покарань у кримінальних провадженнях, у яких укладаються різні угоди (про примирення та визнання винуватості) (14 %). Водночас тільки 29 % респондентів вказали на відсутність суттєвих проблем (Додаток А).

Відсутність достатньої правозастосовної практики спонукає до вивчення досвіду інших країн, у переважній більшості яких вказаний інститут зародився та був законодавчо регламентований раніше, ніж у національному законодавстві. Тому особливу увагу приділимо комплексному аналізу закордонному досвіду законотворчості та практичного застосування інституту укладення угоди про визнання винуватості.

Найбільш яскравими носіями англо-американського типу організації кримінального судочинства, як відомо, є Об’єднане Королівство Великобританії і Північної Ірландії, Уельс, Сполучені Штати Америки (далі – США), Канада, Австралія, Нова Зеландія. До країн з континентальною (романо-германською) системою кримінального процесу історично належать такі держави, як Французька Республіка, Італійська Республіка, Федеративна Республіка Німеччина (далі – ФРН), Австрійська Республіка, Королівства Іспанії, Португалії, Швеції та ін. До даного типу процесу, як відомо, історично належить і кримінальне судочинство України.

Інститут угоди про визнання винуватості застосовується в США вже понад 150 років. У цілому в США, а також в окремих європейських країнах «угоди з правосуддям» застосовуються найбільш часто і є необхідною процедурою, без якої здійснення судочинства було б ускладненим [20, с. 51]. Передумови укладення «угод з правосуддям», наявні в цій країні, дійсно лежать в площині

конструкції типу кримінального судочинства англо-американської моделі. До них відносяться і приватно-позовний характер звинувачення, і теорія розподілу процесуальних функцій на захист, обвинувачення і вирішення справи, і трактування принципу змагальності, що застосовується в класичному англійському процесі, й активна велика реалізація принципу диспозитивності. Проте, як зауважує Т. М. Супрун, кримінальний процес США досить непослідовний. З одного боку, законодавчо декларуються основні загальнолюдські цінності: свобода, власність, особисте (приватне) право на життя та його захист. З іншого – в галузевих інститутах кримінального процесу методично руйнуються найнеобхідніші гарантії прав і свобод [231, с. 162].

У сучасному законодавстві США угода про визнання вини набула закріплення в правилі 11 (п. Е) Федеральних правил кримінального процесу в окружних судах США (1997 р.). Угода про визнання винуватості (plea barqainind) – це письмова угода обвинуваченого і захисника, з одного боку, та обвинувачення, з іншого боку, у якій сторони домовляються про конкретне вирішення конфлікту в межах кримінального провадження. Така згода обвинуваченого із звинуваченням виступає в них умовою для певних преференцій, послаблень такій особі. Водночас процедура «угоди про визнання винуватості» носить досить радикальний характер. Так, якщо підозрюваний (обвинувачуваний) та обвинувач не прийшли до угоди при переговорах, тоді сам обвинувачуваний має право вступити в такі переговори безпосередньо із суддею. У процесі проведення переговорів прокурор, відповідно до рішень вищих касаційних судів США, може замовчати від захисту той факт, що в нього недостатньо допустимих доказів або відсутні необхідні свідки (тобто без визнання вини обвинувачуваним прокурор буде вимушений закрити справу). Такого роду «омана» можлива тому, що в США обвинувачуваний не має права повністю ознайомитися з матеріалами своєї справи [292, с. 1054].

Погоджуючись на застосування спрощеної процедури судочинства у кримінальних справах, підозрюваний (обвинувачений) тим самим відмовляється від ряду прав, закріплених в конституційних і процедурних нормах. Наприклад, в США підписання угоди підозрюваним означає відмову від права на суд

присяжних, гарантований йому поправкою VI Білля про права, що є складовою частиною Конституції. Укладення угоди автоматично тягне винесення обвинувального вироку, судове дослідження доказів не провадиться, факт визнання своєї провини обвинуваченим прямо впливає на обсяг його прав на оскарження вироку і навіть на визначення покарання [330, с. 199].

Очевидно, що метою укладення угод в США насамперед є не встановлення фактичних обставин, а лише вирішення конфліктної ситуації; обвинувачений не хоче або вважає безперспективним і ризикованим намагатися захищатися в загальному порядку, а прокурор прагне заощадити час і гроші. У зв'язку з цим діяльність і сторін, і суду має мало спільного з діяльністю зі встановлення обставин кримінального правопорушення. В процесі укладення угоди просто досягається певний консенсус, формується юридична фікція, що влаштовує всіх – і захист, і обвинувачення, і суд; діяльність же, пов'язана з укладенням угод, не має ознак правосуддя і, отже, не є такою по суті [172, с. 64].

У США дозволяється укладати угоду у кримінальному провадженні, в якому бере участь потерпілий. Більше того, потерпілий відіграє принципову роль в тому, щоб прокурор уклав угоду з обвинуваченим. Слід зазначити, що Законом № 1950-VIII «Про внесення змін до КПК України» від 16 березня 2017 р. ч. 4 ст. 469 КПК України було доповнено новим абзацом, згідно з яким укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, а також у кримінальному провадженні щодо кримінальних правопорушень, внаслідок яких шкода завдана державним чи суспільним інтересам або правам та інтересам окремих осіб, у яких беруть участь потерпілий або потерпілі, не допускається, крім випадків надання всіма потерпілими письмової згоди прокурору на укладення ними угоди [113].

Зауважимо, що ця новела була неоднозначно сприйнята науковцями та практиками, на думку яких укладення угод про визнання винуватості в усіх категоріях справ про особливо тяжкі злочини, у тому числі у тих, де є потерпілі (ст. 469 КПК України) порушує право на захист і права потерпілих та не відповідає основним принципам континентальної моделі кримінального

судочинства. На переконання прибічників цієї позиції, органи розслідування отримають можливість з метою підвищення показників розкриття кримінальних правопорушень вимагати у підозрюваних зізнання у вчиненому під загрозою пожиттєвого ув'язнення. Для швидшого скерування провадження з угодою про визнання винуватості до суду є великий ризик тиску на потерпілих, щоб отримати від них дозвіл на укладання угоди та нехтуванням їхніми правами на відшкодування збитків. А можливість укладення угод у всіх без винятку провадженнях про особливо тяжкі злочини дозволить підозрюваним у вчиненні терористичних актів отримати можливість пом'якшення своєї відповідальності [75].

У разі порушення умов угоди обвинуваченим сторона обвинувачення повністю відмовляється від своїх зобов'язань. Дана обставина передбачає розгляд справи в загальному порядку, проте в США, на відміну від України, обвинуваченому призначається більш суворе покарання.

Законодавство США передбачає додаткові гарантії обвинуваченому і регулює випадки невиконання умов угоди прокурором. У випадку невиконання умов угоди прокурором обвинувачений має право звернутися до суду з вимогою накласти на прокурора обов'язок виконання умов угоди [57, с. 57]. Стаття 476 КПК України визначає наслідки невиконання угоди та регулює процедуру їх настання. Зокрема, в разі невиконання угоди про визнання винуватості прокурор має право звернутися до суду, який затвердив таку угоду, з клопотанням про скасування вироку. Наслідком скасування вироку є призначення судового розгляду в загальному порядку або направлення матеріалів провадження для завершення досудового розслідування в загальному порядку, якщо угода була ініційована на стадії досудового розслідування [113]. Проте, як видається, несправедливо залишеними законодавцем без уваги вважаємо випадки невиконання умов угоди прокурором, що, на наш погляд, є суттєвим недоліком. На нашу думку, враховуючи практику США, слід передбачити додаткові гарантії і для засуджених у КПК України.

З країн англо-американського типу кримінального судочинства угоди, крім США, передбачені також законодавством Англії, Уельсу та в одному зі штатів

Австралії – штаті Вікторія, і то в досить обмеженій кількості форм. Угоди в цих країнах укладаються прокурором у разі визнання винуватості обвинуваченим в обмін на відмову від обвинувачення в будь-якій частині, ніяких інших зобов'язань ні обвинувач, ні суд на себе не беруть, угоди з приводу міри покарання неприпустимі, суди залишають за собою право самостійно вирішувати дані питання [330, с. 20]. Підставою для пом'якшення покарання є не сама угода, а те, що підсудний, визнаючи провину, розраховує на поблажливість з боку держави [323, с. 20].

Слід зазначити, що укладення угод про визнання винуватості за американським зразком в даних державах піддається серйозній критиці, їх противники вказують, що вирішення справи у такий спосіб суперечить принципу дотримання невід'ємних прав особи, відкриває можливість для погроз, примусу до визнання, порушення прав людини, що може призвести до результату, несумісного з поняттям «справедливе правосуддя» [319, с. 266–270].

На відміну від континентального кримінального процесу, в англо-американському перед судом Англії ніколи не ставилося завдання встановити об'єктивну (матеріальну) істину, з'ясувати всі фактичні обставини справи, юридично правильно їх кваліфікувати та прийняти належне рішення в інтересах абстрактного публічного правопорядку. Суд повинен встановити істину, але в межах необхідного, для того щоб справедливо вирішити спір. Якщо ж процесуального спору немає (допустимо, одна зі сторін відмовляється його вести), то немає й пошуку істини. Англо-американський суддя – не «дослідник», а «арбітр» [52, с. 180].

Особливістю кримінального процесу та судочинства англо-американської правової системи є визнання обвинуваченим своєї вини у вчиненні кримінального правопорушення, що має вирішальне значення. У випадку його зізнання на суді справа не розглядається по суті. Таке положення англійські юристи обґрунтовують «принципом змагальності». Якщо обвинувачений визнав себе винним, то спору немає, і дослідження доказів щодо вини особи втрачає сенс. Водночас зазначається, що така переоцінка значення визнання обвинуваченим своєї винуватості не відповідає інтересам установлення істини у кримінальній

справі, оскільки зізнання обвинуваченого, навіть добровільне, часто буває неправдивим [261]. В англійському кримінальному процесі міститься низка умов, за наявності яких зізнання обвинуваченого є вирішальним доказом його вини: добровільність зізнання, відсутність навіювання, уникнення більш суворої відповідальності за злочин, погроз, обіцянок, примусу. У момент арешту обвинуваченого поліція зобов'язана попередити його, що все сказане ним може бути використане проти нього і що він не зобов'язаний давати показання (права Міранди) [261].

Така змагальна форма кримінального процесу, представляючи систему загального права і ґрунтуючись на традиціях англосаксонського права, віддає перевагу не стільки ініціативній діяльності правоохоронних органів, скільки самим громадянам: кримінальний процес починається, як правило, на вимогу потерпілого, а потім розгортається як суперечка між обвинувачем і підозрюваним (обвинувачуваним). Тут основну роль відіграє судове слідство з його характерними атрибутами змагальності. Досудове розслідування або зовсім не провадиться, або має спрощений характер. Визнання винуватості в англо-американській моделі (guilty plea) традиційно вважається відмовою від суперечки і підставою для спрощення процесу, в країнах, які її сприйняли, цей інститут залишається однією з основних засад судочинства і ніяких сумнівів не викликає, хоча від суддів завжди вимагали з'ясовувати мотиви такого визнання та його відповідність іншим встановленим обставинам.

Порядок, при якому процес доказування або взагалі відсутній, або він значно «урізаний», в більшості країн застосовується не як заміна загальному порядку, не як альтернатива правосуддю, а як механізм, покликаний розвантажити судову систему, що використовується в окремих випадках, щодо малозначних і очевидних злочинів. Винятком є лише США, де, як сказано вище, в порядку спрощеного судочинства – угод між обвинувачем і обвинуваченим – розглядається переважна більшість справ. В цій країні виняток дійсно став правилом, але, як видається, викликано це не особливою роллю даної країни і не прогресивністю застосовуваних в ній способів кримінального судочинства, а низкою історичних та економічних причин [172, с. 28].

З наявності в судочинстві США і ряду інших країн «угод з правосуддям» можливо зробити висновок – метою такої діяльності є досягнення компромісу і уникнення «конституційних» судових процедур. Саме в цьому зацікавлені і захист, і обвинувачення, хоча мотиви у них різні. Разом з тим, незважаючи на її широке розповсюдження, північноамериканська угода є екстраординарним, особливим порядком, що використовується з метою економії матеріальних, фінансових, людських ресурсів, винятком із загального правила, а не нормою.

Наведений огляд ілюструє, що у США, чиє законодавство відноситься до англо-американського типу без будь-яких виключень, угода укладається на досудовій стадії, сторони відразу визначаються в її умовах, обговорюють їх, як правило, складають письмовий документ з викладом умов і надалі виконують їх, не вносячи змін в домовленості. Для особи, яка притягається до кримінальної відповідальності, судочинство при цьому закінчується винесенням вердикту суду, який стверджує угоду. Що ж до осіб, щодо яких він зобов'язується надати свідчення, якщо така умова входить в обсяг угоди з прокурором, збір доказів щодо них проводиться в рамках окремої, звичайної процедури, яка може призвести, а може і не призвести до висунення звинувачень. В умовах же континентального типу судочинства, до яких відноситься й українська модель, процес збору доказів після укладення угоди про визнання винуватості розтягується за часом, проводяться слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи. При цьому застосування поступок до обвинуваченого прямо ставиться в залежність від того, які конкретно дії він вчинив, сприяючи органам розслідування.

Подібна процедура передбачена і в законодавстві Канади. Так, в Законі Канади «Про ювенальну юстицію» передбачено можливість укладання угоди між поліцейським, прокурором і неповнолітнім. У результаті переговорів з прокурором до неповнолітнього можуть бути застосовані так звані позасудові санкції, які є альтернативою звичайному розгляду справи в суді. Ці санкції, як правило, застосовуються у випадках, коли неповнолітній вчинив злочин при обтяжуючих обставинах або мав місце рецидив [321].

Наступний момент, з яким традиційно пов'язується стадійна побудова кримінального судочинства, – момент пред'явлення претензій до особи, поява

особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення. Він також лише опосередковано пов'язаний з формальним висуненням звинувачення. Як відомо, в Україні, так само як і в більшості країн континентальної Європи, повідомлення про підозру (пред'явлення обвинувачення) здійснюється на стадії досудового розслідування, тоді як в країнах з англо-американською побудовою процесу повідомлення про підозру знаменує початок власне кримінального переслідування, початок кримінального процесу «у вузькому» розумінні.

З огляду на предмет дослідження, інтерес представляє законодавство Австралії. В цій країні розроблено спеціальний закон, що дозволив прокуратурі укладати угоди із особами та організаціями, які повідомляли про факти корупції для того, щоб звільнити таких осіб від відповідальності [320, с. 12–13]. Було також внесено зміни до федерального Кримінального кодексу шляхом введення нового злочину «підкуп іноземними економічними агентами публічних посадових осіб» [326], який дозволив ініціювати кримінальне провадження щодо транснаціональних бізнесових корпорацій, які раніше користувалися певним імунітетом.

Характерним австралійським ноу-хау у цій сфері є можливість пролонгації угоди з прокуратурою на тривалий період, протягом якого підприємство може бути притягнуте до відповідальності при виявленні нового корупційного правопорушення або ж протидії в реалізації матеріалів того корупційного факту, щодо якого укладено угоду. Так, прокуратура може в односторонньому порядку відмовитись від угоди, якщо побачить відмову договірної сторони від своїх зобов'язань свідчити про факт корупції, або ж виявить інший подібний епізод. Водночас на державному рівні надаються гарантії прозорості та позитивної економічної діяльності конкретного підприємства [28, с. 165–166].

Отже, вважаємо перспективною новацію впровадження в українське законодавство та практику його застосування апробованих австралійських законодавчих механізмів укладення угод з юридичними особами про свідчення у корупційних кримінальних провадженнях з можливістю уникнення відповідальності із пролонгованим періодом дії та умовами доведення до кінця кримінального провадження і подальшої прозорої економічної діяльності. Тут,

однак, слід враховувати, що адаптація національного законодавства у цьому напрямі носить комплексний характер і має проводитися поступово, з урахуванням особливостей національної правової системи, економічних та соціальних умов [201, с. 60–61].

На відміну від країн англо-американської правової системи, країни Європи демонструють доволі стриманий підхід до скороченої процедури та укладання угоди про визнання винуватості. Центром зосередження романо-германської правової системи є країни континентальної Європи, а саме: Французька, Австрійська та Португальська Республіка, Королівство Бельгія, Люксембург, Королівство Іспанія та Нідерланди, Ліхтенштейн, ФРН, Швейцарська Конфедерація, більшість країн колишнього СРСР, у тому числі Україна. Для романо-германської правової системи характерний абстрактний характер норм права, які встановлюють загальні правила поведінки на підставі принципів і правових доктрин.

Однією з відмінностей романо-германської, континентальної конструкції процесу від процесу країн з англо-американською побудовою є те, що діяльність органу кримінального переслідування, як правило, піддається регламентації в кримінальному процесуальному законі з самого раннього моменту, з моменту повідомлення про злочин, і в цьому сенсі такий процес може містити не менше, а більше процесуальних гарантій для особи, яка піддається кримінальному переслідуванню, ніж англо-американський. Іншими словами, в англо-американському (змагальному) процесі пріоритет віддається захисту приватних інтересів, в романо-германському ж переважає публічний інтерес [215, с. 33–45].

У контексті розгляду питання щодо ступеня співвідношення у провадженні державно-владного начала та приватного інтересу як підстави диференціації кримінальної процесуальної форми необхідно зазначити, що одним із пріоритетних напрямів реформування, передбачених Стратегією реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., схваленою Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 76/2015, є розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, зокрема, шляхом практичного впровадження інституту медіації і

посередництва [229].

Варто розглянути особливі риси укладання угод окремих країн континентального права. Кримінальний процес Французької Республіки є зразком класичної континентальної, так званої змішаної моделі кримінального судочинства, яка прийшла в Європу на зміну інквізиційному процесу епохи феодалізму [31, с. 290]. Французькі вчені на багато років обумовили розвиток кримінально-процесуальної науки в Європі. Французька модель була сприйнята ФРН, Австрійською та Італійською Республіками, Королівством Іспанія, Україною та багатьма іншими країнами.

Введення в цій країні в 2004 р. ще однієї спрощеної форми судочинства (comparution sur reconnaissance prcalable de culpabilitc) викликало бурхливі суперечки. Спочатку дана процедура, застосовувана при згоді особи з обвинуваченням, передбачалася в обмеженій категорії справ. Нині застосування такої спрощеної форми можливе у справах про злочини, що караються на термін до п’яти років позбавлення волі. Визнання особою винуватості дозволяє, за згодою прокурора, призначити покарання у вигляді тюремного ув’язнення строком не більше одного року і не більше половини терміну, який підсудний міг би отримати, і це покарання може бути умовним (ст. 495-8 КПК Французької Республіки) [254; 155, с. 32].

У ФРН, де традиційно виділяються три стадії процесу: досудове розслідування, попереднє слухання і судовий розгляд, в КПК 1974 року з’явився «прискорений процес» (ст. 153а), при якому не здійснюється попереднє слухання, а прокурор має право безпосередньо в судовому розгляді усно сформулювати перед судом обвинувачення, яке фіксується в протоколі судового засідання. Таке провадження можливо, тільки якщо справа підсудна судді одноосібно або суду за участю засідателів і якщо покарання за нього не перевищує одного року позбавлення волі й справа є очевидною.

У малозначних справах передбачено видання «наказу про покарання»: судовий розгляд не здійснюється, а замість вироку суддя за клопотанням прокурора виносить рішення (наказ про покарання) лише на підставі письмових матеріалів справи. Заява про незначний злочин подається заявником в

прокуратуру, органам поліції або до дільничного суду, однак якщо органи поліції або суд визнають за необхідне здійснення процесуальних дій, то прокурор зобов'язаний вирішити питання про початок кримінального провадження [95, с. 226]. «Informelle absprachen» укладаються компромісно, тобто прокурор, погодивши це із судом, може визначити меншу міру покарання (іноді йдеться про фінансовий еквівалент) [322]. Такі неформальні німецькі угоди насправді є угодами про спрощення судового розгляду в обмін на закриття справи за окремими складами злочину або зниження межі покарання. Вони мають місце приблизно в 30–40 % справ і в половині всіх справ по економічних злочинах [234, с. 35].

У ФРН, як і в Королівствах Данії та Норвегії, підставою спрощеної процедури є малозначність діяння, визнання особою своєї винуватості не вимагається, в цих же країнах, а також в Республіках Польща та Хорватії є заборони для посадових осіб пропонувати будь-які послаблення обвинуваченому в обмін на визнання ним своєї провини, а також забороняється ставити порядок провадження у кримінальній справі в залежність від його поведінки [324, с. 755, 763; 329]. Хоча наведені положення викликають низку запитань щодо їх відповідності правовій природі угоди про визнання винуватості, все ж у ньому є й раціональне зерно, адже такі законодавчі положення унеможливлюють свавілля збоку прокурора та уособлюють принципи верховенства права, законності й доведеності вини в кримінальному процесі [103, с. 163].

Кримінальний процесуальний кодекс України обмежує категорії кримінальних проваджень, з яких можуть укладатися угоди. Для угоди про визнання винуватості коло справ обмежене кримінальними проступками, злочинами невеликої та середньої тяжкості, тяжкими злочинами, у яких шкода завдана лише державним і суспільним інтересам (окрім кримінальних проступків та злочинів з необережності, в яких шкоду може бути заподіяно іншим особам). Також угода можлива і при вчиненні особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ) за умови викриття підозрюваним або обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності НАБУ, якщо інформація про вчинення такою

особою злочину буде підтверджена доказами. Угода про визнання винуватості між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена щодо кримінальних проступків та злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. При цьому не допускається укладання угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, котра вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження стосовно юридичної особи [113].

Необхідно зазначити, що в країнах континентального права угода про визнання винуватості часто застосовується, але має низку принципових відмінностей, зумовлених тим, що повноваження сторони обвинувачення обмежені законом, враховуючи принципи доцільності (Французька Республіка, Королівство Нідерланди) та законності (ФРН, Італійська Республіка), на яких ґрунтуються прокурорські повноваження при здійсненні кримінального переслідування [325, с. 30–31]. Також слід зауважити, що у судочинстві деяких європейських держав мається на увазі не угода про визнання вини, а згода зі стороною обвинувачення (наприклад, conformidat в Королівстві Іспанія, abbreviato в Італійській Республіці) [7, с. 59–74].

В Королівстві Іспанія близько півтора століття діє положення, що дозволяє підсудному визнати свою провину шляхом висловлення згоди зі стороною обвинувачення і просити припинити дослідження доказів з призначенням йому покарання. В даний час можливість такої процедури закріплена в ст. 655 КПК Королівства Іспанія [327]. Італійська скорочена процедура укладення угоди з «pentito» можлива щодо злочинів будь-якої категорії, в тому числі щодо тяжких і особливо тяжких, при цьому право її укладення надано не всім, а лише прокурорам, прикріпленим до прокуратур областей, що спеціалізуються саме на боротьбі з організованою злочинністю [328].

У кримінальних процесуальних кодексах Італійської Республіки та Королівства Іспанії закріплено положення щодо чіткого обмеження строку кримінального покарання для осіб, які укладають угоду про визнання винуватості. Так, у КПК Італійської Республіки передбачено зниження покарання на 1/3, а в Іспанії навіть визначено максимальну межу для покарання у вигляді позбавлення

волі, за яку не може вийти прокурор, визначаючи термін покарання. Такою межею є 6 років. Варто погодитися, що така чітка регламентація може запобігти виникненню ситуацій, коли угодою передбачається сумнівна міра покарання, не призначається додаткове покарання, не мотивується призначення більш м'якого покарання тощо [95, с. 227].

Спільні риси із законодавчими приписами Іспанії має процесуальний порядок у КПК Королівства Португалія 1987 року, де угоди про визнання винуватості застосовуються тільки у справах про злочини, що передбачають покарання не більше шести місяців ув'язнення (ст. 392). Якщо прокурор вважає, що за вчинення такого злочину обвинувачений не заслуговує покарання більш суворого, ніж штраф або «захід безпеки», не пов'язаний з позбавленням волі, то він передає справу до суду із клопотанням про його розгляд в «дуже спрощеному порядку». «Континентальною» особливістю португальської процедури є право суду відхилити клопотання прокурора про застосування «дуже спрощеного порядку» (ст. 394-3). У такому випадку суд виносить мотивоване рішення, де пояснює причини відмови: незгода із кваліфікацією вчиненого прокурором, невідповідність висновків прокурора наявним у справі доказам тощо. Якщо обвинувачений згоден із клопотанням прокурора, то суд, не розглядаючи справу по суті, затверджує письмову угоду про покарання між прокурором і обвинуваченим, яка одержує тоді силу вироку (ст. ст. 396-1 і 396-2), але не підлягає оскарженню (ст. 400-1) [6]. На відміну від Іспанії, в Португалії таке спрощене провадження може мати місце лише у справах про малозначні злочини. Аналоги таких «угод» існують і у законодавстві Королівств Данії, Нідерландів та Норвегії [172, с. 79].

У Республіці Польща також практикуються угоди з правосуддям у спрощеній формі, але в обмеженій кількості – у випадках незначних злочинів, які караються тюремним ув'язнення на термін не більше трьох років. Процедура називається «добровільне підпорядкування покаранню» і дозволяє суду винести узгоджену постанову без перевірки доказів, що значно скорочує терміни судового розгляду. При цьому одночасно повинні виконуватися кілька умов: підзахисний визнає винуватість і захисник пропонує покарання, – обвинувач погоджується;

погоджується жертва; погоджується суд. Ініціатива належить стороні захисту; на застосування спрощеного порядку погоджується потерпілий. Однак суд може заперечувати проти умов запропонованої угоди, навіть якщо обвинувачений, потерпілий і обвинувач вже домовилися і розглянули справу в загальному порядку. Незалежно від умов угоди сторони (обвинувачення і захист) мають право на апеляцію у вищій судовій інстанції [328].

Кримінальний процесуальний кодекс Ізраїлю дає право громадянам, кримінальне провадження щодо яких передано до прокуратури або до відділу звинувачення поліції, звертатися до цих органів з проханням не виносити проти них обвинувального висновку. Дане право належить лише до категорії кримінальних проваджень, покарання за які не перевищує три роки позбавлення волі. Заявити клопотання про непред'явлення обвинувачення або про укладення угоди особа та її захисник мають право до пред'явлення обвинувачення у вчиненні незначного кримінального правопорушення, однак при цьому вони не мають можливості ознайомитися з матеріалами справи, так як ознайомлення може мати місце тільки після винесення обвинувального висновку. Угода повинна бути схвалена судом, який має право його відхилити і розглянути справу в загальному порядку [328].

У переважній більшості країн романо-германської правової сім'ї, де тим чи іншим чином спрощується кримінальне судочинство, кінцевою інстанцією, що вирішує питання про те, застосовувати чи не застосовувати спрощений порядок, є суд, однак є й інший підхід, коли застосування спрощеного порядку віддано на розсуд органу обвинувачення, в таких випадках справа, за якою сторони уклали угоду, до судової інстанції не доходить.

Наприклад, в Кодекс кримінального розслідування Королівства Бельгія в 1984 р. було введено ст. 216 (в 1994 р. зазнала змін і доповнень), відповідно до якої з метою уникнення судового розгляду у всіх провадженнях про злочини, за які передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 5 років, обвинувачений, що не заперечує своєї винуватості і сплатив до скарбниці встановлену в кожному конкретному випадку суму (якщо злочином заподіяно шкоду тільки інтересам держави), а також повністю відшкодував збиток

потерпілому (якщо шкода заподіяна інтересам особи), звільняється від кримінальної відповідальності із закриттям справи в досудовій стадії кримінального процесу. Приблизно третина всіх кримінальних справ, що надходять з поліції в прокуратуру, вирішуються саме таким способом. Така процедура, що отримала назву «трансакція», з 1983 р. існує і широко застосовується в Королівстві Нідерланди [81, с. 37].

При цьому правознавцями відзначається, що широке застосування цього інституту призвело до зростання самообмови, зокрема, в Королівстві Нідерланди ставиться питання про скасування спрощеної процедури, так як особи, затримані поліцією за підозрою у вчиненні діянь, що не відносяться до тяжких, вважають за краще навіть визнати свою провину у вчиненні злочину, до якого вони не мають відношення. Підозрюваним легше заплатити не дуже великий, за мірками Європи, штраф і бути звільненим від кримінальної відповідальності в рамках спрощеної процедури, ніж оплачувати послуги адвоката і доводити свою невинність в ході тривалого судового розгляду [53, с. 22–24].

Очевидно, що для підозрюваного (обвинуваченого) у вчиненні кримінального правопорушення, який визнав винуватість в обмін на менше покарання, є не надто принциповим, хто звільнить його від кримінальної відповідальності або істотно знизить розмір покарання. Однак призначення покарання або зменшення його терміну – прерогатива виключно суду, принциповим положенням будь-якої демократичної держави є правило про те, що правосуддя здійснюється виключно судом. В Україні, наприклад, таке положення закріплене в ст. 124 Конституції. Але ж правосуддя - це діяльність, що має на меті встановити, чи дійсно підсудний вчинив осудне йому діяння, і ця діяльність, за загальними правилами, здійснюється з дотриманням процесуальних гарантій, і перш за все гарантій прав особи, яка притягається до кримінальної відповідальності.

Доходимо висновку, що спрощені процедури, до яких відносяться і угоди про визнання винуватості, допустимі й бажані там, де немає (або недостатньо) даних, щоб довести вчинення кримінального правопорушення і встановити винуватість особи в рамках звичайної процедури. Не варто відмовляти в

застосуванні спрощеної процедури й особі, яка розкаялась у вчиненому і сприяє розслідуванню кримінального правопорушення.

Кримінальне процесуальне законодавство країн континентальної Європи чітко окреслює межі компромісу між державою та особою: особі, яка погодилася з пред'явленим їй обвинуваченням, при дотриманні низки додаткових умов, гарантується призначення покарання не вище межі, встановленої законом. На відміну від англо-американського типу кримінального судочинства, де укладення угоди про визнання винуватості є ймовірнішим, у разі недостатніх доказів у сторони обвинувачення, у європейських процедурах угоди затверджуються, якщо позиція обвинувачення є сильною.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що в світовій практиці (за винятком країн англо-американської правової системи, в якій роль інституту угоди досить значна і про обмеження мова не йде зовсім) переважає наступний підхід: кримінально-правові заохочення, зокрема, пом'якшення покарання, навіть в обмін на певну корисну інформацію, допустиме лише щодо нетяжких злочинів, а ліберальні тенденції щодо тяжких та особливо тяжких злочинів неприпустимі. Якщо ж говорити про національні межі укладення таких угод про визнання винуватості, то вони не можуть виходити за рамки інкримінованого особі кримінального правопорушення. Іншими словами, затвердивши угоду про визнання винуватості особі можуть бути зроблені певні «поступки» тільки в межах статті КК України, якою кваліфікуються відповідні дії обвинуваченого.

Серед пострадянських держав спрощені альтернативні варіанти судочинства, окрім України, є в Республіках Грузія, Естонія, Молдова, Казахстан, Російській Федерації (далі – РФ), що зазнали масованого впливу американських правознавців в період після розпаду СРСР; застосовувані тут процедури схожі на окремі порядки, властиві США й Італійській Республіці.

Глава 33 КПК Естонської Республіки також передбачає можливість здійснення спрощеного провадження. Якщо у кримінальному провадженні за злочином другого або третього ступеня, відомі всі обставини, які стосуються предмета доказування, і обвинувачений визнав себе винуватим у пред'явленому йому обвинуваченні у повному обсязі, прокурор може за своєю ініціативою, а

також за клопотанням слідчого застосувати під час розслідування спрощене провадження [255]. Чинний КПК України у ст. 468 так само передбачає можливість укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинувачуваним про визнання винуватості. До того ж, ініціатива може надходити від будь-якої з цих сторін (ст. 469 КПК України) [113].

Аналізуючи досвід зарубіжних країн, зокрема кримінального процесуального законодавства РФ, О. О. Леляк висловила пропозицію щодо законодавчого закріплення у ч. 2 ст. 469 КПК України письмового оформлення ініціативного клопотання підозрюваного або обвинуваченого, щодо укладення угоди про визнання винуватості (за аналогією з такими положеннями у КПК РФ) [125, с. 56]. Для того, щоб дійти до однозначної відповіді на порушене питання, необхідно проаналізувати його детальніше. З одного боку, запропоноване науковцем письмове оформлення такого клопотання може викликати заперечення у супротивників надмірної формалізації положень КПК України, аргументом яких може бути невідповідність основній ідеї запровадження цього диференційованого порядку кримінального провадження – «процесуальній економії».

З іншого боку, необхідність у письмовій формі клопотання про укладення угоди необхідне для вирішення низки процесуальних питань. Так, у разі, коли ініціатором клопотання є сторона захисту, прокурори зазвичай вимагають письмового оформлення клопотання із зазначенням умов, на які погодиться сторона захисту у разі укладення угоди про визнання винуватості. Таку практику вважаємо правильною й у випадку вирішення питань, які можуть слугувати умовою для укладення угоди про визнання винуватості. Зокрема, у багатоепізодному кримінальному провадженні сторона захисту може клопотати про зміну кваліфікації (це обов’язкова умова для укладення угоди про визнання винуватості) та одночасно про укладення угоди про визнання винуватості. Інша справа – укладення угоди про визнання винуватості в очевидному одноепізодному кримінальному провадженні, де складання такого клопотання носитиме формальний характер. Як видається, редакцію ч. 2 ст. 469 КПК України в цій частині слід залишити без змін, залишивши на розсуд сторін

кримінального провадження порядок оформлення клопотання про ініціювання укладення угоди.

Схожою є процедура судового розгляду у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості у більшості країн колишнього СРСР. Однак це не є «визнанням винуватості» в розумінні американської практики, тому що суду, а в окремих випадках – присяжним засідателям, доводиться приймати участь у винесенні вироку.

Вартими уваги є положення кримінального процесуального законодавства Республіки Молдова, які визначають необхідність затвердження попередньо проекту угоди про визнання винуватості з прокурором вищого рівня. Так, відповідно до п. п. 3, 4 ч. 2 ст. 505 КПК Республіки Молдова, умови угоди про визнання винуватості визначаються не тільки прокурором, підозрюваним та обвинуваченим, а й в обов'язковому порядку – узгоджуються із захисником і прокурором вищого рівня, який перевіряє угоду на предмет її законності й доцільності [252]. На відміну від КПК Республіки Молдова, у вітчизняному КПК виділяють не один, а два види угод, що вважається більш прогресивним [233].

У Республіці Молдова при укладенні угоди сторона обвинувачення не звільняється від тягаря доказування, а законом заборонено суду брати участь у переговорах про визнання винуватості [216]. Він повинен тільки встановити добровільність укладення угоди, дотримання законодавчих вимог і наявність достатніх доказів, що підтверджують обвинувачення. Залежно від цих критеріїв суд приймає або відхиляє угоду [252]. Аналогічна норма міститься в ч. 1 ст. 210 КПК Республіки Грузія, у якій також передбачено, що процесуальна угода укладається за попередньою письмовою згодою прокурора вищого рівня [250].

Відповідно до КПК Республіки Казахстан при укладанні між прокурором і обвинуваченим документа про прийняття останнього з пред'явленим обвинуваченням суд не має права призначити більш суворе покарання, ніж запропоновано прокурором. Зазначений акт є договором між прокурором і обвинуваченим, при якому останній погоджується з пред'явленим обвинуваченням в обмін на пом'якшення покарання. Суд не має права

ініціювати і брати участь в переговорах з даного питання, а також виходити за межі пред'явленого обвинувачення і призначати більш суворе покарання, ніж передбачено вищезгаданим актом, він лише встановлює, чи укладено угоду відповідно до закону, в присутності захисника, а також чи є достатні докази, що підтверджують звинувачення. Залежно від цих обставин він може прийняти або відхилити акт про згоду [251].

На законодавчому рівні в РФ існує й спрощена форма судового розгляду у випадку, коли всі підсудні визнають себе повністю винуватими і зроблене ними зізнання у вчиненні кримінального правопорушення не оскаржується, при цьому у судді немає сумнівів у винуватості підсудних [253]. Мета введення інституту досудової угоди про співпрацю в Росії – стимулювання позитивної посткримінальної діяльності, в тому числі посилення боротьби з організованою злочинністю і корупційними злочинами.

Аналіз кримінального процесуального законодавства країн континентальної Європи щодо з'ясування ролі суду у дослідженні доказів у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості дав змогу дійти таких висновків щодо окремих із них: суд не зобов'язаний досліджувати докази або переконуватися, що в справі існують достатньо серйозні докази вини підсудного (Італійська Республіка, Швейцарська Конфедерація); законодавство окремих країн (РФ) не передбачає чіткого зобов'язання судів досліджувати докази у справах, що стосуються угод про визнання вини, однак таке зобов'язання може бути виведене із обов'язку суду, що розглядає справу, перевірити, чи було дотримано всіх умов для затвердження угоди про визнання вини; ФРН, де суди зберігають свій обов'язок замовити докази, спрямовані на розкриття будь-якого аспекту справи, який може мати значення для їхнього рішення, навіть якщо було укладено угоду про визнання вини; у Сполученому Королівстві, якщо факти оскаржуються, суду має бути запропоновано розглянути докази для того, щоб визначити факти, а потім й вирок на цій основі [194].

Національні суди, які розглядають такі питання, зазвичай, зобов'язані вивчити матеріали справи, перш ніж вирішити, чи затвердити або відхилити

угоду про визнання винуватості. Крім того, суд має переконатися в тому, що наявні в матеріалах справи докази підтверджують визнання обвинуваченим вини в угоді або ж визнавальні свідчення, надані обвинуваченим (п. 67 Конвенції) [100].

Зауважимо, що у практичних працівників, змушених працювати в сучасних умовах, часто є прагнення «спростити собі життя», і це, на наш погляд, є серйозною загрозою для процедури, яка повинна бути основною формою для «звичайного» порядку. Неприпустимим є обмеження прав учасників кримінального провадження при розгляді кримінальних проваджень на підставі угод. Обов'язковим є дотримання засад кримінального провадження. Таку спрощену процедуру на підставі угод про визнання винуватості можливо застосовувати лише у чітко визначених національним законодавством випадках за умови добровільного волевиявлення підозрюваного (обвинуваченого) і за відсутності сумнівів суду щодо винуватості такої особи. Саме таку конструкцію, також не позбавлену недоліків, і застосовує більшість демократичних європейських країн.

У більшості досліджених країн континентальної Європи право на оскарження обмежується після укладання угоди про визнання вини. Як вбачається, право на оскарження угоди про визнання вини (принаймні, після того, як угода про визнання винуватості була затверджена судом) повністю відсутнє в Словенії. Воно обмежується (право на оскарження) в Боснії і Герцеговині, Болгарії, Чеській Республіці, Республіках Молдова та Естонія, Угорщині, Італійській Республіці, Мальті, Чорногорії, Російській Федерації, Словаччині, Сербії, Королівстві Іспанія, Швейцарській Конфедерації та Україні. Повноцінне право на оскарження існує у Французькій та Австрійській Республіках, Ліхтенштейні, ФРН, Республіці Польща, Румунії та Великобританії [184; 241, с. 115].

У разі, якщо підозрюваний (обвинувачений) вважає, що його права були порушені, він повинен мати можливість оскаржити відповідне рішення. У національному законодавстві, зокрема, передбачено, що ухвала про скасування вироку, яким була затверджена угода, або про відмову у скасуванні вироку

може бути оскаржена в апеляційному порядку (ч. 4 ст. 476 КПК України). Крім того, додатковим важелем щодо недопущення зловживань уповноваженими особами є вказівка у ч. 5 ст. 476 КПК України на те, що умисне невиконання угоди є підставою для притягнення особи до відповідальності, встановленої законом [113].

Спільною рисою національної та інших європейських систем кримінального правосуддя можна вважати отримання підозрюваними (обвинуваченими) зменшення обвинувачення або пом'якшення покарання в обмін на визнання винуватості або згоду з призначеним покаранням без визнання вини, які мають місце до судового розгляду, або за значну співпрацю зі слідчим органом (див. у цьому зв'язку справи «Slavcho Kostov проти Болгарії», № 28674/03, § 17, рішення від 27 листопада 2008 р., і «Ruciński проти Польщі», № 33198/04, § 12, рішення від 20 лютого 2007 р.). При цьому у науковій літературі зазначається, що якщо наслідком угоди про визнання вини є те, що кримінальна справа проти підсудного вирішується шляхом скороченого судового провадження, це становить по суті відмову від низки процесуальних прав і саме по собі не є проблемою, оскільки ані буква, ані дух ст. 6 не заважають особі з власної волі відмовитися від цих гарантій (див. справу «Scoppola проти Італії» (№ 2), № 10249/03, § 135, рішення від 17 вересня 2009 р.) [238, с. 221].

Таким чином, можна зробити висновок, що: англо-американська модель, в рамках якої укладення угоди про визнання винуватості є проявом теорії відновної юстиції, розглядається як альтернативний спосіб вирішення кримінально-правового конфлікту, тому, зазвичай, не має чіткого законодавчого закріплення (США, Великобританія, Уельс, Австралія та ін.); романо-германська (континентальна) модель, в рамках якої угоди про визнання винуватості є процесуальним інститутом і, як правило, закріплена в законодавстві, втілює собою одну з можливих альтернатив кримінальному переслідуванню (Республіка Франція, ФРН, Королівства Іспанії, Португалії, Норвегії та Данії, Україна та інші держави).

Кримінальне судочинство усіх зазначених вище країн знаходиться в процесі кримінально-політичного, а не формально-правового зближення; визнані міжнародні принципи, стандарти правосуддя мають природний

характер, забезпечують цілісність системи, але не перешкоджають інтеграційним процесам на міжнародно-правовому рівні; рівень захисту приватних чи публічних інтересів при укладенні угоди про визнання винуватості перебуває у прямій залежності від функціональних типових (англо-американський та романо-германський тип) або видових (німецький, французький вид кримінального процесу) відмінностей. Такі угоди англо-американської і континентальної правових систем застосовуються досить тривалий період часу, і вони отримали значний досвід, що дозволяє говорити про певне «відшліфовування» під сформовану процесуальну самобутність.

На переконання 65 % опитаних, укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні між прокурором і підозрюваним, обвинуваченим сприяє гуманізації та демократизації кримінально-правових норм; 45,5 % вказують на те, що воно скорочує витрати на кримінальне судочинство та сприяє розвантаженню судів апеляційної інстанції судовими справами, оскільки ухвалений вирок на підставі угоди про визнання винуватості має значно менше правових підстав для його оскарження в апеляційному та касаційному порядках; 15 % вважають, що таке укладення угоди розширює засаду змагальності сторін; про сприяння запобіганню, виявленню чи припиненню більшості кримінальних правопорушень висловились 5 % опитаних; 5,5 % зазначають, що укладення таких угод знижує рівень рецидивної злочинності, ще 2 % наголошують на сприянні запобіганню криміналізації та десоціалізації злочинців у місцях позбавлення волі. І лише 3 % проанкетованих вважає, що здійснення перемовин про призначення меншого покарання, ніж те, яке могло бути призначене у випадку застосування закону на загальних підставах, є потенційно корупційним (Додаток А).

Проте, ще на стадії обговорення проекту КПК України фахівці застерігали його розробників від механічного перенесення у вітчизняне кримінально-процесуальне законодавство норм будь-якого інституту зарубіжних країн, які визнаються світовою спільнотою взірцем справжньої демократії, цивілізованості та верховенства права, без узгодження з відповідними правовими інститутами вітчизняного законодавства й окремими їх нормами та урахування вітчизняних реалій, оскільки це може призвести до дисбалансу: або до послаблення процесуальних засобів із забезпечення прав і

законних інтересів людини, або ж до зниження ефективності боротьби зі злочинністю [179]. На нашу думку, український кримінальний процес у регулюванні погоджувальних процедур повинен зберігати свою приналежність до континентального типу. Навіть якщо і визнавати посилення змагальності за КПК України, то це змагальність не англо-американського зразка, оскільки слідчий і прокурор є суб'єктами, відповідальними за швидке, повне і неупереджене розслідування (ст. 2 КПК України). Прокурор продовжує здійснювати наглядову функцію у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням і підтриманням приватного обвинувачення у суді. Суд не перетворився на пасивного арбітра, що розв'язує правовий спір між сторонами кримінального провадженні або без оцінки доказів затверджує угоду про визнання винуватості (у особливих порядках кримінального провадження). Зрозуміло, це не означає повного заперечення інституту угоди про визнання винуватості у інтерпретації законодавця країн англо-американського типу, а також ігнорування позитивних практик вирішення таких кримінальних процесуальних конфліктів.

Висновки до розділу 1

1. З'ясування генезису наукових досліджень щодо виокремлених погоджувальних процедур як методологічної основи дисертаційного дослідження дало змогу здійснити їх періодизацію на ті, які були здійснені 1) до реформування кримінального процесуального законодавства; 2) після прийняття у 2012 р. КПК України. Саме цю подію слід вважати точкою відліку для «модифікованого» інституту провадження на підставі угод про визнання винуватості.

2. Аналіз сучасної правозастосовної практики та існуючий науковий доробок щодо реалізації інституту угод про визнання винуватості спонукав до висновку про актуальність і необхідність подальшого наукового дослідження проблем, пов'язаних з дотриманням прав підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, юридичних осіб при укладанні таких угод; діяльністю суду та сторін укладання угоди про визнання винуватості на судових стадіях кримінального процесу. Це дозволило забезпечити комплексний підхід до вирішення завдань дослідження, пов'язаного зі здійсненням кримінального провадження на підставі угоди про

визнання винуватості.

3. Методологічною основою дослідження теоретичних і практичних проблем здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості стали: філософські методи (діалектичний та герменевтичний); загальнонаукові методи (формальної логіки - аналізу, синтезу, індукції, дедукції, узагальнення, моделювання, класифікації, історичний; порівняння); спеціально-наукові (формально-юридичний та порівняльно-правовий) і міждисциплінарні методи (соціологічний та статистичний). Вказані методи наукового пізнання використано у їх взаємозв'язку і взаємозалежності, що забезпечило обґрунтованість та переконливість наукових результатів. Зокрема, для предметної аргументації актуальності дисертаційного дослідження, використано як статистичний метод пізнання процесуальних дій прокурора, суду в кримінальному процесі України, так і формально-юридичний метод, які дозволили окреслити зміст досліджуваної проблематики, а також визначити її об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження.

4. У світовій практиці (за винятком країн англо-американської правової системи, в якій роль інституту угоди досить значна і про обмеження не йдеться взагалі) переважає підхід, за яким кримінально-правові заохочення, зокрема, пом'якшення покарання, навіть в обмін на певну корисну інформацію, допустиме лише щодо нетяжких злочинів, а ліберальні тенденції щодо тяжких та особливо тяжких злочинів неприпустимі.

5. Англо-американська модель, в межах якої укладення угоди про визнання винуватості слугує проявом теорії відновної юстиції, – є альтернативним способом вирішення кримінально-правового конфлікту, тому, зазвичай, не має чіткого законодавчого закріплення (США, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Уельс, Австралія та ін.). Водночас континентальна модель, в межах якої угода про визнання винуватості є процесуальним інститутом і, як правило, закріплена в законодавстві, втілює собою одну з можливих альтернатив кримінальному переслідуванню (Французька та Португальська Республіки, ФРН, Королівства Іспанії, Данії та Норвегії, Україна та ін.). Спільною рисою національного законодавства та законодавства країн континентальної правової системи можна вважати отримання підозрюваними (обвинуваченими) зменшення обвинувачення або пом'якшення покарання в обмін на визнання винуватості, які мають місце до судового розгляду, або у зв'язку з тісною співпрацею зі слідчими органами.

РОЗДІЛ 2
ПОНЯТТЯ, ПІДСТАВИ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК УКЛАДЕННЯ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ

2.1 Поняття та сутність угоди про визнання винуватості

Кримінальне процесуальне законодавство України містить низку прикладів еволюції процесуальної форми у напрямі її спрощення, впровадження процедур, які у меншій мірі обтяжені формальностями та обрядністю, що притаманні загальному порядку здійснення кримінального провадження [244, с. 76]. До таких, зокрема, можна віднести провадження на підставі угод, передбачене гл. 35 КПК України (ст. ст. 468-470, 472–476) [113], що характеризується відходом кримінально-правової політики держави від виключно каральної реакції на вчинене кримінальне правопорушення, розширенням диспозитивності кримінального провадження [112, с. 604].

Запровадження цього різновиду особливого порядку кримінального провадження у вітчизняне законодавство, переслідує загальну мету – якісно вплинути на стан кримінального судочинства в Україні. Закріплення в кримінальному процесуальному законі інституту угод полягає у створенні нової ідеології кримінальної політики нашої держави: протидія злочинності через компроміс, договір, без інституту угод концепція компромісу позбавлена своєї основи [11, с. 112]. За даними окремих науковців, укладання угоди про визнання винуватості можливе у кримінальних провадженнях за 55 % статей Кримінального кодексу України [12, с. 818–819]. Інститут угод містить низку спеціальних нормативних положень, що зумовлюють специфіку провадження на підставі угод порівняно із загальним судовим провадженням, що здійснюється на підставі обвинувального акта [46, с. 17].

З моменту прийняття чинного КПК України та, відповідно, появи інституту угод минуло вже понад п’ять років. Проте, практика застосування окремих положень законодавства виявила численні прогалини в нормативному регулюванні кримінальних процесуальних відносин прокурора

та підозрюваного чи обвинуваченого під час укладення угоди про визнання винуватості, а окремі логіко-структурні дефекти правового змісту нормативних положень КПК України не сприяють ефективній реалізації прав особи, яка уклала угоду про визнання винуватості у кримінальному провадженні.

Численні питання процесуального та організаційного характеру укладення угоди прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості у кримінальному процесі усе ще викликають дискусії та потребують додаткового аналізу. Для з'ясування питання щодо змісту підстав та процесуального порядку укладення угоди про визнання винуватості в українських реаліях необхідно, на наш погляд, насамперед, визначити правову природу цього явища, що досягається завдяки дослідженню його юридичного змісту, завдань, ознак.

Відповідно до ст. 469 КПК України, угода про визнання винуватості може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного, обвинуваченого. Угода про визнання винуватості – це угода між прокурором і підозрюваним, обвинуваченим, в якій названі сторони узгоджують умови відповідальності підозрюваного або обвинуваченого залежно від його дій після початку кримінального провадження або після вручення письмового повідомлення про підозру щодо співпраці у розслідуванні кримінального правопорушення [113]. Аналіз ст. ст. 471, 472 КПК України, що регламентують зміст угод, дозволяє зробити висновок, що беззастережне визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення є обов'язковою складовою угоди про визнання винуватості й зумовлює її принципову важливість, що, зокрема, обґрунтовується дією принципу презумпції невинуватості [59, с. 144].

На жаль, у КПК України поняття угоди не розкривається. У зв'язку з тим, що правова категорія «угода про визнання винуватості» кримінальному процесуальному законодавству відома порівняно недавно, а також для того, щоб зрозуміти значення терміна «угода», яке вклав у нього законодавець, необхідно з'ясувати його словникове визначення. У юридичній енциклопедії

термін «угода про визнання винуватості» визначається як «юридично оформлена домовленість, за якою сторони обвинувачення та захисту доходять згоди щодо вирішення справи, включаючи певні пункти обвинувачення, за якими обвинувачений визнає себе винним» [315, с. 168].

Що стосується позицій науковців щодо розуміння цієї правової категорії, то слід констатувати різноманіття її трактувань. Формально сутність угоди про визнання винуватості визначено низкою науковців [304, с. 35–44; 307, с. 37; 154, с. 111; 199, с. 48; 315, с. 168; 297, с. 66; 95, с. 7; 124, с. 87; 199, с. 8; 39, с. 455].

У доктрині кримінального процесу існують різні підходи до формулювання угод про визнання винуватості. Зокрема, угода про визнання винуватості, визначається науковцями: як юридична домовленість (П. В. Пушкар) [200, с. 8]; як процес досягнення угоди в кримінальному процесі (Г. П. Власова) [39, с. 455], як розроблення взаємоприйнятого рішення, що підлягає затвердженню судом (Л. Д. Удалова) [256, с. 37], як погодження підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, з одного боку, та державного обвинувача – з іншого (В. І. Бояров) [22, с. 193].

О. О. Леляк визначає угоду про визнання винуватості як компроміс у формі юридичної домовленості між прокурором та підозрюватим чи обвинуваченим, що передбачає особливий порядок проведення кримінального провадження та потребує затвердження судом [124, с. 87]. Вважаємо, що таке трактування угоди про визнання винуватості неповністю відображає необхідні істотні ознаки даного явища (відсутні предмет угоди та її мета).

Загалом, якщо характеризувати ті з визначень угоди про визнання винуватості, які датовані останніми роками, то окремі з них не дають уявлення про усі характерні ознаки такого виду договірних відносин у кримінальному провадженні.

На наш погляд, «погодження», «процес…розроблення рішення», «процес досягнення угоди» – це підготовчі дії, наслідком яких може бути укладання угоди. Певні домовленості можуть бути й не досягнуті сторонами. Тому угода – це, насамперед, констатація досягнення певного консенсусу між

прокурором і підозрюваним, обвинуваченим. З огляду на це, нам найбільш імпонує визначення угоди про визнання винуватості надане Н. В. Неледвою, як затвердженого судом договору (домовленості, волевиявлення) двох сторін (прокурора та підозрюваного чи обвинуваченого), який спрямований на встановлення, зміну чи припинення юридичних прав та обов'язків підозрюваного чи обвинуваченого та виникнення зобов'язань прокурора про нагляд за його виконанням [151, с. 1009–1010].

Констатуючи переважно приватно-правову, цивілістичну природу угоди про визнання винуватості, вважаємо, що застосування цього інституту у площині кримінального провадження, тобто публічно-правовій сфері, означає розширення приватних засад у кримінальному судочинстві, що цілком відповідає сутності договірних відносин між захистом і обвинуваченням [295, с. 86]. Водночас, погоджуємось, що в цьому випадку має місце не приватно-правова угода, тобто правочин у цивілістичному розумінні, а публічно-правовий договір [52, с. 134–135; 198, с. 237].

Забезпечуючи пріоритет державних (публічних) інтересів, законодавець передбачив у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості мінімальний обсяг процесуальних засобів для доведення винуватості особи (за умови згоди обвинуваченого), встановивши, що цього буде достатньо для досягнення завдань кримінального провадження. Водночас сторони захисту та обвинувачення наділені переважним правом на власний розсуд обирати можливість віднайти у межах вимог закону компроміс під час врегулювання конфлікту.

Такий підхід законодавця, спрямований на забезпечення балансу рівноваги між публічними та приватними інтересами в кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості, має дуальну природу: сторони захисту та обвинувачення, будучи сторонами у кримінальному провадженні, є одночасно й сторонами угоди як невід'ємної складової такого диференційованого порядку провадження.

Поняття «угода» можна розглядати у двох значеннях: 1) змістовному – як досягнута між сторонами домовленість з усіх принципових питань, що

визначають обґрунтованість застосування даного інституту, і 2) формальному – як документ, що посвідчує дану домовленість. Додержання умови процедурності, таким чином, визначає єдність форми і змісту відповідної угоди, й орієнтує прокурорів на встановлення цих аспектів [248, с. 80–91].

Досліджуючи зміст угоди про визнання винуватості, ймовірно у формальному значенні, П. В. Холодило, на наш погляд, помилково включає у її структуру (окрім мети та предмета) такі елементи, як види та засади. Вважаємо, що навряд чи змістом, навіть, у філософському значенні («суть або призначення якогось явища») можуть бути його види [297, с. 48].

В даному випадку, слід чітко розмежовувати зміст конкретної угоди про визнання винуватості, визначений ст. 472 КПК України, та юридичний зміст (сутність) кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості, який має ширше трактування та полягає в законодавчо врегульованій практиці вирішення завдань кримінального провадження, реалізується через механізм суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, шляхом досягнення між сторонами компромісу на підставі взаємних поступок, розширенні процесуальних прав сторін [210, с. 52]. На нашу думку, юридичний зміст (сутність) угоди про визнання винуватості складають такі його компоненти, як: мета укладення угоди, взаємні права та обов'язки сторін і предмет угоди. Дослідимо сутність вказаних компонентів детальніше.

Угода про визнання винуватості, будучи двосторонньою угодою у кримінальному провадженні, укладається виключно у письмовій формі. Як вказує П. В. Прилуцький, саме письмова форма угоди вивела колишні негласні домовленості між стороною обвинувачення і захисту на новий рівень, адже вони, маючи неформальний характер, перебували поза регламентацією процесуального закону, а тому не містили будь-яких гарантій щодо прав їх учасників і дотримання взятих сторонами зобов'язань [186, с. 132]. Г. Є. Саєнко наголошує, що відповідна домовленість є не просто угодою двох сторін, а угодою, «одягненою» у форму процесуального документа [210, с. 47].

Зауважимо, що ключовим моментом при укладенні угоди про визнання винуватості є волевиявлення сторін. Виникнення правовідносин, пов'язаних з

укладанням і подальшою реалізацією зазначеної угоди, безпосередньо залежить від волевиявлення і сторони захисту (в особі підозрюваного, обвинуваченого, їх представників), і сторони обвинувачення в особі прокурора. Дійсно, як вказує В. Н. Махов, у найбільш загальних рисах угода про визнання винуватості являє собою домовленість сторони обвинувачення зі стороною захисту, згідно з якою обвинувачений визнає себе винним у всьому або частині пред'явленого обвинувачення в обмін на зменшення можливого покарання [142, с. 167].

У доктрині кримінального процесу спостерігається розходження точок зору щодо мети (призначення) угоди про визнання винуватості з метою, декларованою у КПК України. На думку окремих науковців, одним з основних завдань угоди про визнання винуватості є викриття інших осіб у вчиненні злочину [298, с. 276; 151, с. 1014], тим часом, як відповідно до ст. 472 КПК України («Зміст угоди про визнання винуватості») обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, є факультативними («…якщо відповідні домовленості мали місце» [113]) [297, с. 63].

На нашу думку, про головну мету (поряд із визнанням підозрюваним (обвинуваченим) винуватості) у вигляді активної співпраці з органами досудового розслідування, судом можна говорити хіба що у випадку розслідування кримінальних правопорушень, вчинених групою осіб.

Важко не погодитись із міркуваннями І. М. Канюки, що ідеєю процесуальної економії пронизані всі інститути кримінального судочинства [82, с. 16]. Не є в цьому плані виключенням й інститут угод. Тому не дивно, що більшість точок зору науковців з приводу мети угоди про визнання винуватості зводиться до забезпечення принципу процесуальної економії у різних його проявах: позбавленні кримінального судочинства формалізму і бюрократизму [216, с. 5]; уникненні проведення громіздкого судового розгляду [34, с. 42]; якнайшвидшому залагодженні конфлікту [23, с. 150]; можливості розвантажити справами слідчі та судові органи [62, с. 368]; зменшенні навантаження на систему здійснення правосуддя у кримінальних

провадженнях [235, с. 114]; процесуальній економії [297, с. 71–72].

На думку Р. В. Новака, така мета полягає у спрощенні здійснення досудового розслідування і судового провадження, досягнення процесуальної економії та швидкого вирішення кримінального конфлікту й безумовне визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї винуватості у вчиненому правопорушенні. Водночас правовою підставою для застосування цієї компромісної процедури є визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї винуватості у вчиненому кримінальному правопорушенні, що в подальшому визначає процесуальну форму кримінального провадження» [154, с. 112–113].

Досить влучним вважаємо визначення, надане С. І. Паславським, основна мета угоди про визнання винуватості – спрощення досудового розслідування і судового провадження, тобто максимальне досягнення ефекту процесуальної економії та беззастережне, мається на увазі таке, що не може стосуватись лише частини обвинувачення чи окремого факту, визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї вини [166, с. 266]. Крім того, науковець відмежовує таку мету від мети угоди про співробітництво, що полягає у підвищенні ефективності боротьби з різноманітними формами не тільки організованої, але і з будь-якими іншими формами і видами групової злочинності, тобто основна її складова – розкриття нових злочинів [166, с. 266]. І дійсно, на наш погляд, така мета (угоди про співробітництво) може ставитись залежно від обставин кожного окремо взятого кримінального правопорушення, тобто вона є субсидіарною.

Так чи інакше, більшість наукових точок зору щодо мети угоди про визнання винуватості зводяться до такого: 1) швидке вирішення кримінального конфлікту та 2) визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї вини у вчиненні кримінального правопорушення. Варто уточнити, що мова йде про досягнення сприятливого результату для сторін, які укладають угоду з урахуванням їх інтересів у кримінальному провадженні.

Проте, як уявляється, таке трактування мети укладення угоди про визнання винуватості враховує, насамперед, публічні інтереси, які переслідує держава. Їх можна охарактеризувати таким терміном, як «процесуальна

економія» – це мета, що розуміється як правова вимога ощадливого й раціонального використання процесуальних засобів, часу та сил суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності з одночасним забезпеченням правильного застосування кримінально-процесуального законодавства з метою швидкого й повного розкриття злочинів, викриття винуватих і притягнення їх до відповідальності [223, с. 114], зменшення «витрат» на виявлення та фіксацію злочинних дій інших осіб [297, с. 38].

Якщо говорити про провадження досудового розслідування щодо кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами і злочинними угрупованнями (злочинними організаціями), то заінтересованість сторони обвинувачення в укладенні угоди про визнання винуватості, окрім беззастережного визнання підозрюваним, обвинуваченим вини, полягає в можливості: найбільш швидко та ефективно, повно, всебічно й неупереджено розкрити і (або) розслідувати кримінальні правопорушення, вчинені як особою, що уклала угоду, так і іншими, які не встановлені у ході досудового розслідування; розкрити і розслідувати кримінальні правопорушення, раніше невідомі правоохоронним органам; отримати необхідні відомості, що викривають інших співучасників вчинення кримінального правопорушення, про їх роль у вчиненні кримінального правопорушення, а також обставин, що входять до предмета доказування; встановити місцезнаходження майна, здобутого злочинним шляхом; повно або частково відшкодувати шкоду, завдану кримінальним правопорушенням.

П. В. Пушкар зазначає, що на противагу «процесуальній економії», сторона захисту у таких погоджувальних процедурах, зазвичай, переслідує мету «процесуальної компенсації», сутність якої полягає у тому, що підозрюваний, обвинувачений може розраховувати на пом'якшення вироку, яке або передбачається законом, або надається суддею – такий порядок можна кваліфікувати як компенсацію в обмін на позбавлення права на судовий розгляд щодо суті [199, с. 101].

На нашу думку, мету, яку переслідують сторони укладення угоди про визнання винуватості, можна охарактеризувати таким терміном, як

«раціональність», яка кореспондується з процесуальною економією (для системи кримінального правосуддя) та процесуальною компенсацією (для підозрюваного або обвинуваченого). Однак визначати мету укладення угоди про визнання винуватості одним, хоча й влучним, але багатогранним терміном було б неправильним. Тому, враховуючи інтереси обох сторін таких договірних відносин, вважаємо, що їх метою є: 1) швидке вирішення кримінального конфлікту; 2) визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї вини у вчиненні кримінального правопорушення; 3) процесуальна компенсація [243, с. 141].

З огляду на те, що угоду про визнання винуватості сторони кримінального провадження можуть укласти лише шляхом вступу у відповідні правовідносини, то для з'ясування сутності поняття «угоди» в кримінальному процесі та її характеристики слід з'ясувати правову природу таких правовідносин.

В загальнотеоретичному значенні правовідносини складаються з таких елементів: суб'єкти (учасники правовідносин), об'єкт (те, з приводу чого виникають, змінюються, припиняються правовідносини), змісту правовідносин, тобто, прав і обов'язків суб'єктів [218, с. 63].

Вважаємо, що структуру кримінальних процесуальних відносин, що виникають у кримінальному провадженні при укладанні угоди про визнання винуватості, складає система елементів тих правовідносин, в які вступають сторони кримінального провадження з метою досягнення заздалегідь обумовленого результату, котрий забезпечується законодавчо визначеним процесуальним документом – угодою. На нашу думку, саме з позицій врахування загальних характерних рис правовідносин та таких їх складових, як суб'єкт, об'єкт і зміст, варто досліджувати структуру правовідносин, у які вступають сторони – учасники угоди про визнання винуватості.

Аналіз інституту укладення угоди про визнання винуватості спонукає до висновку, що суб'єктами правовідносин, які виникають у кримінальному провадженні на підставі угод, виступають особи, котрі вчиняють юридично значимі дії, для того, щоб укласти угоду. Зокрема, такими суб'єктами

виступають (у вузькому значенні): з одного боку – особа, котра підозрюється (обвинувачується) у вчиненні кримінального правопорушення, а з іншого – прокурор (котрий виступає і стороною угоди та одночасно представляє інтереси державного обвинувачення в кримінальному провадженні). В широкому значенні учасниками таких правовідносин можуть бути захисник і законний представник підозрюваного (обвинуваченого), потерпілий, представник потерпілого (у визначених законом випадках), представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, перекладач, а також суд, який розглядає справу по суті. Детальніше на правах та обов'язках зазначених суб'єктів зупинимось у наступних підрозділах.

Важливим для розуміння сутності угоди про визнання винуватості є з'ясування інтересу, який переслідує кожна із сторін – учасників угоди, який інтерес має у кримінальному провадженні йдучи на певний компроміс у ньому.

Оскільки укладення угоди – це насамперед правовідносини, у які вступають її учасники, тому спільним, загальним елементом угоди в кримінальному провадженні виступатиме співвідношення публічних і приватних інтересів, котрого слід досягати в процесі переговорів сторін.

Зазначаючи, що «інтерес» сторони або учасника у кримінальному провадженні на підставі угод також поділяється на приватний (забезпечує потреби окремого суб'єкта) і публічний (забезпечує потреби суспільства і держави), Г. Ю. Саєнко, насамперед, мала на увазі потерпілого та прокурора [210, с. 76]. Адже не зрозуміло, яким публічним інтересом має керуватись підозрюваний (обвинувачений), відстоюючи свої власні, приватні інтереси, укладаючи угоду про визнання винуватості. Він може полягати хіба що у реалізації процесуального порядку відповідного кримінального провадження.

Підозрюваний (обвинувачений) як обов'язкова сторона в угоді про визнання винуватості також зацікавлений у законності всіх процесуальних дій та публічності кримінального процесу над нею, однак природно, що разом з тим заінтересований у зменшенні «тягаря» кримінальної відповідальності

взамін на відмову від своїх гарантованих законом прав на ретельну доведеність її винуватості здобутими доказами в кримінальному провадженні та відмову від «класичного» досудового розслідування та судового розгляду. Його інтереси можуть полягати у: закритті кримінального провадження; зміні кваліфікації його дій за тією статтею КК України, за якою може бути призначено менш суворе покарання; зменшенні обсягу пред'явленого обвинувачення; призначенні покарання з випробуванням тощо.

Законодавчо визначеним представником публічного інтересу у кримінальному провадженні є, насамперед, прокурор, який є стороною угоди про визнання винуватості, а також органи досудового розслідування, які заінтересовані у швидкому розслідуванні та розгляді кримінальної справи по суті. У провадженні на підставі угод публічний інтерес вказаних осіб може виражатись у реалізації процесуального порядку цього провадження, розкритті злочину, притягненні винної особи до кримінальної відповідальності.

Відносини між сторонами обвинувачення та захисту є взаємовигідними. Держава в особі правоохоронних органів з метою стимулювання позитивної посткримінальної поведінки підозрюваного чи обвинуваченого надає йому певні поступки, розраховуючи при цьому на співпрацю. У посадової особи, яка здійснює розслідування, з'являється можливість отримати процесуально значиму інформацію про обставини кримінального правопорушення і в установленому законом порядку її закріпити, а також ефективно і раціонально організувати процес доказування, грамотно сформувати необхідні докази, що підтверджують вину підозрюваного (обвинуваченого), а подекуди й інших співучасників. Дійшовши певного консенсусу, сторони кримінального провадження ініціативно та добровільно вступають у якісно нові процесуальні правовідносини, які характеризуються поєднанням приватних і публічних начал (інтересів): приватного – сторони захисту та публічного – прокурора.

Загалом зазначимо, що у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості кожен з цих інтересів має відповідні передумови, обумовлюється певними причинами і досягається за рахунок використання

сукупності прав, повноважень і гарантій учасників кримінального провадження. При цьому, ключову роль при укладенні угоди про визнання винуватості відіграє досягнення домовленостей між сторонами, які повинні відображати не лише суб'єктивний інтерес сторони кримінального провадження, а й обов'язково узгоджуватися з позицією законодавця, визначену у ст. 472 КПК України щодо змісту такої угоди.

Переговори щодо укладання угоди про визнання вини можуть мати наслідком такі зміни: зменшення обсягу обвинувачення, нове визначення обвинувачення, усунення частини обвинувачення, призначення м'якшого покарання [199, с. 21, 23; 303, с. 80]. Таке обвинувачення у кримінальному провадженні пропонується іменувати договірним (компромісним) [56, с. 305–306].

Як зазначає В. Т. Нор, в умовах кримінального провадження компроміс між стороною обвинувачення і захисту полягає у тому, що обвинувачення ставитиме перед судом питання про звільнення підозрюваного / обвинуваченого від кримінальної відповідальності за вчинення певних видів кримінальних правопорушень або пом'якшення покарання, а підозрюваний / обвинувачений вчинить визначені законом дії, спрямовані на співпрацю у розкритті кримінального правопорушення, встановлення всіх його обставин, сприятиме усуненню негативних наслідків своєї кримінальної поведінки тощо [156, с. 396]. Наявність такого договірного (компромісного) провадження спрямовано на досягнення процесуальної економії, визнання підозрюваним (обвинуваченим) своєї вини, каятті у вчиненому кримінальному правопорушенні та сприяння в розкритті тяжких і особливо тяжких кримінальних правопорушень.

Модель співпраці, яка може бути покладена в основу рішення про укладення угоди про визнання винуватості, не повинна будуватися тільки на отриманні інформації, що дозволяє встановити та притягнути до відповідальності інших співучасників злочину. Вона являє собою сукупність наступних елементів: 1) давання показань про свою злочинну діяльність, тобто викриття себе у вчиненні кримінального правопорушення; 2) сприяння у

виявленні та розслідуванні злочину у кримінальному провадженні, в якому передбачається укладення угоди; 3) викриття інших винних осіб, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, або повідомлення про їх іншу злочинну діяльність.

З'ясувавши смислове навантаження терміна «угода» та визначивши її мету, вважаємо доцільним і логічним перейти до дослідження самого предмета угоди про визнання винуватості, який визначає сутність такої угоди. У наукових дослідженнях відсутній єдиний підхід до досліджуваного питання. Так, словник Д. М. Ушакова трактує термін «предмет» як «тема, те, що є змістом думки, мови, на що спрямована діяльність пізнання; те, що слугує матеріалом, джерелом діяльності чого-небудь, що живить собою що-небудь» [239, с. 594]. Словник С. І. Ожегова трактує термін «предмет», як «те, на що спрямована думка, будь-яка дія, об'єкт» [239, с. 243].

На нашу думку, предметом відповідних домовленостей при укладенні угоди про визнання винуватості буде виступати те, з приводу чого сторони домовляються, набуваючи відповідних прав та обов'язків, передбачених умовами змісту угоди – притягнення до кримінальної відповідальності та визначення міри юридичної відповідальності особи, котра вчинила кримінальне правопорушення. Отже, предметом угоди про визнання винуватості слід вважати умови реалізації кримінальної відповідальності, а не її застосування і особливості призначення покарання. Сторони обвинувачення і захисту не можуть погоджувати умови відповідальності підозрюваного, вони можуть лише обрати відповідну спрощену процедуру кримінального провадження і узгодити межі покарання, на призначенні якого наполягатиме сторона обвинувачення. Умови відповідальності не можуть бути предметом угоди, оскільки тільки суд визначає вид і розмір покарання.

Предмет угоди складають також дії, які підозрюваний, обвинувачений зобов'язується вчинити, співпрацюючи з органом досудового розслідування щодо викриття кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (якщо відповідні домовленості мали місце), а також обставини, що пом'якшують покарання, та норми кримінального закону, що застосовуються

до зазначеної особи при виконанні умов і зобов'язань, передбачених угодою про визнання винуватості. При цьому, слід мати на увазі, що застосування пом'якшуючих обставин є логічним наслідком виконання підозрюваним (обвинуваченим) зобов'язань, визначених угодою. Аналіз слідчо-прокурорської практики дозволив дійти висновку, що до дій, які підозрюваний, обвинувачений зобов'язується вчинити, укладаючи угоду про визнання винуватості, можна віднести: активну участь у слідчих (розшукових) діях, спрямовану на виявлення та (або) розслідування кримінального правопорушення, в якому підозрюваний (обвинувачений) брав безпосередню або опосередковану участь; надання інформації, що дозволяє викрити і піддати кримінальному переслідуванню інших співучасників кримінального правопорушення; сприяти у розшуку майна, здобутого злочинним шляхом.

Крім того, характеризуючи *юридичний зміст (сутність)* угоди про визнання винуватості, вважаємо за необхідне виділити її *основні ознаки:*

– укладається в установленому законом порядку (гл. 35 КПК України), що є гарантією дотримання прав підозрюваного, обвинуваченого та ефективності інституту угоди про визнання винуватості;

– двосторонній характер (її сторонами є прокурор, з одного боку, і підозрюваний, обвинувачений – з іншого). Слід уточнити, що у визначених законом випадках можливість укладення таких угод ставиться у пряму залежність від волевиявлення потерпілого (абз. 2, п. 3, ч. 4 ст. 469 КПК України);

– характеризується відповідними правовідносинами між стороною обвинувачення і стороною захисту. Юридичний зміст цих правовідносин і взаємозв'язок, зафіксований в нормах права, які визначають суб'єктивні права та юридичні обов'язки їх учасників. Кожному суб'єктивному праву, зафіксованому в нормі права, відповідає (кореспондує) певний юридичний обов'язок, і навпаки [210, с. 48]. Гарантією правомірної поведінки держави (юридичної особи публічного права) та особи у кримінальному судочинстві є взаємна відповідальність за невиконання чи неналежне виконання процесуальних обов'язків або порушення процесуальних прав [124, с. 80];

– має письмову форму і є носієм процесуальної інформації. Передбачена законом форма встановлення договірних правовідносин, спрямована на взаємовигідну співпрацю, є матеріально-правовим критерієм інституту угод. До процесуально-правових критеріїв слід віднести механізм і спосіб досягнення мети компромісного виходу з конфліктної ситуації у межах, визначених чинним кримінальним процесуальним законодавством, й мінімізація ролі держави під час вирішення спору [154, с. 27];

– є правозастосовним актом. Оскільки вона складається та затверджується посадовими особами, які здійснюють кримінальне провадження, і діє відносно конкретного учасника процесу – підозрюваного, обвинуваченого, за допомогою цього акта досягаються цілі, переслідувані суб'єктами правовідносин, пов'язаних з реалізацією угоди про визнання винуватості;

– може бути ініційована на різних стадіях, етапах кримінального провадження, що зобов'язує органи досудового розслідування та суду припинити розпочату процесуальну діяльність і перейти до розгляду кримінального провадження на підставі угоди. Г. Є. Саєнко слушно звертає увагу не тільки на розширення прав сторін угоди, а й на відповідні обмеження, про які зобов'язаний сторонам роз'яснити суд, а саме, наслідки укладення та затвердження угод, передбачені ст. 473 КПК України. Відповідні обмеження в процесуальних правах унаслідок укладення та затвердження угоди стосуються як підозрюваного або обвинуваченого, так і потерпілого чи прокурора. Зокрема, до таких обмежень відноситься право на оскарження ухваленого вироку на підставі угоди, відмова підозрюваного, обвинуваченого від права на доведення його винуватості прокурором у судовому засіданні, дослідження доказів і допит свідків, відмова від права на захист й мовчання [210, с. 50].

З урахуванням наукових поглядів щодо розуміння угоди про визнання винуватості, а також юридичного змісту (сутності) досліджуваної категорії та її ознак, угоду про визнання винуватості можна визначити як процесуально оформлену домовленість, яка укладається, з одного боку, прокурором з метою оптимізації процесу виявлення, припинення, розслідування та запобігання

кримінальних правопорушень, а з іншого – підозрюваним, обвинуваченим, який надає кримінально-релевантну інформацію про вчинені ним та іншими особами кримінальні правопорушення, а також іншу допомогу правоохоронним органам з метою мінімізації негативних правових наслідків для нього за вчинене кримінальне правопорушення, в обмін на узгоджене покарання.

Таким чином, угода про визнання винуватості, як і будь-яка інша угода, має сторони, наділені правами та обов'язками для досягнення цілей, які є для них взаємопов'язаними й охоплюють взаємовигідне співробітництво: обвинувачений (підозрюваний) повністю та беззастережно визнає свою винуватість у вчиненому кримінальному правопорушенні (іноді бере на себе зобов'язання здійснювати активні дії з метою сприяння правоохоронним органам у розкритті та розслідуванні кримінального правопорушення, викритті інших співучасників кримінального правопорушення, розшуку майна, здобутого злочинним шляхом), в обмін на прийняття судового рішення в особливому порядку і мінімізацію кримінального покарання. Розмір такого покарання, своєю чергою, залежить від сторони обвинувачення, обов'язком якої і є правильна та якісна реалізація відомостей, отриманих від підозрюваного, обвинуваченого.

2.2 Підстави та процесуальний порядок укладення угоди про визнання винуватості

Науковцями неодноразово зверталась увага на відсутність у КПК України чіткої нормативної регламентації процедури укладення угоди про визнання винуватості [22, с. 193–195; 39, с. 453–145; 49; 114; 124; 154; 155; 210; 247; 248; 296 та ін.]. Окремими авторами наголошується, що передбачений законом порядок укладення угоди про визнання винуватості має бути впорядкований, деталізований, що забезпечує прозорість і зрозумілість цієї процедури, правову визначеність у питанні щодо її правових наслідків, їх передбачуваність для підозрюваного, обвинуваченого [174, с. 144].

Відповідно до ч. 5 ст. 469 КПК України, укладення угоди про визнання винуватості може ініціюватися в будь-який момент після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку [113]. Крім того, у ч. 3 ст. 474 КПК України вказується на можливість досягнення угоди під час судового провадження [113]. Отже, йдеться про можливість здійснення процедури укладення угоди про визнання винуватості на різних стадіях кримінального процесу, що передбачає відповідні особливості, дослідження яких є необхідним у межах підрозділу.

На нашу думку, процесуальний порядок укладення угоди про визнання винуватості вимагає детального аналізу з огляду на важливість забезпечення законних прав та інтересів підозрюваного, обвинуваченого, інших учасників кримінального провадження, визначення повноважень слідчого, прокурора та суду.

Досліджуючи процедуру укладення угоди про визнання винуватості під час досудового розслідування, традиційним у науці кримінального процесу є її поділ на етапи: 1) встановлення підстав та умов для укладення угоди про визнання винуватості; 2) ініціювання укладення угоди про визнання винуватості; 3) безпосереднє укладення угоди про визнання винуватості (уточнення позиції сторін, складання тексту угоди, внесення відповідних виправлень у текст, роз'яснення прокурором наслідків невиконання угоди, виготовлення остаточного варіанту угоди, ознайомлення підозрюваного (обвинуваченого) з її змістом); 4) направлення прокурором обвинувального акта з підписаною сторонами угодою про визнання винуватості до суду. Акцентуємо увагу на окремих процесуальних проблемах укладення угод про визнання винуватості [114; 124; 154; 155; 210; 247; 248; 296–298].

Як видається, такий поділ на етапи здійснений науковцями, насамперед, для зручності розуміння цієї процедури. Водночас неточність у вживанні окремих термінів, довільність у їх трактуванні, подекуди тільки ускладнює розуміння процесуального порядку укладення угоди про визнання винуватості. Одним з таких питань є визначення підстав для укладення угоди про визнання винуватості, розмежування його із поняттям «умов» для

досягнення відповідних ресторативних домовленостей.

Чинний КПК України прямо не передбачає підстави укладення угоди про визнання винуватості. Законодавець лише обмежується вказівкою на те, що суд зобов'язаний відмовити в затвердженні угоди, якщо відсутні фактичні підстави для визнання винуватості (п. 6 ст. 7 ст. 474 КПК України) [113].

Досліджуючи обставини, що визначають можливість укладення угоди про визнання винуватості, В. А. Шкелебей зазначає, що в кримінальному процесі умова – поняття, субординаційно підпорядковане категорії «підстава», і співвідноситься з нею як окреме із цілим [309, с. 66–68]. Важко погодитись із такою точкою зору щодо співвідношення цих понять, адже умова часто є наслідком настання певного юридичного факту, «супутником» відповідної процедури.

Словник української мови визначає підставу як «те головне, на чому базується, засновується що-небудь або те, чим пояснюються, виправдовуються вчинки, поведінка і тощо кого-небудь [222, с. 506]. У разі укладення угоди про визнання винуватості, підстави – це сукупність обставин, що роблять можливими і об'єктивно необхідними відповідні домовленості між прокурором та підозрюваним, обвинуваченим, наділяючи тим самим сторони взаємними правами й обов'язками.

Тлумачний словник визначає «умову» як взаємну усну чи письмову домовленість про що-небудь; угоду, договір; вимогу, пропозицію, які висуваються однією із сторін, що домовляються про що-небудь, а також при укладенні угоди, договору; необхідну обставину, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь та ін. [222, с. 441]. У кримінологічному аспекті умова – це явище, яке формує причину або створює можливість її дії, і цей зв'язок з наслідком обумовлений [3, с. 202]. У філософському значенні умова – це сукупність об'єктів (речей, процесів, відносин), що необхідні для виникнення, існування або зміни даного об'єкта [291, с. 286].

Аналіз точок зору щодо сутності поняття «умови» свідчить про його багатозначність і міжгалузеву природу, натомість КПК України оперує, на

нашу думку, більш влучним терміном «підстави», яким і послуговуватимемось, визначаючи підстави для укладення угоди про визнання винуватості.

Аналіз положень глави 35 КПК України свідчить, що законодавець використовує термін «умови» в контексті дотримання вимог, які пред'являються до угоди (див. наприклад, п. п. 1–3 ч. 7 ст. 474 КПК України). Водночас у доктрині кримінального процесу висловлюються різні наукові позиції щодо віднесення до умов тих чи інших обставин, які мають враховуватись під час укладення угоди про визнання винуватості, як то: беззаперечне визнання підозрюваним (обвинуваченим) своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення; наявність істотних обставин для відповідного кримінального провадження, які підлягають доказуванню; наявність суспільного інтересу в укладанні угоди про визнання винуватості (такі обов'язки відповідно до ст. 472 КПК України зазначаються лише, якщо вони відбулися); настання бажаних для сторін наслідків; обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру (ч. 1 ст. 91 КПК України); угода про визнання винуватості ініційована після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку; умови угоди не порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб; умови угоди не суперечать вимогам КПК України; добровільність укладення угоди; очевидна можливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань; наявність обов'язків підсудного (обвинуваченого) надати правдиві показання про обставини інкримінованого йому кримінального правопорушення; активне сприяння в розкритті злочину (такі домовленості носять субсидіарний характер) [230, с. 92]; затвердження конкретного переліку слідчих (розшукових) дій, участь в яких повинен брати підозрюваний (обвинувачений); узгоджене покарання; умови часткового звільнення підозрюваного, обвинуваченого від цивільної відповідальності у виді відшкодування державі збитків внаслідок вчинення ним кримінального правопорушення; умова, щодо якої факт ініціювання та укладення угоди про

визнання винуватості, а також твердження, що були зроблені з метою досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або визнання винуватості (ч. 6 ст. 46 КПК України); участь захисника в процедурі укладення угоди [297, с. 81].

До прикладу, автори одного з коментарів до КПК України вказують умови, за наявності яких може бути укладено угоду про визнання винуватості, а саме: 1) визнання підозрюваним (обвинуваченим) винуватості у скоєнні кримінального правопорушення; 2) кримінальне правопорушення належить до категорії кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам; 3) у кримінальному провадженні відсутній потерпілий; 4) підозрюваний чи обвинувачений згоден сприяти у викритті кримінального правопорушення [19, с. 332]. Хоча, як видається, без окремих із зазначених умов апріорі неможливим буде складання процесуального документа – угоди про визнання винуватості.

Вважаємо, що до умов укладення угоди про визнання винуватості слід віднести: наявність підозрюваного або обвинуваченого у кримінальному провадженні; шкоду, завдану тільки державним чи суспільним інтересам; у кримінальному провадженні відсутній потерпілий; особою вчинено кримінальний проступок, злочин невеликої чи середньої тяжкості, тяжкий злочин; особою вчинено особливо тяжкий злочин, віднесений до підслідності НАБУ за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності НАБУ, якщо інформація про вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами; не допускається укладення у провадженні, в якому бере участь потерпілий (п. 2 ч. 1 ст. 468, ч. 4 ст. 469 КПК України) [113].

На наше переконання, врахування зазначених обставин може бути необхідною умовою для досягнення відповідних домовленостей між сторонами залежно від обставин кримінального провадження. Такі обставини фактично супроводжують процесуальний порядок укладення угоди про визнання винуватості. Це дає підстави стверджувати про доцільність

з’ясування окремих із них під час аналізу змісту положень КПК України, що регламентують процесуальний порядок укладення угоди про визнання винуватості.

Питання з’ясування підстав для укладення угоди про визнання винуватості останніми роками досліджували у свої роботах такі вітчизняні науковці, як І. О. Кісліцина, О. О. Леляк, П. В. Холодило та ін. [92; 123; 296]. Як уявляється, наявність різних точок зору щодо розуміння цього поняття можна пояснити відсутністю чіткої законодавчої позиції, адже термін «підстави» законодавець вживає лише у контексті дій з перевірки судом угоди на відповідність вимогам КПК України (п. п. 4 та 6 ч. 7 ст. 474), натомість самі підстави не визначає.

П. В. Холодило з цього приводу зазначав, що певна підстава укладення угоди про визнання винуватості може бути реалізована лише за наявності відповідних умов і дійшов висновку, що до більшості підстав умови будуть ідентичними і тому будуть постійно повторюватися. При цьому, як видається, науковцем помилково віднесено до підстав більшість умов для укладення угоди про визнання винуватості [297, с. 77–78].

Не розмежовує поняття «підстави» та «умови» укладення угод про визнання винуватості й І. О. Кісліцина, яка вказувала на наявність таких підстав, як вчинення особою кримінального правопорушення, що належать до певного ступеня тяжкості; волевиявлення та згода сторін на укладення угоди; визнання підозрюваним своєї вини у вчиненні кримінального правопорушення; внаслідок кримінального проступку чи злочину, який скоїв підозрюваний (обвинувачений), шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам (крім встановлених законом випадків); відсутність потерпілого у кримінальному провадженні (крім встановлених законом випадків). Адже тільки за наявності усіх цих підстав може бути укладена угода про визнання винуватості [95, с. 106].

Найбільш вдало, на наш погляд, визначила підстави для укладення угоди про визнання винуватості О. О. Леляк: вчинення особою кримінального правопорушення, що належать до певного ступеня тяжкості; волевиявлення та

згода сторін на укладення угоди [124, с. 111]. Слід уточнити, що такі висновки були зроблені науковцем до внесення змін до ч. 2 ст. 469 КПК України, положення якої наразі визначають можливість укладення угоди про визнання винуватості щодо злочинів усіх ступенів тяжкості. Тому правильним буде говорити не про ступінь тяжкості відповідного злочину, а про віднесення його до певної категорії.

Крім того, як видається, без урахування такої складової, як визнання винуватості, що О. О. Леляк відносить до умов, а не до підстав, укладення угоди про визнання винуватості взагалі неможливе. Водночас визнання особою вини у вчиненні відповідного кримінального правопорушення упродовж усього кримінального провадження в порядку гл. 35 КПК України є неодмінною умовою застосування такого диференційованого виду домовленостей.

Що стосується «волевиявлення сторін на укладення угоди», то без сумніву, без нього не може відбутись жодна погоджувальна процедура у кримінальному процесі. Таке «волевиявлення» у кримінальному провадженні на підставі угод про визнання винуватості носить «продовжуваний» характер, як, власне й визнання вини.

З огляду на викладене вище, з-поміж усіх обставин, з'ясування яких є необхідним для укладення та затвердження відповідних взаємних домовленостей сторін, для визначення тих із них, які є підставами для укладення таких угод, варто керуватись принципом «тут і зараз». Тобто, визначити ті з них, наявність яких буде достатньою на момент вирішення питання про укладення угоди про визнання винуватості: 1) вчинення особою кримінального правопорушення, що належить до певної категорії; 2) визнання особою вини у вчиненні кримінального правопорушення, щодо якого укладається угода; 3) згода сторін на укладення угоди.

Зупинимось детальніше на аналізі виокремлених нами підстав для укладення угоди про визнання винуватості.

Вчинення особою кримінального правопорушення, що належать до певної категорії.

Слід зазначити, що укладення угоди про визнання винуватості можливе не в усіх кримінальних провадженнях. При цьому, як слушно зазначає С. І. Паславський, з метою запобігання, виявлення чи припинення більшої кількості кримінальних правопорушень, швидшого проведення досудового розслідування та судового провадження державі та суспільству інколи вигідніше пом'якшити правопорушнику покарання, аніж вдаватись до традиційної процедури притягнення останнього до кримінальної відповідальності [166, с. 263].

Так, відповідно до п. 1 ч. 2 ч. 4 ст. 469 КПК України, угода про визнання винуватості між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів [113]. За даними статистики, станом на перше півріччя 2018 р. саме щодо таких злочинів укладається переважна більшість угод про визнання винуватості (невеликої тяжкості – 12,5 %; середньої тяжкості – 64,5 %, тяжкі – 15 %), що загалом становить 92 % усіх укладених угод [4].

Особливо тяжкі злочини становлять найвищий ступінь суспільної небезпеки, порівняно зі злочинами тяжкими, середньої та невеликої тяжкості [13, с. 32]. Тому, враховуючи обсяг цієї небезпеки, законодавець доповнив КПК України нормою, відповідно до якої щодо особливо тяжких злочинів угода про визнання винуватості може бути укладена тільки в окремо визначених випадках – коли вони: віднесені до підслідності Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ) за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності НАБУ, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами; вчинені за попередньою змовою групою осіб, організованою групою чи злочинною організацією або терористичною групою за умови викриття підозрюваним, який не є організатором такої групи або організації, злочинних дій інших учасників групи чи інших, вчинених групою або організацією злочинів, якщо повідомлена інформація буде підтверджена доказами (п. п. 2, 3 ч. 4 ст. 469 КПК України) [113]. Віднесення

окремих категорій особливо тяжких злочинів до таких, щодо яких можливе укладення угоди про визнання винуватості, на нашу думку, є цілком виправданим з огляду на мету, яку переслідував законодавець, запроваджуючи вказаний інститут у вітчизняний кримінальний процес.

Розмірковуючи про коло кримінальних правопорушень, у провадженнях, щодо яких можуть бути укладені угоди про визнання винуватості, слід виходити з того, що такі угоди з підозрюваним (обвинуваченим) – це не обов'язок прокурора, а його право. У кожному випадку, чи то з власної ініціативи, чи при отриманні клопотання особи, перш ніж прийняти рішення про укладення угоди, прокурор має оцінити наявність підстав та умов для здійснення відповідних домовленостей, значимість додаткової інформації про ті чи інші кримінальні правопорушення, чи можливо її отримати з інших джерел, чи дійсно підозрюваний (обвинувачений) володіє даною інформацією тощо. При прийнятті рішення повинні враховуватися і кримінально-правові характеристики вчиненого кримінального правопорушення, перш за все, його категорія, тяжкість його наслідків тощо.

Як уявляється, діяльність прокурора у цьому напрямі починається із повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення відповідного ступеня тяжкості, що здійснюється у випадках, передбачених ч. 1 ст. 276 КПК України. Він, як суб'єкт, на якого покладено повноваження повідомляти особі про підозру, зобов'язаний невідкладно повідомити підозрюваному про його права, визначені ст. 42 КПК України, а після такого повідомлення – на прохання підозрюваного детально роз'яснити кожне із зазначених прав, одночасно із таким повідомленням вручити підозрюваному пам'ятку про його процесуальні права та обов'язки (ч. 8 ст. 42 КПК України) [113]. Визначаючись із можливістю укладення угоди про визнання винуватості, прокурор має з'ясувати наявність повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, у якому можливе укладення угоди про визнання винуватості.

Отже, беззаперечним вважаємо віднесення до підстав укладення угоди про визнання винуватості такої обставини, як вчинення особою кримінального

правопорушення, що належить до певної категорії. Її врахування прокурором поряд із визнанням особою вини у вчиненні кримінального правопорушення, у разі досягнення згоди сторін на укладення угоди, буде достатнім для складання угоди про визнання винуватості.

Визнання особою вини у вчиненні кримінального правопорушення, щодо якого укладається угода.

Безперечним є твердження О. А. Губської про те, що беззастережне визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення є обов'язковою складовою угоди про визнання винуватості й зумовлює її принципову можливість, що, зокрема, обґрунтовується дією засади презумпції невинуватості [59, с. 144], яка діє щодо будь-якої особи до моменту винесення остаточного судового рішення про визнання винуватості такої особи [133, с. 141].

Поділяємо позицію О. О. Леляк, що підозрюваний або обвинувачений має визнавати свою винуватість у вчиненому кримінальному правопорушенні, а не просто не заперечувати проти висунутого прокурором обвинувачення. Адже сенс такої угоди має полягати в тому, що особа готова взяти на себе відповідальність за вчинене [124, с. 119]. Отже, на момент підписання угоди про визнання винуватості особа, констатуючи згоду з пред'явленою підозрою, повинна визнавати свою винуватість у вчиненому кримінальному правопорушенні.

Винуватість, яка є процесуальною категорією, завжди виступає як результат суспільно-правової оцінки поведінки особи, як доказовість вчинення певною особою конкретного кримінального правопорушення [151, с. 1015]. Визнання винуватості в угоді не означає, що особа визнається винною у вчиненні кримінального правопорушення, адже згідно з ч. 1 ст. 17 КПК України особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому КПК України, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили [113].

Визнання вини, виражене в певній формі, дозволяє застосувати вказаний

спрощений порядок кримінального провадження, заснований на особливому порядку судового розгляду, що абсолютно справедливо. Визнання підозрюваним, обвинуваченим вини як прояв диспозитивності, властивої змагальності кримінального процесу, означає відсутність спору про винуватість і, таким чином, на думку багатьох дослідників, усуває необхідність її доведення і тягне допустимість не дослідження доказів в межах судового розгляду і презюмування вини обвинуваченого [311, с. 5].

Визнання підозрюваним (обвинуваченим) своєї вини згодом покладає на суд обов'язок з'ясувати, чи визнає особа винною себе у вчиненні кримінального правопорушення, щодо якого укладається угода про визнання винуватості. На відміну від КПК України в редакції 1960 року, де у ч. 2 ст. 74 зазначалось, що визнання вини повинно бути підтверджено сукупністю інших доказів у справі, чинний КПК України такої норми не містить. Проте, це не означає перегляд чи зміну позиції правозастосовника за таких умов, адже позиція ЄСПЛ з цього приводу є однозначною: лише визнання особою своєї вини без інших достатніх доказів її причетності до вчинення кримінального правопорушення не може бути підставою для винесення обвинувального вироку, але й обвинувального акта («Девеер проти Бельгії» (Справа № 06903/75 від 27 лютого 1980 р.) [61], «Хаас проти Німеччини» від (Справа № 73047/01 від 17 листопада 2005 р.) [293; 134, с. 327], «Бабар Ахмад та інші проти Сполученого Королівства» від (Справа №2347123/12 від 10 квітня 2012 р.) [8].

Окрім того, у п. 6 ч. 7 ст. 474 КПК України передбачено, що у затвердженні угоди слід відмовити за відсутності фактичних підстав для визнання винуватості [113]. Висновок про наявність чи відсутність цих підстав можна зробити лише на підставі доказів, отриманих у визначеному законом порядку. Вважаємо правильною практику тих судів, які, виявивши, що доказ отримано з порушенням порядку проведення обшуку, відмовляють у затвердженні угоди про визнання винуватості у зв'язку з тим, що її умови не відповідають суспільним інтересам [270]. Варто проте уточнити, що це можливо лише, коли угода про визнання винуватості укладається під час

судового розгляду, адже коли такі домовленості досягаються під час досудового розслідування, то тоді угода затверджується на підготовчому засіданні, де докази і протоколи не досліджуються.

Отже, повне та беззастережне визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення є обов'язковою підставою для укладення угоди про визнання винуватості.

Необхідною для укладення угоди про визнання винуватості є *згода сторін на її укладення.*

Добровільність визнання особою вини забезпечується процедурою ініціювання та затвердження угоди [312, с. 36]. Відповідно до ч. 2 ст. 469 КПК України угода про визнання винуватості може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого. У випадку недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і затвердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості [113]. Отже, за змістом цієї статті, згода щодо укладення угоди має бути досягнута між її сторонами, тобто між прокурором та підозрюваним (обвинуваченим) сторони, як під час досудового розслідування, так і під час судового розгляду.

Як свідчить аналіз кримінальних проваджень, ініціатором укладення угод про визнання винуватості переважно є підозрюваний чи обвинувачений, прокурор рідше використовує надане йому право. Підозрюваний, обвинувачений звертається з клопотанням про укладання угоди. Будь-яка їх ініціатива повинна бути матеріалізована у відповідному процесуальному документі: як у досудовому, так і в судовому кримінальному провадженні така ініціатива відображається в угоді про визнання винуватості, згода на укладення якої в подальшому обов'язково повинна бути засвідчена власними підписами прокурора та підозрюваного (обвинуваченого) (ч. 2 ст. 472 КПК України).

Згода сторін на укладення угоди про визнання винуватості пов'язується з такими поняттями як ініціювання та волевиявлення. Волевиявлення та згода сторін на укладення угоди про визнання винуватості фактично означає

добровільність у її укладенні. Волевиявлення варто відрізняти від її ініціювання, словникове значення якого – «збуджувати, викликати що-небудь, будучи початковим поштовхом, імпульсом» [27, с. 497].

Відповідно до ч. 6 ст. 474 КПК України, суд зобов'язаний переконатися у судовому засіданні, що укладення угоди сторонами є добровільним, тобто не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді. Суд відмовляє в затвердженні угоди, якщо існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним (п. 4 ч. 7 ст. 474 КПК України) [113], оскільки він має сумніви щодо добровільного волевиявлення та згоди сторін на укладення угоди.

Така законодавча вимога визначає обов'язок прокурора із забезпечення добровільності укладення угоди про визнання винуватості: з одного боку, він наглядає за тим, що органи досудового розслідування на етапі ініціювання угоди не чинили на підозрюваного жодного впливу чи тиску; з іншого боку, він самостійно забезпечує добровільність укладення угоди, утримуючись від будь-яких дій, передбачених у ч. 6 ст. 474 КПК України [248, с. 78].

Окрему увагу слід звернути на особливості досягнення угоди про визнання винуватості у кримінальних провадженнях за участю неповнолітнього. Кримінальний процесуальний закон не встановлює будь-яких обмежень щодо реалізації загального порядку кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості стосовно зазначеної категорії осіб.

Особливості застосування угод у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх регламентовані у гл. 38 КПК України, зокрема, в частині обов'язкової участі у таких кримінальних провадженнях законного представника, судді, який спеціалізується на їх розгляді, узгодження угоди про визнання винуватості з відділом пробації тощо. Крім того, про можливість укладення угоди з неповнолітнім свідчить наявність ст. 394 КПК України, яка регламентує процесуальний порядок оскарження вироку суду першої інстанції на підставі угоди в апеляційному порядку законним представником [113].

У силу своїх вікових і психологічних особливостей питання укладання угоди про визнання винуватості за участю неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого повинно вирішуватися спільно з його законним представником [240, с. 155], участь якого є важливою складовою механізму забезпечення прав неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого на захист і регулюється ст. ст. 44, 488 КПК України [113].

У разі укладення угоди про визнання винуватості прокурор за участю законного представника неповнолітнього підозрюваного має обов'язково з'ясувати позицію неповнолітнього з цього питання. Укладення угоди у випадку, якщо неповнолітній заперечує проти такої угоди, не допускається [194]. Відповідні законодавчі пропозиції з приводу урахуванням положень гл. 38 КПК України вже висловлювались у науковій літературі [210, с. 126].

Також згідно з прецедентною практикою ЄСПЛ (зокрема, рішень «Ніколов проти Болгарії» (Скарга № № 31195/96 від 25 березня 1999 р.) [153], «Салдуз проти Туреччини» (Скарга № 36391/02 від 27 листопада 2008 р.) [211] та ін.), з метою спростування сумнівів щодо недобровільності угоди, обвинуваченому чи підсудному під час обговорення умов угоди про визнання винуватості обов'язково повинно бути забезпечено право на захист. Це потрібно для того, щоб адвокат переконався у дійсності угоди, роз'яснив своєму клієнтові те, що у ході цієї процедури обвинувачений добровільно відмовляється від фундаментального права не давати показань проти себе; роз'яснив обвинуваченому юридичні наслідки угоди, які у разі затвердження угоди мають незворотний характер. Слід зазначити, що 12 травня 2015 р. Законом України № 198-VIII ч. 2 ст. 52 КПК України було доповнено п. 9, відповідно до якого у разі укладення угоди про визнання винуватості участь захисника є обов'язковою з моменту ініціювання укладення такої угоди [113].

Про надання згоди на укладення угоди про визнання винуватості неповнолітнім, його захисником, законним представником обов'язково має бути зазначено у змісті угоди [176, с. 126].

Отже, необхідною для укладення угоди про визнання винуватості є згода

сторін на її укладення. З боку сторони захисту таким суб'єктом є підозрюваний чи обвинувачений. З боку сторони обвинувачення прокурор є виключним суб'єктом, який наділений правом ініціювати укладення угоди про визнання винуватості. З'ясування ним достатніх підстав для досягнення відповідних домовленостей у кримінальному провадженні фактично означає визначення прокурором допустимості укладення угоди про визнання винуватості.

Загалом, доходимо висновку, що до підстав укладення угоди про визнання винуватості слід віднести такі обставини, наявність яких буде достатньою на момент вирішення питання про укладення угоди про визнання винуватості, а саме: вчинення особою кримінального правопорушення, що належить до певної категорії; визнання особою вини у вчиненні кримінального правопорушення, щодо якого укладається угода; згода сторін на укладення угоди. Врахування відповідних умов для укладення угоди необхідне не тільки на початковому етапі розслідування таких кримінальних проваджень. Воно важливе й на етапі ініціювання, безпосереднього укладення, а також направлення до суду угоди про визнання винуватості разом з обвинувальним актом.

Дослідимо процесуальні особливості регулювання таких договірних кримінальних процесуальних правовідносин, які виникають у результаті волевиявлення сторін кримінального провадження, тобто з моменту ініціювання укладення угоди.

Варто наголосити, що взаємодію потенційних сторін угоди про визнання винуватості на етапі від ініціювання укладення угоди до моменту її безпосереднього укладення КПК України не регламентує. Однак, важливість етапу ініціювання укладення угоди про визнання винуватості визначається створенням відповідних умов для узгодження взаємних позицій, уточнення змісту угоди. При цьому, опитаними слідчими, прокурорами, суддями та адвокатами вказується на низку проблемних питань, які виникають на етапі укладення угоди про визнання винуватості: недостатню нормативну урегульованість питання ініціювання угоди про визнання винуватості

(35,5 %); недостатню поінформованість сторони захисту про обставини кримінального провадження, з якими обізнані слідчий, прокурор (33 %); відсутність законодавчого визначення підстав узгодження покарання як умови укладення угоди про визнання винуватості (20,5 %); відсутність можливості оскарження рішення прокурора про відмову в укладенні угоди про визнання винуватості (11 %) (Додаток А).

Матеріали слідчої-прокурорської практики та статистичні дані засвідчують, що більшість угод про визнання винуватості ініціюється саме на стадії досудового розслідування (81,5 %), рідше (19,5 %) – під час судового розгляду [4]. Ініціатором такого клопотання КПК України визначає сторони укладення угоди – прокурора та підозрюваного чи обвинуваченого. Як свідчать результати проведеного опитування, ініціатива про початок переговорів щодо подальшого укладення угоди може надходити як від підозрюваного чи обвинуваченого (69 %), так і від прокурора (31 %) (Додаток А). Іншими словами, ініціює угоду про визнання винуватості та сторона, яка більшою мірою у цьому зацікавлена.

Положення гл. 35 КПК України не регламентують дії слідчого при зверненні до нього підозрюваного, обвинуваченого з клопотанням про укладення угоди про визнання винуватості. Частина 2 ст. 469 КПК України лише визначає її ініціаторів – прокурора та підозрюваного (обвинуваченого) [113], натомість слідчий, на нашу думку, невиправдано залишається поза увагою законодавця, адже часто саме він першим отримує інформацію про бажання підозрюваного піти на компроміс у кримінальному провадженні.

Вважаємо, що законодавча регламентація права звернення підозрюваного чи обвинуваченого з письмовим клопотанням про укладення угоди про визнання винуватості слугуватиме запорукою прийняття обґрунтованого процесуального рішення за результатами розгляду такого клопотання, поданого підозрюваним (обвинуваченим). Беручи до уваги викладене, пропонуємо доповнити ч. 2 ст. 469 КПК України «Ініціювання та укладення угоди» такими словами: *«…Слідчий, який здійснює досудове розслідування у кримінальному провадженні, зобов'язаний передати*

прокурору ініційоване підозрюваним клопотання про укладення угоди про визнання винуватості».

На нашу думку, наявність закріплення обов'язку передати прокурору ініційоване підозрюваним клопотання про укладення угоди про визнання винуватості сприятиме гарантуванню прав особи, яка висловила бажання сприяти у розслідуванні цього та інших кримінальних правопорушень. Аналогічну позицію підтримують 63 % опитаних нами прокурорів, суддів та адвокатів (Додаток А).

У процесі відповідних домовленостей під час укладення угоди про визнання винуватості сторони набувають певних прав та обов'язків. Зокрема, захисник роз'яснює клієнтові зміст угоди, у тому числі вид покарання, а також інші заходи, які можуть бути застосовані до нього у разі затвердження угоди судом; наслідки укладення та затвердження угоди (ст. 473 КПК України), а також те, що укладенням угоди підозрюваний, обвинувачений відмовляється від права на судовий розгляд кримінального провадження у загальному порядку, під час якого сторона обвинувачення зобов'язана довести кожну обставину щодо кримінального правопорушення, у вчиненні якого його обвинувачують [113]. Варто також вказати на важливість роз'яснення обов'язків підозрюваного, обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (якщо відповідні домовленості мали місце), а також того, що підозрюваний, обвинувачений за умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості може бути притягнутий до кримінальної відповідальності за ст. 389-1 КК України.

Доцільно наголосити на ключовій ролі прокурора в укладенні угоди про визнання винуватості. Керуючись внутрішнім переконанням, яке має суб'єктивний характер, хоча й базується на сприйнятті усіх обставин кримінального провадження [202, с. 58–61], прокурор доходить висновку про доцільність здійснення таких договірних процедур.

Не заперечуючи наявність фактів обґрунтованої відмови прокурором в укладенні угод про визнання винуватості у зв'язку із часто непослідовною

позицією сторони захисту, намаганням за допомогою ініціювання укладення угоди затягнути досудове розслідування або уникнути покарання, а також не дивлячись на віднесення укладення угоди про визнання винуватості на розсуд відповідного прокурора (це є його правом, а не обов'язком), усе ж, вважаємо, що відмова в укладенні угоди за ініціативою підозрюваного, обвинуваченого має бути оформлена у вигляді вмотивованої постанови про відмову в задоволенні клопотання про укладення угоди.

На нашу думку, владно-розпорядницькій природі такого рішення прокурора відповідає форма постанови. Можливість використання саме такої форми для викладу змісту розглядуваних рішень прямо випливає зі ст. 110 КПК України. Як влучно зазначає з цього приводу Н. В. Глинська, форма постанови не лише відповідає функціональному призначенню і природі цього акта, а й створює реальні умови, з одного боку, для переконливого його обґрунтування, а з іншого – для перевірки його законності й обґрунтованості, а також подальшого предметного оскарження [44, с. 55].

Натомість, процесуальне рішення прокурора про укладення угоди про визнання винуватості не потребує винесення постанови, оскільки наявність відповідних домовленостей з підозрюваним, обвинуваченим передбачає складення такого процесуального документа, як угода про визнання винуватості.

Враховуючи наведені міркування, вважаємо, що у разі звернення підозрюваного чи обвинуваченого з письмовим клопотанням про укладення угоди про визнання винуватості, прокурор зобов'язаний вчинити відповідні альтернативні дії: 1) укласти угоду про визнання винуватості; 2) відмовити в укладенні угоди, шляхом винесення відповідної постанови із мотивуванням свого рішення. Викладене підтверджується даними проведеного опитування, відповідно до якого 54 % слідчих, прокурорів, суддів та адвокатів вказали на вирішення цього питання саме таким чином (Додаток А).

Як видається особам, інтересів яких стосується винесена прокурором постанова про відмову в укладенні угоди про визнання винуватості, - підозрюваному, його захиснику, законному представнику, має бути надане

право на її оскарження вищестоящому прокурору. Таке право має бути надане їм лише за умови, якщо укладення угоди ініційовано підозрюваним чи його захисником на стадії досудового розслідування. Аналогічну точку зору стосовно можливості оскарження угоди про визнання винуватості, ініційованої підозрюваним чи його захисником на стадії досудового розслідування, висловили 68 % опитаних (Додаток А).

Отже, ч. 6 ст. 469 КПК України «Ініціювання та укладення угоди», з урахуванням запропонованих змін слід викласти у такій редакції (частини 6, 7, 8 стануть відповідно частинами 7, 8, 9): *«У разі звернення підозрюваного чи обвинуваченого з письмовим клопотанням про укладення угоди про визнання винуватості, прокурор зобов'язаний укласти угоду, або відмовити в її укладенні, про що виносить мотивовану постанову. Постанова про відмову в укладенні угоди про визнання винуватості може бути оскаржена вищестоящому прокурору особами, інтересів яких вона стосується – підозрюваним, його захисником, законним представником»*.

На нашу думку, визначення у тексті кримінального процесуального закону обов'язку прокурора укласти угоду, або відмовити в її укладенні шляхом винесення мотивованої постанови, у разі звернення підозрюваного, обвинуваченого з письмовим клопотанням про укладення угоди про визнання винуватості, а також надання можливості підозрюваному, його захиснику, законному представнику оскаржити вищестоящому прокурору постанову про відмову в укладенні угоди про визнання винуватості, яка була ініційована ними на стадії досудового розслідування, слугуватиме запорукою прийняття обґрунтованого процесуального рішення за результатами розгляду клопотання про укладення угоди про визнання винуватості.

Науковцями неодноразово зверталась увага на важливості етапу безпосереднього укладення угоди, який являє собою уточнення позицій сторін; складання тексту проекту угоди; внесення відповідних виправлень до тексту; роз'яснення прокурором іншій стороні наслідків невиконання угоди; виготовлення остаточного варіанта угоди; ознайомлення підозрюваного (обвинуваченого) з ним; підписання сторонами угоди про визнання

винуватості [19, с. 337]. Зауважимо, що частину питань цього етапу, які стосуються обставин, що враховуються прокурором при укладенні угоди про визнання винуватості, а також змісту угоди, нами буде досліджено в межах окремого підрозділу.

Якщо підозрюваний, обвинувачений не володіє мовою, якою здійснюється кримінальне судочинство, то в такому кримінальному провадженні обов'язкову участь бере захисник. У такому разі, на нашу думку, прокурору слід складати та направляти до суду два примірники угоди про визнання винуватості, один з яких – на рідній мові підозрюваного, обвинуваченого. Справжність перекладу повинна бути засвідчена перекладачем (ч. 4 ст. 29 КПК України). Як уявляється, саме таке вирішення цього питання забезпечуватиме дотримання прав і захист інтересів підозрюваного, обвинуваченого, сприятиме його обізнаності щодо обов'язків, покладених на нього угодою про визнання винуватості.

На практиці викликають численні труднощі процедура ініціювання та укладення угоди про визнання винуватості за наявності обставин, які унеможливлюють безпосередню участь підозрюваного в укладенні угоди про визнання винуватості. Проте, як свідчить особистий досвід здобувача участі у таких погоджувальних процедурах, положення чинного КПК України та інших Законів таку можливість надають. Наприклад, у зв'язку із перебуванням особи за межами території України, у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості сторони можуть досягти відповідних домовленостей таким чином:

1) укласти угоду про визнання винуватості між стороною обвинувачення (шляхом виїзду до держави уповноваженого представника сторони обвинувачення) та підозрюваним на території іншої держави за умови нотаріального посвідчення такої угоди у державі перебування підозрюваного та скріплені апостилем у органах Міністерства юстиції України, який посвідчує автентичність підпису, статусу, в якому виступала особа, що підписала документ;

2) у разі неможливості виїзду представника сторони обвинувачення

на територію іншої держави, угода про визнання винуватості може бути укладена наступним чином: підписання угоди про визнання винуватості процесуальним прокурором у кримінальному провадженні здійснюється в приміщенні відповідного правоохоронного органу, після чого проект угоди надсилається поштовим зв'язком підозрюваному, який не може за станом здоров'я з'явитись для підписання угоди. У присутності захисника підозрюваного, за участю відповідного суб'єкта, уповноваженого на посвідчення документів в іншій державі, така угода підлягає нотаріальному посвідченню у державі перебування підозрюваного та скріпленню апостилем у органах Міністерства юстиції України, який посвідчує автентичність підпису, статусу, в якому виступала особа, що підписала документ. Відповідно до ст. 34 Закону України «Про міжнародне приватне право» від 23 травня 2005 р. № 2709-IV [191], ст. ст. 1–6 Конвенції, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів, від 5 жовтня 1961 р. [101], а також договорів про правову допомогу у цивільних справах, перелік яких, зокрема, наведений у листі Міністерства юстиції України від 11 травня 2010 р. № 26-26/291, оформлена в такий спосіб угода не потребує нотаріального посвідчення в Україні або здійснення його легалізації в інший спосіб. За клопотанням представника сторони обвинувачення підписання зазначеної угоди та її посвідчення нотаріусом у державі перебування підозрюваного здійснюється в режимі онлайн трансляції за допомогою мережі Інтернет в режимі скайп – зв'язку, з попереднім погодженням IP-адрес.

Як видається, у таких випадках, успішність досягнення відповідних домовленостей між сторонами укладення угоди багато в чому залежить від ініціативної діяльності захисника підозрюваного, який може звернутись із клопотанням про підписання угоди про визнання винуватості до відповідного прокурора та запропонувати відповідний алгоритм дій, шляхом використання механізму законодавчого врегулювання таких погоджувальних процедур.

Слід відзначити надзвичайно важливу тактичну роль прокурора в укладенні угод про визнання винуватості у кримінальних провадженнях, в яких беруть участь кілька підозрюваних, обвинувачених. Така його діяльність,

окрім визнання винуватості підозрюваним, обвинуваченим має бути спрямована на налагодження психологічного контакту та добровільного схилення його до співпраці з метою притягнення до відповідальності інших співучасників кримінального правопорушення. Водночас, коли кримінальне правопорушення вчинено у співучасті, і один із співучасників погоджується укласти угоду про визнання винуватості, виказавши інших, досягнення відповідних домовленостей з іншими співучасниками може бути визнане недоцільним з тактичних міркувань.

Доцільно вказати, що у таких випадках ч. 8 ст. 469 КПК України передбачає процедуру виділення кримінального провадження відносно підозрюваного, з яким укладено угоду в окреме провадження [КПК України], яка відноситься науковцями до факультативного етапу укладення угоди про визнання винуватості [135, с. 27; 230, с. 93; 309, с. 137].

Виділення матеріалів кримінального провадження здійснюється щодо особи, яка визнала свою винуватість і готова співпрацювати з органом досудового розслідування. За загальним правилом, встановленим ч. 4 ст. 217 КПК України, матеріали досудового розслідування не можуть бути виділені в окреме провадження, якщо це може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду. Щодо інших осіб, з котрими не досягнуто домовленостей про укладення угоди про визнання винуватості, кримінальне провадження проводиться в загальному порядку відповідно до положень КПК України [19, с. 332].

Дослідимо інші проблеми, пов’язані з процесуальним порядком укладення угод про визнання винуватості.

Як свідчить аналіз слідчої та прокурорської практики, а також дані проведеного опитування (83 % випадків), на етапі ініціювання угоди про визнання винуватості найчастіше застосовуються заходи безпеки (Додаток А). Зазвичай, у кримінальних провадженнях про групові злочини підозрюваний, обвинувачений, висловлюючи бажання укласти угоду про визнання винуватості, звертаються з клопотанням про застосування заходів безпеки щодо них, їх близьких родичів та членів сім’ї. Це є головним аргументом

серед інших щодо отримання згоди особи на співпрацю та повинно бути відображене в тексті угоди про визнання винуватості.

Вказана обставина спонукала до з'ясування саме у цій частині дисертаційного дослідження особливостей процедури застосування заходів безпеки, яка має тактичні та процесуальні особливості у кримінальних провадженнях на підставі угоди про визнання винуватості. Адже, як свідчить аналіз практики застосування угоди про визнання винуватості, даний правовий інститут потребує вдосконалення існуючого правового регулювання в частині підвищення рівня захисту та гарантій безпеки особи, яка уклала угоду про визнання винуватості.

Укладення угоди про визнання винуватості (у разі визначення в тексті угоди умови співпраці у викритті кримінального правопорушення, учиненого іншою особою) може супроводжуватися суттєвими та реальними ризиками щодо безпеки особи, з якою укладено угоду, а можливість її укладення підозрюваний (обвинувачений) ставить у залежність від застосування щодо нього заходів безпеки (у 23 % у одноепізодних кримінальних провадженнях і у 76 % випадків при розслідуванні групових кримінальних правопорушень (Додаток А). Перед ним стоїть непросте завдання: укласти угоду і тим самим пом'якшити покарання, наразивши на небезпеку своє життя і життя рідних та близьких, побоюючись помсти з боку викритих ним осіб, або угоди не укладати.

Вплив на підозрюваного, обвинуваченого, який виявив бажання укласти угоду про визнання винуватості, а також на його рідних і близьких, може здійснюватись з різною метою: примусити відмовитися від дачі показань щодо іншого підозрюваного, обвинуваченого, який притягується до кримінальної відповідальності; змусити змінити показання на більш сприятливі для останнього; з помсти, за яку вони надають допомогу правоохоронним органам. Проте кінцева мета даного впливу – уникнення відповідальності, її пом'якшення, тобто перешкоджання здійсненню досудового розслідування. Особливо це стосується розслідування кримінальних правопорушень, учинених групою осіб, у складі організованих злочинних угруповань.

Важливо наголосити, що застосування відповідних заходів безпеки може

бути однією з умов укладення угоди про визнання винуватості, коли, наприклад, підозрюваний погоджується викрити відому йому особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, в обмін на гарантії особистої безпеки та на можливе пом'якшення покарання.

Створення дієвої системи гарантій забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, є пріоритетним напрямом кримінальної процесуальної діяльності [86, с. 13]. Зі змісту положень ст. 2 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 р. випливає, що заходи безпеки розповсюджуються й на підозрюваного, обвинуваченого, які уклали (бажають укласти) угоду про визнання винуватості, сприяють у проведенні кримінального провадження, а також у виявленні чи припиненні більшої кількості кримінальних правопорушень або інших більш тяжких кримінальних правопорушень. До суб'єктів права на забезпечення безпеки відносяться й члени сім'ї підозрюваного, обвинуваченого, їх та близькі родичі [10, с. 147–148; 86, с. 72; 89, с. 229; 190].

Науковцями наголошується, що діючий КПК України не містить окремого розділу, який регламентує правовідносини, пов'язані із застосуванням заходів забезпечення безпеки у кримінальному провадженні [158, с. 88]. Окремі процесуальні гарантії забезпечення безпеки закріплені у п. 12 ч. 3 ст. 42 КПК України (підозрюваний має право заявляти клопотання про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла) [113].

Прокурор та інші уповноважені суб'єкти зобов'язані забезпечити всі складові права на безпеку вказаних осіб, визначені ч. 1 ст. 5 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [190]. Прокурор, як сторона угоди про визнання винуватості в кримінальному провадженні, на яку покладається подальший контроль за виконанням умов цієї угоди, згідно зі своїми повноваженнями, зобов'язаний вжити відповідних заходів щодо усунення ризиків небезпеки для іншої сторони угоди і створити необхідні умови для виконання підозрюваним, обвинуваченим узятих на себе за угодою зобов'язань.

Як зазначає, зокрема, Р. В. Новак, за наявності загрози безпеці особи, яка уклала угоду, слідчий або прокурор у межах своєї компетенції до

прийняття рішення про виділення в окреме провадження вживає передбачених законом заходів безпеки щодо особи, котра уклала угоду про визнання винуватості [154, с. 141]. Прокурор виносить постанову про застосування заходів безпеки, в якій викладає причини прийняття рішення про збереження в таємниці цих даних, вказує псевдонім особи, котра уклала угоду про визнання винуватості, і, за необхідності, наводить зразок її підпису, що буде надалі використовуватися. Постанова вставляється в конверт, який після цього опечатується та долучається до матеріалів кримінального провадження. І тільки після цього виноситься постанова про виділення матеріалів кримінального провадження щодо цієї особи [19, с. 332–333].

Незважаючи на істотну потенційну значимість для розкриття і розслідування групових кримінальних правопорушень, укладення з одним з підозрюваних (обвинувачених) угоди про визнання винуватості, в законі не передбачено будь-яких спеціальних заходів безпеки, орієнтованих конкретно на цю категорію осіб. Приводом для вжиття заходів забезпечення безпеки може бути: а) заява підозрюваного, члена його сім'ї або близького родича; б) звернення керівника відповідного державного органу; в) отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу і майну зазначених осіб [190].

У науковій літературі є різні підходи до питання про те, яким способом така інформація має бути отримана та в якому вигляді повинна існувати. Як слушно зазначає Л. В. Брусніцин, інформація, яка містить ці відомості, в ряді випадків не може бути одягнена в форму доказів, так як не відноситься до предмета доказування у даній кримінальній справі [25, с. 438]. Визнавши справедливою цю позицію, слід зауважити, що «достатні дані» можуть бути встановлені як за допомогою кримінального процесуального доказування, так і іншими способами (наприклад, при спостереженні за підозрюваним (обвинуваченим), який співпрацює з правоохоронними органами, іншими підозрюваними (обвинуваченими), завдяки оперативній інформації та ін.).

Як свідчить практика, при розслідуванні злочинів, учинених за попередньою змовою групою осіб, організованою групою чи злочинною організацією або терористичною групою, у разі, коли угода про визнання винуватості може бути укладена з підозрюваним, обвинуваченим, стосовно нього, з метою впливу його на правову позицію, вчиняються певні дії щодо

обмеження майнових прав останнього (наприклад, шляхом проведення перевірок і ревізій юридичної особи, власником якої він є, шляхом створення перешкод у наданні ліцензій, спеціальних дозволів тощо). Зрозуміло, що в таких випадках вплив здійснюється опосередковано – не безпосередньо на підозрюваного, обвинуваченого, що погодився на співпрацю зі слідством і є одночасно власником юридичної особи, а на стабільну та збалансовану фінансово-економічну діяльність ввіреного йому підприємства, установи, організації. У такому разі, не виключена ситуація, коли з метою зменшення або усунення тиску на майнову складову підозрюваний, обвинувачений, не маючи достатньо гарантій щодо збереження майна (майнових прав), відмовиться від укладення угоди про визнання винуватості на умовах співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою.

У таких випадках особливої уваги потребує забезпечення конфіденційності зносин підозрюваного з прокурором з приводу укладення угоди про визнання винуватості. Насамперед, це стосується кримінальних правопорушень, вчинених групою осіб, адже виникнення підозр про співпрацю може викликати у спільників бажання помсти. З огляду на такі обставини, міжнародні стандарти передбачають необхідність додержання принципу конфіденційності угод [77, с. 286]. Цілком логічно, що організаційне забезпечення такої діяльності при укладенні угоди про визнання винуватості має бути покладено на прокурора, проте окремих приписів з цього приводу гл. 35 КПК України не містить. Не визначає вказана глава й особливості поводження з такою конфіденційною інформацією уповноваженими та іншими учасниками кримінального провадження.

З огляду на викладене вище, а також з метою вдосконалення правової регламентації заходів забезпечення прав і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, з яким укладено угоду про визнання винуватості, необхідним вважаємо доповнення КПК України статтею, яка б безпосередньо встановлювала порядок і умови застосування заходів безпеки у кримінальних провадженнях на підставі угод про визнання винуватості. Схожа бланкетна диспозиція передбачена КПК РФ (ст. 317.9. «Заходи безпеки, які застосовуються у відношенні підозрюваного або обвинуваченого, з яким укладено досудову угоду про співпрацю») [253], яке, як видається, містить

певні суперечливі моменти та не може бути перенесене до національного законодавства.

Зважаючи певну специфіку процесуального порядку застосування заходів безпеки у провадженні на підставі угоди про визнання винуватості, особливості процесуального статусу відповідних суб'єктів, вважаємо доцільним передбачити у КПК України спеціальну норму. Її положення щодо підозрюваних (обвинувачених), які уклали угоду про визнання винуватості, не повинні вступати в протиріччя із засадою верховенства права, відповідно до якої людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ч. 1 ст. 8 КПК України) [113].

Слід уточнити, що забезпечення безпеки таких осіб не повинно обмежуватись стадією досудового розслідування. До такого висновку спонукає аналіз положень КПК України. Так, відповідно до ст. ст. 42, 56, 64-1, 68 КПК України визначено право учасників процесу на забезпечення безпеки протягом усього кримінального провадження щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла. Також у п. 5 ч. 2 ст. 27 КПК України зазначається, що суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини лише у випадку необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні.

На нашу думку, з метою забезпечення більш ефективного захисту від помсти і залякування щодо підозрюваного, обвинуваченого, який уклав угоду про визнання винуватості, передусім слід дотримуватися режиму конфіденційності відомостей про укладення у кримінальному провадженні угоди та її зміст. Відомості про затвердження такої угоди не повинні підлягати оприлюдненню в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Крім того, вважаємо за необхідне, щоб особи, які беруть участь в укладенні та затвердженні угоди про визнання винуватості, давали підписку про нерозголошення. При цьому, серед них можуть бути не тільки учасники укладення угоди про визнання винуватості, але й перекладач, який залучається до кримінального провадження у разі необхідності.

У зв'язку з цим вважаємо за доцільне викласти *ст. 476-1 КПК України «Заходи безпеки, які можуть бути застосовані у кримінальному провадженні*

на підставі угоди про визнання винуватості» у такій редакції:

1. За наявності достатніх даних про те, що підозрюваному або обвинуваченому, з яким укладено угоду про визнання винуватості, а також членам їх сімей та близьким родичам погрожують або можуть погрожувати вбивством, застосуванням насильства, знищенням чи пошкодженням їх майна або іншими діяннями з метою перешкоджання здійсненню кримінального провадження або з помсти за участь в ньому, прокурор, суд приймають в межах своєї компетенції рішення про застосування до зазначених осіб заходів безпеки.

2. Прокурор, суд попереджає підозрюваного, обвинуваченого, який уклав угоду про визнання винуватості, його захисника, законного представника, перекладача про неприпустимість розголошення відомостей досудового розслідування при укладенні у кримінальному провадженні угоди про визнання винуватості, а також відомостей, які стали їм відомі у зв'язку з її укладенням, про що відбирається розписка. Вирок суду про затвердження угоди у кримінальному провадженні, у якому застосовано заходи безпеки, не підлягає оприлюдненню в Єдиному державному реєстрі судових рішень».

На нашу думку, ст. 476-1 КПК України у пропонованій редакції стане реальною гарантією, з одного боку, захисту підозрюваного, обвинуваченого, членів їх сімей і близьких родичів, а з іншого – сприятиме укладенню угоди про визнання винуватості та, як наслідок, розкриттю і розслідуванню групових кримінальних правопорушень.

Отже, вважаємо очевидним, що на сьогодні нормативна база і практика застосування заходів безпеки у кримінальних провадженнях про визнання винуватості потребує удосконалення. Відповідна ефективна система захисту потрібна, насамперед, тому, що правдиві показання підозрюваного, обвинуваченого, що уклав угоду про визнання винуватості, поряд з визнанням винуватості, мають велику цінність у розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень, викритті осіб, які їх вчинили, відшкодуванні матеріальної шкоди.

Частиною 4 ст. 469 КПК України передбачено заборону укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи. Визначення такої

особи закріплено в п. 1 примітки до ст. 96-3 КК України [110].

Проаналізувавши положення ст. 96-3 КК України, можна зробити висновок, що для застосування заходів кримінального характеру до юридичної особи необхідним є одночасна наявність таких обов'язкових умов: наявність факту вчинення хоча б одного зі злочинів, передбачених ч. 1 ст. 96-3 КК України; особа, яка вчинила злочин, на момент його вчинення була уповноваженою особою юридичної особи; вчиняючи злочин, особа діяла від імені юридичної особи, а не від власного імені; особа діяла не виключно в особистих інтересах, а в інтересах юридичної особи (крім злочинів, передбачених ст. ст. 258–258-5 КК України).

На запитання, чи необхідним є доповнення ч. 4 ст. 469 КПК України положенням, відповідно до якого за умови, коли здійснюється кримінальне провадження щодо юридичної особи, обов'язковою умовою укладення угоди про визнання винуватості з підозрюваним, обвинуваченим, який діяв в її інтересах, є відшкодування такою юридичною особою заподіяної шкоди державним чи суспільним інтересам, 79 % опитаних слідчих, прокурорів, суддів та адвокатів дали ствердну відповідь (Додаток А).

Викладене спонукає до висновку про доповнення ч. 4 ст. 469 КПК України положенням, відповідно до якого: «*За умови, коли здійснюється кримінальне провадження щодо юридичної особи, обов'язковою умовою укладення угоди про визнання винуватості з підозрюваним, обвинуваченим, який діяв в її інтересах, є відшкодування такою юридичною особою заподіяної шкоди державним чи суспільним інтересам».*

Наявність зазначеного положення у такій редакції сприятиме можливості відшкодування юридичною особою заподіяної шкоди державним чи суспільним інтересам у разі, коли підозрюваний, обвинувачений діяв в її інтересах та виявив бажання укласти угоду про визнання винуватості. Також викладення цієї норми у такій редакції дозволить попередити уникнення відповідальності самої юридичної особи, в інтересах якої діяв підозрюваний, обвинувачений.

Варто також акцентувати увагу на можливості укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо кримінальних правопорушень, внаслідок яких шкода завдана державним чи суспільним інтересам або правам та інтересам окремих осіб, у яких беруть участь потерпілий або потерпілі у разі надання всіма потерпілими письмової згоди

прокурору на укладення ними угоди (абз. 5 ч. 4 ст. 469 КПК України) [113]. Проте, на нашу думку, сьогодні право потерпілого на доступ до правосуддя в рамках кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості в окремих випадках має формальний характер і не повною мірою забезпечується ефективними процесуальними гарантіями.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 55 КПК України, потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди (ч. 1 ст. 55 КПК України) [113]. У кримінальному провадженні потерпілий користується правами, визначеними ст. 55 КПК України [113].

Не є у цьому плані виключенням і кримінальні провадження на підставі угоди про визнання винуватості, у яких може брати участь потерпілий. У такому разі ч. 3 ст. 469 КПК України можливість укладення угоди про визнання винуватості ставиться у залежність від волевиявлення потерпілого – надання всіма потерпілими письмової згоди прокурору на укладення ними угоди [113]. Зокрема, як вказує І. В. Гловюк, з метою реалізації цих прав до потерпілого повинні бути доведені і в доступній формі роз'яснені причини, переваги та наслідки укладення угоди про визнання винуватості. При цьому, прокурор зобов'язаний роз'яснити потерпілому у таких кримінальних провадженнях, що навіть при відмові від відстоювання своїх інтересів, за ним зберігається право надання такої письмової згоди прокурору на укладення угоди про визнання винуватості, а також роль найважливішого джерела інформації [49].

Як свідчать результати проведеного нами опитування прокурорів, суддів та адвокатів, у 86 % потерпілих цей інтерес обмежується суто матеріальними (компенсаційними) міркуваннями (Додаток А), пов'язаними з відшкодуванням завданої кримінальним правопорушенням шкоди та понесених у зв'язку з цим витрат (на лікування, на поховання тощо). У решті випадків потерпілі керувались такими міркуваннями, як: відплата, яка виражається в призначенні винному справедливого покарання в короткі терміни; швидке і повне відновлення порушених прав та інтересів потерпілого; забезпечення особистої безпеки, захист прав та інтересів потерпілого, усунення причин і умов, що сприяли вчиненню щодо нього кримінального правопорушення, а також недопущення нового протиправного діяння тощо.

Однак, в окремих випадках волевиявлення потерпілого об'єктивно не може бути з'ясоване з огляду на важкий фізіологічний стан (аменція, акінетичний мутизм, апалічний синдром, сопор, кома та летаргія) [34], у якому він перебуває внаслідок вчиненого щодо нього кримінального правопорушення. З цього приводу О. М. Осінська звертає увагу на те, що особа втрачає свідомість, реакцію на зовнішні подразники та здатність до будь-якого волевиявлення, й на досить тривалий період часу не може самостійно користуватися своїми процесуальними правами та виконувати процесуальні обов'язки [160, с. 98]. Науковцем вноситься пропозиція визнання такої особи потерпілою на підставі письмового медичного висновку, складеного трьома медичними працівниками та завіреного у встановленому законом порядку [160, с. 99].

Проте, вважаємо, вирішенням цього питання не слід обмежуватись, адже, як свідчить практика розслідування кримінальних проваджень на підставі угод, ще на етапі ініціювання укладення такої угоди виникає необхідність у реалізації відповідних прав потерпілим у випадках, коли передбачена його письмова згода. На нашу думку, у разі, якщо потерпілий в силу об'єктивних обставин не здатний самостійно реалізувати своє право (у даному випадку – надати прокуророві письмову згоду на укладення угоди про визнання винуватості), участь представника потерпілого має бути обов'язковою. Інакше його право реалізоване не буде, а у затвердженні угоди буде відмовлено відповідно до п. 3 ч. 7 ст. 474 КПК України – порушення умовами угоди прав, свобод чи інтересів сторін або інших осіб.

З цього приводу 73 % слідчих, прокурорів, суддів та адвокатів вважають обґрунтованою пропозицію доповнення ст. 58 КПК України положенням про доцільність залучення представника потерпілого до участі у кримінальному провадженні (з моменту ініціювання укладення угоди), в якому для укладення угоди потрібна письмова згода потерпілого, коли волевиявлення потерпілого об'єктивно не може бути з'ясоване з огляду на його важкий фізіологічний стан (Додаток А).

Враховуючи викладене, пропонуємо доповнити ст. 58 КПК України «Представник потерпілого» ч. 5 в такій редакції:

«Участь представника потерпілого є обов'язковою у разі укладення угоди про визнання винуватості у кримінальних провадженнях, де передбачена

письмова згода потерпілого – з моменту ініціювання укладення угоди. Слідчий, прокурор, суд залучають представника потерпілого (фізичної особи) до участі в кримінальному провадженні у разі, коли потерпілий не залучив його».

Вважаємо, що відображення у КПК України такого положення сприятиме не тільки захисту прав та законних інтересів потерпілого, а й дасть змогу реалізувати ним визначені ч. 3 ст. 469 КПК України права у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості. А це, своєю чергою, сприятиме укладенню таких угод на взаємовигідних для держави та підозрюваного (обвинуваченого) умовах.

Варто зазначити, що Кримінальний процесуальний закон не визначає обов'язку прокурора підготовки проекту угоди про визнання винуватості, як власне й не покладає таких зобов'язань на інших суб'єктів кримінального процесу. Проте очевидно, що такі дії покладаються саме на прокурора як на процесуального керівника розслідуванням і особи, яка підтримує публічне обвинувачення.

За загальним правилом, угоду про визнання винуватості слід вважати укладеною з моменту, коли вона скріплена підписами обох сторін. Такі дії знаменують собою настання наступного етапу у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості, який характеризується відповідним обов'язком прокурора, – невідкладеного надіслання обвинувального акта з підписаною сторонами угодою до суду (ч. 1 ст. 474 КПК України) [113]. Така угода направляється до суду разом з обвинувальним актом, який має містити: виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, правову кваліфікацію кримінального правопорушення з посиланням на положення закону й статті (частини статті) КК України та формулювання обвинувачення; обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання (ч. ч. 5, 6 ст. 291 КПК України) [113].

Незважаючи на окремі зауваження Генеральної прокуратури України з цього приводу [313], на практиці усе ще трапляються випадки порушення вимог закону щодо невідкладного направлення до суду обвинувальних актів з підписаними сторонами угодами. Так, 11 грудня 2017 р. обвинувальний акт у провадженні щодо Р. з укладеною угодою про визнання винуватості до Токмацького районного суду направлено лише 17 січня 2018 р. або майже через місяць [282].

У теорії кримінального процесу неодноразово висловлювались точки зору щодо розуміння оціночного поняття «невідкладно», а також пропозиції стосовно чіткого законодавчого визначення строку надіслання до суду обвинувального акта з підписаною сторонами угодою [149, с. 48; 95, с. 84; 218, с. 68]. Однак, на сьогодні у КПК України такий строк не регламентовано, що покладає на розсуд прокурорів-процесуальних керівників вирішення питання про надіслання до суду обвинувального акта з підписаною сторонами угодою про визнання винуватості.

Своєчасність направлення угоди до суду залежить від затвердження обвинувального акта. Зазвичай, обвинувальні акти з підписаними сторонами угодами направляються до суду протягом 1–5 днів з моменту їх підписання, залежно від часу, необхідного для виконання вимог ст. 290 КПК України, складання обвинувального акта, реєстру матеріалів досудового розслідування [313]. Крім того, ч. 1 ст. 474 КПК України передбачає право прокурора відкласти направлення до суду обвинувального акта з підписаною сторонами угодою до отримання висновку експерта або завершення проведення інших слідчих (розшукових) дій, необхідних для збирання та фіксації доказів, які можуть бути втрачені зі спливом часу, або які неможливо буде провести пізніше без істотної шкоди для їх результату у разі відмови суду в затвердженні угоди [113].

Після направлення обвинувального акта до суду разом із текстом підписаної угоди про визнання винуватості сторони її укладення готуються до підготовчого судового провадження.

Загалом слід зазначити, що визначений у КПК України процесуальний порядок укладення угоди про визнання винуватості потребує удосконалення шляхом внесення запропонованих нами змін в частині: регламентації права звернення підозрюваного чи обвинуваченого з письмовим клопотанням про укладення угоди про визнання винуватості; обов’язку слідчого передати прокурору ініційоване підозрюваним клопотання про укладення угоди про визнання винуватості; обов’язку слідчого передати прокурору ініційоване підозрюваним клопотання про укладення угоди про визнання винуватості; обов’язку прокурора виносити мотивовану постанову у разі відмови в укладенні угоди про визнання винуватості; наділення підозрюваного, його захисника, законного представника правом оскарження вищестоящому

прокурору ініційованого ними укладення угоди про визнання винуватості на стадії досудового розслідування; залучення представника потерпілого до участі у кримінальному провадженні, в якому для укладення угоди потрібна письмова згода потерпілого, коли волевиявлення потерпілого об'єктивно не може бути з'ясоване з огляду на його важкий фізіологічний стан; встановлення порядку і умов застосування заходів безпеки у таких кримінальних провадженнях та ін.

На нашу думку, урахування на законодавчому рівні таких змін до КПК України, та їх дотримання поряд з іншими положеннями, що регламентують процесуальний порядок укладення угод про визнання винуватості, стане реальною гарантією прав та законних інтересів учасників таких договірних відносин у кримінальному процесі, спростить процедуру затвердження угоди судом, сприятиме розкриттю та розслідуванню кримінальних правопорушень.

2.3 Зміст угоди про визнання винуватості та обставини, що враховуються при її укладенні

Наступним кроком після ініціювання укладення угоди про визнання винуватості є складання змісту угоди, текст якої має чітко відповідати нормам, встановленим КПК України. Законодавчо закріплені вимоги до змісту угоди про визнання винуватості, поряд з порядком її укладення, розгляду та затвердження, є однією з гарантій правової захищеності учасників кримінальних процесуальних відносин.

Характерною ознакою процесуальних документів є те, що кожен з них в різних аспектах відображає зміст кримінальної процесуальної діяльності та призводить до виникнення відповідних кримінальних процесуальних правовідносин (у нашому випадку – правовідносин, пов'язаних з укладанням і реалізацією угоди про визнання винуватості).

За змістом ст. 472 КПК України в угоді про визнання винуватості зазначаються її сторони, формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація із зазначенням статті (частини статті) Закону України про кримінальну відповідальність, істотні для відповідного кримінального провадження обставини, беззастережне визнання підозрюваним,

обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення, обов'язки підозрюваного, обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (якщо відповідні домовленості мали місце), узгоджене покарання та згода підозрюваного, обвинуваченого на його призначення, або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням, наслідки укладення та затвердження угоди, наслідки невиконання угоди [113].

Аналіз змісту ст. 472 КПК України дає можливість умовно розділити складові угоди про визнання винуватості на обов'язкові та факультативні. До обов'язкових елементів змісту такої угоди, винесеної в порядку ст. 472 КПК України, слід віднести: зазначення сторін угоди; формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікацію; істотні для відповідного кримінального провадження обставини; беззастережне визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення; узгоджене покарання; згоду підозрюваного, обвинуваченого на призначення узгодженого покарання; наслідки укладення угоди; наслідки невиконання угоди.

Зупинимось детальніше на характеристиці обов'язкових елементів змісту такого процесуального документа, як угода про визнання винуватості.

Зазначення сторін угоди. Відповідно до ч. 2 ст. 469 КПК України, угода про визнання винуватості може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого. Отже, сторонами такого виду угод є зі сторони обвинувачення – прокурор, а зі сторони обвинувачення – підозрюваний або обвинувачений, залежно від стадії кримінального провадження. На стадії досудового розслідування особа має статус підозрюваного, під час судового провадження у суді першої та апеляційної інстанцій (у разі оскарження судового рішення) такий суб'єкт йменується обвинуваченим (підсудним).

Відповідно до ч. 1 ст. 42 КПК України та змісту ч. 5 ст. 469 КПК України підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому ст. ст. 276–279 КПК, повідомлено про підозру, а обвинуваченим (підсудним) – особу,

обвинувальний акт щодо якої передано до суду в порядку, визначеному законом (ч. 2 ст. 42 КПК України) [113].

Формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація.

Якщо особу, яка підозрюється у вчиненні злочину, повідомлено про підозру, то в угоді слід зазначати її формулювання. Повідомлення особі про підозру створює як формальні, так і фактичні передумови для укладення угоди. Оскільки саме прокурор наділений повноваженням повідомляти особі про підозру (п. 11 ч. 2 ст. 36 КПК України), то безпосередньо від нього залежить формування і процесуальне оформлення даної складової допустимості застосування інституту угод у кримінальному провадженні [248, с. 67].

Наявність повідомлення про підозру ще не є свідченням завершення розслідування і, відповідно до ст. 279 КПК України, може змінюватися чи змінюватися новою підозрою. Водночас немає підстав заперечувати, що повідомлення про підозру – це центральний етап досудового кримінального провадження, момент, з якого починається з притягнення до кримінальної відповідальності конкретної особи, що обумовлює важливість даного етапу у структурі діяльності прокурора у досудовому розслідуванні [133, с. 97].

Невід'ємною частиною повідомлення про підозру та пред'явленого особі обвинувачення є правова кваліфікація кримінального правопорушення з посиланням на положення КК України. У теорії кримінального права під кваліфікацією злочинів розуміється юридична оцінка діяння з точки зору відповідності його ознакам конкретного злочину [111, с. 13].

У разі, якщо орган досудового розслідування визнав зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта, зміст якого має містити відомості, визначені ст. 291 КПК України, і підозрюваному вже вручено обвинувальний акт, то, відповідно, в угоді має бути зазначено формулювання обвинувачення.

Судовій практиці відомі випадки, коли угоди про визнання винуватості укладаються за відсутності чітко сформульованого обвинувачення. Так, ухвалою Хортицького районного суду м. Запоріжжя від 21 жовтня 2018 р.

відмовлено в затвердженні укладеної угоди. З мотивувальної частини ухвали вбачається, що зміст обвинувачення за ст. 186 КК України викладено з протиріччями, одним реченням [284].

Як слушно зазначає Г. Ю. Саєнко, оскільки внаслідок затвердження укладеної угоди судом постановляється обвинувальний вирок, то кваліфікація вчиненого діяння та формулювання обвинувачення є невід'ємними елементами змісту угоди. Разом з тим у судовій практиці при укладанні угоди наявні випадки, коли зміст угоди не відповідає вимогам закону, оскільки відсутнє формулювання підозри чи обвинувачення [210, с. 96]. Зокрема, Печерський районний суд м. Києва ухвалою від 19 липня 2017 р. відмовив у затвердженні угоди щодо обвинуваченого в посяганні на територіальну цілісність і недоторканність України, вчиненому за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 110 КК України). Суддя мотивував рішення тим, що в угоді не зазначено конкретних дій, які були скоєні обвинуваченим і становили об'єктивну сторону злочину, відповідальність за який передбачено ч. 2 ст. 110 КК України. Слідчий, прокурор обмежилися загальними фразами. Крім того, згідно з пред'явленим обвинуваченням особа належала до злочинної групи, однак її ролі та конкретних функцій в обвинувальному акті не зазначено [274].

Отже, саме з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення (викладеного із зазначенням часу, способу, місця вчинення кримінального правопорушення та з обов'язковим посиланням на конкретні статті (підпункти, пункти, частини) КК України) прокурор і суд можуть розглядати можливість укладення угоди про визнання винуватості. Водночас від правильної кваліфікації дій підозрюваного, обвинуваченого безпосередньо залежить додержання умов допустимості, доцільності та обґрунтованості укладення угоди про визнання винуватості, на що повинна звертатись підвищена увага як прокурором, який укладає угоду, так і судом, який її затверджує.

Істотні для відповідного провадження обставини.

Законом не конкретизовано, що саме слід розуміти під «істотними обставинами». Як видається, такими можна вважати ті юридичні факти, що

мають значення для правильного вирішення кримінального провадження: подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення); винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення; вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, в тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення; обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру (ч.1 ст. 91 КПК України) [113]. До істотних обставин, на нашу думку, слід віднести й посткримінальну поведінку, що полягає у сприянні особою виявленню та розслідуванню кримінальних правопорушень.

Визначення у змісті угоди про визнання винуватості таких обставин, їх повнота і правильність формулювання покладається на прокурора-процесуального керівника досудового розслідування, що в подальшому дасть суду можливість перевірити угоду на відповідність вимогам закону з метою оцінки законності її затвердження, а також виявити обставини, які перешкоджають такому затвердженню.

Умови часткового звільнення підозрюваного, обвинуваченого від

цивільної відповідальності у вигляді відшкодування державі збитків внаслідок вчинення ним кримінального правопорушення.

У випадках укладення угоди про визнання винуватості у кримінальних провадженнях надзвичайно важливим є встановлення не тільки виду та розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а й ступеня винуватості осіб, які брали участь у кримінально протиправній діяльності. Це дасть можливість визначити умови їх часткового звільнення від цивільної відповідальності у вигляді відшкодування державі збитків внаслідок вчинення ними кримінального правопорушення.

Слід також зазначити, що Законом № 1950-VIII від 16 березня 2017 р. ч. 4 ст. 469 КПК України було доповнено новим абзацом, згідно з яким угода про визнання винуватості між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у кримінальному провадженні щодо кримінальних правопорушень, внаслідок яких шкода завдана державним чи суспільним інтересам або правам та інтересам окремих осіб, у яких беруть участь потерпілий або потерпілі за умови надання всіма потерпілими письмової згоди прокурору на укладення ними угоди [113]. З огляду на зазначені обставини, важливим видається з'ясування сутності майнової та немайнової шкоди, яка має бути відшкодована усім потерпілим у таких кримінальних провадженнях. Адже цілком логічно, що без владнання цього питання неможливо буде отримати письмову згоду від потерпілих.

Шкода – це об'єктивна категорія, що заснована на праві й моралі та представляє собою ті зміни, які настали у майновому, фізичному, психічному, моральному стані особи внаслідок вчинення злочину [54, с. 3; 219, с. 176].

Питання відшкодування шкоди у кримінальному провадженні перебуває на стику низки галузей законодавства, а саме: цивільного, кримінального і кримінально-процесуального. Відшкодування шкоди в кримінальному процесі регулюється імперативними нормами на засадах публічного права. Своєю чергою, шкода поділяється на майнову та немайнову [210, с. 98]. Матеріальна шкода виражається у майновому збитку, заподіюваному, насамперед, матеріальним об'єктам злочинного посягання, її можна визначити у

грошовому еквіваленті. Виходячи зі змісту ст. 1192 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), майнова шкода тісно пов'язана зі збитками - грошовим еквівалентом, який необхідний для компенсації та відновлення того майнового стану потерпілої особи, який існував на момент вчинення правопорушення [31].

Під моральною (немайновою) шкодою слід розуміти втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, внаслідок фізичного або психічного впливу чи інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб. Моральна шкода може виявлятися в приниженні честі, гідності, престижу або ділової репутації, моральних переживань у зв'язку з ушкодженням здоров'я, погіршенням відносин з оточенням, порушенням права власності (в тому числі інтелектуальної), та інші негативні наслідки морального характеру [17, с. 43]. В юридичній літературі також наголошувалося на існуванні іншого виду немайнової шкоди, відмінного від моральної шкоди та шкоди, завданої діловій репутації, яка може бути завдана юридичній особі [170, с. 33-35].

Логічно, що у разі завдання збитків державі внаслідок вчинення кримінального правопорушення про встановлення моральної шкоди говорити не доводиться. Натомість, з'ясування розміру моральної шкоди видається необхідним у зв'язку з відповідними зобов'язаннями підозрюваного, обвинуваченого перед потерпілим, який у випадках, визначених законом, дає згоду на укладення угоди про визнання, хоча стороною у ній не виступає. Тим не менше, відомості про відшкодування такого виду шкоди, як уявляється, мають бути включені до змісту угоди про визнання винуватості.

Кримінальний процесуальнийкодекс України не обмежує сторони угоди про визнання винуватості у часі щодо строків вчинення відповідних дій стосовно відшкодування шкоди, він визначається за їх згодою та на власний розсуд із обов'язковою вказівкою в угоді її порядку й умов. Розмір, а також спосіб відшкодування мають бути визначені сторонами угоди таким чином, щоб відшкодування завданих збитків було реальним. У іншому разі мета

укладеної угоди про визнання винуватості буде зведена нанівець. У подальшому саме суд зобов'язаний переконатися у спроможності обвинуваченого виконати обов'язки, покладені на нього угодою про визнання винуватості.

З цього приводу окремі науковці наголошують, що відшкодування шкоди або усунення збитків можна відстрочити на певний строк [136, с. 96–98; 177, с. 117], оскільки підозрюваний чи обвинувачений не завжди має реальну можливість відшкодувати шкоду в повному обсязі, наприклад, враховуючи скрутне матеріальне становище.

У таких випадках ще одним обов'язковим складником угоди про визнання винуватості буде встановлення строку відшкодування шкоди чи перелік дій, пов'язаних з відшкодуванням шкоди, які підозрюваний чи обвинувачений зобов'язані вчинити, строк їх вчинення. У майбутньому такі дії матимуть вирішальне значення у разі невиконання узгоджених умов угоди. Не виключений варіант і з частковим відшкодуванням шкоди, завданої державі.

Узгоджене покарання та згода підозрюваного, обвинуваченого на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням (ч. 1 ст. 472 КПК України).

Важливе значення у змісті угоди про визнання винуватості відіграє положення щодо узгодженої міри покарання, адже саме його, якщо угода буде визнана такою, що відповідає вимогам закону, в подальшому буде затверджено вироком суду [175, с. 102].

В Інформаційному листі ППВС України «Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод» від 15 листопада 2012 р. щодо узгодження покарання вказав, що зі змісту ст. ст. 471, 472 КПК України вбачається, що сторони угоди (незалежно від її виду) зобов'язані, крім іншого, узгоджувати міру покарання та звільнення від його відбування з випробуванням (якщо домовленості щодо такого звільнення мали місце та сторони дійшли згоди) [188]. Такими обставинами в теорії кримінального процесу визнано обставини, які пом'якшують або обтяжують кримінальну

відповідальність, та ін. [117, с. 108].

Домовленості сторін угоди при узгодженні покарання не мають виходити за межі загальних і спеціальних засад призначення покарання, встановлених законом України про кримінальну відповідальність. Зокрема, сторони мають узгоджувати покарання, враховуючи: положення п. п. 1–2 ч. 1 ст. 65 КК України, тобто 1) у межах, встановлених санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України, що передбачає відповідальність за вчинений злочин, за винятком випадків, передбачених ч. 2 ст. 53 КК України, та 2) відповідно до положень Загальної частини КК України. Зокрема, у випадку, коли в санкції статті (санкції частини статті), що передбачає відповідальність за вчинений злочин, не встановлено мінімальної межі покарання, сторони мають виходити із положень розділу X Загальної частини КК України; ступінь тяжкості вчиненого злочину, особи винного і обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання (п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України). Урахування цих, а також інших положень п. 12 ППВС України «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод» від 11 грудня 2015 р. № 13 має бути відображено у змісті угоди, а узгоджена міра покарання повинна мати конкретний вираз [194].

Пленум ВСС України з розгляду цивільних і кримінальних справ, в одному зі своїх Інформаційних листів від 15 листопада 2012 р. визначив, що при узгодженні покарання сторони мають враховувати: межі санкції статті Особливої частини КК України, що передбачає відповідальність за вчинений злочин, стосовно якого укладається угода; положення Загальної частини КК України щодо призначення покарання; ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного і обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання. Якщо сторони узгодили покарання та досягли домовленості щодо звільнення підозрюваного, обвинуваченого від його відбування з випробуванням, відповідно до ч. 2, ч. 3 ст. 75 КК України суд зобов'язаний прийняти рішення про таке звільнення у випадку затвердження угоди про визнання винуватості за наявності сукупності таких умов 1) сторонами угоди узгоджено покарання у виді виправних робіт, службового обмеження для військовослужбовців,

обмеження волі, позбавлення волі на строк не більше п’яти років; 2) узгоджено звільнення від відбування покарання з випробуванням [188].

Також, в угоді про визнання винуватості узгоджене покарання із застосуванням ст. ст. 69 «Призначення більш мякого покарання», 70 «Призначення покарання за сукупністю злочинів» КК України мають бути зазначені та належним чином обґрунтовані обставини, що пом’якшують покарання й мотиви прийняття такого рішення. Подекуди, питання про узгоджене обов’язкове додаткове покарання сторонами угоди взагалі не вирішується. Так, у кримінальному провадженні за обвинуваченням А. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 366 КК України, було укладено угоду про визнання винуватості з прокурором Київського району м. Одеси, в якій сторони узгодили покарання у вигляді штрафу. Натомість додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, яке передбачає санкція цієї статті, обумовлено не було. Суд обґрунтовано відмовив у затвердженні такої угоди на підставі неврахування у ній додаткового покарання щодо підозрюваного [267].

Отже, як свідчить прокурорська та судова практика, умови угод про визнання винуватості нерідко є такими, що не відповідають інтересам держави та суспільства. Укладення угод подібного змісту слід вважати недотриманням норм законодавства й нівелюванням природи таких домовленостей між прокурором і підозрюваним (обвинуваченим).

Щодо внесення до тексту угоди умов стосовно призначення покарання, то це можливо лише у такому разі: безпосередньо в тексті ст. 472 КПК України передбачити посилання на ст. ст. 65–69, 43 КК України, відповідно (і в межах яких) прокурор може узгодити, а суд – затвердити угоду та призначити покарання. У науковій літературі (О. В. Плахотнік, О. В. Чех) навіть лунають думки щодо внесення відповідних змін до КК України, якими передбачити можливість призначення покарання нижче, ніж передбачено законом не лише судом, а й прокурором, з метою усунення колізій та суперечностей [173, с. 271]. Таку точку зору вважаємо неприйнятною, адже

призначення покарання є виключною компетенцією суду.

Таким чином, зазначення в угоді про визнання винуватості узгодженого покарання та згоди підозрюваного, обвинуваченого на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням є винятковою підставою для визначення державою форми кримінально-правового впливу щодо підозрюваного, обвинуваченого.

У змісті угоди також повинні бути зазначені *наслідки укладення і затвердження угоди, передбачені ст. 473 КПК України, та наслідки невиконання угоди.*

Наслідком укладення та затвердження угоди про визнання винуватості для прокурора, підозрюваного чи обвинуваченого є обмеження їхнього права оскарження вироку згідно з положеннями ст. ст. 394 та 424 КК України, а для підозрюваного чи обвинуваченого також його відмова від здійснення прав, передбачених абз. 1 та 4 п. 1 ч. 4 ст. 474 КПК України (ч. 2 ст. 473 КПК України) [113].

Зазначимо, що умисне невиконання угоди з боку засудженого відповідно до ч. 5 ст. 476 КПК України «… є підставою для притягнення особи до відповідальності, встановленої законом». Така відповідальність виписана в Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України» від 13 квітня 2012 р. № 4652-VI, згідно з яким КК України доповнено ст. 389-1 «Умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості», санкція якої передбачає покарання у вигляді арешту на строк до шести місяців або обмеження волі на строк до трьох років [113]. Варто уточнити, що кримінальну відповідальність встановлено лише за умисне невиконання угоди, а за її невиконання у зв'язку з обставинами, які засуджений передбачити не міг, на сьогодні вона не встановлена.

Незважаючи на формальне значення закріплення в угоді про визнання винуватості наслідків її укладення та затвердження, адже вони визначені у ст. 473 КПК України, на наше переконання, з огляду на можливу юридичну необізнаність підозрюваного, обвинуваченого, у тексті угоди наслідки її

укладення повинні визначатися детально і в повному обсязі. Мається на увазі як процесуальний (здійснення кримінального провадження у загальному порядку), так і матеріальний аспект (притягнення особи до кримінальної відповідальності на підставі ст. 389-1 КК України).

Обов'язковими реквізитами угоди в кримінальному провадженні має бути дата її укладення, тобто дата досягнення сторонами угоди домовленості щодо всіх суттєвих умов угоди, передбачених чинним законодавством; згідно з ч. 2 ст. 471 КПК України угода скріплюється підписами сторін.

У разі, коли підозрюваний, обвинувачений не володіє мовою, якою здійснюється кримінальне провадження, процедура укладення угоди про визнання винуватості повинна передбачати обов'язкову участь перекладача та захисника, тому у змісті угоди повинно бути зазначено та засвідчено підписом те, що перекладач попереджений про відповідальність за завідомо неправильний переклад або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків.

До факультативних (субсидіарних) елементів змісту угоди про визнання винуватості слід віднести обов'язки підозрюваного, обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою [178, с. 130]. Такі обов'язки можуть проявлятись у виконанні дій, спрямованих на розкриття і розслідування кримінального правопорушення, викриття та кримінальне переслідування інших співучасників, розшук майна, отриманого в результаті вчення кримінального правопорушення тощо.

В. І Бояров вказує на визначення у тексті угоди додаткових гарантій забезпечення інтересів обвинуваченого, який дав згоду на співробітництво, відносячи до них введення заборон на: 1) ініціацію прокурором зміни обвинувачення або кваліфікації дій обвинуваченого у бік погіршення; 2) використання стороною обвинувачення інформації, документів, які надано (або складено) особою, яка визнає свою вину, або його захисником як обвинувальні докази, якщо угода про визнання винуватості втратила юридичну силу; 3) повернення прокурором справи або матеріалів, які виділені зі справи, слідчому для проведення додаткової перевірки, зміни обсягу

обвинувачення або кваліфікації дій обвинуваченого, а також перескладання обвинувального акта [23, с. 153].

У Постанові ПВСС України «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод» № 13 від 11 грудня 2015 р. зазначається, що судам слід відмежовувати таку субсидіарну складову змісту угоди про визнання винуватості, як обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, від викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, яке є однією з обов'язкових умов, виконання якої поряд з іншими умовами слугує підставою для укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні відносно особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності НАБУ [194].

Керуючись таким критерієм М. І. Вільгушинський пропонує класифікувати угоди про визнання винуватості на два різновиди: угода про визнання винуватості, яка містить обов'язок підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою; угода про визнання винуватості, яка не містить обов'язку підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою [38, с. 101].

Отже, коли угода про визнання винуватості містить обов'язок підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, текст угоди повинен містити детальний опис дій, спрямованих на виконання такого обов'язку підозрюваного, обвинуваченого. Їх зазначення не тільки відображатиме позицію такої особи на момент укладення цієї угоди, а й забезпечуватиме можливість затвердження її судом у майбутньому судовому провадженні.

Як свідчить слідча та судова практика, визначення у тексті угоди про визнання винуватості таких факультативних елементів супроводжується подекуди формальним відношенням сторони обвинувачення. У тексті угоди має бути конкретизовано, у вчиненні яких дій буде виражатися виконання відповідного обов'язку підозрюваного, обвинуваченого. Обов'язки

підозрюваного, обвинуваченого мають бути вказані у такий спосіб, щоб можна було пересвідчитися у реальності та можливості їх виконання [194].

Незважаючи на те, що обов'язки підозрюваного, обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, відносяться до факультативних елементів змісту угоди про визнання винуватості, суди цілком слушно вказують на їх обов'язкове зазначення в угоді у разі відповідних домовленостей. Так, вироком Переяслав-Хмельницького міськрайонного суду Київської області від 21 квітня 2016 р. щодо А. призначено новий розгляд у суді першої інстанції. Підставою для цього стала відсутність конкретизації в угоді про визнання винуватості обов'язку обвинуваченого у разі отримання інформації щодо вчинення злочинів військовослужбовцями військової частини – польова пошта В2050 співпрацювати з органами досудового розслідування та сприяти у викритті винних осіб у вчиненні кримінального правопорушення [263].

Також варто акцентувати увагу на тому, що відповідно до гл. 35 КПК України вирішення долі речових доказів не може бути предметом домовленостей сторін угоди про визнання винуватості. Це питання вирішується лише судом під час ухвалення судового рішення, яким закінчується кримінальне провадження (ч. 9 ст. 100 КПК України) [113]. Водночас Є. В. Повзик слушно зазначає, що про можливість такої конфіскації речових доказів при затвердженні угоди обвинувальним вироком суду, підозрюваному, обвинуваченому необхідно роз'яснювати та зазначати в змісті угоди [178, с. 130].

В угоді про визнання винуватості доцільним є викладення чітких формулювань щодо відповідних зобов'язань підозрюваного, обвинуваченого стосовно способу та порядку відшкодування шкоди, завданої внаслідок вчинення кримінального правопорушення, які саме дії щодо сприяння має вчиняти підозрюваний чи обвинувачений, впродовж якого строку тощо. Недвозначне викладення в угоді про визнання винуватості відповідних зобов'язань підозрюваного, обвинуваченого значно підвищить ефективність застосування цього інституту, стане додатковою гарантією дотримання прав

потерпілого (у разі його наявності), а також у вирішенні завдань кримінального судочинства.

Таким чином, зміст угоди про визнання винуватості, тобто її предмет, закон визначає в загальній формі. Щодо конкретного кримінального провадження в угоді повинні бути розкриті зобов'язання, взяті на себе підозрюваним, обвинуваченим, а також дії, які він планує вчинити для їх виконання. Зобов'язання, які готовий взяти на себе підозрюваний (обвинувачений), можуть охоплювати лише частину обставин, визначених у ст. 470 КПК України.

Перелік обставин, що підлягають відображенню в угоді про визнання винуватості, є обов'язковим, але не вичерпним. Так, у випадку, коли до підозрюваного, обвинуваченого застосовано заходи безпеки, його обов'язки щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, можуть бути викладені додатковою угодою, яка підлягає засекречуванню та є додатком до основної. Ключовою відмінністю такої додаткової угоди від основної угоди про визнання винуватості є особливості її змісту – перелік обов'язків щодо вчинення певних дій у співпраці, а також спосіб їх вчинення (зазвичай, конфіденційний).

На наше переконання, дотримання зазначених вимог значно підвищить ефективність застосування цього інституту, стане додатковою гарантією дотримання прав потерпілого (у разі його наявності), а також у вирішенні завдань кримінального судочинства.

Однією з умов визнання угоди про визнання винуватості законною та такою, що за наявності достатніх підстав може бути затверджена судом у подальшому, є відповідність цього документа усім вимогам, які пред'являються до нього КПК України. Про виняткову важливість обставин, що враховуються при укладенні угоди про визнання винуватості, свідчить виділення їх законодавцем у окремій ст. 470 КПК України.

Науковцями та практиками неодноразово вказувалось на те, що цей перелік не є вичерпним [176; 248 та ін.] і залежить від конкретних обставин кримінального провадження, однак саме їх урахування є обов'язковим при

вирішенні прокурором питання про укладення угоди про визнання винуватості. З огляду на викладене вище вказані обставини потребують детального дослідження та аналізу.

Така обставина, як *ступінь і характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб,* орієнтує прокурора на отримання від підозрюваного, обвинуваченого сприяння у здійсненні кримінального провадження, та оцінюється прокурором залежно від характеру цих відомостей, з позиції їх корисності для ефективності розслідування кримінальних правопорушень.

Вважаємо, що у ст. 470 КПК України не випадково першими вказуються ступінь і характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб. Адже зазначена обставина є найбільш вагомою для оптимізації встановлення обставин кримінального провадження, і особливо по кримінальних правопорушеннях, які вчинені групою осіб, організованою групою або злочинною організацією.

Як зазначає А. М. Кислий, сприяння осіб є соціально виправданим, бо виправданими є будь-які законні дії, скеровані на охорону захищуваних особистих, суспільних і державних інтересів [90, с. 54]. Під сприянням розкриттю кримінального правопорушення слід розуміти дії винної особи, спрямовані на те, щоб надати допомогу органам досудового розслідування і суду у з’ясуванні фактичних обставин, які мають істотне значення для розкриття кримінального правопорушення. Такі дії, зокрема, можуть полягати у: повідомленні про всі відомі епізоди й обставини вчинення кримінального правопорушення; викритті інших співучасників; визначенні ролі кожного з них у вчиненні правопорушення; повідомленні про їх місцезнаходження; наданні допомоги в їх затриманні [11, с. 334]; активній участі в слідчих (розшукових) діях, спрямованих на розкриття та (або) розслідування кримінального правопорушення, у тому числі тих, що вказують на інші, раніше невідомі правоохоронним органам, такі що готуються або вчинені кримінальні правопорушення [237, с. 144]; видачі знарядь і засобів вчинення правопорушення; розшуку та видачі майна, здобутого злочинним шляхом [11,

с. 334; 210, с. 111]; сприянні у збиранні доказів та ін.

Таке сприяння може стосуватися: а) самого підозрюваного і б) інших осіб, або в) являти собою поєднання цих варіантів. У Методичних рекомендаціях «Повноваження прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод», затверджених Генеральною прокуратурою України, цілком обґрунтовано звертається увага на те, що виходячи із загальної мети угоди про визнання винуватості, її укладення, насамперед, має спонукати особу до активної співпраці з органами досудового розслідування з метою притягнення до кримінальної відповідальності інших осіб, що вчинили кримінальні правопорушення, виявлення знарядь вчинення злочинів, розшуку майна, здобутого злочинним шляхом, тощо [143, с. 28].

На нашу думку, «ступінь сприяння» характеризує дії підозрюваного, обвинуваченого з точки зору його активності у наданні допомоги у здійсненні кримінального провадження, та може проявлятись, зокрема, у «повідомленні про всі відомі епізоди й обставини вчинення кримінального правопорушення; викритті інших співучасників; визначенні ролі кожного з них у вчиненні кримінального правопорушення; повідомленні про їхнє місцезнаходження; наданні допомоги в їх затриманні; видачі знарядь і засобів вчинення злочину, майна, здобутого злочинним шляхом» [91, с. 825]. На нашу думку, такі дії характеризують кількісно-якісний аспект у відповідних діях підозрюваного, обвинуваченого.

Натомість, «характер сприяння» відображається у діях підозрюваного, обвинуваченого з психічної точки зору, тобто з позиції відношення його до дій з надання допомоги у розслідуванні кримінального правопорушення щодо нього або інших осіб та характеризується такими проявами, як чистосердечність, визнання ступеня провини.

Ступінь і характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб оцінюється прокурором залежно від характеру відомостей, отриманих від підозрюваного та їх корисності для ефективності розслідування кримінальних правопорушень. Він повинен визначити, наскільки підозрюваний,

обвинувачений надає чи може надати допомогу органу досудового розслідування чи суду в з'ясуванні фактичних обставин, які мають істотне значення для розкриття кримінального правопорушення, визначити можливі межі співробітництва. Прокурор повинен мати чітке переконання, що підозрюваний чи обвинувачений дійсно володіє необхідними для кримінального провадження відомостями.

На нашу думку, суперечливим є судження О. Л. Федосєєвої, яка зазначає, що особа, яка погодилася на співпрацю, має повідомити всі відомі їй відомості і виконати всі можливі дії, спрямовані на досягнення цілей даного інституту, незалежно від переліку інших зобов'язань, зазначених в угоді про визнання винуватості, і від обсягу пред'явленого обвинувачення [290, с. 12]. Такі твердження науковця суперечать положенням ст. 63 Конституції України, відповідно до якої особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом [102].

Навіть беззаперечне визнання вини, за умови неповного або неправдивого повідомлення підозрюваним (обвинуваченим) відомостей щодо сприяння у проведенні кримінального провадження є підставою для розірвання угоди про визнання винуватості. За рахунок сприяння підозрюваним чи обвинуваченим у здійсненні кримінального провадження відбувається зменшення тимчасового інтервалу з моменту вчинення кримінального правопорушення до засудження особи, яка погодилась на укладення угоди про визнання винуватості. Це спонукає до висновку про сприяння цього інституту оперативності здійснення кримінального провадження без шкоди для з'ясування його обставин.

Слід акцентувати увагу на моральному аспекті укладення угоди про визнання винуватості – прокурор не має права з метою сприяння підозрюваним чи обвинуваченим у проведенні кримінального провадження завищувати кваліфікацію вчиненого цією особою. Отже, чим вищий рівень правосвідомості учасників таких договірних відносин, тим надійніше буде функціонувати механізм правового регулювання інституту угод про визнання

винуватості.

Водночас на практиці прокурори недостатньо враховують дану обставину укладення угоди про визнання винуватості, на що вказується в узагальненнях судової практики: більше половини угод про визнання винуватості укладається прокурорами лише з однією умовою для підозрюваного – беззастережно визнати свою провину в суді. При цьому завдання щодо викриття осіб не вирішується, оскільки такі умови в угодах відсутні [259, с. 17].

Як зазначає С. І. Паславський, недоречно покладати на особу, яка визнає свою вину, ще й обов'язки щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, оскільки така співпраця суперечить самій суті визнання вини, коли особа не протиставляє себе правоохоронній системі, а навпаки, добровільно та щиросердечно визнає свою вину [166, с. 264–265]. Проте, не можемо погодитись із вказаною позицією, оскільки КПК України у регулюванні цього питання не визначає таку умову обов'язковою для підозрюваного, обвинуваченого. Зазначення у ч. 1 ст. 472 КПК України «якщо відповідні домовленості мали місце» свідчить про можливість укладення угоди про визнання винуватості й без співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою.

Доцільно вказати, що сприяння підозрюваного у здійсненні кримінального провадження щодо нього схоже з однією з форм дійового каяття – активним сприянням розкриттю цього злочину, як однією з підстав звільнення від кримінальної відповідальності, визначеною ст. 45 КК України. Під активним сприянням розкриттю злочину розуміється надання особою органам досудового слідства будь-якої допомоги в установленні невідомих їм обставин справи (п. 3 ППВСУ № 12 від 23 грудня 2005 р. «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності») [193]. Таке сприяння може полягати у: повідомленні про всі епізоди й обставини вчинення злочину; викритті інших співучасників; визначенні ролі кожного з них у вчиненні злочину; повідомленні про їхнє місцезнаходження; наданні допомоги в їх затриманні;

видачі знарядь і засобів вчинення злочину, майна, здобутого злочинним шляхом; наданні допомоги в збиранні доказів [70, с. 68].

Саме ж дійове каяття, як поняття, що проявляється й у інших формах, визначають як психічний стан особи після вчинення злочину, в якому вона, усвідомлюючи свою провину, відверто, правдиво і щиро жалкує за вчиненим і засуджує свою суспільно небезпечну поведінку [71, с. 33], активну поведінку особи, що полягає у щирому каятті за вчинене діяння, яке виявляється в тому, що особа усвідомила свою негативну поведінку та відчуває готовність понести за це покарання, до того ж особа активно сприяє розкриттю, припиненню або запобіганню кримінальному правопорушенню і повному відшкодуванню завданих збитків або усуненню заподіяної шкоди [308, с. 239–242].

Як зазначає Г. Є. Тюрін, законодавче формулювання відповідної підстави для звільнення особи від кримінальної відповідальності як «каяття» акцентує увагу правозастосовника не лише на визнанні вини, а й на певному моральному аспекті цього явища, яке відсутнє у випадку укладення угоди про визнання винуватості [247, с. 123]. Крім того, на відміну від дійового каяття, невиконання умов угоди щодо сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб сприяння розслідуванню і розкриттю кримінального правопорушення, може призвести до перегляду прийнятого рішення й притягненню до кримінальної відповідальності за ст. 389-1 КК України [110].

Проте, основною відмінністю між визнанням винуватості та дійовим каяттям слід вважати правові наслідки укладення угоди про визнання винуватості й звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі дійового каяття. Якщо укладення угоди про визнання винуватості передбачає призначення узгодженого сторонами виду і міри покарання (наявна кримінальна відповідальність у дещо зменшеному обсязі), то звільнення особи від кримінальної відповідальності в порядку ст. 45 КК України передбачає відмову держави від покарання особи, а також від покладання на неї визначених обмежень.

Варто відзначити важливість такої обставини, яку слід враховувати

прокурору при укладенні угоди про визнання винуватості, як *характер і тяжкість обвинувачення (підозри).*

Держава в особі правоохоронних органів зацікавлена у викритті більшої кількості кримінальних правопорушень, зменшенні рівня злочинності. У зв'язку з цим прокурор завжди повинен враховувати наявність резервів для прискорення досудового розслідування та судового розгляду у разі визнання підозрюваним (обвинуваченим) своєї вини [154, с. 136]. За умов неврахування характеру і тяжкості обвинувачення (підозри) при укладенні угоди, розгляд інших обставин, хоча і є необхідним, є марним з огляду на можливість досягнення консенсусу між стороною захисту та обвинувачення.

У науковій літературі слушно наголошується на врахуванні доцільності укладення угоди про визнання винуватості, зумовленої передусім необхідністю захисту суспільства і держави від злочинних посягань…, а якісно-кількісні показники інкримінованого підозрюваному (обвинуваченому) діяння повинні якщо не відповідати, то, у всякому разі, не перевищувати злочину (злочинів), для розкриття якого (яких) укладається угода [19, с. 334]. З цього приводу окремими науковцями (І. О. Кісліцина, Р. В. Новак) цілком слушно ставиться під сумнів доцільність укладення угоди про визнання винуватості, якщо кримінальне правопорушення набуло значного суспільного резонансу, а суворе засудження особи за таке правопорушення у подальшому буде виконувати превентивну функцію [95, с. 127; 154, с. 137–138].

Приймаючи рішення про доцільність укладення угоди про визнання винуватості, прокурор зобов'язаний врахувати характер і тяжкість підозри, обвинувачення (тобто в учиненні якого саме кримінального правопорушення підозрюється, обвинувачується особа, чи відноситься це кримінальне правопорушення до категорії тих, у провадженні щодо яких можливе укладення угоди про визнання винуватості).

Наприклад, внесення змін до ч. 4 ст. 369 КПК України, дало змогу укладати угоди про визнання винуватості щодо: 1) особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності НАБУ, за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності

НАБУ, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами; 2) особливо тяжких злочинів, вчинених за попередньою змовою групою осіб, організованою групою чи злочинною організацією або терористичною групою за умови викриття підозрюваним, який не є організатором такої групи або організації, злочинних дій інших учасників групи чи інших, вчинених групою або організацією злочинів, якщо повідомлена інформація буде підтверджена доказами [113].

Незважаючи на те, що у ст. 474 КПК України не визначено критерії, які повинні враховуватись під час вирішення питання про відповідність умов угоди «інтересам суспільства», слід зважати на відповідність таких домовленостей сторін угоди загальним засадам призначення покарання. Узгодження сторонами покарання, яке за своїм видом та/або розміром не відповідає характеру, тяжкості вчиненого діяння та особі винного, неврахування обставин, що обтяжують покарання, свідчить про невідповідність таких умов угоди «інтересам суспільства» в частині узгодженого покарання [188].

Загалом вважаємо, що з огляду на реалії сьогодення, еволюціонування зазначених ресторативних процедур є закономірним і обґрунтованим. Однак, такі обставини, як характер і тяжкість обвинувачення (підозри) при укладенні угоди про визнання винуватості, повинні розглядатися в контексті наявності суспільних інтересів (принаймні щодо викриття підозрюваного, обвинуваченого та його спільників у вчиненому ними кримінальному правопорушенні).

Така обставина, як *наявність суспільного інтересу в забезпеченні швидшого досудового розслідування і судового провадження, викритті більшої кількості кримінальних правопорушень,* передбачає оцінку прокурором доцільності укладення угоди про визнання винуватості, співставлення тих «втрат» і «переваг», які несе її укладення з точки зору прискорення кримінального провадження, економії часу і зусиль співробітників органів досудового розслідування, оперативних підрозділів, прокуратури і суду, скорочення процесуальних витрат.

В основу цієї обставини законодавцем покладено кількісний критерій,

який стосується як кримінального провадження, в межах якого можливе укладення угоди про визнання винуватості, так і кримінальних правопорушень, невідомих органам розслідування, суду, або ж таких, у яких не встановлено особу, що вчинила протиправне діяння.

У науковій літературі зазначається, що такий суспільний інтерес полягає в отриманні відповідей на певні питання: чи надав підозрюваний або обвинувачений допомогу органам досудового розслідування у встановленні обставин кримінального провадження, з'ясуванні фактичних обставин, які мають істотне значення для розкриття кримінального правопорушення; чи викрив інших співучасників (визначив їх роль у вчиненні кримінального правопорушення, повідомив про їх місцезнаходження тощо). Натомість, неповідомлення компетентним органам про інших відомих винуватому співучасників злочину, а так само повідомлення про достеменно відомі цим органам обставини кримінального провадження виключає наявність такої обставини, як активне сприяння розкриттю злочину [91, с. 882].

Визначена у п. 4 ч. 1 ст. 470 КПК України така обставина, як *наявність суспільного інтересу в запобіганні, виявленні чи припиненні більшої кількості кримінальних правопорушень або інших більш тяжких кримінальних правопорушень,* передбачає необхідність досягнення за допомогою укладення угоди про визнання винуватості завдань, які стосуються інших кримінальних правопорушень, а отже, виходить за межі окремо взятого кримінального провадження.

Угода не завжди може бути укладена, якщо сприяння підозрюваного, обвинуваченого у здійсненні кримінального провадження полягало лише у повідомленні відомостей про його власну участь у вчиненні кримінального правопорушення (про що вже відомо працівникам правоохоронних органів і незалежно від такого сприяння) без вказівки на нерозкриті чи невідомі злочинні епізоди (див., наприклад, Ухвала Апеляційного суду Львівської області від 2 квітня 2013 р., справа № 1328/10402/12) [264].

Водночас не виключається наявність «суспільного інтересу» в тих випадках, коли підозрюваний, обвинувачений не викрив своїх співучасників чи не розповів про інші відомі йому злочини. Інтерес для суспільства у таких провадженнях полягає у скороченні часу розгляду кримінальних справ,

економії державних ресурсів, зменшенні навантаження на органи досудового розслідування, які отримали більше часу на розкриття інших злочинів [264, с. 101–102], зменшенні навантаження на суди, яким вже не доведеться досліджувати усі докази у справі, забезпеченні швидкого відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням [42].

Як випливає зі змісту п. 4 ч. ст. 470 КПК України, можливість зменшення обвинувачення або пом'якшення покарання в обмін на визнання винуватості, яке має місце в результаті застосування угоди, має компенсуватися: 1) запобіганням, виявленням чи припиненням більшої кількості кримінальних правопорушень рівного або меншого ступеня тяжкості або 2) запобіганням, виявленням чи припиненням більш тяжкого (тяжких) кримінальних правопорушень. Наприклад, прокуратурою Компаніївського району Житомирської області у кримінальному провадженні за ч. 2 ст. 309 КК України після укладення угоди про визнання винуватості та співпраці з підозрюваним А., було встановлено особу, яка незаконно виготовляла наркотичні засоби. За результатами такого сприяння зареєстровано кримінальне провадження за ч. 1 ст. 309 КК України, яке з угодою про визнання винуватості було направлено до суду [268].

Доцільно вказати, що вимога щодо наявності відповідного суспільного інтересу є субсидіарною, тобто такою, що може враховуватись при укладенні більшості угод про визнання винуватості. Натомість, в окремих випадках урахування зазначеної обставини є обов'язковим. Зокрема, угода про визнання винуватості між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо: особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності НАБУ за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності НАБУ, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами; особливо тяжких злочинів, вчинених за попередньою змовою групою осіб, організованою групою чи злочинною організацією або терористичною групою за умови викриття підозрюваним, який не є організатором такої групи або організації, злочинних дій інших учасників групи чи інших, вчинених групою або організацією злочинів, якщо повідомлена інформація буде підтверджена доказами (п. п. 2, 3 ч. 4 ст. 469

КПК України) [113].

Досліджуючи тактичні особливості врахування досліджуваних обставин при укладенні угод про визнання винуватості, Г. Є. Тюрін, зокрема, наголошує, що для підозрюваного, обвинуваченого суб'єктивно більш вигідно виказувати інших осіб (співучасників, знайомих з кримінального оточення тощо), ніж себе самого, тим більше, у вчиненні більш тяжких злочинів. І навпаки, підозрюваний у вчиненні тяжкого злочину може прагнути укласти угоду про визнання винуватості, взявши зобов'язання сприяти у розкритті вчиненого ним злочину невеликої або середньої тяжкості, щоб полегшити відповідальність за більш тяжкий злочин [248, с. 131]. При цьому прокуророві необхідно враховувати, що укладення угоди у кримінальному провадженні стосується одного конкретного кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, а визначені в угоді вид і міра покарання не поширюються на інші кримінальні правопорушення, вчинені даною особою.

Загалом вважаємо недоцільним нормативне закріплення обставин, визначених п. п. 3, 4, ч. 1 ст. 470 КПК України, як таких, що повинні бути враховані прокурором при укладенні угоди про визнання винуватості, та характерною ознакою яких є наявність суспільного інтересу в забезпеченні швидшого досудового розслідування і судового провадження, викритті більшої кількості кримінальних правопорушень, у запобіганні, виявленні чи припиненні більшої кількості кримінальних правопорушень або інших більш тяжких кримінальних правопорушень. Адже виявлення, припинення та викриття усіх без винятку кримінальних правопорушень за умов дотримання розумних строків, завжди становить зміст суспільного інтересу, який знаходить своє втілення та реалізується у завданнях і принципах діяльності правоохоронних органів. Він потребує з'ясування у кожному випадку вирішення прокурором питання про укладення угоди про визнання винуватості.

Крім того, на нашу думку, наслідком розширення відповідних дискреційних повноважень прокурора шляхом надання йому права визначати та оцінювати наявність суспільного інтересу в кримінальному провадженні може стати безпідставна відмова в укладенні угоди про визнання винуватості.

Водночас, окрім перелічених у ст. 470 КПК України, необхідними для з'ясування є й інші обставини, що можуть мати важливе значення для укладення

угоди про визнання винуватості, та які мають бути враховані під час досягнення спільних домовленостей між прокурором і підозрюваним, обвинуваченим. До таких, зокрема, слід віднести: характеристику особи підозрюваного, обвинуваченого (наявність судимостей, його характеристики, сімейний стан); розмір неправомірної вигоди, одержаної підозрюваним, обвинуваченим; наявність обставин, які пом'якшують та обтяжують покарання; сприяння у розкритті кримінальних правопорушень, про які не було відомо правоохоронним органам; добровільне виявлення бажання підозрюваним, обвинуваченим якнайшвидше визнати свою винуватість; щире визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини. Наявність зазначених обставин може бути обумовлена обставинами конкретного кримінального провадження.

Таким чином, аналіз чинного кримінального процесуального законодавства, практики його застосування та висловлених у доктрині кримінального процесу точок зору щодо обставин, які мають враховуватись при укладенні угоди про визнання винуватості, а також щодо змісту такого документа, дав змогу зробити декілька проміжних висновків:

– угода про визнання винуватості містить як обов'язкові, так і факультативні складові. До обов'язкових елементів змісту угоди віднесено: зазначення сторін угоди; формулювання підозри чи обвинувачення та його правову кваліфікацію; істотні для відповідного кримінального провадження обставини; беззастережне визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення; узгоджене покарання та згоду на його призначення; наслідки укладення та невиконання угоди. Факультативними (субсидіарними) елементами змісту угоди про визнання винуватості є обов'язки підозрюваного, обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, про що має бути конкретно зазначено в тексті угоди;

– окрім визначених у ст. 470 КПК України, необхідними для з'ясування є й інші обставини конкретного кримінального провадження, що можуть мати важливе значення для укладення угоди про визнання винуватості: характеристика особи підозрюваного, обвинуваченого; наявність обставин, які пом'якшують та обтяжують покарання; щире визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини тощо.

Висновки до розділу 2

1. Правова категорія «угода про визнання винуватості» кримінальному процесуальному законодавству відома порівняно недавно, а у КПК України відсутнє легальне визначення цієї правової категорії. Угоду про визнання винуватості слід розглядати у двох значеннях: 1) змістовному, як досягнуту між сторонами домовленість з усіх принципових питань, що визначають обґрунтованість застосування даного інституту; 2) формальному-визначеному – як документ, що посвідчує цю домовленість.

2. Юридичний зміст (сутність) угоди про визнання винуватості складають такі його компоненти, як мета укладення угоди, взаємні права та обов'язки сторін, предмет угоди. Її метою з урахуванням інтересів обох сторін є: 1) швидке вирішення кримінального конфлікту; 2) визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї вини у вчиненні кримінального правопорушення; 3) процесуальна компенсація. Предметом відповідних домовленостей при укладенні угоди про визнання винуватості є умови реалізації кримінальної відповідальності, а не її застосування й особливості призначення покарання.

3. Угода про визнання винуватості – процесуально оформлена домовленість, яка укладається, з одного боку, прокурором з метою оптимізації процесу виявлення, припинення, розслідування та запобігання кримінальних правопорушень, а з іншого – підозрюваним, обвинуваченим, який надає кримінально-релевантну інформацію про вчинені ним та іншими особами кримінальні правопорушення, а також іншу допомогу правоохоронним органам з метою мінімізації негативних правових наслідків для нього за вчинений злочин, в обмін на узгоджене покарання. Основними ознаками юридичного змісту угоди такого виду є такі: укладається в установленому законом порядку (гл. 35 КПК України); двосторонній характер (її сторонами є прокурор і підозрюваний (обвинувачений); наявність відповідних правовідносин між сторонами кримінального провадження; письмова форма; є правозастосовним актом; може бути ініційована на різних стадіях, етапах кримінального провадження.

4. Суб'єктами правовідносин з укладення угоди про визнання винуватості у вузькому значенні виступають: з одного боку – особа, яка підозрюється (обвинувачується) у вчиненні кримінального правопорушення, а з іншого – прокурор (котрий виступає як стороною угоди та одночасно й представляє інтереси публічного обвинувачення в кримінальному провадженні). В широкому значенні учасниками таких правовідносин можуть бути захисник і законний представник підозрюваного (обвинуваченого), потерпілий, представник потерпілого, представник юридичної особи (у визначених законом випадках), перекладач, а також суд, який розглядає справу по суті.

5. Початковий етап укладення угоди про визнання винуватості умовно розділено на такі етапи, як: 1) встановлення підстав для укладення угоди; 2) ініціювання укладення угоди; 3) безпосереднє укладення угоди (уточнення позиції сторін, складання тексту угоди, внесення відповідних виправлень у текст, роз'яснення прокурором наслідків невиконання угоди, виготовлення остаточного варіанту угоди, ознайомлення підозрюваного (обвинуваченого) з її змістом; 4) направлення прокурором обвинувального акта з підписаною сторонами угодою про визнання винуватості до суду.

6. З-поміж усіх обставин, з'ясування яких є необхідним для укладення та затвердження відповідних взаємних домовленостей сторін, для визначення тих із них, які є підставами для укладення таких угод, варто керуватись принципом «тут і зараз»: 1) вчинення особою кримінального правопорушення, що належить до певної категорії; 2) визнання особою вини у вчиненні кримінального правопорушення, щодо якого укладається угода; 3) згода сторін на укладення угоди.

7. Вказано на відмінність у трактуванні таких категорій, як «підстави» та «умови» укладення угоди про визнання винуватості. Доведено необхідність урахування окремих обставин (наявність суспільного інтересу в укладанні угоди про визнання винуватості; добровільність укладення угоди; настання бажаних для сторін наслідків; обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру та ін.), як

необхідної умови для досягнення відповідних домовленостей між сторонами залежно від обставин кримінального провадження. Їх з'ясування та врахування необхідне не тільки на початковому етапі розслідування таких кримінальних проваджень, а й на етапі ініціювання, безпосереднього укладення, а також направлення до суду угоди про визнання винуватості разом з обвинувальним актом.

8. Обґрунтовано доцільність законодавчої регламентації у ч. 2 ст. 469 КПК України права звернення підозрюваного чи обвинуваченого з письмовим клопотанням про укладення угоди про визнання винуватості, а також обов'язку слідчого, який здійснює досудове розслідування у кримінальному провадженні, передати прокурору ініційоване підозрюваним клопотання про укладення угоди про визнання винуватості.

9. Визначення у ч. 6 ст. 469 КПК України обов'язку прокурора укласти угоду, або відмовити в її укладенні шляхом винесення мотивованої постанови, у разі звернення підозрюваного, обвинуваченого з письмовим клопотанням про укладення угоди про визнання винуватості, а також надання можливості підозрюваному, його захиснику, законному представнику оскаржити вищестоящому прокуророві постанову про відмову в укладенні угоди про визнання винуватості, яка була ініційована ними на стадії досудового розслідування, слугуватиме запорукою прийняття обґрунтованого процесуального рішення за результатами розгляду клопотання про укладення угоди про визнання винуватості.

10. Доцільним слід визнати залучення представника потерпілого до участі у кримінальному провадженні, в якому для укладення угоди потрібна письмова згода потерпілого, коли волевиявлення потерпілого об'єктивно не може бути з'ясоване з огляду на його важкий фізіологічний стан.

11. Аргументовано позицію щодо необхідності доповнення ч. 4 ст. 469 КПК України положенням, відповідно до якого за умови, коли здійснюється кримінальне провадження щодо юридичної особи, обов'язковою умовою укладення угоди про визнання винуватості з підозрюваним, обвинуваченим, який діяв в її інтересах, є відшкодування такою юридичною особою заподіяної

шкоди державним чи суспільним інтересам.

12. Законодавче визначення порядку та умов застосування заходів безпеки у кримінальних провадженнях на підставі угод про визнання винуватості слугуватиме реальною гарантією, з одного боку, захисту підозрюваного, обвинуваченого, членів їх сімей та близьких родичів, а з іншого – сприятиме укладенню угоди про визнання винуватості та, як наслідок, розкриттю й розслідуванню групових кримінальних правопорушень.

13. В угоді про визнання винуватості мають бути визначені чіткі формулювання відповідних зобов'язань підозрюваного, обвинуваченого щодо способу та порядку відшкодування шкоди, завданої внаслідок вчинення кримінального правопорушення, які саме дії щодо сприяння має вчиняти підозрюваний чи обвинувачений, впродовж якого строку тощо. У випадку, коли до підозрюваного, обвинуваченого застосовано заходи безпеки, його обов'язки щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, можуть бути викладені в додатковій угоді, яка підлягає засекречуванню та є додатком до основної.

14. Аргументовано необхідність розмежування правових наслідків укладення угоди про визнання винуватості та звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі дійового каяття. Якщо укладення угоди про визнання винуватості передбачає призначення узгодженого сторонами виду і міри покарання (наявна кримінальна відповідальність у дещо зменшеному обсязі), то звільнення особи від кримінальної відповідальності в порядку ст. 45 КК України передбачає відмову держави від покарання особи, а також від покладання на неї визначених обмежень.

15. Угода про визнання винуватості як документ містить як обов'язкові, так факультативні складові. До обов'язкових елементів змісту угоди віднесено: зазначення сторін угоди; формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація; істотні для відповідного кримінального провадження обставини; беззастережне визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення; узгоджене покарання та згода на його призначення; наслідки укладення та

невиконання угоди. Факультативними елементами змісту угоди про визнання винуватості є обов’язки підозрюваного, обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою.

РОЗДІЛ 3
ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТА НАСЛІДКИ НЕВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ

3.1 Особливості порядку здійснення судового провадження на підставі угоди про визнання винуватості

У разі укладення угоди про визнання винуватості під час досудового розслідування, після виконання процесуальних дій, передбачених ст. 290 КПК України, складений слідчим і затверджений прокурором обвинувальний акт разом із підписаною сторонами угодою невідкладно надсилається до суду (ч. 1 ст. 474 КПК України) [113]. Реалізація висновків, яких дійшов слідчий і з якими погодився прокурор, що затвердив обвинувальний акт, буде здійснюватися прокурором у суді при підтримці обвинувачення [83, с. 19; 84, с. 10]. Саме прокурор наділений обов'язком обґрунтовувати перед судом необхідність затвердження угоди про визнання винуватості.

У науці кримінального процесу слушно стверджується, що укладення угод не замінює судового розгляду, тим самим не порушується принцип здійснення правосуддя тільки судом [29, с. 44]. Водночас, здійснюючи публічне обвинувачення в суді, прокурор забезпечує реалізацію судової влади, правосуддя [186, с. 290]. При цьому, держава на законодавчому рівні повинна створити відповідні гарантії, які унеможливлять зловживання сторін і дискримінацію ролі суду при застосуванні інституту угод.

Як свідчить аналіз ст. 474 КПК України, рішення про затвердження угоди про визнання винуватості може бути прийняте судом як під час підготовчого судового засідання, так і під час судового провадження, що визначає певні особливості кримінальних процесуальних відносин між учасниками судового кримінального провадження, а також порядок здійснення процесуальних дій та прийняття відповідних рішень залежно від стадії кримінального процесу.

Близько половини опитаних слідчих, прокурорів, суддів та адвокатів

вказали на те, що КПК України належним чином не регламентує процесуальний порядок затвердження угоди про визнання винуватості (Додаток А). Для визначення дискусійних моментів, що стосуються процедури здійснення судового провадження на підставі угоди про визнання винуватості, з метою вироблення єдиного механізму реалізації цього інституту на судових стадіях, варто проаналізувати окремі норми КПК України, що складають зміст процедури судового провадження на підставі угоди про визнання винуватості.

За даними статистики, близько 87 % угод про визнання винуватості затверджуються під час підготовчого судового провадження [4]. Схожі статистичні показники наводяться й іншими науковцями [94, с. 14]. Викладене актуалізує необхідність дослідження процесуальних особливостей затвердження угоди під час підготовчого судового провадження.

У пункті 1 ч. 3 ст. 314 КПК України визначено, що під час підготовчого судового засідання суд має право затвердити угоду або відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування в порядку, передбаченому ст. ст. 468–475 цього Кодексу [113]. Цьому передує відповідна процедура, визначена КПК України. Головуючий суддя з огляду на зміст ч. 1 ст. 314 КПК України, отримавши обвинувальний акт, угоду про визнання винуватості за контрольним журналом судових справ та інших матеріалів, переданих для розгляду судді, має не пізніше п’яти днів після дати передання (надходження) до його провадження відповідного матеріалу прийняти рішення (постановити ухвалу) про призначення підготовчого судового засідання, визначити дату, час і місце його проведення [258].

Відповідно до ч. 2 ст. 474 КПК України, розгляд щодо угоди про визнання винуватості проводиться судом під час підготовчого судового засідання за обов’язкової участі сторін угоди з повідомленням інших учасників судового провадження. При цьому, відсутність інших учасників судового провадження не є перешкодою для розгляду [113]. У разі якщо в судове засідання не прибули сторони угоди або одна зі сторін, головуючий має відкласти судове засідання, призначити дату нового засідання і вжити

заходів для забезпечення прибуття цих осіб у судове засідання [258].

За змістом ч. 6 ст. 474 КПК України, суд зобов'язаний переконатися у судовому засіданні, що укладення угоди сторонами є добровільним, тобто не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді» [113].

Слід зазначити, що у кримінальному провадженні, де можливе укладення угоди про визнання винуватості, не завжди є потерпілий, а у разі його наявності, він може й не мати жодного відношення до інших епізодів злочинної діяльності, які інкримінуються підозрюваному, обвинуваченому у кримінальному провадженні. Проте, законодавець у якості обов'язкової умови укладення угоди про визнання винуватості, а значить – у перспективі і її затвердження, передбачає наявність письмової згоди усіх потерпілих, наданої прокурору.

Відповідно до п. 3 ч. 7 ст. 474 КПК України, суд відмовляє в затвердженні угоди, якщо умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб [113]. На нашу думку, з огляду на положення п. 3 ч. 4 ст. 469 КПК України, які дають можливість укладати угоду про визнання винуватості у разі надання всіма потерпілими письмової згоди прокурору на укладення ним угоди з підозрюваним, обвинуваченим, встановлення та врахування у судовому засіданні волевиявлення потерпілого є необхідним.

З урахуванням викладеного ч. 4 ст. 474 КПК України «Загальний порядок судового провадження на підставі угоди» слід доповнити абзацом 2: *«Перед ухваленням рішення про затвердження угоди про визнання винуватості суд під час судового засідання повинен з'ясувати в потерпілого, чи цілком він розуміє суть наданої ним письмової згоди прокурору на укладення угоди про визнання винуватості»*.

Отже, на нашу думку, коли потерпілий у визначених п. 3 ст. 4 ст. 469 КПК України випадках дає письмову згоду прокурору на укладення угоди про визнання винуватості, у всіх випадках ухвалення судом рішення про затвердження угоди про визнання винуватості суд під час судового засідання повинен з'ясувати в потерпілого, чи цілком він розуміє суть наданої ним

письмової згоди прокурору на укладення угоди про визнання винуватості.

Головуючий має оголосити склад суду, прізвище запасного судді (у разі його призначення), прізвища прокурора, потерпілого, цивільного позивача, обвинуваченого, захисника, цивільного відповідача, представника, перекладача, експерта, спеціаліста, секретаря судового засідання [258]. Після ознайомлення осіб, які беруть участь у підготовчому провадженні, із пам'яткою про їхні права та обов'язки, передбачені КПК України, головуючий зобов'язаний з'ясувати в обвинуваченого, чи цілком він розуміє: свої права; наслідки укладення та затвердження угод, передбачені ст. 473 КПК України; характер кожного обвинувачення, щодо якого він визнає себе винуватим; вид покарання, а також інші заходи, які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди судом. Також головуючий роз'яснює учасникам підготовчого провадження право відводу і з'ясовує, чи заявляють вони кому-небудь відвід, питання про який вирішується судом відповідно до ст. ст. 75–81 КПК України [113].

Окрім визначеного п. 1 ч. 3 ст. 314 КПК України права суду прийняти рішення, яким затвердити угоду або відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування, не виключений і варіант, коли у разі необхідності (якщо суд має сумніви щодо відповідності угоди вимогам закону) затвердження угоди може бути перенесено на іншу дату [248, с. 147; 189]. На нашу думку, перенесення затвердження угоди про визнання винуватості на іншу дату спрямоване на усунення описок прокурора, арифметичних та юридичних помилок у тексті угоди. В тому числі, воно дасть можливість прокуророві підготувати додаткові аргументи на користь затвердження угоди.

Відповідно до ч. 8 ст. 474 КПК України, повторне звернення з угодою в одному кримінальному провадженні не допускається [113]. Зазначене положення викликає численні дискусії серед науковців і практиків. Зокрема, О. В. Плахотнік вказує, що дана норма є надто категоричною, адже по суті позбавляє підозрюваного права на укладення угоди (а відповідно, і на покращення свого становища) з незалежних від нього причин [173, с. 270].

О. І. Літвінчук зазначає, що зміст ч. 8 ст. 474 КПК України не відповідає загальній меті диференціації процесуальної форми [128, с. 177].

На нашу думку, в даному випадку слід чітко відрізняти повторне звернення з угодою про визнання винуватості від випадків повторного направлення прокурором такої угоди після виявлених судом технічних неточностей у її змісті (наявність описок, помилок у юридичних формулюваннях тощо). З цього приводу Вищий спеціалізований суді з розгляду цивільних і кримінальних справ вказав, що правильним видається надання можливості сторонам уточнення укладеної угоди, внесення незначних змін до її змісту. При цьому, такі зміни мають бути погоджені між сторонами, відображені в журналі судового засідання, технічному записі та судовому рішенні [258]. Отже, вважаємо слушним і логічним положення ч. 8 ст. 474 КПК України щодо неможливості повторного звернення з угодою в одному кримінальному провадженні, що може спричинити зловживання таким правом підозрюваного, обвинуваченого.

Законом прямо не врегульовано процесуальний порядок дистанційного затвердження угоди про визнання винуватості. Незважаючи на наявність загальної норми – ст. 336 КПК України, процедура затвердження угоди про визнання винуватості у режимі відеоконференції має свої особливості, які лежать як у процесуальній, так і у організаційній площині, що обумовлює актуальність її дослідження.

Судовій практиці відомі випадки, коли підозрюваний, обвинувачений знаходиться за межами України та з об’єктивних підстав не може залишити своє місце перебування (хвороба, тривале відрядження тощо). Так, у 2017 р., вперше в Україні була затверджена угода про визнання винуватості за участю автора, як захисника обвинуваченого Д., який на той час перебував поза межами України. За ініціативою обвинуваченого стороною захисту до Солом’янського районного суду м. Києва було внесено клопотання про здійснення підготовчого засідання в режимі відеоконференції з підстав неможливості безпосередньої участі обвинуваченого в судовому засіданні у зв’язку з перебуванням останнього за межами території України – в м. Тель-

Авів Держави Ізраїль, зумовленого тяжким захворюванням, що унеможливило пересування транспортом, оскільки створювало ризик для життя та здоров'я останнього. З огляду на викладене, керуючись положеннями ст. 336 КПК України, суд ухвалив рішення про проведення підготовчого судового засідання в режимі відеоконференції за допомогою скайп-зв'язку, зокрема з приміщення Посольства України в Державі Ізраїль, на яку відповідно до положень Закону України «Про державний кордон України» від 4 листопада 1991 р., «Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 р. розповсюджується юрисдикція України [278].

Отже, маємо яскравий приклад того, що судова практика застосування такого способу затвердження угоди про визнання винуватості, зважаючи на вимоги сьогодення, виходить за межі визначеної законодавцем у гл. 35 КПК України процедури та потребує визначення у КПК України механізму затвердження угоди про визнання винуватості у режимі відеоконференції в порядку дистанційного провадження. Аналогічну позицію з означеного питання займають 84 % опитаних слідчих, прокурорів, суддів та адвокатів (Додаток А).

Після призначення підготовчого засідання щодо розгляду питання про затвердження угоди про визнання винуватості, на підставі раніше зібраних документів, що засвідчують неможливість безпосередньої участі обвинуваченого в судовому засіданні, стороною захисту може бути заявлене клопотання про проведення підготовчого засідання в режимі відеоконференцзв'язку шляхом скайп-зв'язку з приміщення, яке відповідно до міжнародно-правових договорів є територією України (посольства, консульства тощо).

Проведенню підготовчого судового засідання повинна передувати кропітка підготовча робота (звернення обвинуваченого із заявою щодо організації отримання процесуальних документів, передбачених ст. 345 КПК України (пам'ятки про права та обов'язки) та завчасної їх передачі будь-яким із способів пересилання документів до іншої держави; отримання таких процесуальних документів захисником у відповідному суді та забезпечення

ознайомлення обвинуваченого з правами та обов'язками з метою їх представлення суду на момент розгляду питання про затвердження угоди про визнання винуватості).

У зв'язку з особливостями проведення судового засідання в режимі відеоконференцзв'язку виникає необхідність у роз'ясненні прав та обов'язків підозрюваному, що повинно бути здійснено захисником заздалегідь до судового засідання. Після здійснення зазначених дій підписана підозрюваним пам'ятка про права та обов'язки скеровується до суду, який розглядатиме питання затвердження угоди.

Прокурор у разі заявлення клопотання про проведення підготовчого засідання в режимі відеоконференцзв'язку, окрім обвинувального акта з підписаною сторонами угодою, зобов'язаний подати до суду на підготовче засідання усі характеризуючі обвинуваченого матеріали, а у разі, коли у кримінальному провадженні беруть участь потерпілий або потерпілі – відповідні письмові довідки про те, що вони не заперечують про затвердження угоди.

Дослідивши клопотання сторони захисту, а також відповідні доводи щодо його обґрунтування, суд може: 1) відмовити в задоволенні клопотання про проведення підготовчого судового засідання в режимі відеоконференції, або 2) задовольнити його та призначити дату засідання з наданням необхідного часу для організації відеоконференції з відповідним повідомленням Міністерства закордонних справ України.

Отже, за наявності підстав, суд може постановити ухвалу про проведення підготовчого судового засідання з розгляду питання про затвердження угоди про визнання винуватості у режимі відеоконференції. При цьому, він вправі доручити посольству України у відповідній державі організувати технічну можливість здійснення дистанційного судового провадження за участю обвинуваченого в режимі відеоконференції під час трансляції підготовчого судового засідання з розгляду питання про затвердження угоди про визнання винуватості, яке одночасно розпочнеться в приміщенні відповідного суду на території України.

На нашу думку, підготовче судове засідання в режимі відеоконференції має відбуватись таким чином, коли один із залучених захисників перебуває в приміщенні суду, в якому розглядається угода про визнання винуватості, а інший – разом з обвинуваченим у приміщенні, яке відповідно до міжнародно-правових договорів є територією України, і звідки здійснюється трансляція.

Варто вказати й на низку інших техніко-організаційних особливостей, які обумовлені проведенням підготовчого засідання у такому специфічному режимі. Зокрема, обвинуваченому та іншим учасникам, які залучені до процедури укладення угоди про визнання винуватості, має бути забезпечена можливість почути та спостерігати хід процесуальної дії, у разі необхідності ставити запитання й отримувати відповіді, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені КПК України. Водночас вважаємо, що технічні особливості скайп-зв'язку мають бути такими, щоб не викликати у судді жодних сумнівів щодо особи обвинуваченого, за участі якого відбувається судовий розгляд у такому форматі.

Слід також вказати на те, що загальним правилом, обов'язок забезпечити проведення відеоконференції покладається на суд, який отримав судове рішення про проведення відеоконференції, незалежно від спеціалізації та інстанції суду, який прийняв таке рішення (п. 1.3 Інструкції про порядок роботи з технічними засобами відеозапису ходу і результатів процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції під час судового засідання (кримінального провадження)).

Натомість, якщо говорити про проведення підготовчого засідання в режимі відеоконференцзв'язку, то суттєвою його особливістю є те, що дипломатичну установу, яка залучається до здійснення таких договірних відносин, аж ніяк не можна назвати судом, який зобов'язаний організувати конференцію у випадку надіслання ухвали з іншого суду. Отже, у таких випадках вбачаємо доцільність у використанні скайп-зв'язку під час процедури дистанційного затвердження угоди про визнання винуватості.

Судове провадження на підставі угоди про визнання винуватості, а

також ухвалення рішення, здійснюється в загальному порядку, визначеному ст. ст. 474–475 КПК України, за обов'язкової участі її сторін з повідомленням інших учасників судового провадження.

Здійснивши перевірку угоди на відповідність вимогам КПК України та/або закону, суд може відмовити в затвердженні угоди, за наявності підстав, передбачених п. п. 1–6 ч. 7 ст. 474 КПК України. У такому разі досудове розслідування (якщо на цьому наполягає прокурор) або судове провадження має бути продовжене у загальному порядку. Якщо ж суд переконається, що угода може бути затверджена, він ухвалює вирок, яким затверджує угоду і призначає узгоджене сторонами покарання відповідно до ч. 1 ст. 475 КПК України [113].

На підставі викладеного, пропонуємо доповнити КПК України *ст. 336-1 «Затвердження угоди про визнання винуватості у режимі відеоконференції»* у такій редакції:

«1. За наявності підстав, визначених пунктами 1–5 частини першої статті 336 КПК України, після призначення підготовчого засідання сторона захисту може заявити клопотання про проведення підготовчого судового засідання в режимі відеоконференцзв'язку з приміщення, яке відповідно до міжнародно-правових договорів є територією України.

2. За наявності підстав суд задовольняє клопотання про проведення підготовчого судового засідання в режимі відеоконференції шляхом скайп-зв'язку з відповідним повідомленням Міністерства закордонних справ України та призначає дату засідання з наданням необхідного часу для організації відеоконференції».

На нашу думку, висловлені пропозиції щодо можливості проведення підготовчого засідання, а також затвердження угоди про визнання винуватості у режимі відеоконференції, певним чином удосконалять механізм застосування цього правового інституту.

Як видається, варто з'ясувати роль суду та інших учасників судового розгляду у дослідженні обставин кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості. Л. Д. Краснопольська наголошує, що суд не є

стороною в таких перемовинах і йому заборонено законом як брати участь у розробці угоди про визнання винуватості, так і примушувати будь-яку сторону укладати таку угоду. Така заборона дозволяє не допускати неправомірного впливу, який суд може здійснити на будь-яку із сторін [109, с. 171]. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ в Узагальненні судової практики здійснення кримінального провадження на підставі угод вказав, що суд за змістом положень гл. 35 КПК України не є суб'єктом доказування винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення. Завдання суду – об'єктивно перевірити відповідність укладеної угоди про визнання винуватості вимогам закону та з'ясувати наявність підстав для твердження про винуватість обвинуваченого [258].

Обов'язок дослідження обставин кримінального провадження покладається й на суд під час судового провадження (законодавець у ст. 474 КПК України використовує словосполучення «повинен з'ясувати», «зобов'язаний переконатися», «суд перевіряє угоду»), однак цей обов'язок має певний усічений характер. Як слушно наголошують окремі науковці, суд не має права збирати докази для встановлення цих обставин. Він зобов'язаний перевірити ці докази – шляхом дослідження документів (для цього йому, наприклад, надається повноваження витребувати документи, подані сторонами під час досудового розслідування) [47, с. 345; 127, с. 120]. При цьому, фактично прокурор повинен переконати суд у відсутності обставин, які згідно з ч. 7 ст. 474 КПК України перешкоджають затвердженню угоди [249, с. 334].

Виходячи з положень ч. 2 ст. 17 КПК України, саме сторона обвинувачення повинна довести у суді винуватість особи поза розумним сумнівом. Розповсюджується ця засада на кримінальне провадження на підставі угод про визнання винуватості, адже однією з підстав відмови суду у затвердженні угоди є відсутність фактичних підстав для визнання винуватості (п. 6 ч. 7 ст. 474 КПК України) [113]. Такий стандарт доказування у кримінальних провадженнях на підставі угод може мати місце як на стадії підготовчого провадження (якщо угоду укладено під час досудового

розслідування), так і на стадії судового розгляду (якщо угоду укладено після стадії підготовчого провадження до моменту виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку) [55, с. 26].

Вважаємо, що прокурор, виходячи з наданих йому повноважень, повинен усіляко сприяти суду у встановленні всіх передбачених ст. 474 КПК України обставин, які створюють передумови для затвердження угоди, а також переконати суд у відсутності обставин, що перешкоджають затвердженню угоди відповідно до ч. 7 ст. 474 КПК України. При цьому, як зазначає Є. В. Повзик, саме у прокурора наявні найширші й навіть виключні можливості у цій сфері, оскільки, перевіряючи угоду в підготовчому судовому провадженні, суд, за загальним правилом, не має перед собою матеріалів кримінального провадження, адже йому на цій стадії кримінального процесу надаються лише обвинувальний акт, угода та реєстр матеріалів [176, с. 91].

Отже, у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості, визначаючи межі судового розгляду відповідного кримінального провадження, оголошуючи на початку судового засідання обвинувальний акт, та визначаючи вид і розмір покарання, прокурор виконує функцію сприяння здійсненню правосуддя.

Відповідно до п. 1 ч. 4 ст. 474 КПК України, перед ухваленням рішення про затвердження угоди про визнання винуватості суд під час судового засідання повинен з’ясувати в обвинуваченого, чи цілком він розуміє те, що він має право на судовий розгляд, під час якого прокурор зобов’язаний довести кожну обставину щодо кримінального правопорушення, у вчиненні якого його обвинувачують, а він має такі права: мовчати, і факт мовчання не матиме для суду жодного доказового значення; мати захисника, у тому числі на отримання правової допомоги безоплатно у порядку та випадках, передбачених законом, або захищатися самостійно [113].

Відповідно до ч. 3. ст. 474 КПК України, якщо угоди досягнуто під час судового провадження, суд невідкладно зупиняє проведення процесуальних дій і переходить до розгляду угоди [113]. Про зупинення процесуальних дій суд постановляє ухвалу, яка має містити відомості про: склад суду, дату та

місце її постановлення; особу, яка заявила клопотання про укладення угоди; вид угоди, дату її укладення та сторони; процесуальні дії, які було проведено у судовому провадженні.

В такому випадку, у разі необхідності, суд має право витребувати документи, у тому числі скарги підозрюваного чи обвинуваченого, подані ним під час кримінального провадження, та рішення за наслідками їх розгляду, а також викликати в судове засідання осіб та опитувати їх. На виконання відповідних вимог суду прокурор повинен надати органам досудового розслідування відповідні доручення щодо забезпечення явки осіб, які можуть підтвердити добровільність угоди.

На сьогодні питання про витребування матеріалів кримінального провадження при розгляді угод не втрачає своєї актуальності у судовій практиці [88, с. 100]. Теоретично та практично обґрунтованою вважаємо пропозицію направляти до суду не тільки обвинувальний акт з угодою, а й всі матеріали кримінального провадження [104, с. 311]. Крім того, підтримуємо неодноразово висловлювану у доктрині кримінального процесу точку зору щодо розширення процесуальних засобів перевірки угоди про визнання винуватості, у т. ч. у контексті закріплення допиту як перевірочного засобу [47, с. 345; 49; 176, с. 87–88; 127, с. 120–121], з уточненням, яких саме учасників кримінального провадження, дослідженням документів та речових доказів, звуко- і відеозаписів, чого повинно бути достатньо для встановлення обставин, передбачених ч. 7 ст. 474 КПК України.

Діяльність судді зі здійснення правосуддя під час судового розгляду має контрольний характер і полягає у перевірці угоди на відповідність вимогам кримінального й кримінального процесуального законодавства. Так, згідно з ч. 3 ст. 314 КПК України та відповідними роз’ясненнями Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, суд, з-поміж іншого, має право відмовити у затвердженні угоди в разі встановлення підстав, передбачених ч. 7 ст. 474 КПК України, та повернути кримінальне провадження прокурору, якщо угоди досягнуто під час досудового розслідування, для його продовження; або призначити судовий

розгляд для проведення судового провадження в загальному порядку, якщо до суду надійшов обвинувальний акт, а угоду було укладено під час підготовчого провадження; або продовжити судовий розгляд у загальному порядку, якщо угоду було укладено під час його здійснення [189]. Діє правило, спрямоване на недопущення ухвалення обвинувального вироку судом на підставі угоди у разі обмови чи самообмови обвинуваченого, а також за відсутності доказів його винуватості [109, с. 173].

Підставами для відмови у затвердженні угоди судом можуть слугувати обставини, коли: 1) умови угоди суперечать вимогам КПК України та/або закону, в тому числі допущена неправильна правова кваліфікація кримінального правопорушення, яке є більш тяжким ніж те, щодо якого передбачена можливість укладення угоди; 2) умови угоди не відповідають інтересам суспільства; 3) умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб; 4) існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним, або сторони не примирилися; 5) очевидна неможливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань; 6) відсутні фактичні підстави для визнання винуватості (ч. 7 ст. 474 КПК України) [113].

Як бачимо, окрім з'ясування фактичних підстав для визнання винуватості (п. 6 ч. 7 ст. 474 КПК України), які доводяться стороною обвинувачення, усі інші обставини, визначені у ч. 7 ст. 474 КПК України, не стосуються події та складу кримінального правопорушення, проте, стосуються змісту угоди та порядку її укладення.

Завдяки закріпленню у ч. 7 ст. 474 КПК України переліку підстав суд, з одного боку, не може відмовити в затвердженні угоди довільно, а з іншого – не може бути зобов'язаний затверджувати угоду, яка суперечить завданням кримінального провадження. Така відмова має наслідком продовження досудового розслідування або судового провадження у загальному порядку, тобто внаслідок неї в подальшому суд в повному обсязі реалізує покладені на нього функції і завдання у кримінальному провадженні [247, с. 59–60].

Аналіз судової практики дав змогу І. В. Гловюк виділити низку

обставин, які стали підставою для відмови у затвердженні угоди про визнання винуватості: не чітко прописані або викладені у загальній формі обов'язки підозрюваного, обвинуваченого щодо співпраці; неможливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань; відсутність фактичних підстав для визнання винуватості; неправомірне покладення обов'язку повністю відшкодувати державі витрати на залучення експертів для проведення експертизи, який має бути виконано до встановленої в угоді дати [48, с. 331–332]. Слід зауважити, що зазначені недоліки в укладенні угод про визнання винуватості були типовими, насамперед, на початку упровадження зазначеного інституту у кримінальне процесуальне законодавство. Однак, і сьогодні трапляються випадки неправильного розуміння прокурорами положень КПК України, які регламентують процедуру укладення угод про визнання винуватості, що потребує детального аналізу.

Так, Печерський районний суд м. Києва ухвалою від 19 липня 2017 р. відмовив у затвердженні угоди щодо обвинувачуваного в посяганні на територіальну цілісність і недоторканність України, вчиненому за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 110 КК України). Суддя мотивував рішення тим, що в угоді не зазначено конкретних дій, які були скоєні обвинуваченим і становили об'єктивну сторону злочину, відповідальність за який передбачено ч. 2 ст. 110 КК України. Слідчий, прокурор обмежилися загальними фразами. Крім того, згідно з пред'явленим обвинуваченням особа належала до злочинної групи, однак її ролі та конкретних функцій в обвинувальному акті не зазначено [274]. Такі дії суду є цілком виправданими та обґрунтованими з огляду на вимоги до обвинувального акту, визначені ст. 291 КПК України.

Невідповідність угоди вимогам КПК України констатується судами у разі, якщо зміст угоди не відповідає вимогам ст. ст. 471, 472 КПК України [265]. Одним із проявів невідповідності угоди вимогам КПК України та КК України є констатація неправильної кваліфікації кримінального правопорушення в угоді [277]. Існує практика включення в угоди зобов'язань, які прямо суперечать вимогам закону.

Як такі, що не відповідають вимогам КПК України, розглядаються випадки, коли угода про визнання винуватості укладається за ініціативою слідчого [276]. Те, що слідчий виступає ініціатором такої угоди винуватості, слід вважати безсумнівним порушенням вимог ч. 1–3 ст. 469 КПК України. Однак, як слушно зазначає В. О. Рибалко, юридичні наслідки порушення кримінальної процесуальної форми при укладенні угоди не обов'язково мають тягнути за собою відмову у її затвердженні. Такі наслідки повинні залежати від того, якими саме були ці порушення: істотними чи ні. При цьому слід брати до уваги те, чи могла ініціатива слідчого щодо укладення угоди негативно вплинути на волевиявлення сторін з цього приводу. Якщо ні – то, вочевидь, відмовляти у затвердженні угоди лише з цих міркувань не варто. Однак коли таку ініціативу (щодо надання приміщення для зустрічей сторін) слідчого в укладенні угоди як психологічний тиск розцінює сторона угоди, яка її підписала, відмова у затвердженні угоди видається правильною. Тому, приймаючи рішення про можливість затвердження угоди, укладеної за посередництвом та / або ініціативою слідчого, суди обов'язково повинні з'ясовувати ставлення сторін угоди до такого сприяння [204, с. 140].

Причинами відмови судів у затвердженні угод стають у т. ч. недотримання прокурорами вимог щодо змісту угод і порядку їх укладення, порушення закону при складанні процесуальних документів, зокрема повідомлень про підозру та обвинувальних актів [313]. Підстави відмови суду у затвердженні угод про визнання винуватості характеризуються своєю різноманітністю. Наприклад, Івано-Франківським міським судом відмовлено в затверджені угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні за підозрою Н. за ст. 395 КК України у зв'язку з відсутністю фактичних підстав для визнання винуватості [266]. Луцьким міськрайонним судом Волинської області 3 квітня 2018 р. постановлено ухвалу про відмову в затвердженні угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні за ч. 2 ст. 309 КК України. На думку суду, обвинувачений не в змозі виконати взятих на себе зобов'язань щодо беззастережного визнання вини, а також сприяти судовому провадженню, оскільки умисно ухилявся від участі у судових засіданнях, двічі

не з’явившись на них, про час і місце проведення яких був повідомлений належним чином [272]. Ухвалою Берегівського районного суду Закарпатської області відмовлено у затвердженні угоди про визнання винуватості між обвинуваченим Ф. та прокурором, оскільки в угоді відсутня правова кваліфікація вчиненого кримінального правопорушення [73].

Не визначається однозначністю правозастосовна практика у випадках визначення суспільного інтересу при укладенні та затвердженні угоди з підозрюваним, обвинуваченим, який вчинив злочин за наявності обставин, що обтяжують покарання, негативно характеризується, не працює, раніше притягувався до кримінальної відповідальності. Водночас лише наявність обставин, що обтяжують покарання, ще зовсім не означає, що укладена з нею угода не може бути затверджена. Потрібно зважати на те, чи враховано сторонами ці обставини під час узгодження покарання (або при узгодженні покарання і звільненні обвинуваченого від відбування з випробуванням). Їх неврахування може свідчити про неможливість виправлення та запобігання вчиненню обвинуваченим чи іншими особами нових злочинів без застосування суворішого виду покарання (ніж того, що обумовлено сторонами) та реального його відбування. На нашу думку, у разі наявності у кримінальному провадженні обставин, які обтяжують покарання, а негативна характеристика обвинуваченого була врахована сторонами угоди під час узгодження покарання, то підстави для відмови у затвердженні угоди відсутні.

У статті 474 КПК України прямо не йдеться про критерії, якими слід керуватися під час вирішення питання про невідповідність умов угоди суспільним інтересам. Домовленості сторін угоди під час узгодження покарання не повинні суперечити загальним засадам призначення покарання. Узгодження сторонами покарання, яке за своїм видом та/або розміром не відповідає характеру, тяжкості вчиненого діяння та особі винного, неврахування обставин, що обтяжують покарання, свідчать про невідповідність таких умов угоди суспільним інтересам у частині узгодженого покарання [189]. Наприклад, підозрюваний у фіктивному підприємництві, підробці документів та їх використанні (ч. 1 ст. 205, ч. 1 ст. 358, ч. 4 ст. 358

КК України) уклав з прокурором угоду про визнання винуватості на умовах подальшого звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК України). Проте положення угоди не переконали суддю Шевченківського районного суду м. Києва в їх відповідності інтересам суспільства, оскільки в угоді відсутнє обґрунтування наявності суспільного інтересу, відсутня інформація про сприяння розкриттю злочину [287].

Ще однією підставою для відмови у затвердженні угоди виступає порушення умовами угоди прав, свобод чи інтересів сторін або інших осіб (п. 3 ч. 7 ст. 474 КПК України).

Вважаємо, що суд повинен відмовити у затвердженні угоди з таких підстав у разі, коли у рамках конкретного кримінального провадження у нього є можливість прийняти інше рішення, яке є більш сприятливим для обвинуваченого за своїми кримінально-правовими наслідками. Йдеться, зокрема, про випадки, коли суд констатує наявність підстав для обов'язкового звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45 КК України). У такому випадку, за наявності підстав для звільнення особи від кримінальної відповідальності, суд зобов'язаний це зробити без розгляду угоди про визнання винуватості. Підсумовуючи викладене, суд повинен відмовити у затвердженні угоди про визнання винуватості, якщо її умови порушують права обвинуваченого, коли у межах цього провадження є можливість прийняти інше рішення, що за своїми кримінально-правовими наслідками буде більш сприятливим для нього.

Порушення умовами угоди прав, свобод чи інтересів сторін або інших осіб констатується судами також тоді, коли затвердження угоди призвело б до виникнення преюдиції щодо співучасників, які, проте, не є стороною угоди. Так, Крюківський районний суд м. Кременчука відмовив у затвердженні угоди щодо одного із співучасників злочину, передбаченого ч. 3 ст. 369-2 КК України («Зловживання впливом»). Таке рішення обґрунтовано тим, що «...вирок на підставі угоди може бути використаний у протиправний спосіб як доказ винуватості іншого співучасника злочину, який свою вину у вчиненні злочину заперечує» [271].

Подекуди угода про визнання винуватості не містить достатніх доказів, які б переконали суд у її затвердженні. Насамперед, мова йде про випадки, коли один із співучасників визнає вину у вчиненому та вказує на вчинення ним кримінального правопорушення одноособово, розраховуючи на перекваліфікацію його дій на відповідну частину статті КК України, що передбачає можливість укладення угоди про визнання винуватості та призначення менш суворого покарання. Так, в укладеній угоді про визнання винуватості у кримінальному провадженні за обвинуваченням А. у вчиненні службового підроблення (ч. 1 ст. 366 КК України) мало місце формулювання: «ввів в оману та передав на підпис підроблений документ...» без викладення конкретних даних про роль А. у вчиненні кримінального правопорушення [288]. За наявності в умовах угоди таких абстрактних формулювань під час вчинення групових кримінальних правопорушень, суди також повинні приймати рішення про відмову у затвердженні угоди, керуючись п. 2 ч. 7 ст. 474 КПК України, так як умови угоди не відповідають інтересам суспільства.

Слід зазначити, що жоден доказ не має для суду наперед установленої сили. З цього приводу Верховний Суд України у постанові від 3 березня 2016 р. (справа № 5-347кс15) зазначив, що преюдиція стосовно винуватості в скоєнні злочину не лише входить у колізію з нормами КПК України щодо вільної оцінки доказів, а й суперечить передбаченим ст. 7 цього Кодексу загальним засадам кримінального провадження, зокрема верховенству права, законності, презумпції невинуватості та забезпеченню доведеності вини [183].

Натомість, ухвалою від 15 лютого 2017 р. суддя Шевченківського районного суду м. Києва відмовив у затвердженні угоди про визнання винуватості між обвинуваченим за пособництво у фіктивному підприємництві та підробленні документів, вчиненим за попередньою змовою групою осіб (ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 28, ч. 2 ст. 205, ч. 2 ст. 205-1 КК), та прокурором. Суд мотивував своє рішення тим, що обвинувачений скоював злочини в співучасті з іншою особою, анкетні дані якої зазначені в обвинувальному акті, що може порушувати її права. У разі ухвалення вироку співучасник міг бути визнаний

винним без судового розгляду справи щодо нього. Він не міг довести свою невинуватість під час судового розгляду, адже не був стороною угоди [286]. Таку практику суду слід визнати правильною.

Вважаємо, що в таких випадках прокурорам слід формулювати обвинувачення так, щоб виключити посилання на інших осіб. У випадку вчинення кримінального правопорушення в співучасті, суд повинен враховувати, що права інших осіб не порушуються, оскільки вирок не зможе бути використаний як доказ проти співучасників в іншому кримінальному провадженні.

На нашу думку, судам слід відмовляти у затвердженні угоди з огляду на порушення її умовами прав, свобод чи інтересів інших осіб (п. 3 ч. 7 ст. 474 КПК України) тоді, коли в угоді викладені обставини, які вказують на причетність до вчинення інкримінованого обвинуваченому злочину інших осіб, статус обвинуваченого у кримінальному провадженні яким не був наданий.

У разі, якщо суд матиме обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним, він відповідно до п. 4 ч. 7 ст.474 КПК України зобов'язаний відмовити в затвердженні угоди. Для з'ясування добровільності укладення угоди суд, встановивши особу обвинуваченого, роз'яснює йому суть обвинувачення і запитує, чи зрозуміле йому обвинувачення, чи визнає він себе винним. Якщо після роз'яснення суті обвинувачення обвинувачений заперечує проти затвердження угоди, вона не може бути затверджена [194]. При цьому положення ч. 2 ст. 474 КПК України, згідно з яким, розгляд щодо угоди проводиться за обов'язкової участі сторін угоди, не слід розуміти так, що сторони при цьому повинні бути безпосередньо присутні в залі суду; добровільність укладення угоди у такій ситуації може бути перевірена шляхом проведення дистанційного провадження [204, с. 157].

Вважаємо правильною практику постановлення ухвал про відмову у затвердженні угоди у зв'язку з наявністю обґрунтованих підстав вважати, що укладення угоди не було добровільним, коли у ході розгляду угоди з'ясовується, що якась із сторін при підписанні угоди не розуміла, яким є розмір

неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а згодом, з'ясувавши цю інформацію, не погоджується з узгодженим розміром штрафу [274]. Цілком правомірною слід назвати подальшу відмову підозрюваного, обвинуваченого від взятих на себе попередніх зобов'язань до затвердження її судом через свою необізнаність чи помилкове розуміння окремих положень угоди про визнання винуватості. У таких випадках, розслідування та судовий розгляд кримінального правопорушення має відбуватись у загальному порядку.

Наявність у матеріалах кримінального провадження даних, які вказують на медичний критерій неосудності обвинуваченого (медичних довідок, висновків судово-психіатричних експертиз), свідчить про те, що суддя повинен відмовити у затвердженні угоди. При цьому потрібно керуватись п. 1 ч. 7 ст. 474 КПК України, а саме – «умови угоди суперечать вимогам цього Кодексу та / або закону». Також підставою для відмови у затвердженні угоди за наявності у матеріалах кримінального провадження даних, які свідчать про обмежену осудність обвинуваченого залежно від характеру розладу психічної діяльності, може бути наявність обґрунтованих підстав вважати, що укладення угоди не було добровільним (п. 4 ч. 7 ст. 474 КПК України) [113].

Зазвичай суди відмовляють у затвердженні угоди з підстави, передбаченої п. 4 ч. 7 ст. 474 КПК України, коли одна із сторін прямо зазначає, що до неї було застосовано примус [280]. З метою пересвідчення у добровільності угоди, суду потрібно допитати осіб, здатних представити додаткову інформацію щодо обставин укладення угоди (наприклад, однокамерників, лікаря, родичів учасників угоди, працівників правоохоронних органів) [204, с. 135–136; 283]. При цьому методичними рекомендаціями «Повноваження прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод» акцентовано увагу на тому, що наявність під час досудового розслідування скарг підозрюваного сама по собі не може означати, що угоду укладено під примусом чи внаслідок обману. З огляду на це прокурор повинен висловити суду свою позицію щодо відповідності укладеної угоди вимогам закону, переконавши суд у тому, що вона не лише не порушує права підозрюваного, а й забезпечує дотримання інтересу держави (п. 2 ч. 7 ст. 474 КПК України) [143, с. 56].

Отже, з'ясування судом того, що угоду укладено під впливом або примусом сторони обвинувачення свідчить про серйозні недоліки у діяльності слідчого чи прокурора та тягне за собою прийняття відповідних організаційних рішень з боку керівництва органів прокуратури. Кожне судове рішення про відмову в затвердженні угоди про визнання винуватості, укладеної з порушенням вимог закону, та повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування має оцінюватися керівником органу прокуратури (прокурором вищого рівня) з позиції неефективного здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування (ч. 3 ст. 37, п. 9 ч. 1 ст. 3 КПК України), що тягне за собою заміну прокурора у кримінальному провадженні [143, с. 59].

Наявність таких порушень з боку слідчого та його процесуального керівника – прокурора, повинна стати предметом ініційованої керівником органу прокуратури службової перевірки та, у разі підтвердження відповідних упущень з боку вказаних уповноважених осіб, – притягнення їх до дисциплінарної відповідальності. Так, у дисциплінарній скарзі від 17 листопада 2017 р. на дії прокурорів Ч., Т. та Л., вбачається, що у кримінальному провадженні ними не забезпечено ефективного процесуального керівництва, допущено необґрунтовану зміну кваліфікації дій з особливо тяжкого злочину на злочин невеликої тяжкості, що дало можливість у подальшому укласти угоду про визнання винуватості з підозрюваним з численними порушеннями [205].

Таким чином, допущені органами досудового розслідування, прокурором процесуальні порушення при отриманні доказів, або ж недостатність доказів в обґрунтування угоди про визнання винуватості, повинні вести до відмови у її затвердженні судом з огляду на відсутність фактичних підстав для визнання винуватості.

Однією з підстав для відмови у затвердженні угод є «очевидна неможливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань» (п. 5 ч. 7 ст. 474 КПК України). Під «неможливістю» розуміють такий стан речей, при якому за певних умов чогось не можна досягти; те, чого не може бути [27, с. 607]; те, що нездійсненно; недосяжно; нереально; в що не віриться [222, с.

394]. Вочевидь, під терміном «очевидність» слід розуміти те, що обставини кримінального провадження прямо вказують на неможливість обвинуваченого виконати обов'язки, покладені на нього угодою.

Так, Солом'янський районний суд м. Києва ухвалою від 8 лютого 2017 р. відмовив у затвердженні угоди про визнання винуватості, оскільки обвинувачений у співучасті в підробленні документів (ч. 5 ст. 27, ч. ч. 1, 4 ст. 358 КК України) перетнув державний кордон України. За таких обставин він не зможе виконати зобов'язання у вигляді сплати штрафу [279]. В даному випадку підставою для відмови судом у затвердженні угоди стала очевидна нездатність виконання обвинуваченим узятих на себе зобов'язань. Отже, у разі неможливості підозрюваного, обвинуваченого виконати певні зобов'язання, відсутні підстави для укладення і затвердження угоди про визнання винуватості.

Аналіз судової практики дозволив виокремити ситуації, коли така неможливість не повинна викликати у суду жодних сумнівів: вона констатується й тоді, коли обвинувачений за умовами угоди зобов'язався сприяти розслідуванню іншого злочину, але насправді нічого вагомого для розкриття такого злочину повідомити не може, що й сам прямо визнає [269]; це також випадок, за якого сторони погоджуються на призначення покарання обвинуваченому у вигляді позбавлення волі із звільненням від відбування покарання з іспитовим строком, однак не врахували, що в іншому провадженні стосовно обвинуваченого обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, що унеможливлює виконання ним обов'язків, передбачених ст. 76 КК України (зокрема, періодично з'являтися для реєстрації у Кримінально-виконавчій інспекції у разі затвердження угоди) [285]; це, зокрема, ситуація, коли сторони угоди узгодили покарання у вигляді обмеження волі, в той час як щодо обвинуваченого в іншому кримінальному провадженні набрав законної сили обвинувальний вирок, яким його засуджено до позбавлення волі [275].

Водночас, у разі відмови в затвердженні угод, у судовій практиці за цією підставою виникають деякі запитання, відповідь на які не є однозначною. Зокрема, часто викликає труднощі трактування суддями очевидної неможливості виконання обвинуваченим покладених на нього за угодою зобов'язань (п. 5. ч. 7

ст. 474 КПК України) у грошовому еквіваленті відшкодувати заподіяну злочином шкоду у разі, коли підозрюваний (обвинувачений) офіційно не працює, а сторонами узгоджено покарання у вигляді штрафу.

Так, ухвалою Нововолинського міського суду Волинської області від 22 січня 2017 р. було відмовлено у затвердженні угоди про визнання винуватості А. із узгодженим сторонами покаранням у вигляді штрафу 1200 грн у зв'язку з тим, що останній ніде не працює [273]. На наш погляд, такий підхід ні в якому разі не слід вважати системним, а підходити до кожного такого випадку індивідуально. Аналогічну позицію займають 54 % опитаних слідчих, прокурорів, суддів та адвокатів (Додаток А). Наявність окремо взятої обставини щодо відсутності постійного доходу, або постійного місця проживання ще не є свідченням того, що особа не може виконати взяті на себе зобов'язання.

З цього приводу О. В. Рибалко слушно вказує, що обвинувачений може володіти й іншими коштами, достатніми для відшкодування завданої ним шкоди (чи необхідні для сплати штрафу): заощадження, майно, яке можна продати, дивіденди, гроші йому можуть подарувати, позичити, він їх може взяти в кредит, набути за якою-небудь іншою цивільно-правовою угодою, не будучи при цьому працевлаштованим тощо [204, с. 134].

Так само, не можна вважати правомірною відмову судом у затвердженні угоди про визнання винуватості лише на тій підставі, що особа раніше притягувалась до кримінальної відповідальності. Так, на думку 72 % опитаних слідчих, прокурорів, суддів та адвокатів, інститут угоди про визнання винуватості не передбачає будь-яких обмежень з приводу того, що у разі вчинення особою рецидиву злочину чи можна покращити становище обвинуваченого шляхом укладання угоди, умовами якої передбачено пом'якшити (знизити) покарання, або звільнити від відбування покарання, яке повинно призначатися з урахуванням ст. 71 КК України. Протилежну позицію займають 28 % респондентів, які зазначають, що такі дії суперечать правилам призначення покарання (Додаток А).

Отже, викладене вище дає можливість зробити висновок, що у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості,

повноваження суду у стадії підготовчого провадження є контрольними з огляду на прийняття рішення про затвердження / відмову в затвердженні угоди. Його повноваження мають також забезпечувальний характер щодо здійснення правосуддя, адже полягають у вирішенні питань, пов'язаних з підготовкою до судового розгляду у разі відмови в затвердженні угоди.

Окремої уваги потребує з'ясування наслідків відмови суду у затвердженні угоди. Так, відповідно до ч. 7 ст. 374 КПК України, у разі відмови суду в затвердженні угоди про визнання винуватості, досудове розслідування або судове провадження продовжуються у загальному порядку [113]. Проте, судова практика з цього питання є неоднаковою. Окремі судді вважають, що в такому випадку необхідно повертати прокурору кримінальне провадження для продовження досудового розслідування, з чим не завжди погоджуються прокурори, заявляючи, що фактично досудове розслідування у кримінальній справі завершене. Інші вважають, що суд вправі, з урахуванням конкретних обставин кримінального провадження та приймаючи рішення про відмову у затвердженні угоди, укладеної під час досудового розслідування, за наявності відповідного клопотання прокурора та якщо з матеріалів кримінального провадження вбачається, що досудове розслідування фактично закінчене і необхідності у його продовженні немає, призначити судовий розгляд для проведення судового провадження в загальному порядку [259]. Вказаний варіант підтверджується позицією Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, згідно з якою суд має призначити судовий розгляд для проведення судового провадження в загальному порядку у випадку подання прокурором відповідного клопотання, пов'язаного з відсутністю необхідності продовження досудового розслідування внаслідок його фактичного закінчення (п. 18 Постанови Пленуму) [194].

Як бачимо, судова практика виходить з необхідності виявлення ініціативи прокурорів, оформленої у виді відповідного клопотання. Погоджуємось із Г. Є. Тюріним, що при прийнятті у підготовчому засіданні рішення про відмову у затвердженні угоди суд має з'ясувати позицію прокурора щодо подальшого спрямування кримінального провадження, і за наявності його клопотання про

призначення справи до судового розгляду – розглянути й вирішити це питання у загальному порядку [248, с. 148].

Варто також вказати, що до відмови судом у затвердженні угоди про визнання винуватості може призвести необізнаність підозрюваного (обвинуваченого) у розумінні таких понять, як «відповідність угоди закону», «обґрунтованість підстав», «неправильна правова кваліфікація», «інтереси суспільства» тощо. Аналіз судової практики засвідчує, що часто відмова суду у затвердженні угоди пов'язана з наявними в угоді недоліками, які за своїм змістом не є суттєвими, зокрема це суперечності, неточності, що обумовлено переважно правовою необізнаністю сторін. З огляду на це, пропонується надання можливості сторонам уточнення укладеної угоди, внесення незначних змін до її змісту, які мають бути погоджені між сторонами, відображені в журналі судового засідання та судовому рішенні [258, с. 28].

Рішення суду про відмову у затвердженні угоди є остаточним і безповоротним, і в подальшому не може бути змінене чи переглянуте, адже відповідно до ч. 8 ст. 474 КПК України, повторне звернення з угодою в одному кримінальному провадженні не допускається. Дане правило покликане забезпечити незалежність суду. Водночас слід звернути увагу й на подекуди формальне ставлення суддів до перевірки угод, що призводить до призначення узгодженого між сторонами покарання, яке суперечить положенням КК України (зокрема: непризначення додаткового обов'язкового покарання; призначення покарання нижче мінімальної межі санкції; призначення покарання, яке відповідно до загальних положень закону не могло бути призначеним конкретній особі (неповнолітньому, вагітній жінці, інваліду); непризначення остаточного покарання за сукупністю злочинів або вироків тощо) [259, с. 26].

У таких випадках учасники кримінального провадження можуть реалізувати своє право на оскарження процесуальних рішень суду, що є однією із найважливіших гарантій захисту громадянами своїх прав та свобод від їх порушення. Зокрема, ст. 24 КПК України гарантує кожному право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду в порядку, передбаченому КПК України [113]. Як слушно з цього приводу зазначає

С. Г. Пепеляєв, сенс правової держави виявляється в її гуманності, а саме – в розвинутості її механізму правового захисту людської свободи і в сприянні законодавству, здатному забезпечити рівність усіх громадян у можливостях їх соціального самовираження, тобто однакову правову захищеність й індивідуальну відповідальність [168, с. 13–14].

Однак варто зазначити, що ст. 314 КПК України, яка в числі інших рішень, що можуть бути прийняті у підготовчому судовому засіданні, передбачає можливість оскарження в апеляційному порядку лише ухвали про повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру. Можливість такого оскарження не передбачена й спеціальною нормою - ст. 474 КПК України, що регламентує загальний порядок судового провадження на підставі угоди. Оскільки відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 392 КПК України ухвали суду першої інстанції можуть бути оскаржені лише у випадках, передбачених КПК України, з цього можна зробити висновок, що судове рішення про відмову у затвердженні угоди оскарженню не підлягає.

Вважаємо слушною неодноразово висловлювану в науковій літературі точку зору щодо необхідності передбачити в КПК України можливість оскарження відмови суду в затвердженні угоди в апеляційному порядку [43, с. 130; 150, с. 214]. На нашу думку, право на оскарження ухвали суду про відмову в затвердженні угоди про визнання винуватості необхідно надати особам, інтересів яких вона стосується, – прокурору, обвинуваченому, його захиснику, законному представнику виключно з підстав затвердження угоди у кримінальному провадженні, в якому згідно з ч. 3 ст. 469 КПК України угода не може бути укладена.

Якщо говорити про повноваження суду зі здійснення правосуддя, то вони реалізуються у разі затвердження вироком угоди про визнання винуватості. Зокрема, якщо суд переконається, що угода може бути затверджена, він ухвалює вирок, яким затверджує угоду, призначає узгоджене сторонами покарання (ст. 475 КПК України). Такий вирок повинен відповідати загальним вимогам до обвинувальних вироків з урахуванням особливостей, які передбачені КПК

України стосовно вироків у такому кримінальному провадженні.

Обвинувальний вирок, постановлений на підставі угоди про визнання винуватості, складається зі вступної, мотивувальної та резолютивної частин. Його вступна частина повинна відповідати вимогам, визначеним ч. 2 ст. 374 КПК України, а також відомості про дату укладення угоди та її реквізити. Мотивувальна частина вироку на підставі угоди про визнання винуватості повинна містити тільки: формулювання обвинувачення та статтю закону України про кримінальну відповідальність, яка передбачає кримінальне правопорушення, у вчиненні якого обвинувачувалася особа; відомості про укладену угоду, її реквізити, зміст і визначену міру покарання; мотиви, з яких суд виходив при вирішенні питання щодо відповідності угоди вимогам закону і ухваленні вироку, та положення закону, якими він керувався [188]. У резолютивній частині такого вироку повинно міститися рішення про затвердження угоди із її реквізитами, рішення про винуватість особи із зазначенням статті закону України про кримінальну відповідальність, рішення про призначення узгодженої сторонами міри покарання щодо кожного з обвинувачень та остаточна міра покарання, щодо процесуальних витрат, заходів забезпечення кримінального провадження, у тому числі рішення про запобіжний захід до набрання вироком законної сили, про порядок і строк оскарження вироку, порядок отримання копій вироку. Рішення суду з названих питань мають бути сформульовані конкретно і чітко, з тим щоб при виконанні вироку не виникали сумніви, що вимагають спеціальних роз’яснень [19, с. 345].

На нашу думку, у мотивувальній частині вироку суд у всіх без виключення випадках зобов’язаний посилатись на докази винуватості особи. Слід однак уточнити, що затверджуючи угоду про визнання винуватості, суд безпосередньо не досліджує зібрані докази, а виходить із презумпції їхньої достовірності, адже обвинувачений із ними погодився й на цій підставі визнав себе винним [174, с. 148].

За логікою, угода між прокурором та підозрюваним (обвинуваченим) про визнання винуватості повинна створювати правові наслідки тільки для її учасників, адже відповідно до вимог ч. 4 ст. 394 КПК України вирок суду першої

інстанції на підставі угоди про визнання винуватості може бути оскаржений виключно обвинуваченим, його захисником і прокурором. Водночас відсутність «інших осіб» у вичерпному переліку суб`єктів оскарження, передбаченому ст. 394 КПК України, за умови, що судове рішення стосується їхніх прав, свобод та інтересів, не є перешкодою у доступі до правосуддя та звернення до суду вищої інстанції, що передбачено ч. 2 ст. 24 КПК України.

Л. М. Бєлкін вказує на тенденцію до укладання угод про визнання винуватості, які б штучно створювали для сторони обвинувачення прецеденти винуватості третіх осіб, що не брали участі у підписанні таких угод і не визнавали себе винуватими [16, с. 322]. Поділяємо позицію науковця, що з теоретичного та практичного погляду таким особам повинно надаватися право оскарження таких вироків, що є втіленням конституційного принципу презумпції невинуватості [16, с. 322].

Судова практика неодноразово підтверджувала право особи, яка не брала участі в розгляді кримінального провадження, оскаржити вирок, яким затверджено угоду про визнання винуватості, якщо такий вирок стосується її прав та інтересів (див., наприклад, постанову Верховного Суду від 10 липня 2018 р. (справа № 757/5986/17-к) [183]. Отже, особа, котра не була учасником кримінального провадження, але її прав та інтересів стосується вирок, яким затверджено угоду про визнання винуватості, має право його оскаржити та вимагати його скасування як такого, що суперечить загальним засадам кримінального провадження.

Таким чином, закріплений в КПК України особливий порядок прийняття судового рішення при укладенні угоди про визнання винуватості свідчить про здійснення судом особливої форми правосуддя у кримінальному провадженні, яка на цьому етапі має контрольний характер і полягає у перевірці угоди на відповідність вимогам кримінального й кримінального процесуального законодавства. Обвинувальний вирок у цьому випадку ґрунтується лише на позиції обвинуваченого й державного обвинувача, без безпосереднього дослідження доказів.

Отже, за результатами дослідження особливостей порядку здійснення

судового провадження на підставі угоди про визнання винуватості, доходимо висновку :

– у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості, суд виконує такі повноваження: на стадії підготовчого провадження – щодо здійснення судового контролю (прийняття рішення про затвердження / відмову в затвердженні угоди), або повноваження забезпечувального характеру щодо здійснення правосуддя (вирішення питань, пов'язаних з підготовкою до судового розгляду у разі відмови в затвердженні угоди); правосуддя (у разі затвердження вироком угоди про визнання винуватості);

– прокурор у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості виконує функцію сприяння здійсненню правосуддя (визначає межі судового розгляду відповідного кримінального провадження, оголошуючи на початку судового засідання обвинувальний акт, узгоджує можливість призначення судом цього покарання;

– обов'язковими учасниками судового розгляду є прокурор, обвинувачений та його захисник. Обґрунтовано доцільність доповнення ч. 4 ст. 474 КПК України положенням про те, що перед ухваленням рішення про затвердження угоди про визнання винуватості суд під час судового засідання повинен з'ясувати в потерпілого, чи цілком він розуміє суть наданої ним письмової згоди прокурору на укладення угоди про визнання винуватості;

– необхідною є регламентація порядку проведення підготовчого засідання, а також затвердження угоди про визнання винуватості у режимі відеоконференції, яка має певні особливості та процедуру, відмінну від визначеного у ст. 336 КПК України порядку проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження.

3.2. Правові наслідки невиконання угоди про визнання винуватості

Регламентація інституту угод про визнання винуватості у кримінальному провадженні викликає необхідність його наукового аналізу не

тільки в аспекті сутності та ознак таких договірних відносин, порядку їх укладення та розгляду, охорони прав сторін угоди, а й у частині дій учасників кримінального провадження у разі невиконання угоди про визнання винуватості.

Незважаючи на визначену законодавцем мету укладення угоди про визнання винуватості – запобігання, виявлення та припинення більшої кількості кримінальних правопорушень, доводиться констатувати, що досягти її вдається не завжди. За даними проведеного опитування слідчих, прокурорів, суддів та адвокатів, у 21 % випадків після укладення угоди про визнання винуватості засуджені вчиняли кримінальні правопорушення повторно (Додаток А). Так, 17 січня 2018 р. вироком Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області затверджено угоду між прокурором та Ф. про визнання винуватості у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 311 КК України, та призначено покарання. Вже 12 лютого 2018 р. Ф. затримано та повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 311 КК України [36].

Формально вчинення особою, з якою укладено угоду про визнання винуватості, в подальшому кримінальних правопорушень ніяк не пов’язане із фактом укладення угоди [248, с. 151]. Проте, як видається, невиконання умов угоди про визнання винуватості, зазвичай, обумовлене зменшенням обсягу міри покарання у зв’язку з укладенням угоди, наявністю проблем ефективності зазначеного інституту, які лежать як в організаційній, так і в процесуальній площині.

З цього приводу доречно вказати, що у науці кримінального процесу вже висловлювались окремі слушні пропозиції, спрямовані на вдосконалення виконання угоди про визнання винуватості, зокрема: покладення обов’язків на органи, що виконують судове рішення, повідомляти прокурора та суд про затвердження угоди між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості, про його виконання [154, с. 154]; недоцільності прокурорського нагляду у разі, коли виконана основна умова угоди про визнання винуватості – беззастережне визнання підозрюваним чи

обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення [168, с. 178]; у якомога більш ранньому реагуванні прокурорів на факти невиконання засудженими умов угоди [248, с. 166].

Водночас дискусійними в теорії кримінального процесу та у практиці його застосування залишаються питання, які стосуються з'ясування моменту звернення прокурора з клопотанням про скасування вироку суду на підставі угоди про визнання винуватості, змісту такого клопотання, процедури його розгляду, ухвалення рішення суду за наслідками розгляду клопотання, можливості оскарження рішення суду.

Якщо ж вести мову про визначений кримінальним процесуальним законодавством процесуальний порядок регулювання правовідносин щодо виконанням угоди про визнання винуватості, то пов'язаний він, насамперед, з ініціативною діяльністю прокурора.

Як зазначає І. О. Кісліцина, роль прокурора як учасника угоди про визнання винуватості не закінчується після винесення судом обвинувального вироку, яким затверджено угоду: на подальшому етапі прокурор здійснює контроль за виконанням угоди [94, с. 14], який полягає у спостереженні за його поведінкою, аналізі та співвідношенні дій засудженого з очікуваними результатами, тобто в порівнянні фактичного стану досудового розслідування з бажаним [299, с. 203]. Порядок здійснення відповідних наглядових повноважень прокурора за виконанням умов затвердженої судом угоди про визнання винуватості у КПК України не регламентовано.

До заходів організаційного характеру в контрольній діяльності прокурора за виконанням засудженим умов угоди про визнання винуватості науковці відносять: чітке та повне зазначення в тексті угоди усіх складових її змісту [135, с. 64]; здійснення контролю за виконанням умов угоди про визнання винуватості з боку керівника прокуратури шляхом делегування цих функцій окремому працівнику прокуратури [154, с. 18]; забезпечення прокурором ведення реєстру вироків, якими затверджувались угоди про визнання винуватості [69, с. 172]. Як слушно зазначає О. Г. Яновська, можливість контролю за виконанням умов угоди є додатковим аргументом на

користь укладення прокурором таких угод із визначенням обов'язків підозрюваного чи обвинуваченого [316, с. 17].

Здійснюючи такі контрольні повноваження, саме прокурор наділений виключним правом звернутися до суду, який затвердив таку угоду, з клопотанням про скасування вироку (ч. 1 ст. 476 КПК України) [113]. Наділення прокурора такими повноваженнями відповідає інтересам правосуддя, адже невиконання покладених на обвинуваченого обов'язків у зв'язку з укладенням угоди має негативні наслідки для держави та суспільства [174, с. 291].

Звернення з клопотанням про скасування вироку, яким затверджена угода про визнання винуватості, з одного боку – є правом прокурора; з іншого – це важлива процесуальна гарантія забезпечення прав та законних інтересів особи. Дискусійною вважаємо точку зору окремих науковців щодо закріплення у ч. 1 ст. 467 КПК України положення про обов'язок (а не про право) прокурора звертатися до суду, який затвердив угоду, з клопотанням про скасування вироку, що сприятиме підвищенню якості контролю щодо чіткого виконання угоди про визнання винуватості [65, с. 183; 246, с. 168]. Видається сумнівним, що визначення обов'язку прокурора звертатися до суду, який затвердив угоду, з клопотанням про скасування вироку, спонукатиме прокурора до процесуальної активності у цьому напрямі. Адже надзвичайно важко виявити таку пасивність прокурора та довести факт його бездіяльності щодо невиконання покладених на обвинуваченого обов'язків у зв'язку з укладенням угоди.

Логічно припустити, що прокурор як сторона відповідних домовленостей, звертаючись до суду з клопотанням, в обґрунтування своїх доводів повинен вказати на факти невиконання, неналежного виконання засудженим умов угоди, оскільки саме за таких обставин суд своєю ухвалою може скасувати вирок, яким затверджена угода (ч. 3 ст. 476 КПК України). Отже, тягар доведення невиконання засудженим умов угоди про визнання винуватості покладається на прокурора як на особу, яка звернулася до суду з відповідним клопотанням.

Вказане положення визнається окремими науковцями новим строком оскарження вироку, а також особливим видом оскарження [129, с. 106, 108]. Погоджуємось з точкою зору І. В. Гловюк, що в даному випадку коректніше було б стверджувати про окремий вид перегляду вироку, а не оскарження, оскільки сторонами не оспорюються законність, обґрунтованість, справедливість вироку, а прокурором ставиться питання про його скасування у зв'язку з новою обставиною – невиконанням угоди [48, с. 191, 192].

Можливість подання клопотання про скасування вироку у зв'язку з невиконанням угоди про визнання винуватості тісно пов'язана зі здійсненням прокурором контролю за виконанням засудженим угоди. Такий контроль не стосується виконання вироку в розумінні положень розділу 7 КПК України, оскільки ці питання належать до компетенції органу чи установи, на які покладено обов'язок виконати судове рішення [69, с. 17]. На нашу думку, такий напрям діяльності прокурора є проявом кримінального переслідування, яке спрямоване на забезпечення належного виконання судового рішення щодо застосування до особи покарання та виконання умов угоди про визнання винуватості.

Аналіз судової практики дав змогу виділити критерії неналежного виконання умов угоди про визнання винуватості відповідно до ст. 476 КПК України: повне невиконання умов угоди; часткове невиконання умов угоди; вчинення іншого кримінального правопорушення; надання завідомо неправдивих показань.

Прокурор, який є ініціатором клопотання про скасування вироку на підставі угоди про визнання винуватості, зобов'язаний чітко розрізняти невиконання умов угоди (їх можна визначити, спираючись на обставини, які враховуються прокурором при укладанні угод відповідно до ст. 470 КПК України), яке визначене у ч. 1 ст. 476 КПК України та тягне за собою скасування вироку, постановленого на підставі угоди, від умисного невиконання угоди (ч. 5 ст. 476 КПК України), яке, крім того, є підставою для притягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. 389-1 КК України.

Так, відповідно до п. 23 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого

суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 13 від 11 грудня .2015 р. «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод», невиконання угоди, передбачене ч. 1 ст. 476 КПК України, має місце, коли особа, засуджена на її підставі, не ухиляється від її виконання, а помилково вважає, що має реальну можливість виконати покладені на нього угодою зобов'язання (наприклад, що його родичі матеріально допоможуть відшкодувати спричинені збитки), або вже після укладення такої угоди втратив можливість її виконати (наприклад, унаслідок стихійного лиха були знищені наявні кошти, за рахунок яких він мав намір усунути спричинену шкоду). Натомість, під умисним невиконанням угоди (ч. 5 ст. 476 КПК України) слід розуміти випадки, коли особа, засуджена на її підставі, хоча і має реальну можливість виконати її умови (взяті на себе зобов'язання), але цілком свідомо (бажаючи цього, діючи з прямим умислом) здійснює певні зусилля, спрямовані на ухилення від виконання цих зобов'язань (наприклад, приховує кошти, які повинна була перерахувати на користь потерпілого тощо) [194].

Таким чином, невиконання умов угоди про визнання винуватості може проявлятися як у неналежному виконанні умов угоди, так і в ухиленні, або невиконанні з суб'єктивних чи об'єктивних причин засудженою особою взятих на себе зобов'язань. За наявності підстав вважати, що угода не виконується або виконується неналежним чином (за відсутності об'єктивних причин), прокурор зобов'язаний реагувати шляхом звернення до суду з обґрунтованим клопотанням про скасування вироку, постановленого на підставі угоди, а також ініціювати притягнення винної у невиконанні умов угоди особи до юридичної відповідальності.

У будь-якому разі, коли прокурору стало відомо про невиконання засудженим умов угоди, він має право звернутись до суду з клопотанням про скасування вироку, оскільки прокурор представляє інтереси держави, до яких належить притягнення до відповідальності за злочини, покарання та перевиховання осіб, які їх вчинили [126, с. 230]. Водночас, як свідчить практика, прокурори не завжди звертаються з клопотаннями про скасування

вироків на підставі угод про визнання винуватості. Цю обставину можна пояснити складністю доведення факту невиконання засудженим умов угоди. Достатньо аргументованою з цього приводу є точка зору Ю. М. Дьоміна стосовно укладення прокурором таких угод із визначенням обов'язків підозрюваного або обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою [69, с. 15].

Безсумнівним є те, що кожне клопотання має бути обговорене і вирішене безпосередньо після його заявлення учасником процесу. Суд не має права відкласти вирішення клопотання, залишити його відкритим... [182, с. 128]. Внесення клопотання про скасування вироку, яким затверджена угода, – особливий вид оскарження судового рішення і не пов'язане з оскарженням, передбаченим главами 31 та 32 КПК України. Звернення з таким клопотанням створює обов'язок суду розглянути таке клопотання і прийняти за результатами цього рішення, тобто за ступенем обов'язковості (імперативності) його можна віднести до актів прокуратури, обов'язкових для розгляду у встановлені законом строки з можливістю відхилення вимог прокурора по суті [181, с. 17].

Окремої уваги потребує визначення процесуальної форми клопотання прокурора про скасування вироку на підставі угоди про визнання винуватості, адже саме у цьому процесуальному документі викладається позиція прокурора щодо невиконання засудженим умов угоди, виходячи з обставин кримінального провадження.

Варто зазначити, що у КПК України не конкретизовано форму і зміст клопотання про скасування вироку, яким затверджена угода про визнання винуватості. Як видається, таке клопотання повинно відповідати вимогам, що пред'являються до індивідуальних актів, які складаються у кримінальному провадженні компетентними органами і особами та породжують виникнення, зміну чи припинення відповідних правовідносин, вміщаючи у собі певне вирішення правових питань [144, с. 8–9].

У вступній частині клопотання має бути зазначено: до якого суду направляється клопотання; назва документа (про прийняття якого рішення

клопоче слідчий, прокурор); дата та місце складання клопотання; хто його склав, у якому кримінальному провадженні; стаття кримінального закону, за якою розслідується кримінальне правопорушення.

Описово-мотивувальна частина клопотання відокремлюється від вступної словами «встановив». У цій частині клопотання мають бути наведені обставини кримінального правопорушення, мотив необхідності скасування вироку на підставі угоди та обставини, що обґрунтовують клопотання ініціатора (короткий виклад мотивувальної та резолютивної частин вироку на підставі угоди відповідно до ч. ч. 2, 3 ст. 475 КПК України; зобов'язання, взяті на себе засудженим в результаті укладення угоди; обставини, які підтверджують невиконання засудженим покладених на нього обов'язків; обґрунтування неможливості їх виконання в майбутньому та необхідності скасування вироку суду на підставі угоди). Закінчується описово-мотивувальна частина клопотання посиланням на відповідні статті КПК України та словом «прошу».

Резолютивна частина клопотання має містити такі обов'язкові реквізити, як: 1) конкретно сформульована позиція прокурора щодо скасування вироку на підставі угоди; 2) пропозиція щодо призначення судового розгляду в загальному порядку або направлення матеріалів провадження для завершення досудового розслідування в загальному порядку. Резолютивна частина також повинна містити підпис прокурора-ініціатора клопотання.

До клопотання прокурора також можуть бути додані копії матеріалів, якими обґрунтовуються його доводи (протоколи допиту, рапорти співробітників органів досудового розслідування, оперативних працівників та інші документи). Про наявність відповідних доказів має бути зазначено в самому клопотанні про скасування вироку, яким затверджено угоду.

Як випливає зі змісту ст. 471 КПК України, законодавець вимагає фіксувати у тексті угоди всі дії, які підозрюваний (обвинувачений) зобов'язується здійснити на виконання угоди. На цьому акцентується й у науковій літературі, Так, Н. С. Костенко вказує, що слід максимально конкретизувати перелік таких дій та їх спрямованість [105, с. 153–154].

Доводиться констатувати, що на початковому етапі досудового розслідування прокурор не завжди володіє такими відомостями, та це й неможливо фізично. З цього приводу П. В. Холодило цілком слушно пропонує конкретизувати умови угоди, виходячи з наявної (на момент її укладення) інформації; але спосіб, строки, порядок виконання повинні бути визначені у самому судовому рішенні про затвердження угоди (вироку суду) (ч. 2 ст. 534 КПК України) [297, с. 158].

Клопотання про скасування вироку, яким затверджена угода, розглядається в судовому засіданні за участю сторін угоди з повідомленням інших учасників судового провадження. Відсутність інших учасників судового провадження не є перешкодою для судового розгляду (ч. 2 ст. 476 КПК України) [113].

Отже, прокурор і засуджений, його захисник є обов'язковими суб'єктами розгляду клопотання про скасування вироку, яким затверджена угода про визнання винуватості. На нашу думку, прокурор повинен забезпечити присутність у судовому засіданні засудженого, який не виконав умови угоди. Під час розгляду клопотання суддя, вивчаючи його зміст і матеріали, додані до нього, оцінює обґрунтованість клопотання про скасування вироку на підставі угоди про визнання винуватості й визначає, чи мають місце обставини, які зумовлюють скасування вироку суду.

Обов'язок доказування факту невиконання умов угоди про визнання винуватості, як випливає з положення ч. 3 ст. 476 КПК України, покладається на особу, яка звернулася до суду з відповідним клопотанням, тобто на прокурора. З огляду на те, що саме прокурор здійснює процесуальне керівництво у кримінальному провадженні, є стороною та в окремих випадках ініціатором укладення угоди про визнання винуватості, саме він повинен визначати зміст досягнутої домовленості, окреслити наслідки укладення такої угоди тощо. Будучи обізнаним про хід виконання угоди, у разі її невиконання чи часткового виконання засудженим прокурор зобов'язаний звертатися з відповідним клопотанням до суду.

Безумовно, результативність такої діяльності залежить не тільки від

змісту клопотання про скасування вироку, яким затверджена угода, а й від ступеня підготовки прокурора до його розгляду в суді. Д. М. Лобань з цього приводу зазначає, що прокурор, діючи відповідно до ст. ст. 36, 56, 93, 476 КПК України, може збирати необхідні відомості та документи, що свідчитимуть про факт невиконання угоди про визнання винуватості, наприклад, звертатися із запитами до відповідних органів (державної виконавчої служби чи інших органів), котрі здійснювали виконання вироку суду, опитувати осіб, які можуть підтвердити факт такого невиконання угоди тощо [129, с. 109].

З огляду на це, прокурору з урахуванням предмета судового розгляду доцільно вивчити матеріали кримінального провадження, звертати увагу на докази, пов’язані з тими обставинами, що підтверджують невиконання умов угоди про визнання винуватості, висловити відповідні аргументи на користь своєї позиції. Водночас безпосереднє ознайомлення судді зі змістом клопотання, а також з усіма доказами, наданими прокурором в обґрунтування доводів, викладених у клопотанні, формує в нього найбільш повне уявлення про ситуацію до розгляду в суді клопотання про скасування вироку, яким затверджена угода. Здійснюючи розгляд таких клопотань, прокурор має чітко відмежовувати невиконання угоди (ч. 1 ст. 476 КПК України), яке тягне за собою скасування вироку, поставленого на підставі угоди, від умисного невиконання угоди (ч. 5 ст. 476 КПК України).

В обґрунтування своїх вимог прокурор повинен довести факт невиконання умов угоди, а саме, що засуджений ухиляється від співробітництва з органами досудового розслідування, не з’являється за викликами, не надає пояснень тощо. Разом з тим у конфліктних ситуаціях, коли певні прояви співпраці з боку засудженого мали місце, проте вони не становили будь-якої користі для потреб досудового розслідування, або користь від них виявилася істотно нижчою, ніж та, на яку розраховувала інша сторона угоди про визнання винуватості при її укладенні, доведення невиконання засудженим умов угоди може становити складність. Виходячи із означеної вище презумпції належного виконання умов угоди, недоведеність

невиконання умов угоди, а також будь-які сумніви у цьому повинні тлумачитися на користь засудженого [248, с. 152–153].

Таким чином, процесуальний порядок ухвалення рішення за результатами розгляду клопотання прокурора в порядку ст. 476 КПК України складається із комплексу процесуальних дій та рішень, а саме: 1) звернення з клопотанням прокурора; 2) розгляд клопотання в судовому засіданні; 3) прийняття суддею остаточного рішення за наслідками розгляду клопотання.

За результатами розгляду клопотання про скасування вироку суд з'ясовує вагомість і достатність підстав для його прийняття та приймає рішення у вигляді ухвали: 1) про скасування вироку або 2) про відмову в скасуванні вироку, яка може бути оскаржена в порядку, визначеному гл. 31 КПК (ч. 4 ст. 476 КПК України) [113]. Можливості касаційного оскарження таких ухвал КПК України не передбачає.

Безсумнівним вважаємо той факт, що діяльність судді з розгляду клопотання про скасування вироку на підставі угоди про визнання винуватості здійснюється саме на підставі оцінки наданих прокурором доказів невиконання умов угоди про визнання винуватості. Суддя оцінює належність, допустимість, і головне – достатність доказів для прийняття відповідного процесуального рішення за результатами розгляду клопотання.

Аналіз чинного КПК України свідчить, що зміст ухвали судді про скасування вироку / про відмову в скасуванні вироку повинен відповідати як загальним вимогам, передбаченим у ст. 372 КПК України, так і спеціальним вимогам.

На нашу думку, кожна зазначена ухвала, повинна містити такі частини:

– вступна частина із зазначенням: дати й місця її постановлення; назви та складу суду, секретаря судового засідання, осіб, у присутності яких здійснюється розгляд; сторін кримінального провадження та інших учасників судового провадження; найменування (номера) кримінального провадження; кваліфікації кримінального правопорушення;

– описово-мотивувальна частина із зазначенням: суті питання, що вирішується ухвалою, і за чиєю ініціативою воно розглядається; встановлених

судом обставин із посиланням на докази, надані ініціатором клопотання, які підтверджують невиконання засудженим покладених на нього обов'язків і необхідності скасування вироку суду на підставі угоди (наприклад, протоколи допиту, рапорти співробітників органів досудового розслідування, оперативних працівників); мотивів, з яких суддя виходив при постановленні ухвали, і положень закону, яким він керувався; мотивів неврахування окремих доказів; оцінки доводів ініціатора клопотання, що були висловлені ним на підтвердження своєї позиції з приводу питань, порушених у клопотанні;

– резолютивна частина із зазначенням: висновків судді з приводу заявленого клопотання – 1) скасувати вирок на підставі угоди про визнання винуватості та а) призначити судовий розгляд в загальному порядку або б) направити матеріали провадження для завершення досудового розслідування в загальному порядку; 2) відмовити в задоволенні клопотання про скасування вироку.

Про обґрунтованість як одну з основних вимог, що пред'являються до судових рішень, йдеться й у Висновку Консультативної ради Європейського Союзу № 11, де у п. п. 34–35 зазначається, що …належне обґрунтування є імперативом, яким не можна нехтувати в інтересах швидкості розгляду… Викладення підстав прийняття рішення не лише полегшує розуміння та сприяє визнанню сторонами суті рішення, але, насамперед, є гарантією проти свавілля [37].

Загалом, прийняття суддею такого рішення у порядку ст. 476 КПК України являє собою сукупність об'єктивного і суб'єктивного суддівського пізнання, на основі якого він обирає найбільш доцільний варіант дій в конкретній ситуації. При цьому, він повинен керуватись не тільки вимогами закону, але й своїм внутрішнім переконанням.

Варто зазначити, що законодавець не пов'язує можливість притягнення особи до юридичної відповідальності за умисне невиконання умов угоди про визнання винуватості зі скасуванням вироку на підставі такої угоди, тому ініціювання прокурором перед судом розгляду цих питань одночасно не буде порушенням. Отже, набрання законної сили ухвалою суду про скасування

вироку на підставі угоди, яким встановлюється саме факт умисного невиконання угоди (ч. 5 ст. 476 КПК України), слід вважати преюдиційним фактом для встановлення ознак складу злочину, передбаченого ст. 389-1 КК України.

Якщо суд визнає факт невиконання умов угоди, він скасовує своєю ухвалою вирок, яким затверджена угода, та у цій же ухвалі, залежно від стадії, на якій була укладена угода, приймає рішення про призначення судового розгляду в загальному порядку. Іншим варіантом рішення суду є направлення матеріалів провадження для завершення досудового розслідування в загальному порядку, якщо угода була ініційована на стадії досудового розслідування (ч. 3 ст. 476 КПК України) [113].

Цілком логічно, що проведення судового розгляду у загальному порядку в результаті скасування вироку на підставі угоди про визнання винуватості, спричиняє низку проблем процесуального та організаційного характеру. У разі скасування вироку, яким затверджено угоду, у прокурора виникає обов'язок забезпечити додержання загального порядку кримінального провадження, зміненого внаслідок укладення угоди про визнання винуватості. Відповідна діяльність прокурора у таких кримінальних провадженнях має безпосередній зв'язок із особливостями доказування у них.

Таким чином, діяльність прокурора у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості реалізується у визначених кримінальним процесуальним законом повноваженнях щодо: 1) здійснення нагляду за виконанням умов затвердженої судом угоди; 2) звернення до суду, який затвердив відповідну угоду, з клопотанням про скасування вироку; 3) участі у судовому провадженні за клопотаннями про скасування судом вироку про затвердження угоди про визнання винуватості.

Передбачена законом можливість апеляційного оскарження ухвали про скасування вироку, яким була затверджена угода, є неодмінною гарантією забезпечення прав особи при застосуванні розглядуваного заходу кримінальної процесуальної відповідальності. Будь-яких обмежувальних вимог до такого оскарження п. 6 ч. 1 ст. 393 КПК України не встановлює. Відповідна скарга

може бути подана ним протягом семи днів з дня оголошення відповідної ухвали, а якщо особа перебуває під вартою – строк подачі апеляційної скарги обчислюється з моменту вручення їй копії судового рішення [113].

Відповідно до ст. 37 Закону України «Про прокуратуру», правом внесення апеляційної скарги на судові рішення у кримінальних справах наділений прокурор, який брав участь у судовому розгляді, а також незалежно від його участі в розгляді справи прокурор вищого рівня. Аналогічні положення містить ч. 4 ст. 36 КПК України. При цьому, п. 6 ч. 1 ст. 393 КПК України не конкретизує прокурор якого рівня є суб'єктом апеляційного оскарження [113]. На відомчому рівні Наказ Генерального прокурора України від 19 грудня 2012 р. № 4гн «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» розтлумачує, на яких саме прокурорів покладається забезпечення участі в апеляційному провадженні: працівники підрозділів організації участі прокурорів у кримінальному провадженні в суді прокуратур обласного рівня, а також спеціалізованих підрозділів у сферах транспорту, захисту прав дітей, нагляду за додержанням законів у воєнній сфері відповідно до спеціалізації; за необхідності прокурорам, які подали апеляційну скаргу [192].

Крім того, слід зазначити, що можливість апеляційного оскарження ухвали про скасування вироку, яким затверджено угоду про визнання винуватості з підстав невиконання обвинуваченим її умов, або про відмову у скасуванні такого вироку, є важливою гарантією прав і законних інтересів обвинуваченого, його захисника, законного представника.

С. М. Малихіна, Ю. П. Смокович та В. К. Гуцуляк також слушно наголошують, що ухвала про відмову у скасуванні вироку після його перегляду в апеляційному порядку та ухвала суду апеляційної інстанції, постановлена за результатами розгляду апеляційної скарги на таку ухвалу, можуть бути визнані такими, що перешкоджають подальшому кримінальному провадженню, та бути предметом розгляду судом касаційної інстанції [135, с. 65].

Таким чином, нормативні положення свободи апеляційного оскарження ухвали суду про скасування вироку, яким затверджено угоду про визнання винуватості, мають сприяти захисту публічних і приватних інтересів, повинні носити диспозитивний характер й бути спрямовані на реалізацію конституційного принципу судочинства – забезпечення апеляційного та

касаційного оскарження рішень суду, крім випадків, встановлених законом.

Викладене у підрозділі спонукає до висновку, що можливість подання клопотання про скасування вироку у зв'язку з невиконанням угоди про визнання винуватості тісно пов'язана зі здійсненням прокурором контролю за виконанням засудженим угоди. Процесуальний порядок ухвалення рішення за результатами розгляду клопотання прокурора в порядку ст. 476 КПК України складається із комплексу процесуальних дій та рішень: звернення з клопотанням прокурора; розгляд клопотання в судовому засіданні; прийняття суддею остаточного рішення за наслідками розгляду клопотання у вигляді ухвали: 1) про відмову в скасуванні вироку або 2) про скасування вироку, яка може бути оскаржена в апеляційному порядку, передбаченому гл. 31 КПК України. У разі скасування вироку, яким затверджено угоду про визнання винуватості, ініційовану на стадії досудового розслідування, прокурор забезпечує проведення досудового розслідування в загальному порядку. У випадку скасування вироку, яким затверджено угоду про визнання винуватості, ініційовану на судових стадіях, суд здійснює розгляд кримінального провадження в загальному порядку.

Висновки до розділу 3

1. З огляду на те, що після укладення угоди про визнання винуватості потерпілий з певних об'єктивних причин може відмовитись від погодження, наданого при укладенні угоди, ч. 4 ст. 474 КПК України слід доповнити абз. 2 у такій редакції: «Перед ухваленням рішення про затвердження угоди про визнання винуватості суд під час судового засідання повинен з'ясувати в потерпілого, чи розуміє він суть наданої ним письмової згоди прокурору на укладення угоди про визнання винуватості».

2. Під час судового розгляду діяльність прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод можна назвати діяльністю зі сприяння здійсненню правосуддя. Натомість, діяльність судді на цьому етапі полягає у перевірці угод на відповідність вимогам кримінального й кримінального процесуального законодавства, та за наявності підстав – її затвердження чи відмови у затвердженні.

3. У КПК України слід передбачити ст. 336-1 з метою врегулювання процесуального порядку дистанційного затвердження угоди про визнання винуватості, який має свої особливості процесуального й організаційного характеру, відмінні від процедури затвердження угоди про визнання винуватості у режимі відеоконференції.

4. За наявності відповідного клопотання судам слід відмовляти у затвердженні угоди у разі, якщо її умови порушують права обвинуваченого; наявності у матеріалах кримінального провадження даних, які свідчать про медичний критерій неосудності обвинуваченого; очевидної неможливості виконання обвинуваченим покладених за угодою на нього обов'язків тощо.

5. Діяльність прокурора у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості реалізується у визначених кримінальним процесуальним законом повноваженнях щодо: здійснення нагляду за виконанням умов затвердженої судом угоди; звернення до суду, який затвердив відповідну угоду, з клопотанням про скасування вироку; участі у судовому провадженні за клопотаннями про скасування судом вироку про затвердження угоди про визнання винуватості.

6. Невиконання умов угоди про визнання винуватості може проявлятися як у неналежному виконанні умов угоди, так і в ухиленні або невиконанні з суб'єктивних чи об'єктивних причин засудженою особою взятих на себе зобов'язань. За наявності підстав вважати, що угода не виконується або виконується неналежним чином (за відсутності об'єктивних причин), прокурор зобов'язаний реагувати шляхом звернення до суду з обґрунтованим клопотанням про скасування вироку, постановленого на підставі угоди, а також ініціювати притягнення винної у невиконанні умов угоди особи до юридичної відповідальності.

7. У разі скасування вироку, яким затверджено угоду про визнання винуватості, ініційовану на стадії досудового розслідування, прокурор забезпечує проведення досудового розслідування в загальному порядку. У випадку скасування вироку, яким затверджено угоду про визнання винуватості, ініційовану на судових стадіях, суд здійснює розгляд кримінального провадження в загальному порядку.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, що полягає у розкритті сутності, підстав і процедури здійснення: кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості, на основі чого отримано нові обґрунтовані теоретичні та прикладні результати, найважливішими з яких є такі:

1. Аналіз сучасного стану наукового аналізу інституту кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості засвідчив наявність низки дисертаційних досліджень з означеної проблематики (І. О. Кісліцина, О. О. Леляк, Р. В. Новак, Є. В. Повзик, Г. Ю. Саєнко, Г. Є. Тюрін, П. В. Холодило, В. А. Шкелебей). Водночас є необхідність дослідження проблеми кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості як прояву диференціації кримінальної процесуальної форми в контексті з'ясування обсягу взаємних прав та обов'язків сторін при укладенні та затвердженні угоди про визнання винуватості; гарантій прав і законних інтересів потерпілого, юридичних осіб у таких кримінальних провадженнях; особливостей судового розгляду зазначених погоджувальних процедур; правових наслідків невиконання угоди про визнання винуватості тощо.

2. Методологія наукового дослідження теоретичних і практичних проблем здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості – це система філософських, загальнонаукових, спеціально-наукових та міждисциплінарних методів пізнання, а саме: діалектичного, герменевтичного, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, узагальнення, моделювання, класифікації, історичного, порівняння, формально-юридичного, порівняльно-правового, соціологічного та статистичного, використання яких у взаємозв'язку та взаємозалежності забезпечило об'єктивність отриманих висновків, а також обґрунтованість пропозицій щодо вдосконалення положень чинного кримінального процесуального законодавства.

3. Узагальнення зарубіжного досвіду укладення угоди про визнання винуватості, а також аналіз законодавства зарубіжних країн з означених питань свідчить про спільність рис правової регламентації зазначених договірних процедур у національному законодавстві та законодавстві країн континентальної правової системи: отримання підозрюваними (обвинуваченими) зменшення обвинувачення або пом'якшення покарання в обмін на визнання винуватості, які мають місце до судового розгляду, або у зв'язку з тісною співпрацею з органами досудового розслідування. Перевагами використання таких процедур є істотне спрощення процедури розгляду кримінальних проваджень; зняття надмірного навантаження на правоохоронні органи та суди; скорочення розриву в часі між моментом вчинення кримінального правопорушення та прийняттям винесення судом остаточного рішення; співпраця підозрюваного, обвинуваченого з правоохоронними органами.

4. Угода про визнання винуватості – процесуально оформлена домовленість, яка укладається, з одного боку, прокурором з метою оптимізації процесу виявлення, припинення, розслідування та запобігання кримінальних правопорушень, а з іншого – підозрюваним, обвинуваченим, який надає кримінально-релевантну інформацію про вчинені ним та іншими особами кримінальні правопорушення, а також іншу допомогу правоохоронним органам з метою мінімізації негативних для нього правових наслідків за вчинений злочин, в обмін на узгоджене покарання. До ознак, які характеризують угоду про визнання винуватості та визначають її юридичний зміст (сутність), належать наступні: укладається в установленому законом порядку (гл. 35 КПК України); має двосторонній характер; наявність відповідних правовідносин між сторонами кримінального провадження; письмова форма; є правозастосовним актом; може бути ініційована на різних стадіях, етапах кримінального провадження.

5. Підставами укладення угоди про визнання винуватості є відповідні умови, наявність яких буде достатньою на момент вирішення питання про її укладення: 1) вчинення особою кримінального правопорушення, що належить

до певної категорії; 2) визнання особою вини у вчиненні кримінального правопорушення, щодо якого укладається угода; 3) згода сторін на укладення угоди.

Процесуальний порядок укладення угоди про визнання винуватості, складається з комплексу визначених КПК України дій та рішень, які у своїй сукупності є складовою інституту кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості, а саме: 1) встановлення підстав для укладення угоди про визнання винуватості; 2) ініціювання укладення угоди про визнання винуватості; 3) безпосереднє укладення угоди про визнання винуватості (уточнення позиції сторін, складання тексту угоди, внесення відповідних виправлень у текст, роз'яснення прокурором наслідків невиконання угоди, виготовлення остаточного варіанту угоди, ознайомлення підозрюваного (обвинуваченого) з її змістом); 4) направлення прокурором обвинувального акта з підписаною сторонами угодою про визнання винуватості до суду.

6. Угода про визнання винуватості як процесуальний документ, містить обов'язкові та факультативні складові. До обов'язкових елементів змісту угоди віднесено: зазначення сторін угоди; формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація; істотні для відповідного кримінального провадження обставини; беззастережне визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення; узгоджене покарання та згода на його призначення; наслідки укладення та невиконання угоди. Факультативним елементом змісту угоди про визнання винуватості є зазначення обов'язків підозрюваного, обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою. Необхідним є викладення в угоді чітких формулювань щодо відповідних зобов'язань підозрюваного, обвинуваченого: способу та порядку відшкодування шкоди, завданої внаслідок вчинення кримінального правопорушення, конкретні дії щодо сприяння підозрюваним чи обвинуваченим, упродовж якого строку тощо. Під час укладення угоди про

визнання винуватості прокурором повинні враховуватись обставин, визначені ч. 1 ст. 470 КПК України.

7. Розгляд щодо угоди про визнання винуватості проводиться судом під час підготовчого судового засідання за обов'язкової участі сторін угоди з повідомленням інших учасників судового провадження. Під час судового розгляду діяльність прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод спрямована на сприяння здійсненню правосуддя. Діяльність судді зі здійснення правосуддя на цьому етапі має контрольний характер і полягає у перевірці угоди на відповідність вимогам кримінального й кримінального процесуального законодавства. За результатами перевірки угоди на відповідність вимогам КПК України та / або закону суд: 1) ухвалює вирок, яким затверджує угоду і призначає узгоджену сторонами міру покарання, або 2) виносить ухвалу про відмову в укладенні угоди про визнання винуватості. Наслідком укладення та затвердження угоди про визнання винуватості для прокурора, підозрюваного чи обвинуваченого є обмеження їхнього права оскарження вироку, а для підозрюваного чи обвинуваченого також його відмова від здійснення окремих прав.

8. Невиконання умов угоди про визнання винуватості може проявлятися як у неналежному виконанні умов угоди, так і в ухиленні, або невиконанні з суб'єктивних чи об'єктивних причин засудженою особою взятих на себе зобов'язань. За наявності підстав вважати, що угода не виконується або виконується неналежним чином (за відсутності об'єктивних причин), прокурор зобов'язаний реагувати шляхом звернення до суду з обґрунтованим клопотанням про скасування вироку, постановленого на підставі угоди, а також ініціюючи притягнення винної у невиконанні умов угоди особи до юридичної відповідальності. Важливою гарантією прав і законних інтересів обвинуваченого, його захисника, законного представника є можливість апеляційного оскарження ухвали про скасування вироку, яким затверджено угоду про визнання винуватості з підстав невиконання обвинуваченим умов угоди або про відмову у скасуванні такого вироку.

9. Обґрунтовано внесення змін і доповнень до КПК України, а саме:

– ст. 58 доповнити ч. 5: «Участь представника потерпілого є обов'язковою у разі укладення угоди про визнання винуватості у кримінальних провадженнях, де передбачена письмова згода потерпілого – з моменту ініціювання укладення угоди. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд залучають представника потерпілого (фізичної особи) до участі в кримінальному провадженні у разі, коли потерпілий не залучив його»;

– ч. 2 ст. 469 доповнити словами: «…Слідчий, який здійснює досудове розслідування у кримінальному провадженні, зобов'язаний передати прокурору ініційоване підозрюваним клопотання про укладення угоди про визнання винуватості»;

– ч. 4 ст. 469 доповнити абз. 3 в такій редакції: «У випадку, коли є кримінальне провадження щодо юридичної особи, обов'язковою умовою укладення угоди про визнання винуватості з підозрюваним, обвинуваченим є відшкодування такою особою шкоди в інтересах юридичної особи»;

– ч. 6 ст. 469 викласти у такій редакції (частини 6, 7, 8 стануть відповідно частинами 7, 8, 9): «У разі звернення підозрюваного чи обвинуваченого з письмовим клопотанням про укладення угоди про визнання винуватості, прокурор зобов'язаний укласти угоду, або відмовити в її укладенні, про що виносить мотивовану постанову. Постанова про відмову в укладенні угоди про визнання винуватості може бути оскаржена вищестоящому прокурору особами, інтересів яких вона стосується, – підозрюваним, його захисником, законним представником»;

– ч. 4 ст. 474 доповнити абз. 2: «Перед ухваленням рішення про затвердження угоди про визнання винуватості суд під час судового засідання повинен з'ясувати в потерпілого, чи цілком він розуміє суть наданої ним письмової згоди прокурору на укладення угоди про визнання винуватості»;

– ст. 476-1 «Заходи безпеки, які застосовуються у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості» викласти у такій редакції: «1. За наявності достатніх даних про те, що підозрюваному або обвинуваченому, з яким укладено угоду про визнання винуватості, а також членам їх сімей та близьким родичам погрожують або можуть погрожувати

вбивством, застосуванням насильства, знищенням чи пошкодженням їхнього майна або іншими діяннями з метою перешкоджання здійсненню кримінального провадження або з помсти за участь в ньому, прокурор, суд приймають в межах своєї компетенції рішення про застосування до зазначених осіб заходів безпеки. 2. Прокурор, суд попереджає підозрюваного, обвинуваченого, який уклав угоду про визнання винуватості, його захисника, законного представника, перекладача про неприпустимість розголошення відомостей досудового розслідування при укладенні у кримінальному провадженні угоди про визнання винуватості, а також відомостей, які стали їм відомі у зв'язку з її укладенням, про що відбирається розписка. Вирок суду про затвердження угоди у кримінальному провадженні, у якому застосовано заходи безпеки, не підлягає оприлюдненню в Єдиному державному реєстрі судових рішень».

Запропоновано доповнити КПК України ст. 336-1 «Затвердження угоди про визнання винуватості у режимі відеоконференції» викласти у такій редакції: «1. За наявності підстав, визначених пунктами 1–5 частини першої статті 336 КПК України, після призначення підготовчого засідання сторона захисту може заявити клопотання про проведення підготовчого судового засідання в режимі відеоконферензв'язку з приміщення, яке відповідно до міжнародно-правових договорів є територією України. 2. За наявності підстав суд задовольняє клопотання про проведення підготовчого судового засідання в режимі відеоконференції шляхом скайп-зв'язку з відповідним повідомленням Міністерства закордонних справ України та призначає дату засідання з наданням необхідного часу для організації відеоконференції».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абшилава Г. В. Погоджувальні процедури у кримінальному судочинстві: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. М., 2015. 210 с.

2. Азаров Ю. І., Климчук М. П. Здійснення провадження на підставі угод про визнання винуватості. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права.* 2014. № 12. С. 274–278.

3. Александров Ю. В., Гель А. П., Семаков Г. С., Кримінологія: Курс лекцій. Київ: МАУП, 2002. 295 с.

4. Аналіз даних судової статистики щодо розгляду справ і матеріалів місцевими загальними судами, апеляційними судами областей та міста Києва за 2018 рік. URL: http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html (Дата звернення 11.11.2018).

5. Аналітична довідка про стан протидії злочинності, корупції та прокурорсько-слідчу роботу на території України за січень-грудень 2017 р. Київ: Генеральна прокуратура України, 2018. 72 с.

6. Апресян Р. Г. Новая философская энциклопедия: в 4 т. М.: Мысль, 2010. Т. 3. 640 с.

7. Аширов Р. Д. Институт ускоренного производства как средство повышения эффективности советского уголовного процесса. *Вопросы эффективности советского уголовного процесса*. 1976. С. 59–74.

8. Бабар Ахмад та інші проти Сполученого Королівства: Рішення Європейського суду з прав людини від 10 квітня 2012 р. URL: http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra-press/pages/search.aspx?i=003-3906939-4510631. (Дата звернення 11.11.2018).

9. Баганець О. Спецконфіскація коштів Януковича: «конфіскувати не можна повернути». (Частина друга – судова практика). *Юридичний вісник України*. 2017. С. 18–21.

10. Бальзамо У., Карпоци Дж. Мафия: первые 100 лет: пер. с англ. М.: ОЛМА-ПРЕСС, 1996. 447 с.

11. Бандурка О. М., Блажівський Є. М., Бурдоль Є. П. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Харків: Право, 2013. Т. 1. 768 с.

12. Банчук О. А., Куйбіда Р. О., Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 р. Харків: Фактор, 2013. 1072 с.

13. Баулін Ю. В., Борисов В. І., Гавриш С. Б. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 3-є вид., переробл. та до-повн. Харків, 2006. 1184 с.

14. Баулін Ю. В., Борисов В. І., Гавриш С. Б. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар; за заг. ред. В. Т. Маляренко, В.В. Сташиса, В. Я. Тація. Вид. 2-ге, переробл. та доп. Харків, 2004. 1196 с.

15. Бернам Уильям. Правовая система США. М.: Новая юстиция, 2006. Вып. 3. 1216 с.

16. Бєлкін М. Л. Проблеми забезпечення прав третіх осіб у вироках за угодами про визнання винуватості. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 2. С. 319–322.

17. Бєсєда С., Мітцель О. Відшкодування потерпілому шкоди, заподіяної злочином, як завдання кримінального провадження. *Вісник прокуратури*. 2015. № 2. С. 42–48.

18. Білокінь Р. М. Кримінально-процесуальна відповідальність: наукові та правові основи: дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2018. 577 с.

19. Блажівський Є. М., Грошевий Ю. М., Дьомін Ю. М. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. комент.: у 2 т.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Харків: Право, 2012. Т. 2. 664 с.

20. Боботов С. В., Жигачев И. Ю. Введение в правовую систему США. М.: Норма, 1997. 333 с.

21. Боржецька Н. Л. Форми закінчення досудового розслідування: правові, теоретичні та прикладні проблеми: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09 Острог, 2016. 252 с.

22. Бояров В. І. Питання застосування угоди про визнання вини в кримінальному судочинстві. *Вісник Запорізького національного університету*: зб. наук. статей. Серія: Юридичні науки. Запоріжжя, 2005. № 1. С. 193–195.

23. Бояров В. І. Скорочена процедура судового слідства та угода про визнання вини: проблемні питання нового Кримінального процесуального кодексу України. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2012. № 4 (7). С. 38–44.

24. Боярская А. Б. Доказывание в упрощенных судебных производствах уголовного процесса России: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. М., 2016. 220 с.

25. Брусницын Л. В. Правовое обеспечение безопасности лиц, содействующих правосудию, в условиях Вооруженных сил Российской Федерации: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. М., 1997. 224 с.

26. Булыгин А. Б. Основания рассмотрения уголовного дела и особенности доказывания в ходе судебного разбирательства в порядке гл. 40 КПК РФ: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Екатеренбург, 2013. 232 с.

27. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD). Київ: ВТФ Перун, 2009. 1736 с.

28. Вандін В. А. Організаційно-правові засади діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури України: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.10. Одеса: Одеська юридична академія, 2017. 242 с.

29. Василенко А. С. Медиация в уголовном процессе зарубежных стран, перспективы для России. *Законодательство об альтернативной процедуре урегулирования споров с участием посредника (медиации): опыт, проблемы, перспективы*: сб. матер. межд. научно-практической конференции. С.-Пб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2011. С. 42–45.

30. Васильев А. С. Теория государства и права: учебник. Харків:

Одиссей, 2007. 480 с.

31. Васильев Л. В. Фактические презумпции в советском уголовном судопроизводстве. Краснодар: Кубанский университет, 1977. 62 с.

32. Ващенко Л. О. Тлумачний словник української мови: близько 10 000 слів. Київ: Довіра, 2012. 485 с.

33. Веклич В. Методи дослідження прав і свобод людини та громадянина. *Віче: Теоретичний і громадсько-політичний журнал*. Київ: Верховна Рада України, 2009. № 22. С. 4–6.

34. Виленский Б. С. Неотложные состояния в невропатологии: (Руководство для врачей). Л.: Медицина, 1986. 304 с.

35. Вирок Вінницького міського суду Вінницької області від 20.02.2018 р. Справа № 127/5839/18-к. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/ 41236722. (Дата звернення 03.11.2018).

36. Вирок Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області від 17 квітня 2018 р. Справа № 473/3519/18-к. URL: http://www.reye8ir.coиrI.§oy.ua/Keyie^/34384851 (Дата звернення 11.11.2018).

37. Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень. URL: http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf. (Дата звернення 11.11.2018).

38. Вільгушинський М. Й., Сіроткіна М. В. Погоджувальне правосуддя у кримінальній юстиції України: актуальні проблеми впровадження та застосування. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2012. № 6(9). С. 97–112.

39. Власова Г. П. Деякі проблемні аспекти укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості. *Правове життя сучасної України*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 16–17 травня 2013 р.). Одеса, 2013. Т. 2. С. 453–455.

40. Власова Г. П. Спрощення кримінального судочинства України:

історія, теорія, практика: монографія. Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України, 2014. 424 с.

41. Власова Г. П. Сутність і завдання спрощеного кримінального судочинства. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 57. С. 511–516.

42. Генеральна прокуратура України. За період дії нового КПК укладено понад 6 тисяч угод між сторонами кримінального процесу від 26 квітня 2013 р. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=119529. (Дата звернення 11.11.2018).

43. Геник В. М., Немчинов Є. С. Проблемні питання оскарження відмови суду у затвердженні угоди в кримінальному провадженні. *Справедливість у юриспруденції: теорія та практика*: зб. мат. Міжнар. юрид. наук.-практ. конф.: тези наук. доп. (23 лютого 2017 р.). Київ: АртЕк, 2017. С. 128–130.

44. Глинська Н. В Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень: дис. … д-ра юрид. наук: 12.00. 09. Харків, 2015. 469 с.

45. Глинська Н. В. Обґрунтованість рішень у кримінальному процесі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2003. 20 с.

46. Головюк І. В., Андрусенко С. В. Проблемні аспекти участі прокурора у судовому провадженні на підставі угод. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 2. С. 16–22.

47. Головюк І. В. Деякі аспекти доказування у кримінальному провадженні на підставі угод. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3/1. С. 5–8.

48. Головюк І. В. Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2016. 602 с.

49. Головюк І. В. Укладення угод про визнання винуватості: окремі питання у контексті оновлення законодавства. URL: https://barristers.org.ua/news/ukladennya-ugod-pro-vyznannya-vynuvatosti-

okremi-pytannya-u-konteksti-onovlennya-zakonodavstva (Дата звернення 11.11.2018).

50. Головизнин М. В. Особый порядок принятия судебного решения при заключении досудебного соглашения о сотрудничестве: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. М., 2012. 250 с.

51. Головинский М. М. Досудебное соглашение о сотрудничестве: нормативно-правовое регулирование и практика применения: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Владимир, 2011. 240 с.

52. Головко Л. В. Альтернативы уголовному преследованию в современном праве: монография. М.: Юрид. центр Пресс, 2002. 544 с.

53. Головко Л. В. Новые основания освобождения от уголовной ответственности и проблемы их процессуального применения. *Государство и право*. 1997. № 8. С. 22–24.

54. Гошовський М. І., Кучинська О. П. Потерпілий у кримінальному процесі України. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 189 с.

55. Гринюк В. Особливості реалізації функції обвинувачення у кримінальному провадженні на підставі угод. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. № 6. С. 24–27.

56. Гринюк В. О. Функция обвинения в уголовном судопроизводстве Украины: правовые, теоретические и практические проблемы реализации: дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.09. Киев, 2017. 480 с.

57. Грошевой Ю. М. Проблемы формирования судейского убеждения в уголовном судопроизводстве: монография. Харьков: Вища школа, 1975. 143 с.

58. Грошевой Ю. М. Сущность судебных решений в советском уголовном процессе. Харьков: Вища шк., 1979. 144 с.

59. Губська О. Проблеми визнання вини у кримінальному процесі та принцип презумпції невинуватості. *Підприємництво, господарство, право.* 2008. № 3 (147). С. 144–146.

60. Губська О. А. Угода про визнання вини у кримінальному процесі: досвід та практика застосування. URL: http://kaas.gov.ua/law-

library/articles/g/225-ugoda-pro-viznannya-vini-u-kriminalnomu-protsesi-dosvid-ta-praktika-zastosuvannya.html (Дата звернення 11.11.2018).

61. Девеер проти Бельгії: Рішення Європейського Суду з прав людини. Скарга № 6903/75 від 27 лютого 1980 р. URL: http://europeancourt.ru/uploads/ECHR_Deweer_v_Belgium_27_02_1980.pdf (Дата звернення 11.11.2018).

62. Добровольская О. Г. Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості відповідно до нового КПК України. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского.* Серия: Юридические науки. 2013. Т. 26 (65). № 1. С. 367–372.

63. Добровольська О. Г. Провадження на підставі угод і компромісів у кримінальному процесі України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 2. С. 299–304.

64. Добровольський Д. М. Незалежність як засада організації та діяльності органів прокуратури: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.10. Одеса, 2017. 232 с.

65. Доценко А. Ю. Кримінальне провадження на підставі угод: теоретико-практичні аспекти участі прокурора. *Право і суспільство.* № 6. Ч. 2. 2016. С. 180–184.

66. Дубівка І. В. Діяльність адвоката в стадії досудового розслідування: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2017. 233 с.

67. Дубов Г. О. Плюралізм правової методології: зміст, особливості інтерпретацій та умов формування юридичної науки на сучасному етапі розвитку. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 48–51.

68. Дудина Н. А. Порядок производства при заключении досудебного соглашения о сотрудничестве как процессуальная форма деятельного раскаяния: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Томск, 2015. 212 с.

69. Дьомін Ю. Інститут угод у кримінальному провадженні: важливі

аспекти правозастосування. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 4. С. 11–19.

70. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: монографія. Харків: НУВС, 2004. 432 с.

71. Житний О. О. Щире каяття як умова звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2002. № 19. С. 31–38.

72. Забарний М. М. Прогалини у кримінальному процесуальному праві: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Ірпінь: Університет державної фіскальної служби України, 2017. 23 с.

73. Завдання про вивчення стану додержання законодавства у кримінальних провадженнях на підставі угод про визнання винуватості: Лист заступника Генерального прокурора України № 04/1-129вих-270окв-13 від 12 квітня 2013 р. Архів Генеральної прокуратури України. URL: https://www.gp.gov.ua (Дата звернення 11.11.2018).

74. Загурський О. Б. Європейський досвід застосування спрощеного порядку судового розгляду кримінальних справ. *Університетські наукові записки*. 2010. № 1. С. 190–192.

75. Заочне засудження: Порошенко продовжує наступ на права українців. Інтернет-стаття. URL: https://nv.ua/.../zaochne-zasudzhennja-poroshenko-prodovzhuje-nastup-na-prava-ukr (Дата звернення 11.11.2018).

76. Зміст Конституційного права людини і громадянина на судовий захист. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_8158 (Дата звернення 11.11.2018).

77. Иванов А. А. Правовое регулирование института сделок о признании вины в США. *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского.* 2012. № 2 (1). С. 282–286.

78. Иванов А. А. Теоретические и организационно-правовые аспекты реализации института досудебного соглашения о сотрудничестве в российском уголовном процессе: дис. …канд. юрид. наук: 12.00.09. Нижний Новгород, 2013. 265 с.

79. Іскендерова Г. Т. Участь прокурора в кримінальному

провадженні на підставі угод. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2014. С. 50–51.

80. Калинников А. Преюдиція за угодою. URL: https://zib.com.ua/ua/print/134937-figuranti_chuzhogo_viroku_chi_e_ mozhlivist_yogo_oskarzhiti_.htm. (Дата звернення 11.11.2018).

81. Калугін В. Ю. Угода про примирення як підстава закриття кримінального провадження: матер. Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Одеса, 27 листопада 2013 р.) Одеса: Юрид. літ., 2013. С. 36–38. URL: https://www.onua.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1859.

82. Канюка І. М. Принцип процесуальної економії в кримінальному судочинстві України: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2015. 200 с.

83. Каркач П. М. Прокурор у судовому провадженні (процесуальні та криміналістичні аспекти): навч. посіб. Харків: Право, 2014. 184 с.

84. Каркач П. М. Функції прокуратури України: навч. посіб. Харків: Право, 2015. 248 с.

85. Качалова О. В. Пришвидшене провадження в російському кримінальному процесі: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2013. 218 с.

86. Качмар Б. М. Механізм забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні (кримінальний процесуальний аспект): автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2017. 22 с.

87. Кашка О. С. Перевірка апеляційної скарги та відкриття апеляційного провадження згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 р. *Держава і право. Юридичні і політичні науки.* 2013. Вип. 59. С. 408–413.

88. Квятковський М. Проблемні питання кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості та про примирення у кримінальному провадженні. *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 4. С. 98–103.

89. Келли К. М. Запугивание потерпевших и свидетелей: исследование проблемы и результаты. *Зарубежный опыт правового регулирования и практика его применения по вопросам защиты участников уголовного судопроизводства*. М., 2000. С. 223–249.

90. Кислий А. М. Проблеми формування концепції сприяння ОРД у протидії організованій злочинності. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2011. Вип. 24. С. 52–58.

91. Ківалов С. В., Міщенко С. М., Захарченко В. Ю. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Науково-практичний коментар.* Харків: Одіссей, 2013. 1104 с.

92. Кісліцина І. О. Про необхідність забезпечення прокурорами неухильного дотримання принципів судочинства при укладанні угод про визнання винуватості. *Проблеми реформування прокуратури:* матер. всеукр. наук.- практ. конф. (м. Харків, 15 квітня 2016 р.): у 2 т. редкол.: Л. М. Москвич (голова), А. В. Лапкін, І. В. Юревич та ін. Т. 1. Харків: Право, 2016. С. 70–73.

93. Кісліцина І. О. Роль прокурора при укладанні угод про визнання винуватості в досудовому кримінальному провадженні. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції*: у 2 т.: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 20 травня 2016 р.). 2016. Т. 2. С. 151–153.

94. Кісліцина І. О. Роль прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод про визнання винуватості: питання теорії і практики: автореф. дис. … канд. юрд. наук. 12.00.10, Одеса, 2018. 19 с.

95. Кісліцина І. О. Роль прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод про визнання винуватості: питання теорії і практики: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.10. Одеса, 2018. 232 с.

96. Кобликов А. С. Законность – конституционный принцип советского уголовного судопроизводства. М.: Юрид. лит., 1979. 199 с.

97. Ковалев Р. Р. Правовое регулирование досудебного соглашения о сотрудничестве на стадии предварительного расследования: дис. … канд.

юрид. наук: 12.00.09. М., 2014. 193 с.

98. Колесник В. В. Досудебное соглашение о сотрудничестве сторон в уголовном процессе российской федерации: доктрина, законодательная техника, толкование и практика: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Ростов-на-Дону, 2013. 238 с.

99. Колодчин В. В. Повноваження прокурора в судовому провадженні у першій інстанції: монографія. Харків: ТОВ Оберіг, 2016. 228 с.

100. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004. (Дата звернення 11.11.2018).

101. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів від 5 жовтня 1961 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_082. (Дата звернення 12.11.2018).

102. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр. (Дата звернення 11.11.2018).

103. Корнієнко М. Особливості кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості: український і зарубіжний досвід. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 4. С. 159–165.

104. Корчева Т. В. Актуальні питання застосування угод у судовому провадженні за Кримінальним процесуальним кодексом України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 2. С. 309–312.

105. Костенко Н. С. Досудебное соглашение о сотрудничестве в уголовном процессе: правовые и организационные вопросы заключения и реализации: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Челябинск, 2013. 238 с.

106. Костицький М. В. Деякі питання методології юридичної науки. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2013. № 1. С. 3–11

107. Кравчук В. Угода про визнання вини як засіб підвищення ефективності діяльності прокуратури у сфері кримінального процесу

(іноземний досвід та пропозиції для України). *Вісник Національної академії прокуратури України.* 2011. № 1. С. 115–120.

108. Кравчук В. М. Роль компаративістики у дослідженні конституційно-правового статусу суддів. *Порівняльне правознавство: сучасний стан та перспективи розвитку*: зб. наук. праць за ред. Ю. С. Шемшученка, В. П. Тихого, М. М. Цимбалюка, І. С. Грищенка. Львів: Львів. державн. ун.-т внутр. справ, 2012. С. 404–406.

109. Краснопольська Л. Д. Інститут угод про визнання вини в кримінальному провадженні України. *Економіка і право*. Серія 18. Вип. 28’2015. С. 167–175.

110. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14. (Дата звернення 11.11.2018).

111. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 9-те вид., перероб. та доп. Київ: Юрид. думка, 2012. 1316 с.

112. Кримінальний процес: підручник; за заг. ред. Ю. М. Грошевого та О. В. Капліної. Харків: Право, 2010. 608 с.

113. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17. (Дата звернення 11.11.2018).

114. Кріпак А. А. Деякі особливості укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному процесі України через призму зарубіжного досвіду. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2017. № 1. С. 170–181.

115. Кубрикова М. Є. Актуальные вопросы института досудебных соглашений о сотрудничестве: дис. …канд. юрид. наук: 12.00.09. Челябинск, 2013. 266 с.

116. Кувалдина Ю. В. Предпосылки и перспективы развития компромиссных способов разрешения уголовно-правовых конфликтов в России: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Самара, 2011. 272 с.

117. Кузнецов В. В., Кузнецова Л. О. Питання реалізації інституту

угод у матеріальному та процесуальному праві. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 108–113.

118. Курта Є. О. Компроміс на досудовому слідстві: поняття, види, криміналістичні прийоми досягнення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2005. 17 с.

119. Кучинська О. П. Роль принципів кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2013. 37 с.

120. Кучинська О. П., Іскандерова Г. Т. Процесуальний порядок провадження на підставі угоди про визнання винуватості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. № 5. С. 104–107.

121. Кучинська О., Артюхова К. Угоди у кримінальному процесі України та Сполучених Штатів Америки. *Юридичний вісник*. 2014. № 2. С. 313–318.

122. Лапкін А. В., Каркач П. М. Правові основи прокурорської діяльності: наук.-практ. посіб.: 2-ге вид., змін. і доп. Харків: Право, 2013. 320 с.

123. Леляк О. Провадження на підставі угод у Кримінальному процесуальному кодексі України: проблемні аспекти. *Вісник Національної академії прокуратури України.* 2014. № 1 (спец. вип.). С. 112–117.

124. Леляк О. О. Угода про визнання винуватості у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ: Нац. акад. прокуратури України, 2015. 228 с.

125. Леляк О. О. Участь захисника під час укладення угоди про визнання винуватості: право чи обов’язок? *Вісник прокуратури.* 2015. № 2(164). С. 49–56.

126. Лизак Я. В. Роль прокурора під час укладення угод про примирення та визнання винуватості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2014. Вип. 1. С. 226–231.

127. Литвин О. В. Кримінально-процесуальне доказування у стадії

судового розгляду: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2016. 214 с.

128. Літвінчук О. І. Щодо проблемних питань нормативного врегулювання інституту угод у кримінальному провадженні. *Юридичний бюлетень: науковий журн*ал. Одеса, ОДУВС, 2017. Вип. 4 (4). С. 172–181.

129. Лобань Д. Процесуальний контроль прокурора за виконанням угоди про визнання винуватості. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 1. С. 106–111.

130. Лобойко Л. М. Щодо впровадження процедури медіації у кримінальне-процесуальне законодавство України. *Проблеми кримінального права, процесу та криміналістики*: матер. міжнар. наук.-практ. конф. м. Одеса 9 жовтня 2009 р. Одеса: Б. в., 2009. С. 455–456.

131. Лотоцький М. В. Угода про визнання винуватості: процесуальний порядок укладення. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2013. Вип. 31. С. 288–298.

132. Лошкобанова Я. В. Обеспечение прав и законных интересов подозреваемого, обеспечение прав и законных интересов подозреваемого, обвиняемого и потерпевшего при заключении досудебного соглашения о сотрудничестве: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Краснодар, 2015. 228 с.

133. Любавіна В. П. Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини як засада кримінального провадження: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Ірпінь, 2018. 286 с.

134. Макбрайд Джеремі Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес. Київ: К.І.С., 2010. 576 с.

135. Малихіна С. М., Смокович Ю. П., Гуцуляк В. К. Повноваження прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод: метод. рек. Київ: НДІ Нац. акад. прокуратури, 2013. 101 с.

136. Мандриченко Ж. В. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв’язку з примиренням винного з потерпілим: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2007. 194 с.

137. Манжул І. В. Визначення методів пізнання в науковій літературі. *Бюлетень Міністерства юстиції України.* 2012. № 11. С. 11–

17.

138. Манова Н. С. Теоретические проблемы уголовно-процессуальных производств и дифференциации их форм: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. М., 2005. 443 с.

139. Марко С. І., Паславський С. І. Проблеми укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія: Юридична. 2013. Вип. 4. С. 383–391.

140. Марченко М. Н. Общая теория государства и права: академический курс: в 2 т. М.: ИДК Зерцало-М, 2001. Т. 1. 656 с.

141. Масленникова Л. Н. Методология познания публичного и частного (диспозитивного) начал в уголовном судопроизводстве. М.: Акад. управления МВД России, 2000. 179 с.

142. Махов В. Н., Пешков М. А. Уголовный процесс США (досудебные стадии): учеб. пособ. М.: ЗАО «Бизнес-школа» Интел-Синтез»», 1998. 208 с.

143. Методичні рекомендації «Повноваження прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод. Протокол № 6 від 27 вересня 2013 р. Київ: Генеральна прокуратура України, 2013. 101 с.

144. Михайленко О. Р. Составление процессуальных актов по уголовным делам. Теория, методика, образцы документов: учебн. пособ. Киев, 1992. 216 с.

145. Михайлова Н. В. Інститут захисту прав потерпілого за новим КПК України. *Право і суспільство*. 2013. № 2. С. 203–206.

146. Молибога М. П. Функції та методи тлумачення права. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 11. С. 109–114.

147. Мухін В. А. Штанько Інститут угоди про визнання Винуватості у кримінальному процесі. *Вісник Національної академії прокуратури України.* 2013. № 3. С. 46–51.

148. Навроцька В. Право на оскарження угоди про визнання винуватості особою, яка не є її учасником. *Вісник Національного*

університету Львівська політехніка. Юридичні науки. 2016. № 855. С. 515–521.

149. Наджафов О. Угоди за Кримінальним процесуальним кодексом України. *Вісник прокуратури*. 2012. № 9. С. 44–53.

150. Неледва Н. В. Деякі проблеми відмови судом у затвердженні угоди про примирення в кримінальному процесі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 9 (1). С. 212–214.

151. Неледва Н. В., Гловюк І. В. Угода про визнання винуватості: сучасний стан та перспективи вдосконалення. Кримінальний процесуальний кодекс 2012 р.: ідеологія та практика правозастосування: колективна монографія. Одеса: Видавничий дім: Гельветика, 2018. 1148 с.

152. Никаноров С. А. Процесуальное положение прокурора в сокращенных процедурах уголовного судопроизводства: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Киев, 2015. 212 с.

153. Ніколова проти Болгарії: Рішення Європейського суду з прав людини від 25.03.1999 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/980_404. (Дата звернення 11.11.2018).

154. Новак Р. В. Кримінальне провадження на підставі угод в Україні: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2015. 214 с.

155. Новак Р. В. Укладення угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим у кримінальному провадженні. *Часопис Академії адвокатури України*. 2014. Т. 7. № 4 (25). С. 30–36.

156. Нор В. Т. Правові угоди у кримінальному провадженні як вид компромісного вирішення кримінального правопорушення за новим КПК України: матер. XX звітної наук.-практ. конф. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*. (м. Львів, 6–7 лютого 2014 р.). Львів: Львів. нац. ун.-т ім. І. Франка, 2014. 426 с.

157. Нор В. Т. Сучасний науково-практичний посібник «Процесуальні документи у кримінальному провадженні. Зразки. Роз’яснення». *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 290–291.

158. Орлеан А. Процедура забезпечення безпеки учасників кримінального провадження: адаптація законодавства України до європейських стандартів. *Актуальні проблеми правознавства*. Вип. № 3 (7). 2016. С. 87–92.

159. Осетрова О. С. Визнання доказів недопустимими у кримінальному провадженні: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ: Нац. акад. внутр. справ. 2016. 207 с.

160. Осінська О. М. Проблемні питання набуття особою процесуального статусу потерпілого в кримінальному процесі України. *Вісник ХНУВС*. 2016. № 4 (75) С. 96–101.

161. Острогляд О. В. Здійснення адвокатом захисту у стадії апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Івано-Франківськ, 2007. 194 с.

162. Паризький І. В. Застосування компромісів при вирішенні конфліктів під час досудового розслідування: дис…. канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2011. 203 с.

163. Парфило О. А. Передумови появи інституту компромісу в сучасному кримінальному процесі України. *Українська державність: становлення, досвід, проблеми*: зб. наук. статей за матеріалами XII Харків. політол. читань. Харків, 2001. С. 97–99.

164. Паславський С. Умови та порядок укладення угоди про визнання винуватості у провадженні щодо особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України. *Национальный Юридический Журнал: теория и практика.* Август 2016. С. 202–207.

165. Паславський С. І. Прокурорський контроль за виконанням засудженим угоди про визнання винуватості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. № 2. Т. 4. С. 175–179.

166. Паславський С. І. Угода про визнання винуватості: беззастережне визнання чи обов’язок про співпрацю? *Право і суспільство*.

2014. № 4. С. 262–267.

167. Пачковський Ю. Ф., Коваліско Н. В., Городняк І. В. Соціологія: підручник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 418 с.

168. Пепеляєв С. Г. Європейський правовий гуманізм як чинник реформування кримінально-процесуального права України: автореф. дис. … канд. юрид. наук. 12.00.09. Київ, 2005. 18 с.

169. Перегуда Є. В., Авдєєнко О. Д., Дьомкін П. О. Соціологія: навч. посіб. Київ: КНУБА, 2012. 140 с.

170. Пешкова О. А. Ответственность и защита при причинении вреда неимущественным правам и нематериальным благам граждан и юридических лиц: дис. … канд. юрид. наук. 12.00.03. Волгоград, 1997. 162 с.

171. Пиюк А. В. Досудебное соглашение о сотрудничестве: нерешенные вопросы. *Российская юстиция*. 2012. № 11. С. 57–59.

172. Пиюк Л. В. Проблемы применения упрощенных форм разрешения уголовных дел в судопроизводстве Российской Федерации в свете типологии современного уголовного процесса. Томск: Изд-во Том. ун-та, 2011. 208 с.

173. Плахотнік О. В., Чех О. В. Угода про визнання винуватості: переваги і недоліки нового кримінально-процесуального інституту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2014. Вип. 26. С. 268–271.

174. Повзик Є. В. Актуальні питання розгляду судом угоди про визнання винуватості. *Форум права*. 2016. № 5. С. 144–150.

175. Повзик Є. В. Особливості укладення угоди про визнання винуватості за КПК України. *Правове забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення*: матер. постійного діючого наук.-практ. семінару. (м. Харків, 16 травня 2014 р.). Харків, 2014. Вип. 5. С. 96–103.

176. Повзик Є. В. Правові наслідки визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини (порівняльно-правове дослідження):

монографія. Харків: Право, 2014. 224 с.

177. Повзик Є. В. Правові наслідки визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини (порівняльно-правове дослідження): дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2013. 229 с.

178. Повзик Є. В. Угода про визнання винуватості та вимоги до її змісту. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 2 (85) 2016. С. 123–132.

179. Погорецький М. А. Новий КПК України повинен ґрунтуватися як на європейських стандартах, так і на національних традиціях. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2010. № 23. С. 241–250.

180. Поляков М. П., Смолин А. Ю. Принцип процессуальной экономии в уголовном судопроизводстве: монография Н. Новгород: Нижегородская академия МВД России, 2011. 152 с.

181. Полянський Ю. Є., Долежан В. В. Акти прокуратури: підготовка і внесення: навч. посіб. Одеса: Юрид. л-ра, 2003. 248 с.

182. Попелюшко В. О. Судовий розгляд кримінальної справи: навч. посібн. Київ: Кондор, 2006. 234 с.

183. Постанова Верховного Суду України від 10.07.2018 р. Справа № 757/5986/17-к. URL: www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf. (Дата звернення 11.11.2018).

184. Пошва Б. М. Міжнародні стандарти захисту прав людини як складова утворення незалежної судової влади в Україні. *Вісник Верховного Суду України*. 2012. № 10. С. 20–33.

185. Правонарушитель и жертвы: ответственность и справедливость в процессе отправления уголовного правосудия: материалы Конгресса ООН по предупреждению преступности и поведению с правонарушителями. URL: http://www.ua.org russian. (Дата звернення 11.11.2018).

186. Прилуцький П. В. Угода про визнання винуватості в кримінальному провадженні: новела процесуального законодавства

України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 4. С. 128–135.

187. Прилуцький С. В. Вступ до теорії судової влади (Суспільство. Правосуддя. Держава): монографія. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. 317 с.

188. Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод: Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15.11.2012 р. № 223-1679/0/4-12 URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1679740-12. (Дата звернення 11.11.2018).

189. Про доповнення до Інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15.11.2012 р. № 223-1679/0/4-12. Інформ. лист Вищ. спеціаліз. суду України з розгляду цив. і крим. справ від 05.04.2013 р. URL: http://sc.gov.ua/ua/2013_rik.html. (Дата звернення 11.11.2018).

190. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3782-XII. URL: http://sc.gov.ua/ua/2013_rik.html. (Дата звернення 11.11.2018).

191. Про міжнародне приватне право: Закон У’ країни від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2709-15/print1484217980801841. (Дата звернення 12.11.2018).

192. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: Наказ ГПУ від 19 листопада 2012 р. № 4гн. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html? (Дата звернення 11.11.2018).

193. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 р. № 12 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05. (Дата звернення 11.11.2018).

194. Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015 р. № 13

URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-15. (Дата звернення 03.11.2018).

195. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII. URL: http://zakon4.rada.gov.ua /laws/ show/1697-18. (Дата звернення 11.11.2018).

196. Про результати вивчення стану додержання законодавства у кримінальних провадженнях на підставі угод про визнання винуватості: Доповідна записка прокурора Луганської області на лист заступника Генерального прокурора України від 12.04.2013 р. № 04/1-129. вих-270окв-13. URL: https://www.gp.gov.ua. (Дата звернення 11.11.2018).

197. Пушкар П. В. Визначення, правова природа, види та елементи угоди про визначення вини в сучасному кримінальному процесі. *Вісник. Юридичні науки.* Вип. 42. 2001. С. 65–69.

198. Пушкар П. В. Інститут угоди про визнання вини: поняття та визначення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Юридичні науки. Вип. 47. 2002. С. 236–239.

199. Пушкар П. В. Угода про визнання вини у сучасному кримінальному процесі: порівняльно-правове дослідження: дис. … кан. юрид. наук: 12.00.09. Київ: Академія адвокатури України. 2005. 182 с.

200. Пушкар П. В. Угода про визнання вини у сучасному кримінальному процесі: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2005. 23 с.

201. Радзивілюк В., Нагребецька Ю. Змістовне наповнення деяких основних термінів, які характеризують процеси зближення національних законодавств. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2012. № 91. С. 60–63.

202. Резник Г. М. Внутреннее убеждение при оценке доказательств. М.: Юрид. лит. 1977. 120 с.

203. Рибалко В. О. Оцінне поняття «суспільний інтерес» як підстава для відмови у затвердженні угод про примирення і визнання винуватості. *Науковий вісник*. № 2’2014. Львів. С. 356–366.

204. Рибалко В. О. Оцінні поняття в кримінально-процесуальному праві України: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2016. 185 с.

205. Рішення КДК Прокуратури № 22дп. Дисциплінарна скарга від 17.11.2017 р. URL: (Дата звернення 11.11.2018).

206. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) від 25 грудня 1997 р. № 9-зп. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97. (Дата звернення 11.11.2018).

207. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційними поданнями Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді) від 08.04.1999р. № 3-рп/99. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-99. (Дата звернення 11.11.2018).

208. Рязановский В. А. Единство процесса: учеб. пособ. М.: Городец, 2005. 80 с.

209. Савін М. Угоди про визнання винуватості та про примирення за новим КПК України. *Вісник прокуратури*. 2013. № 7(145). С. 76−86.

210. Саєнко Г. Ю. Провадження на підставі угод у кримінальному процесі України: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ. 2017. 254 с.

211. Салдуз проти Туреччини: Рішення Європейського Суду з прав людини. Скарга № 36391/02 від 27 листопада 2008 р. URL: www.nsj.gov.ua/.../152965311715174939883бірник%20рі. (Дата звернення 11.11.2018).

212. Саркисян Т. Б. Согласительные процедуры в уголовном процессе и их использование на стадии предварительного расследования:

дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Краснодар, 2012. 201 с.

213. Саюшкина О. В. Реализация прав и законных интересов участников по особенной процедуре судебного рассмотрения: глава 40 УПК РФ: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Екатеринбург, 2016. 224 с.

214. Северова О. С. Представництво за римським приватним правом та його рецепція у сучасному цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2003. 194 с.

215. Семухина О. Б. Типология уголовного процесса и деятельность суда в рамках обвинительного и состязательного типов уголовного процесса: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Томск, 2003. 216 с.

216. Середа Г. Особливості угоди про визнання винуватості в кримінальному провадженні. *Вісник національної академії прокуратури України*. 2012. № 2. С. 5–9.

217. Сиза Н. П., Аленін Ю. П., Гловюк І. В. Правосуддя в кримінальному провадженні: доктринальне визначення поняття та функціональний аналіз. Кримінальний процесуальний кодекс 2012 р.: ідеологія та практика правозастосування: колективна монографія. Одеса: Вид. дім: Гельветика, 2018. 1148 с.

218. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник; пер. з рос. Харків: Консум, 2001 656 с.

219. Скрипченко Б. В. Вред как основание признания потерпевшим. *Потерпевший от преступления*. Владивосток, 1974. С. 176.

220. Скрябін О. М. Захисник у кримінальному процесі: нормативно-правове дослідження: дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.09. Запоріжжя, 2017. 455 с.

221. Скрябін О. М., Цільмак О. М. Юридично-психологічні аспекти участі адвоката при примиренні обвинуваченого, підсудного з потерпілим у кримінальному процесі. *Юридична психологія та педагогіка*. 2012. № 1(11). С. 155–163.

222. Словник української мови: в 11-ти т. Київ: Наукова думка, 1979. Т. 10. Т-Ф. 658 с.

223. Смирнов А. В. Модели уголовного процесса. СПб.: Наука, Альфа, 2000. 224 с.

224. Смирнов Є. В. Участь захисника в реалізації процесуальних прав підозрюваного (обвинуваченого) у кримінальному провадженні: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Запоріжжя 2016. 247 с.

225. Сопронюк І. О. Принцип процесуальної економії у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2011. 227 с.

226. Спиркин А. Г. Философия: учебник: 2-е изд. М.: Гардарики, 2006. 736 с.

227. Степаненко В. П. Громадський контроль за владою як перспектива розвитку громадянського суспільства в Україні. *Віче*. 2000. № 6. С. 8–21.

228. Степанов П. Л. Закриття кримінальних справ у зв'язку з дійовим каяттям: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2008. 220 с.

229. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 рр. Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 76/2015. URL: https://www.president.gov.ua/documents/decrees. (Дата звернення 11.11.2018).

230. Стратій О. В. Психолого-правові особливості кримінального провадження на підставі угод: дис. ... канд. юрид. наук: 19.00.06. Київ, 2015. 226 с.

231. Супрун Т. М. Правова презумпція в англо-американській та романо-германській правових системах. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. № 4(63). 2013. С. 161–167.

232. Тарасюк К. В. Застосування угод про визнання винуватості у контексті нового Кримінального процесуального кодексу України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 629–637.

233. Татаров О. Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі

України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС). *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 8. С. 103–105.

234. Тейман С. Сделки о признании вины или сокращение формы судопроизводства: по какому пути пойдет Россия? *Российская юстиция*. № 11. 1998. С. 35–37.

235. Теремецький В. І., Соловей Г. В. Угода про визнання вини у новому Кримінальному процесуальному кодексі України. *Юридична наука*. 2012. № 7. С. 111–115.

236. Тертишник В. М. Компроміс у кримінальному процесі. Запровадження інститутів дійового каяття та мирової угоди. *Вісник прокуратури*. 2002. № 4. С. 39–47.

237. Тертышная О. А. Уголовно-процессуальный механизм досудебного соглашения о сотрудничестве: дис. …канд. юрид. наук: 12.00.09. Воронеж, 2014. 206 с.

238. Титов А. М. Основні принципи та особливості участі захисника на досудовому слідстві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Донецьк, 2005. 232 с.

239. Толковый словарь русского языка: 80 000 сл. и фразеолог. выражений С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова; РАН, Ин-т рус. яз. им. В.В. Виноградова. 4-е изд., доп. Москва: Технологии, 2003. 944 с.

240. Томіленко В. П. Особливості укладання угоди про визнання винуватості у справах за участю неповнолітніх. Зарубіжний досвід. *Науково-інформацій вісник*. *Право*. № 7/2013. С. 150–156.

241. Трекке А. С. Зарубіжний досвід укладення угоди про визнання винуватості. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія: Юридичні науки. 2016. Вип. 6-2. Т. 2. С. 112–117.

242. Трекке А. С. Підстави укладення угоди про визнання винуватості. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Вип. 6. Т. 4. С. 189–193.

243. Трекке А. С. Понятие и сущность соглашения о признании виновности. *Право и политика.* Кыргызская Республика, 2017. № 2.

С. 138–144.

244. Трофименко В. М. Теоретичні та правові основи диференціації кримінального процесу України: дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.09. Харків: Нац. юрид. ун.-т ім. Я. Мудрого, 2017. 415 с.

245. Трохлюк О. П. Реалізація засади забезпечення доведення винуватості в кримінальному процесі України: дис. … канд. юрид. наук. Київ, 2017. 201 с.

246. Турман Н. О. Наслідки укладення, затвердження та невиконання угоди про визнання винуватості. *Visegrad Journal on Human Rights.* № 4. Ч. 2, 2017. С. 165–170.

247. Тюрін Г. Є. Організаційно-правові основи участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод: монографія. Харків: Право, 2015. 288 с.

248. Тюрін Г. Є. Організаційно-правові основи участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 250 с.

249. Тюрін Г. Є. Порядок діяльності прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод. *Форум права*. 2014. № 2. С. 442–447.

250. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Грузии: Закон от 9 октября 2009 г. № 1772-IIс. URL: http://pravo. org.ua/files/ Criminal%20justice/_-09_10_2009.pdf. (Дата обращения 11.11.2018).

251. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан: Закон от 13 декабря 1997 г. № 207-1. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1008442. (Дата обращения 11.11.2018).

252. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова: Закон от 14 марта 2003 г. № 122-XV. URL: http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovno-processualnyjkodeks respublikimoldova/#more-58. (Дата обращения 11.11.2018).

253. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации: Закон Российской Федерации от 18.12.2001 г. № 174-ФЗ. URL:

http://www.consultant.ru/popular/upkrf. (Дата обращения 11.11.2018).

254. Уголовно-процессуальный кодекс Франции 1958 г. пер. с франц. Л. В. Головко. М.: Право, 1996. 345 с.

255. Уголовно-процессуальный кодекс Эстонии от 12 февраля 2003 г. URL: https://www.legislationline.org/download/action/.../Estonia_CPC_as_of_2005_ru.pdf. (Дата обращения 11.11.2018).

256. Удалова Л. Д. Застосування компромісів при вирішенні конфліктів під час досудового розслідування: навч. посіб. Київ: Видавничий дім: Скіф, 2012. 184 с.

257. Удалова Л. Д., Савицький Д. О., Рожнова В. В., Ільєва Т. Г. Функція судового контролю у кримінальному процесі: монографія. Київ: Центр учб. л-ри, 2015, 176 с.

258. Узагальнення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ судової практики здійснення кримінального провадження на підставі угод від 22.01.2014 р. Закон і Бізнес. № 28 12.07–18.07.2014; № 29 19.07.–25.07.2014. URL: http://zib.com.ua/ua/print/92557-uzagalnennya_vssu_sudovoi_praktiki_zdiysnennya_kriminalnogo_.html. (Дата звернення 11.11.2018).

259. Узагальнення судової практики здійснення кримінального провадження на підставі угод Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ від 22 січня 2014 р. Київ, 2014. 60 с.

260. Узагальнення щодо винесення вироків на підставі угод про визнання винуватості та примирення. URL: http://kmm.if.court.gov.ua/sud0909/news/177878. (Дата звернення 11.11.2018).

261. Уолкер Р. Английская судебная система; отв. ред. и предисл. Ф. М. Решетников; пер. с англ. Апарова Т. В. М.: Юрид. лит., 1980. 631 с.

262. Усатий Г. О. Компроміс як засіб вирішення кримінально-правового конфлікту: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 1999. 167 с.

263. Ухвала Апеляційного суду Київської області Справа

№ 369/9983/17 Провадження № 22-ц/780/820/18 . від 11.01.2018 р. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/court. (Дата звернення 11.11.2018).

264. Ухвала Апеляційного суду Львівської області від 02.04.2013 р. Справа № 1328/10402/12. Провадження № 11-кп/783/21/13. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30545834. (Дата звернення 11.11.2018).

265. Ухвала Дніпровського районного суду м. Києві від 18 листопада 2016 р. №755/21196/16-к. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/53785578. (Дата звернення 03.05.2018 р.).

266. Ухвала Івано-Франківського міського суду від 18 лютого 2018 р. Справа № 344/1802/18-к. URL: http://reyestr.court.gov.ua. (Дата звернення 11.11.2018).

267. Ухвала Київського районного суду м. Одеси від 8 лютого 2018 р. Справа № 520/13518/18-к. URL: http://www.reyestr.court. gov.ua/Review/42943002. (Дата звернення 11.11.2018).

268. Ухвала Компаніївського районного суду Кіровоградської області від 20 березня 2018 р. Справа № 391/258/18-к. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua. (Дата звернення 11.11.2018).

269. Ухвала Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська від 31.04.2018 р. Справа № 178/252/18-к. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua. (Дата звернення 11.11.2018).

270. Ухвала Криничанського районного суду Дніпропетровської області від 18.01.2018 р. Справа № 178/254/18-к. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76536929. (Дата звернення 11.11.2018).

271. Крюківського районного суду м. Кременчук від 22.10.2017 р. Справа № 537/214417-к. URL: www.reyestr.court.gov.ua. (Дата звернення 11.11.2018).

272. Ухвала Луцького міськрайонного суду Волинської області від 3 квітня 2018 р. Справа № 161/2930/18- дисциплінарній скарзі від 17.11.2017 р. к) URL: http://www.reyestr.court.gov.ua. (Дата звернення

11.11.2018).

273. Ухвала Нововолинського міського суду Волинської області від 22 січня 2017 р. Справа № 166/01/17-к. URL: http://reye81:r.coиr1:.£OV.иa/KeVIe^/42546291. (Дата звернення 11.11.2018).

274. Ухвала Печерського районного суду м. Києва. 19 липня 2017 р. Справа № 757/32074/17-к. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua. (Дата звернення 11.11.2018).

275. Ухвала Полтавського районного суду Полтавської області від 17.10.2017 р. Справа № 1-2/12. Провадження № 1/545/4/17. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/45652167. (Дата звернення 11.11.2018).

276. Ухвала слідчого судді Бердянського міськрайонного суду Запорізької області від 16 грудня 2017 р. Справа № 310/306/17-к. URL: http://reye81:r.cош1.£OV.иa/KeVIe^/36725017. (Дата звернення 11.11.2018).

277. Ухвала слідчого судді Городнянського районного суду Чернігівської області від 6 березня 2018 р. Справа № 732/1030/18-к. URL: http://reye8ir.coиr!. §OV.иa/KeVIe^/33339838. (Дата звернення 11.11.2018).

278. Ухвала Солом'янського районного суду м. Києва від 16 березня 2017 р. Справа № 760/12789/17-к. Провадження № 1-кп/760/388/17. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua. (Дата звернення 11.11.2018).

279. Ухвала Солом'янського районного суду м. Києва від 8 лютого 2017 р. Справа № 760/12753/16-к. Провадження № 1-кп/760/364/17. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/45652167. (Дата звернення 11.11.2018).

280. Ухвала Суворовського районного суду м. Херсона від 27.03.2013 р. Справа № 668/2898/13-к. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua. (Дата звернення 11.11.2018).

281. Ухвала судді Ужгородського міськрайонного суду

Закарпатської області від 21 січня 2018 р. Справа № 308/5122/18-к. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua. (Дата звернення 11.11.2018).

282. Ухвала Токмацького районного суду Запорізької області від 11 грудня 2017 р. Справа № 328/2713/17-к. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua (Дата звернення 11.11.2018).

283. Ухвала Харцизького міського суду Донецької області від 21 лютого 2017 р. Справа № 248/1341/17-к. Провадження № 1-кп/248/42/2017. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua (Дата звернення 11.11.2018).

284. Ухвала Хортицького районного суду м. Запоріжжя від 21 жовтня 2018 р. Справа № 337/3784/18-к. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua (Дата звернення 11.11.2018).

285. Ухвала Центрального районного суду м. Миклоаєва від 28 вересня 2016 р. Справа № 490/7588/16-к. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua (Дата звернення 11.11.2018).

286. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва 15 лютого 2017 р. Справа № 761/1880/17. Провадження № 1-кп/761/793/2017 URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/45652167. (Дата звернення 11.11.2018).

287. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 12 квітня 2017 р. Справа № 761/37534/17-к. Провадження № 1-кс/761/22680/2017. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua (Дата звернення 11.11.2018).

288. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 27 червня 2017 р. Провадження № 1-кп/761/1111/2017 URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/45652167 (Дата звернення 11.11.2018).

289. Ушакова Д. М. Толковый словарь современного русского языка М.: Аделант, 2014. 800 с.

290. Федосеева Е. Л. Особый порядок уголовного судопроизводства при заключении досудебного соглашения о сотрудничестве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Екатеринбург, 2014. 20 с.

291. Философская энциклопедия: 5 т. науч. ред. Ф. В. Константинов.

М.: Советская энциклопедия». 1964. Т. 5. 740 с.

292. Філін Д. В. Угода про визнання вини та можливості її застосування у кримінальному судочинстві України. *Форум права*. 2011. № 1. С. 1052–1058.

293. Хаас проти Німеччини: Рішення Європейського суду з прав людини від 08.04.2004 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/980_225 (Дата звернення 11.11.2018).

294. Хавронюк М. І. Деякі проблеми угоди про визнання винуватості. *Юридичний вісник України*. 2012. № 29. С. 6–7.

295. Хатуаева В. В. Соглашение о признании вины в российском уголовно-процессуальном праве: понятие и сущность. *Правоведение.* 2004. № 6. С. 85–96.

296. Холодило П. В. Кримінальне провадження на підставі угод про визнання винуватості. автореф дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ: Нац. Акад. внутр. справ. 2017. 21 с.

297. Холодило П. В. Кримінальне провадження на підставі угод про визнання винуватості: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ: Нац. Акад. внутр. справ, 2017. 296 с.

298. Холодило П. В. Правова природа та сутність угод про визнання винуватості, проблеми їх реалізації в умовах сучасного кримінального процесуального законодавства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія: Юриспруденція. 2014. № 9-1. С. 272–276.

299. Холодило П. В. Проблемні питання порушення умов угоди про визнання винуватості. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2016. Вип. 6. Т. 2. С. 201–205.

300. Хотинська-Нор О. З. Теорія і практика судової реформи в Україні: дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.09. Київ: Алерта, 2016. 428 с.

301. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/435-15 (Дата звернення 11.11.2018).

302. Черечукина Л. В. Процессуальный порядок заявления ходатайств и подачи жалоб о производстве следственных действий, их разрешения и обжалования процессуальных решений: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 1998. 163 с.

303. Чухраєв Д. А. Про необхідність вдосконалення кримінальної процесуальної регламентації провадження на підставі угоди про визнання винуватості. *Європейські перспективи*. 2014. № 2. С. 79–82.

304. Шаталов А. С. Заключение досудебного соглашения о сотрудничестве: правовая регламентация, достоинства и недостатки. *Журнал российского права*. 2010. № 5. С. 35–44.

305. Шило О. Г., Повзик Є. В. Деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості. *Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення*: матер. пост. діючого наук.-практ. семінару, 17 жовтня 2014 р. Харків: Право, 2014. Вип. 6. С. 122–126.

306. Шинкарук В. І. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. 742 с.

307. Шишкин А. А. Индивидуализация уголовного наказания с учетом обстоятельств, связанных с содействием правоохранительным органам: монографія. Ростов-на-Дону, 2012. 188 с.

308. Шкелебей В. А. Дійове каяття як правовий компроміс у кримінальному процесі України. *Теорія та практика кримінального судочинства*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 21 травня 2011 р.). Харків: Харк. нац. ун-т. внутр. справ, 2011. С. 239–242.

309. Шкелебей В. А. Процесуальні засади звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв’язку з дійовим каяттям та примиренням винного з потерпілим у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2013. 206 с.

310. Шкелебей В. А. Угоди про примирення й визнання винуватості у кримінальному процесі України та інших країн: порівняльний аналіз. *Науковий вісник національної академії внутрішніх справ*. 2012. № 6.

С. 179–188.

311. Шмарев А. И. Особый порядок принятия судебного решения при согласии обвиняемого с предъявленным ему обвинением: монография. М.: Юрлитинформ, 2013. 144 с.

312. Щербанюк О. В., Турман Н. О. Проблеми застосування медіації як форми відновного правосуддя при здійсненні кримінального провадження на підставі угод. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2015. Вип. 30. С. 31–39.

313. Щодо участі в кримінальних провадженнях на підставі угод про визнання винуватості: Лист-зауваження заступника Генерального прокурора України. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/archiv_portalu.html (Дата звернення 11.11.2018).

314. Эдилова П. В. Соглашение о сотрудничестве с обвинением в уголовном процессе: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. М., 2017. 245 с.

315. Юридична енциклопедія: в 6 т. редкол.: Ю. С. Шемшученко. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1998–2004. Т. 6: Т–Я. 2004. 768 с.

316. Яновська О. Г. Правова позиція захисту в кримінальному провадженні: шляхи відстоювання у процесі доказування. *Право України*. 2014. № 10. С. 124–132.

317. Ященко А. М. Примирення з потерпілим у механізмі кримінально-правового регулювання: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2006. 221 с.

318. Ященко С. О. Кримінальна відповідальність за умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2016. 18 с.

319. Ashworth A. Plea Venue and Discontinuance. Criminal Law Review. 1993. 833 p.

320. Asia Pacific Anti-Corruption Report. Third edition. Brisben: Herbert Smith Freehills, 2014. 56 p.

321. Canada’s Youth Criminal Justice Act.

URL: https://www.en.wikipedia.org/wiki/Youth_Criminal_Justice_Act (Date of the application 11.11.2018).

322. Federal rules of criminal procedure. URL: http://www.law.cornell.edu/rules/ frcrmp/rule_11 (Date of the application 11.11.2018).

323. Hatchard Richard et al. Criminal Procedure in England and Wales. Comparative criminal procedure. N. Y., 1996. 443 p.

324. Herrmann Joachim. Bargaining Justice-a Bargain for German Criminal Justicc, 53 Pitt. L. Rev. 1992. 820 p.

325. Ma Y. Prosecutorial discretion and plea bargaining in the United States, France., Germany and Italy: a comparative perspective. *International Criminal Justice Review.* 2002. Vol. 12. P. 22–55.

326. Policing corruption and corporations in Australia: Towards a new national agenda/ Simon Bronitt, 2013. URL: https://www98.griffith.edu.au/dspace/.../89035_1.pdf (Date of the application 11.11.2018).

327. Rodriguez N. Garcia. El consenso en el proceso penal Espanol, 1997. 284 p.

328. Thaman S. Comparative criminal procedure: a casebook approach: 2nd ed. 2008. P. 43–44.

329. Thaman Stephen. Pica-Bargaining, Negotiating Confessions and Consensual Resolution of Criminal Cases. General reports of the XVII Congress of the international academy of Comparative law 996 (K. Boclc Woelki & S. van Erp cds. 2007. 176 p.

330. Turner J. J. Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View, 2006. 248 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

УЗАГАЛЬНЕНІ ДАНІ

опитування 246 респондентів (45 слідчих, 73 прокурорів, 76 суддів та 52 адвокатів) за період з 2014 по 2018 рр., з проблем здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості

Шановні респонденти!

1. Вкажіть, які негативні наслідки, на Вашу думку, можливі в результаті застосування угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні?

а) створення корупційних ризиків 30 %;
б) уникнення винним реальної відповідальності 37 %;
в) притягнення до відповідальності невинуватих осіб 5 %;
г) перебирання прокурором на себе функцій суду 3 %;
д) відмова від досягнення об'єктивної істини у кримінальному провадженні 25 %.

2. Назвіть найсуттєвіші проблеми, які траплялись у Вашій практиці під час застосування інституту угод про визнання винуватості (можливі декілька варіантів відповідей)?

а) неналежна комунікація між слідчим та прокурором - процесуальним керівником 17 %;
б) неможливість укладення таких угод щодо окремих категорій кримінальних правопорушень 22 %;
в) складнощі, пов'язані із формулюванням угоди 20 %;
г) складнощі, пов'язані зі згодою потерпілого (у визначених законом випадках) у кримінальних провадженнях на підставі угоди про визнання винуватості 32 %;
д) складнощі, пов'язані із можливістю укладення та затвердження угод щодо групових кримінальних правопорушень 34 %;
е) неможливість оскарження рішення суду про відмову у затвердженні угоди 39 %;
ж) складнощі в оскарженні вироку суду на підставі угоди 27 %;
з) суттєвих проблем немає 29 %;
и) Ваш варіант (наявність виділених кримінальних проваджень унеможливлює призначення покарання за сукупністю покарань у кримінальних провадженнях, у яких укладаються різні угоди (про примирення та визнання винуватості) 14 %.

3. Які проблемні питання виникають на етапі укладення угоди про визнання винуватості?

а) недостатня нормативна урегульованість питання ініціювання угоди про визнання винуватості 35,5 %;

б) недостатня поінформованість сторони захисту про обставини кримінального провадження, з якими обізнані слідчий, прокурор 33 %;

в) відсутність законодавчого визначення підстав узгодження покарання як умови укладення угоди про визнання винуватості 20,5 %;

г) відсутня можливість оскарження рішення прокурора про відмову в укладенні угоди про визнання винуватості 11 %;

д) Ваш варіант 0 %

4. Які зобов'язання найчастіше брав на себе підозрюваний (обвинувачений) при укладенні угоди про визнання винуватості (можливі декілька варіантів відповідей):

а) викриття тільки себе в учиненні кримінального правопорушення 69 %;

б) викриття співучасників 57,5 %;

в) викриття співучасників у вчиненні інших кримінальних правопорушень 11,5 %;

г) викриття інших осіб у вчиненні інших кримінальних правопорушень 5 %.

5. Висловіть свою точку зору, співробітництво зі слідством є ефективним з підозрюваним, обвинуваченим, який вчинив кримінальне правопорушення:

а) одноособово 12 %;

б) у складі групи 38,5 %;

в) у складі організованої (за умови їх допомоги у викритті кримінальних правопорушень, учинених членами ОЗУ) 49,5 %.

6. На Вашу думку, укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні між прокурором та підозрюваним, обвинуваченим (можливі декілька варіантів відповідей)?

а) розширює засаду змагальності сторін 15 %;

б) сприяє запобіганню, виявленню чи припиненню більшості кримінальних правопорушень 5 %;

в) сприяє гуманізації та демократизації кримінально-правових норм 65 %;

г) знижує рівень рецидивної злочинності 5,5 %;

д) сприяє запобіганню криміналізації та десоціалізації злочинців у місцях позбавлення волі 2 %;

е) скорочує витрати на кримінальне судочинство та сприяє розвантаженню судів апеляційної інстанції судовими справами, оскільки ухвалений вирок на підставі угоди про визнання винуватості має значно менше правових підстав для його оскарження в апеляційному та касаційному порядках 45,5 %;

ж) інше (здійснення перемовин про призначення меншого покарання, ніж те, яке могло бути призначене у випадку застосування закону на загальних підставах, є потенційно корупційним) 3 %.

7. Як Ви вважаєте, чи здатне застосування інституту угод про визнання винуватості відіграти позитивну роль в успішному розслідуванні групових кримінальних правопорушень, у викритті і притягненні до відповідальності осіб, винних у скоєнні замовних вбивств, фактів бандитизму, злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, окремих корупційних кримінальних правопорушень тощо?

а) так 89 %;
б) ні 6 %;
в) складно відповісти 5 %.

8. Вкажіть, на якому етапі у Вашій практиці найчастіше виникало питання про застосування заходів безпеки до підозрюваного, обвинуваченого та інших осіб у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості?

а) на етапі ініціювання угоди 83%;
б) під час безпосереднього укладення угоди 7 %;
в) під час направлення прокурором обвинувального акта з підписаною сторонами угодою про визнання винуватості до суду 0 %;
г) під час затвердження угоди судом 10 %;
д) Ваш варіант 0 %.

9. Чи часто у одноепізодних кримінальних провадженнях укладення угоди ставиться підозрюваним, обвинуваченим у залежність від можливості застосування до них, їх близьких родичів та членів сім'ї заходів безпеки?

а) так 23 %;
б) ні 77%.

10. Чи часто при розслідуванні групових кримінальних правопорушень укладення угоди ставиться підозрюваним, обвинуваченим у залежність від можливості застосування до них, їх близьких родичів та членів сім'ї заходів безпеки?

а) так 76%;
б) ні 24%.

11. Чи потребує доповнення ст. 58 КПК України положенням про доцільність залучення представника потерпілого до участі у кримінальному провадженні (з моменту ініціювання укладення угоди), в якому для укладення угоди потрібна письмова згода потерпілого, коли волевиявлення потерпілого об'єктивно не може бути з'ясоване з огляду на його важкий фізіологічний стан?

а) так, з моменту укладення угоди 11 %;

б) так, з моменту ініціювання угоди 52 %;

в) ні, права потерпілого у таких кримінальних провадженнях урегульовані належним чином

37 %.

12. Висловіть свою точку зору щодо законодавчого визначення необхідності укладення угоди про визнання винуватості у разі звернення сторони захисту з письмовим клопотанням протягом:

а) не пізніше трьох діб 54 %;

б) не пізніше п’яти діб 5 %;

в) не пізніше десяти діб 5 %;

г) таке рішення прокурор приймає на свій розсуд з врахуванням обставин кримінального провадження 36 %.

13. Висловіть свою точку зору щодо передбачення у КПК України можливості оскарження стороною захисту постанови прокурора про відмову в укладенні угоди про визнання винуватості за умови, якщо укладення угоди ініційовано підозрюваним чи його захисником на стадії досудового розслідування:

а) до суду 14 %;

б) до вищестоящого прокурора 68 %

в) таку можливість передбачати недоцільно 8 %;

г) Ваш варіант 0 %.

14. Чи необхідним є доповнення ч. 4 ст. 469 КПК України положенням, відповідно до якого за умови, коли здійснюється кримінальне провадження щодо юридичної особи, обов’язковою умовою укладення угоди про визнання винуватості з підозрюваним, обвинуваченим, який діяв в її інтересах є відшкодування такою юридичною особою заподіяної шкоди державним чи суспільним інтересам?

а) доцільно 79 %;

б) недоцільно 21 %;

в) Ваш варіант 0 %.

15. На Вашу думку, чи необхідно в КПК України передбачити механізм затвердження угоди про визнання винуватості у режимі відеоконференції в порядку дистанційного провадження?

а) так, доцільно 84 %;

б) це недоцільно, для вирішення зазначених питань достатньо загальної норми – ст. 336 КПК України 14 %;

в) Ваш варіант 2 %.

16. Висловіть Вашу точку зору, хто повинен бути суб’єктом визначення остаточного покарання обвинуваченому, якщо воно призначається за сукупністю злочинів ст. 70 КК або сукупністю вироків ст.

71 КК у провадженні на підставі угод?

а) лише сторони угоди, оскільки вони домовляються про узгоджене покарання обвинуваченому 11,5 %;

б) це виключна компетенція суду 87,5 %;

г) Ваш варіант 0 %;

д) складно відповісти 0 %.

17. На Вашу думку, у разі вчинення особою рецидиву злочину чи можна покращити становище обвинуваченого шляхом укладання угоди, умовами якої передбачено пом'якшити (знизити) покарання, або звільнити від відбування покарання, яке повинно призначатися з урахуванням ст. 71 КК України?

а) так, це інститут угоди про визнання винуватості не передбачає з цього приводу будь-яких обмежень 72 %;

б) ні, такі дії суперечать правилам призначення покарання 28 %;

г) Ваш варіант 0 %;

д) складно відповісти 0 %.

18. Чи очевидною Ви вважаєте обставину щодо неможливості виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань у випадку, коли він офіційно не працює, а сторонами узгоджено покарання у вигляді штрафу чи особу зобов'язано у грошовому еквіваленті відшкодувати шкоду, завдану кримінальним правопорушенням?

а) ні 54 %;

б) так 46 %.

19. На Вашу думку, чи має право прокурор ставити питання перед судом про скасування вироку у зв'язку із невиконанням обвинуваченим умов угоди про визнання винуватості?

а) так, оскільки прокурор є стороною укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні 85 %;

б) ні, у такому разі його дії суперечитимуть засаді диспозитивності 15 %;

г) Ваш варіант 0 %;

д) складно відповісти 0 %.

Додаток Б

Вкажіть, які негативні наслідки, на Вашу думку, можливі в результаті застосування угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні?

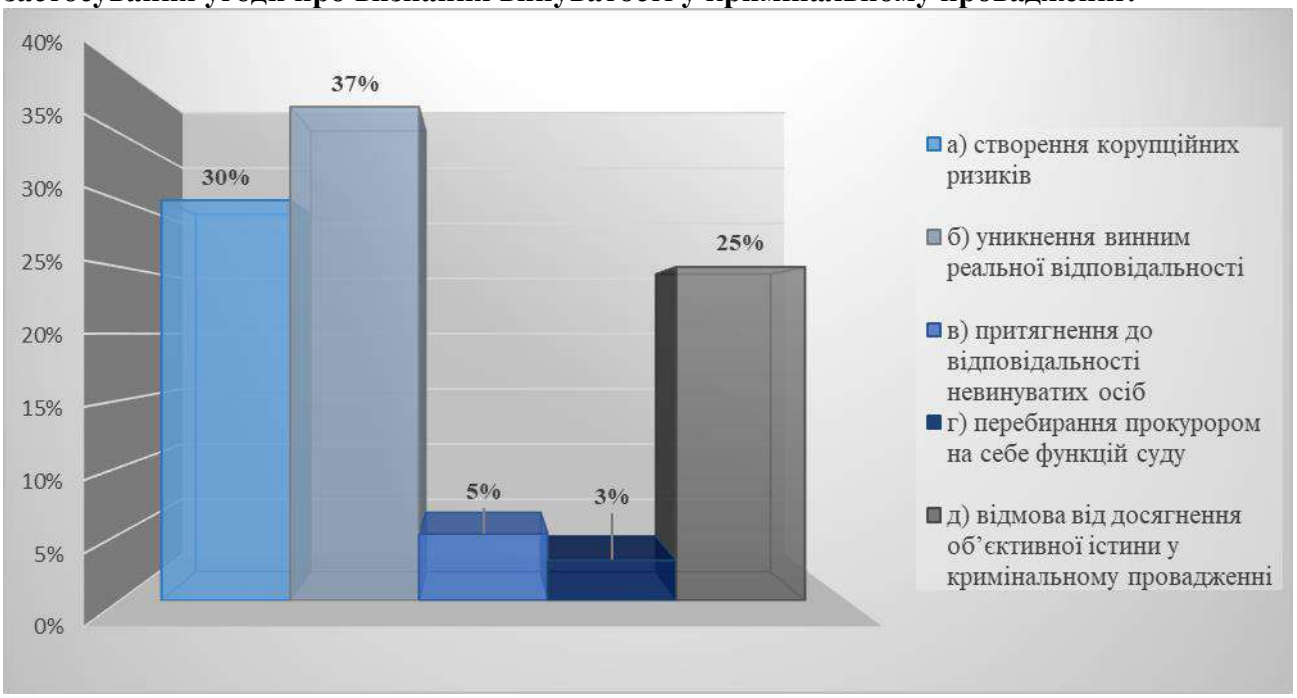

Назвіть найсуттєвіші проблеми, які траплялись у Вашій практиці під час застосування інституту угод про визнання винуватості (можливі декілька варіантів відповідей)?

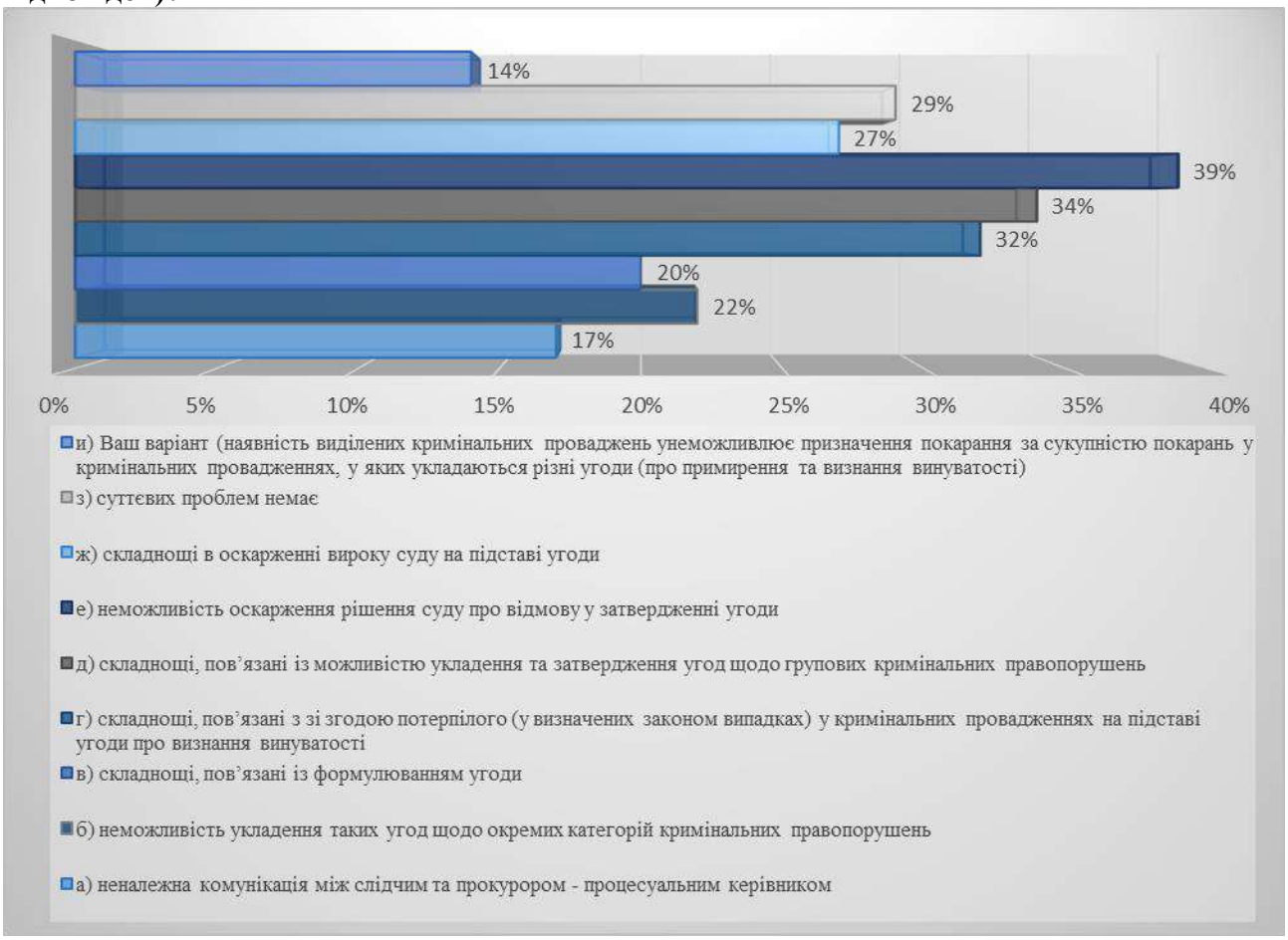

Які проблемні питання виникають на етапі укладення угоди про визнання винуватості?

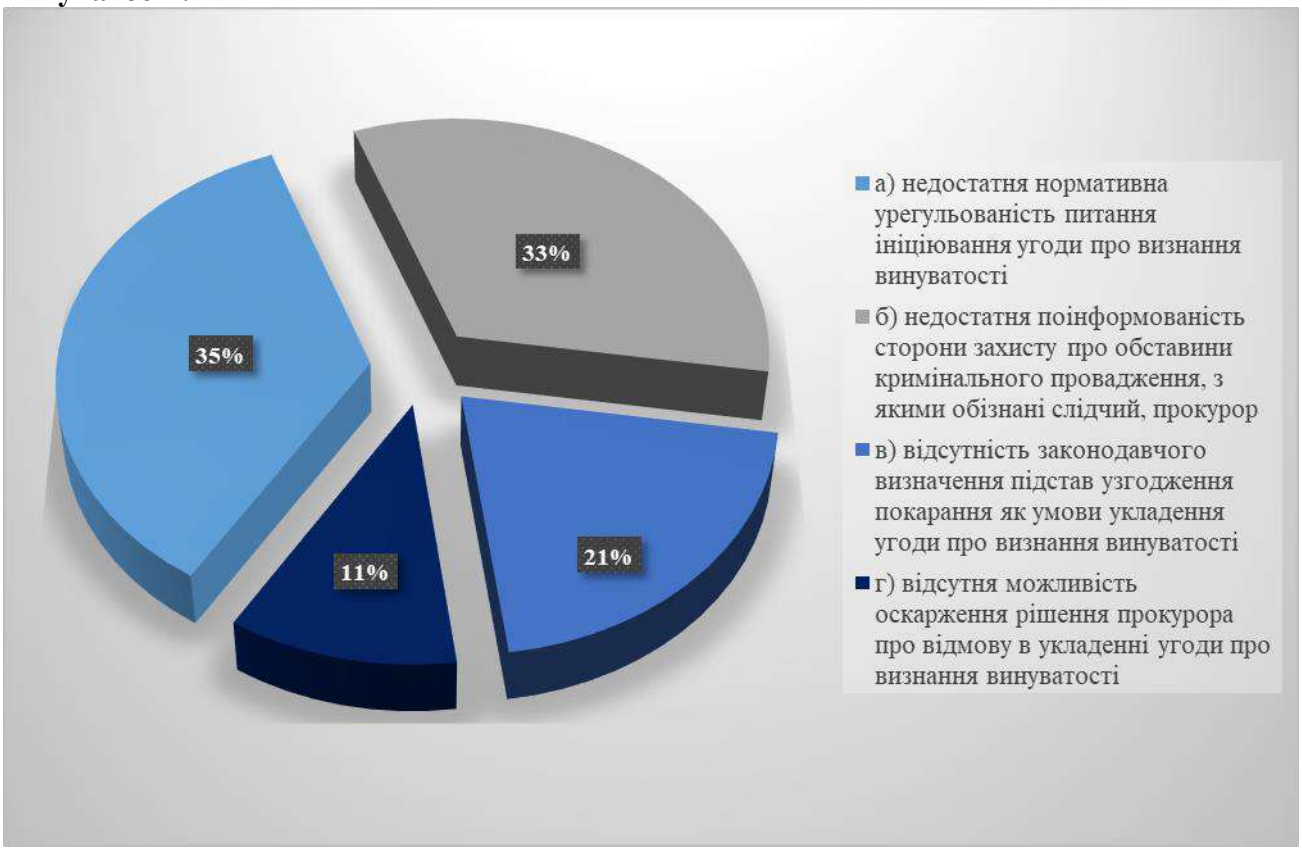

Які зобов'язання найчастіше брав на себе підозрюваний (обвинувачений) при укладенні угоди про визнання винуватості (можливі декілька варіантів відповідей):

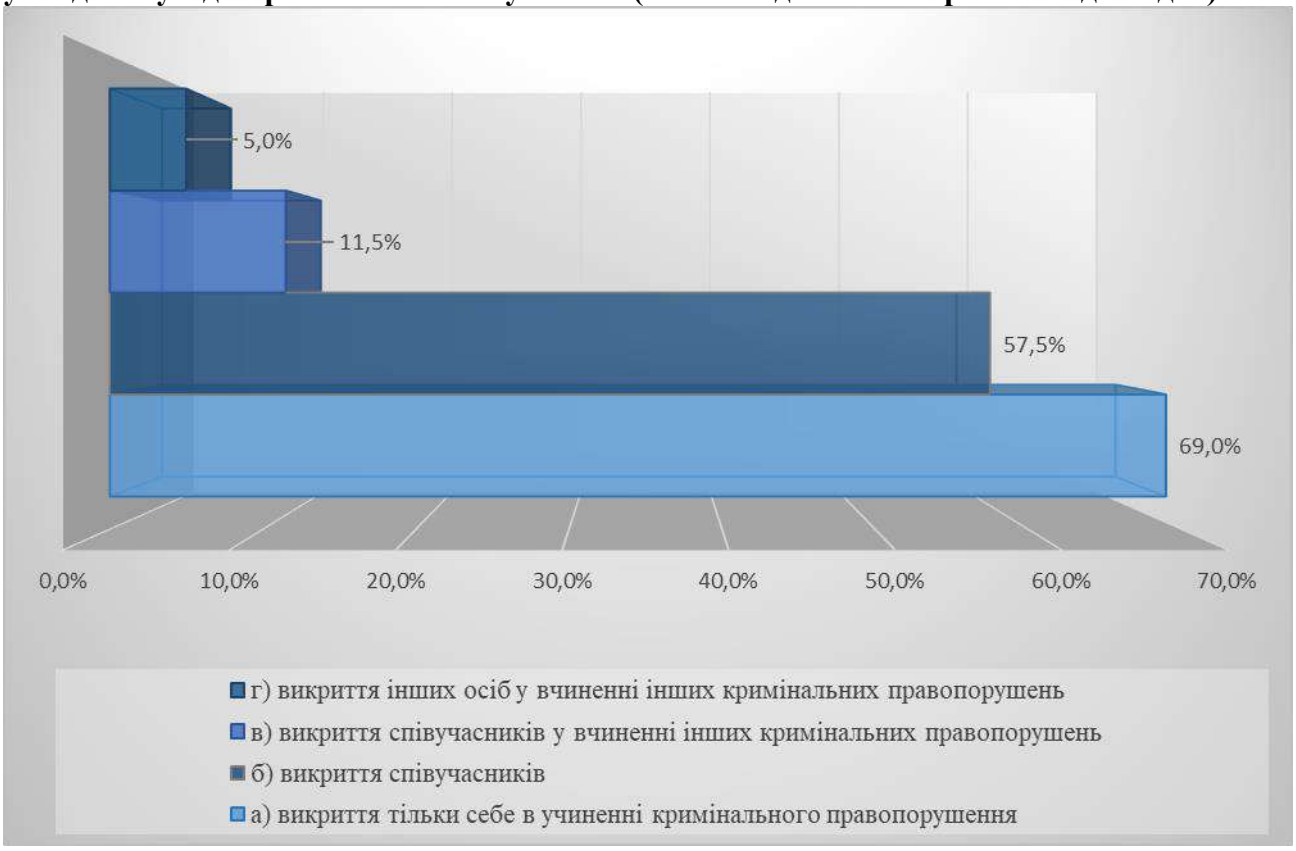

Висловіть свою точку зору, співробітництво зі слідством є ефективним з підозрюваним, обвинуваченим, який вчинив кримінальне правопорушення:

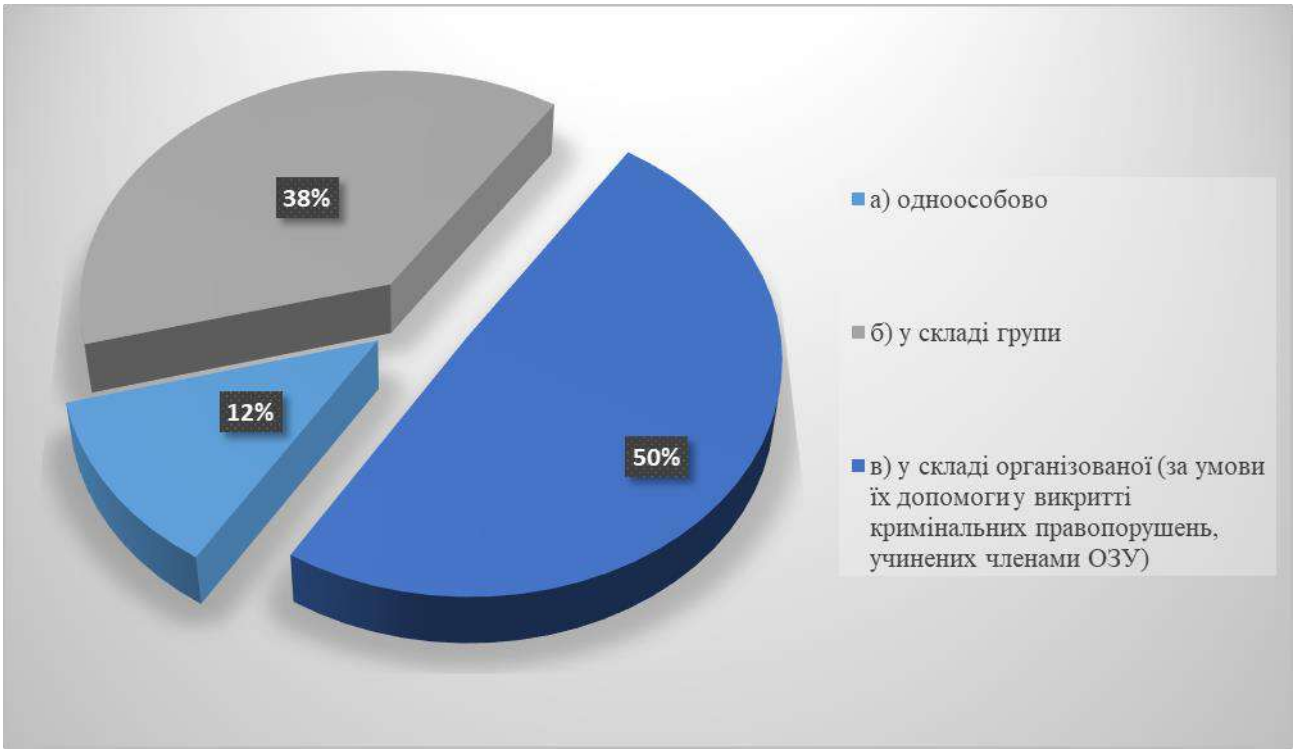

На Вашу думку, підставами для відмови в укладенні угоди про визнання винуватості повинно бути (можливі декілька варіантів відповідей):

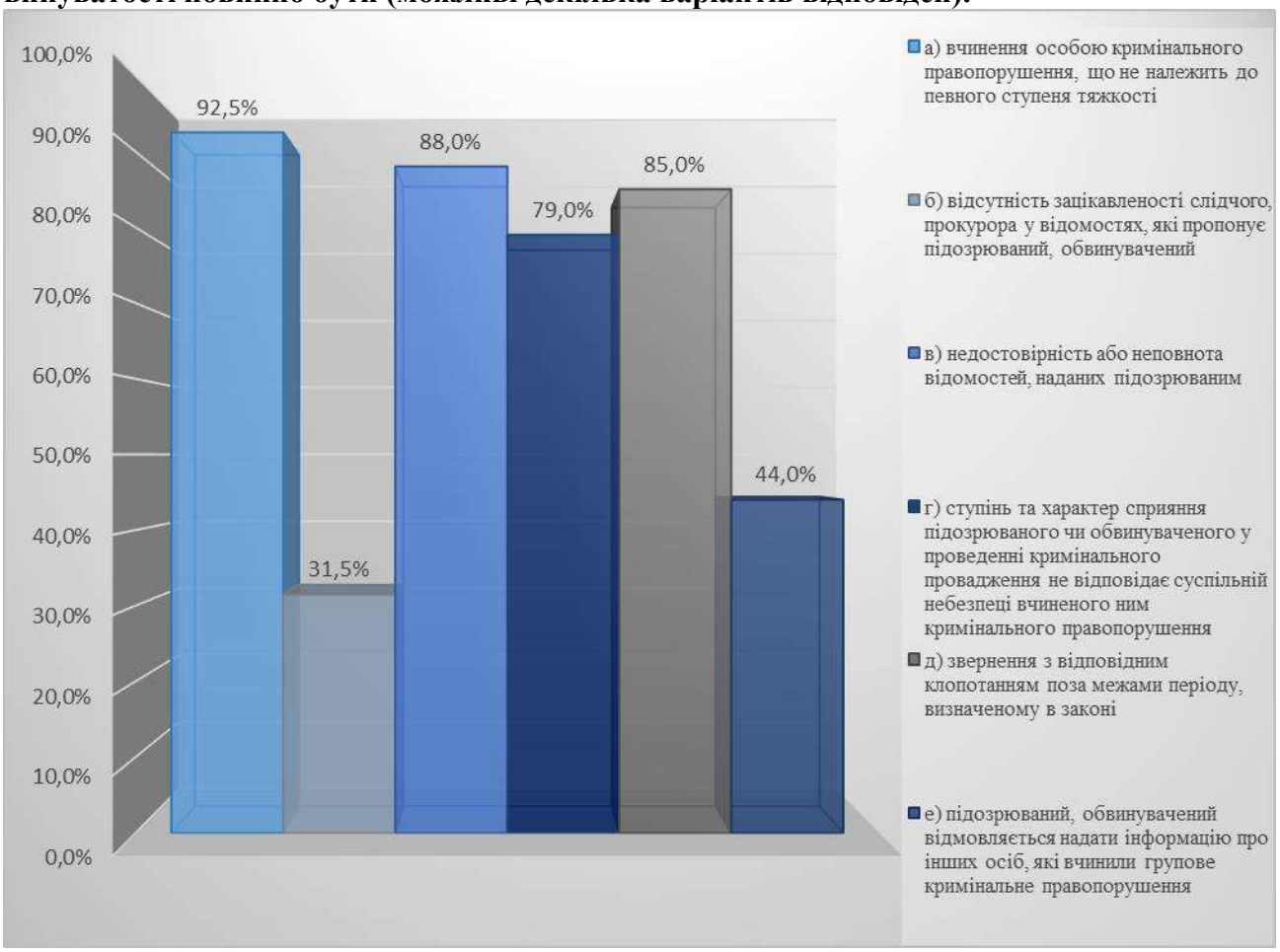

На Вашу думку, укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні між прокурором та підозрюваним, обвинуваченим (можливі декілька варіантів відповідей)?

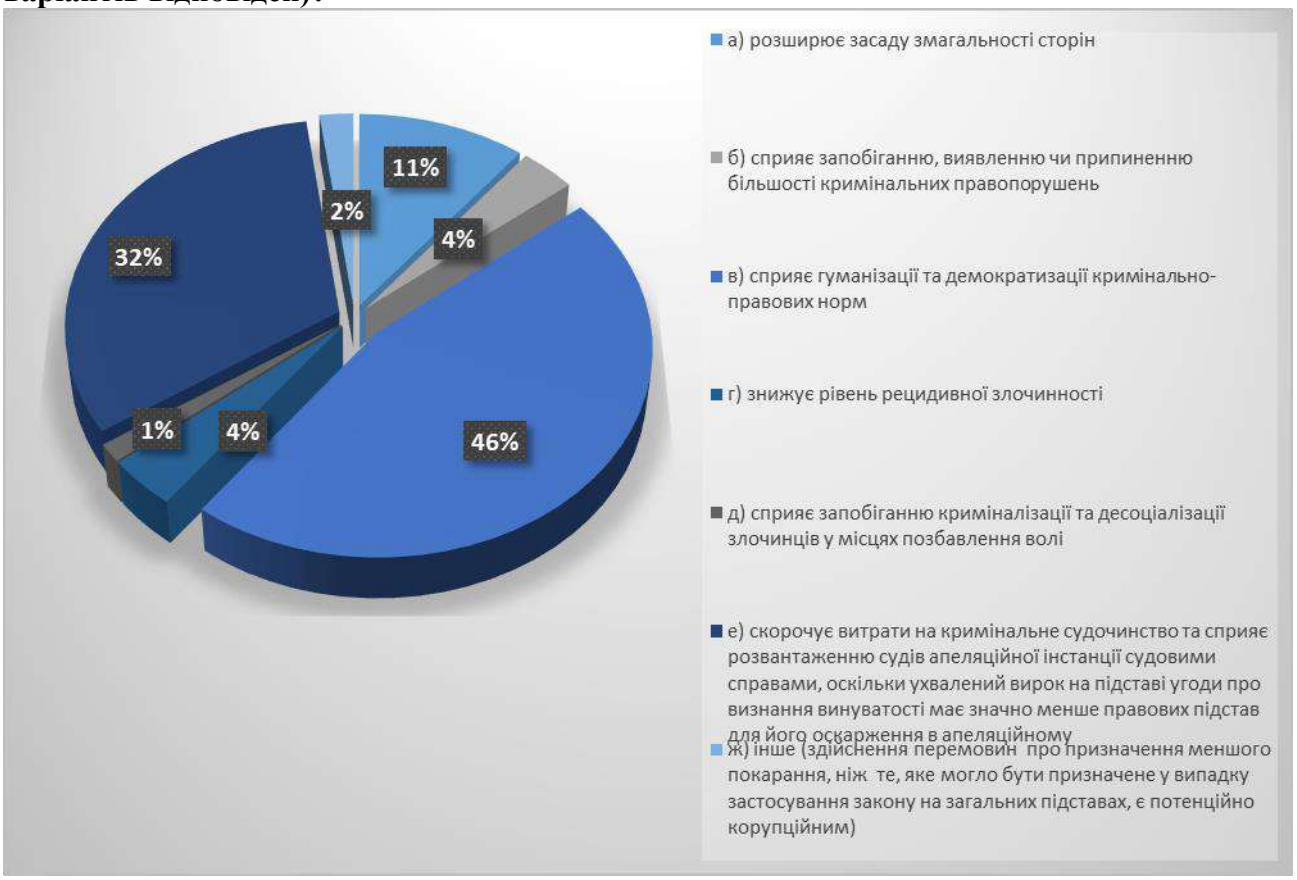

Чи часто у кримінальних провадженнях укладення угоди про визнання винуватості ставиться підозрюваним, обвинуваченим у залежність від можливості застосування до них, їх близьких родичів та членів сім'ї заходів безпеки?

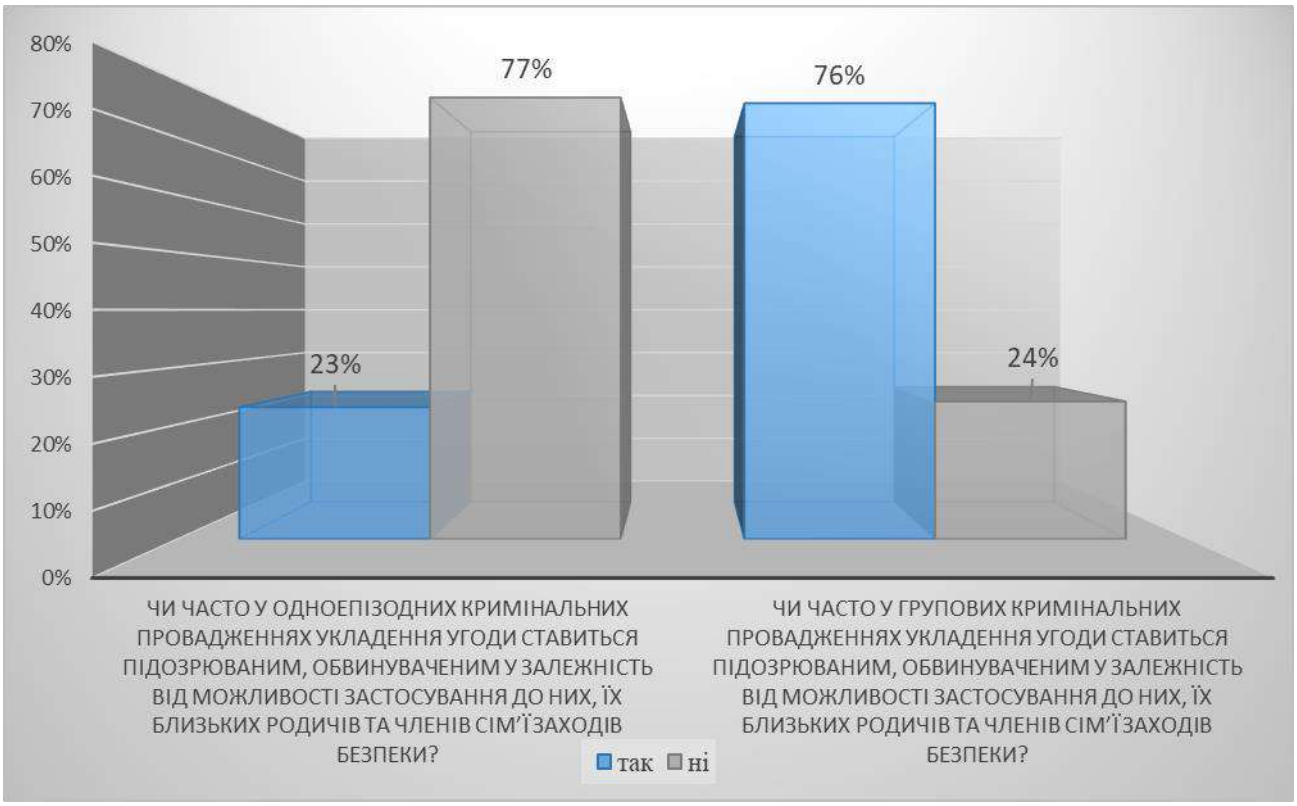

Висловіть свою точку зору щодо законодавчого визначення необхідності укладення угоди про визнання винуватості у разі звернення сторони захисту з письмовим клопотанням протягом:

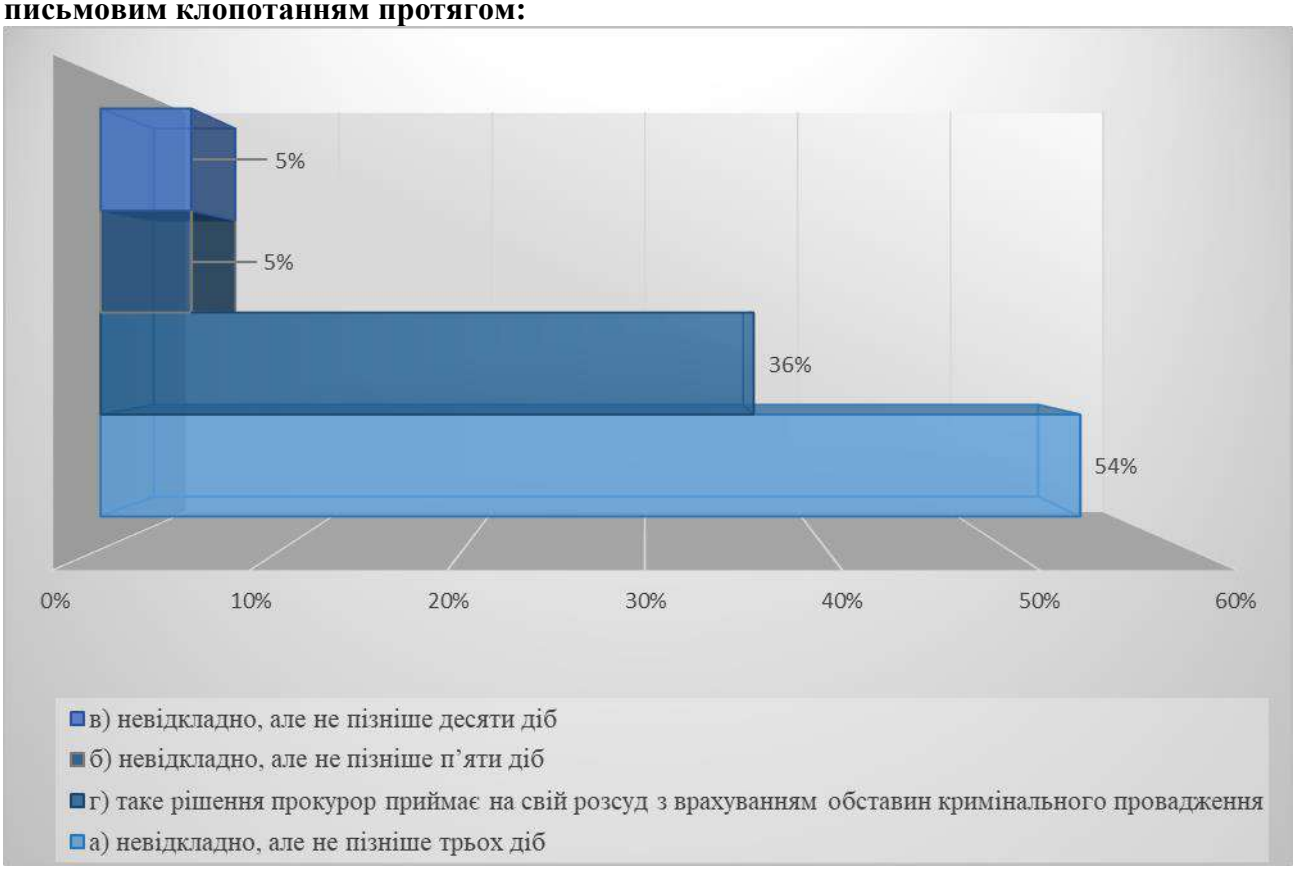

Чи потребує доповнення чинний КПК України положенням щодо обов'язкової участі представника потерпілого (фізичної особи) у разі укладення угоди про визнання винуватості (у провадженнях, де передбачена письмова згода потерпілого на укладення угоди про визнання винуватості)?

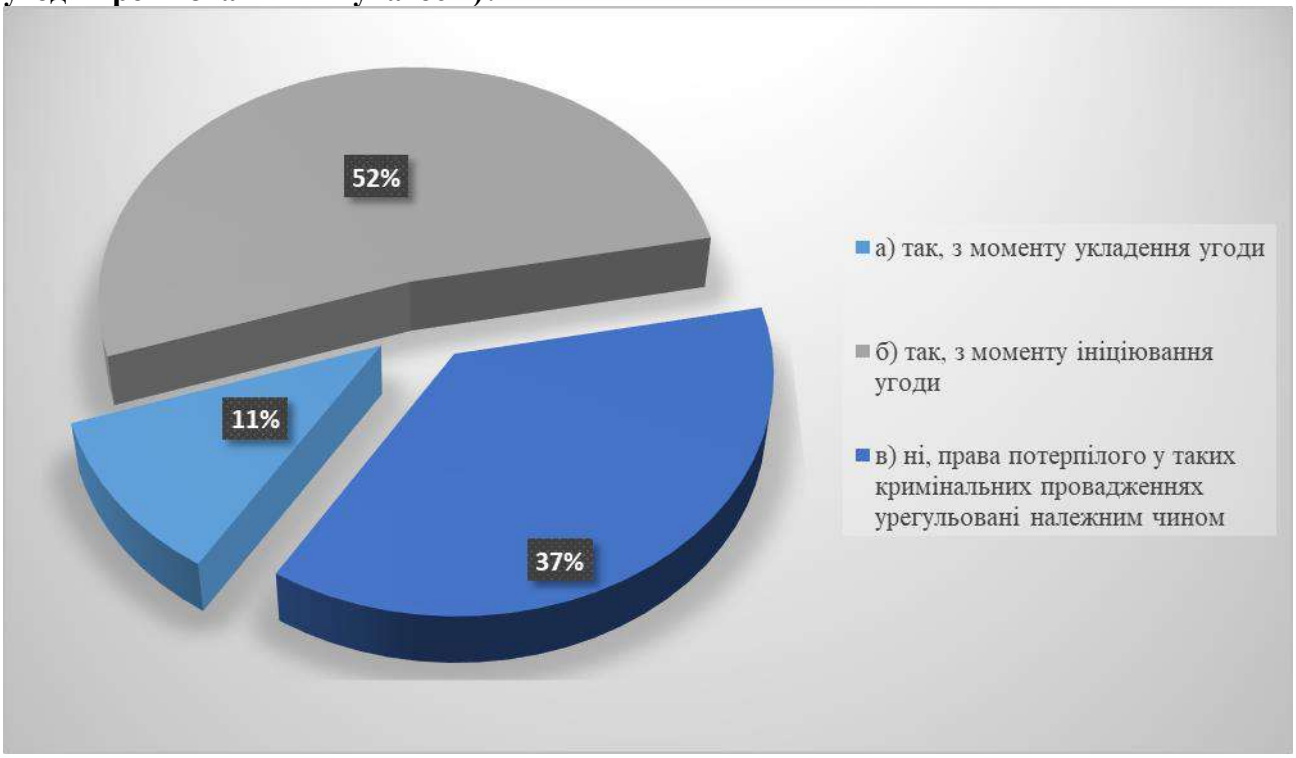

Додаток В

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ
до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо удосконалення здійснення кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості)»

Стаття 58. Представник потерпілого 1. Потерпілого у кримінальному провадженні може представляти представник - особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником. 2. Представником юридичної особи, яка є потерпілим, може бути її керівник, інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю, а також особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні. 3. Повноваження представника потерпілого на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: 1) документами, передбаченими статтею 50 цього Кодексу, - якщо представником потерпілого є особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні; 2) копією установчих документів юридичної особи - якщо представником потерпілого є керівник юридичної особи чи інша уповноважена законом або установчими документами особа; 3) довіреністю - якщо представником потерпілого є працівник юридичної особи, яка є потерпілою. 4. Представник користується процесуальними правами потерпілого, інтереси якого він представляє, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо потерпілим і не може бути доручена представнику.	**Стаття 58. Представник потерпілого** 1. Потерпілого у кримінальному провадженні може представляти представник - особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником. 2. Представником юридичної особи, яка є потерпілим, може бути її керівник, інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю, а також особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні. 3. Повноваження представника потерпілого на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: 1) документами, передбаченими статтею 50 цього Кодексу, - якщо представником потерпілого є особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні; 2) копією установчих документів юридичної особи - якщо представником потерпілого є керівник юридичної особи чи інша уповноважена законом або установчими документами особа; 3) довіреністю - якщо представником потерпілого є працівник юридичної особи, яка є потерпілою. 4. Представник користується процесуальними правами потерпілого, інтереси якого він представляє, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо потерпілим і не може бути доручена представнику. *5. Участь представника потерпілого є обов'язковою у разі укладення угоди про визнання винуватості у кримінальних провадженнях, де передбачена письмова згода потерпілого – з моменту ініціювання укладення угоди. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд залучають представника потерпілого (фізичної особи) до участі в кримінальному провадженні у разі, коли*

	потерпілий не залучив його.
	Стаття 336-1. Затвердження угоди про визнання винуватості у режимі відеоконференції *1. За наявності підстав, визначених пунктами 1-5 частини першої статті 336 КПК України, після призначення підготовчого засідання сторона захисту може заявити клопотання про проведення підготовчого судового засідання в режимі відеоконферензв'язку з приміщення, яке відповідно до міжнародно-правових договорів є територією України.* *2. За наявності підстав суд задовольняє клопотання про проведення підготовчого судового засідання в режимі відеоконференції шляхом скайп-зв'язку з відповідним повідомленням Міністерство закордонних справ України та призначає дату засідання з наданням необхідного часу для організації відеоконференції*
Стаття 469. Ініціювання та укладення угоди 1. Угода про примирення може бути укладена за ініціативою потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого. Домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді). 2. Угода про визнання винуватості може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого. 3. Угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. Укладення угоди про примирення у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо	**Стаття 469. Ініціювання та укладення угоди** 1. Угода про примирення може бути укладена за ініціативою потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого. Домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді). 2. Угода про визнання винуватості може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого. 3. Угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. Укладення угоди про примирення у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної

юридичної особи, не допускається.	особи, не допускається.
4. Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо:	4. Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо:
1) кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів;	1) кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів;
2) особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами;	2) особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами;
3) особливо тяжких злочинів, вчинених за попередньою змовою групою осіб, організованою групою чи злочинною організацією або терористичною групою за умови викриття підозрюваним, який не є організатором такої групи або організації, злочинних дій інших учасників групи чи інших, вчинених групою або організацією злочинів, якщо повідомлена інформація буде підтверджена доказами.	3) особливо тяжких злочинів, вчинених за попередньою змовою групою осіб, організованою групою чи злочинною організацією або терористичною групою за умови викриття підозрюваним, який не є організатором такої групи або організації, злочинних дій інших учасників групи чи інших, вчинених групою або організацією злочинів, якщо повідомлена інформація буде підтверджена доказами.
Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена щодо кримінальних проступків, злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, а також у кримінальному провадженні щодо кримінальних правопорушень, внаслідок яких шкода завдана державним чи суспільним інтересам або правам та інтересам окремих осіб, у яких беруть участь потерпілий або потерпілі, не допускається, крім випадків надання всіма потерпілими письмової згоди прокурору на укладення ними угоди.	Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена щодо кримінальних проступків, злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, а також у кримінальному провадженні щодо кримінальних правопорушень, внаслідок яких шкода завдана державним чи суспільним інтересам або правам та інтересам окремих осіб, у яких беруть участь потерпілий або потерпілі, не допускається, крім випадків надання всіма потерпілими письмової згоди прокурору на укладення ними угоди.
5. Укладення угоди про примирення або про визнання винуватості може	*У випадку, коли є кримінальне провадження щодо юридичної особи, обов'язковою умовою укладення угоди про*

ініціюватися в будь-який момент після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку. 6. У разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості. 7. Слідчий, прокурор зобов'язані проінформувати підозрюваного та потерпілого про їхнє право на примирення, роз'яснити механізм його реалізації та не чинити перешкод в укладенні угоди про примирення. 8. У разі якщо кримінальне провадження здійснюється щодо кількох осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні одного або кількох кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма підозрюваними чи обвинуваченими, угода може бути укладена з одним (кількома) з підозрюваних чи обвинувачених. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), з якими досягнуто згоди, підлягає виділенню в окреме провадження. У разі якщо в кримінальному провадженні беруть участь кілька потерпілих від одного кримінального правопорушення, угода може бути укладена та затверджена лише з усіма потерпілими. У разі якщо в кримінальному провадженні беруть участь кілька потерпілих від різних кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма потерпілими, угода може бути укладена з одним (кількома) з потерпілих. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), яка досягла згоди, підлягає виділенню в окреме провадження.	*визнання винуватості з підозрюваним, обвинуваченим є відшкодування такою особою шкоди в інтересах юридичної особи.* 5. Укладення угоди про примирення або про визнання винуватості може ініціюватися в будь-який момент після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку. *6. У разі звернення підозрюваного чи обвинуваченого з письмовим клопотанням про укладення угоди про визнання винуватості, прокурор зобов'язаний укласти угоду, або відмовити в її укладенні, про що виносить мотивовану постанову. Постанова про відмову в укладенні угоди про визнання винуватості може бути оскаржена вищестоящому прокурору особами, інтересів яких вона стосується - підозрюваним, його захисником, законним представником.* 7. У разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості. 8. Слідчий, прокурор зобов'язані проінформувати підозрюваного та потерпілого про їхнє право на примирення, роз'яснити механізм його реалізації та не чинити перешкод в укладенні угоди про примирення. 9. У разі якщо кримінальне провадження здійснюється щодо кількох осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні одного або кількох кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма підозрюваними чи обвинуваченими, угода може бути укладена з одним (кількома) з підозрюваних чи обвинувачених. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), з якими досягнуто згоди, підлягає виділенню в окреме провадження. У разі якщо в кримінальному провадженні беруть участь кілька потерпілих від одного кримінального правопорушення, угода може бути укладена та затверджена лише з усіма потерпілими.

	У разі якщо в кримінальному провадженні беруть участь кілька потерпілих від різних кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма потерпілими, угода може бути укладена з одним (кількома) з потерпілих. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), яка досягла згоди, підлягає виділенню в окреме провадження.
Стаття 474. Загальний порядок судового провадження на підставі угоди 1. Якщо угоди досягнуто під час досудового розслідування, обвинувальний акт з підписаною сторонами угодою невідкладно надсилається до суду. Прокурор має право відкласти направлення до суду обвинувального акта з підписаною сторонами угодою до отримання висновку експерта або завершення проведення інших слідчих дій, необхідних для збирання та фіксації доказів, які можуть бути втрачені зі спливом часу, або які неможливо буде провести пізніше без істотної шкоди для їх результату у разі відмови суду в затвердженні угоди. 2. Розгляд щодо угоди проводиться судом під час підготовчого судового засідання за обов'язкової участі сторін угоди з повідомленням інших учасників судового провадження. Відсутність інших учасників судового провадження не є перешкодою для розгляду. 3. Якщо угоди досягнуто під час судового провадження, суд невідкладно зупиняє проведення процесуальних дій і переходить до розгляду угоди. 4. Перед ухваленням рішення про затвердження угоди про визнання винуватості суд під час судового засідання повинен з'ясувати в обвинуваченого, чи цілком він розуміє: 1) що він має право на судовий розгляд, під час якого прокурор зобов'язаний довести кожну обставину щодо кримінального правопорушення, у вчиненні якого його обвинувачують, а він має такі права: мовчати, і факт мовчання не матиме для суду жодного доказового значення;	**Стаття 474. Загальний порядок судового провадження на підставі угоди** 1. Якщо угоди досягнуто під час досудового розслідування, обвинувальний акт з підписаною сторонами угодою невідкладно надсилається до суду. Прокурор має право відкласти направлення до суду обвинувального акта з підписаною сторонами угодою до отримання висновку експерта або завершення проведення інших слідчих дій, необхідних для збирання та фіксації доказів, які можуть бути втрачені зі спливом часу, або які неможливо буде провести пізніше без істотної шкоди для їх результату у разі відмови суду в затвердженні угоди. 2. Розгляд щодо угоди проводиться судом під час підготовчого судового засідання за обов'язкової участі сторін угоди з повідомленням інших учасників судового провадження. Відсутність інших учасників судового провадження не є перешкодою для розгляду. 3. Якщо угоди досягнуто під час судового провадження, суд невідкладно зупиняє проведення процесуальних дій і переходить до розгляду угоди. 4. Перед ухваленням рішення про затвердження угоди про визнання винуватості суд під час судового засідання повинен з'ясувати в обвинуваченого, чи цілком він розуміє: 1) що він має право на судовий розгляд, під час якого прокурор зобов'язаний довести кожну обставину щодо кримінального правопорушення, у вчиненні якого його обвинувачують, а він має такі права: мовчати, і факт мовчання не матиме для суду жодного доказового значення; мати захисника, у тому числі на отримання правової допомоги безоплатно у порядку та

мати захисника, у тому числі на отримання правової допомоги безоплатно у порядку та випадках, передбачених законом, або захищатися самостійно; допитати під час судового розгляду свідків обвинувачення, подати клопотання про виклик свідків і подати докази, що свідчать на його користь; 2) наслідки укладення та затвердження угод, передбачені статтею 473 цього Кодексу; 3) характер кожного обвинувачення, щодо якого він визнає себе винуватим; 4) вид покарання, а також інші заходи, які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди судом. 5. Перед прийняттям рішення про затвердження угоди про примирення суд під час судового засідання повинен з'ясувати в обвинуваченого, чи цілком він розуміє: 1) що він має право на справедливий судовий розгляд, під час якого сторона обвинувачення зобов'язана довести кожну обставину щодо кримінального правопорушення, у вчиненні якого його обвинувачують, а він має такі права: мовчати, і факт мовчання не матиме для суду жодного доказового значення; мати захисника, у тому числі на отримання правової допомоги безоплатно у порядку та випадках, передбачених законом, або захищатися самостійно; допитати під час судового розгляду свідків обвинувачення, подати клопотання про виклик свідків і подати докази, що свідчать на його користь; 2) наслідки укладення та затвердження угод, передбачені статтею 473 цього Кодексу; 3) характер кожного обвинувачення; 4) вид покарання, а також інші заходи, які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди судом. Крім того, перед прийняттям рішення про затвердження угоди про примирення суд під час судового засідання повинен з'ясувати у потерпілого, чи цілком він розуміє наслідки затвердження угоди, передбачені статтею 473 цього Кодексу. 6. Суд зобов'язаний переконатися у	випадках, передбачених законом, або захищатися самостійно; допитати під час судового розгляду свідків обвинувачення, подати клопотання про виклик свідків і подати докази, що свідчать на його користь; 2) наслідки укладення та затвердження угод, передбачені статтею 473 цього Кодексу; 3) характер кожного обвинувачення, щодо якого він визнає себе винуватим; 4) вид покарання, а також інші заходи, які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди судом. *Перед ухваленням рішення про затвердження угоди про визнання винуватості суд під час судового засідання повинен з'ясувати в потерпілого, чи цілком він розуміє суть наданої ним письмової згоди прокурору на укладення угоди про визнання винуватості.* 5. Перед прийняттям рішення про затвердження угоди про примирення суд під час судового засідання повинен з'ясувати в обвинуваченого, чи цілком він розуміє: 1) що він має право на справедливий судовий розгляд, під час якого сторона обвинувачення зобов'язана довести кожну обставину щодо кримінального правопорушення, у вчиненні якого його обвинувачують, а він має такі права: мовчати, і факт мовчання не матиме для суду жодного доказового значення; мати захисника, у тому числі на отримання правової допомоги безоплатно у порядку та випадках, передбачених законом, або захищатися самостійно; допитати під час судового розгляду свідків обвинувачення, подати клопотання про виклик свідків і подати докази, що свідчать на його користь; 2) наслідки укладення та затвердження угод, передбачені статтею 473 цього Кодексу; 3) характер кожного обвинувачення; 4) вид покарання, а також інші заходи, які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди судом. Крім того, перед прийняттям рішення про затвердження угоди про примирення суд

судовому засіданні, що укладення угоди сторонами є добровільним, тобто не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді. Для з'ясування добровільності укладення угоди у разі необхідності суд має право витребовувати документи, у тому числі скарги підозрюваного чи обвинуваченого, подані ним під час кримінального провадження, та рішення за наслідками їх розгляду, а також викликати в судове засідання осіб та опитувати їх. 7. Суд перевіряє угоду на відповідність вимогам цього Кодексу та/або закону. Суд відмовляє в затвердженні угоди, якщо: 1) умови угоди суперечать вимогам цього Кодексу та/або закону, в тому числі допущена неправильна правова кваліфікація кримінального правопорушення, яке є більш тяжким ніж те, щодо якого передбачена можливість укладення угоди; 2) умови угоди не відповідають інтересам суспільства; 3) умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб; 4) існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним, або сторони не примирилися; 5) очевидна неможливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань; 6) відсутні фактичні підстави для визнання винуватості. У такому разі досудове розслідування або судове провадження продовжуються у загальному порядку. 8. Повторне звернення з угодою в одному кримінальному провадженні не допускається.	під час судового засідання повинен з'ясувати у потерпілого, чи цілком він розуміє наслідки затвердження угоди, передбачені статтею 473 цього Кодексу. 6. Суд зобов'язаний переконатися у судовому засіданні, що укладення угоди сторонами є добровільним, тобто не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді. Для з'ясування добровільності укладення угоди у разі необхідності суд має право витребовувати документи, у тому числі скарги підозрюваного чи обвинуваченого, подані ним під час кримінального провадження, та рішення за наслідками їх розгляду, а також викликати в судове засідання осіб та опитувати їх. 7. Суд перевіряє угоду на відповідність вимогам цього Кодексу та/або закону. Суд відмовляє в затвердженні угоди, якщо: 1) умови угоди суперечать вимогам цього Кодексу та/або закону, в тому числі допущена неправильна правова кваліфікація кримінального правопорушення, яке є більш тяжким ніж те, щодо якого передбачена можливість укладення угоди; 2) умови угоди не відповідають інтересам суспільства; 3) умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб; 4) існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним, або сторони не примирилися; 5) очевидна неможливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань; 6) відсутні фактичні підстави для визнання винуватості. У такому разі досудове розслідування або судове провадження продовжуються у загальному порядку. 8. Повторне звернення з угодою в одному кримінальному провадженні не допускається.
	Стаття 476-1 Заходи безпеки, які застосовуються у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості

	1. За наявності достатніх даних про те, що підозрюваному або обвинуваченому, з яким укладено угоду про визнання винуватості, а також членам їх сімей та близьким родичам погрожують або можуть погрожувати вбивством, застосуванням насильства, знищенням чи пошкодженням їх майна або іншими діяннями з метою перешкоджання здійсненню кримінального провадження або з помсти за участь в ньому, прокурор, суд приймають в межах своєї компетенції рішення про застосування до зазначених осіб заходів безпеки. *2. Прокурор, суд попереджає підозрюваного, обвинуваченого, який уклав угоду про визнання винуватості, його захисника, законного представника, перекладача про неприпустимість розголошення відомостей досудового розслідування при укладенні у кримінальному провадженні угоди про визнання винуватості, а також відомостей, які стали їм відомі у зв'язку з її укладенням, про що відбирається розписка. Вирок суду про затвердження угоди у кримінальному провадженні, у якому застосовано заходи безпеки не підлягають оприлюдненню в Єдиному державному реєстрі судових рішень.*

Треке А.С.

Додаток Д

Акти впровадження

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗАКОНОДАВСТВА
04053, Київ, пров. Несторівський, 4, тел. 235 96 01, факс. 235 96 05, e-mail:zak_norm@rada.gov.ua

№ 22/46-1-15-1 „29" 01 2015 р.

ДОВІДКА

впровадження результатів дисертаційного дослідження Трекке Артема Сергійовича у законотворчу діяльність

Інформуємо, що наукові положення дисертаційного дослідження здобувача Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність Трекке Артема Сергійовича на тему "Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості", були подані у вигляді обґрунтованих пропозицій до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року.

Вважаємо, що положення дисертаційного дослідження Трекке Артема Сергійовича на здобування наукового ступеня кандидата юридичних наук є актуальними, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень, практичне значення та характеризуються науковою новизною і можуть бути враховані Інститутом законодавства Верховної Ради України у процес вдосконалення чинного законодавства України.

Директор,
академік НАН України **О.Л. Копиленко**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник начальника
Головного слідчого управління
Національної поліції України
кандидат юридичних наук
Заслужений юрист України

М.С. Цуцкіридзе

22. 07. 2018

А К Т

впровадження у практичну діяльність органів досудового розслідування матеріалів дисертаційного дослідження здобувача Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» Трекке Артема Сергійовича на тему: «Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості»

Комісія у складі: заступника начальника відділу ГСУ НП України, кандидата юридичних наук Мірковця Д.М., т.в.о. заступника начальника відділу ГСУ НП України, кандидата юридичних наук Шевчишена А.В. старшого слідчого в особливо важливих справах ГСУ НП України Смирнової Е.Г. склала цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження здобувача Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність Трекке Артема Сергійовича на тему: «Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості» можуть застосовуватись у практичній діяльності слідчих підрозділів, а також під час проведення занять в системі службової підготовки.

Заступник начальника відділу
ГСУ НП України
кандидат юридичних наук **Д.М. Мірковець**

Т.в.о. заступника начальника відділу
ГСУ НП України
кандидат юридичних наук **А.В. Шевчишен**

Старший слідчий в особливо важливих справах
ГСУ НП України **Е.Г. Смирнова**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

С.С. Чернявський

25. 04 2018

А К Т

впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність Трекке Артема Сергійовича на тему: «Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості» в освітній процес Національної академії внутрішніх справ

Комісія у складі: директора Інституту післядипломної освіти, доктора юридичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України Удалової Л.Д. (голова комісії), завідувача наукової лабораторії з проблем досудового розслідування ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента Вознюка Андрія Андрійовича, професора кафедри кримінального процесу, кандидата юридичних наук, доцента Омельченка О.Є., склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження здобувача Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність Трекке Артема Сергійовича на тему: «Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості» впроваджені у освітній процес Національної академії внутрішніх справ.

На основі проведеного аналізу комісія дійшла висновку, що подані наукові праці Трекке А.С. містять науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, запроваджені для використання в освітньому процесі Національної академії внутрішніх справ, зокрема у системі професійної освіти слідчих і прокурорів, при викладанні відповідних навчальних дисциплін та під час підготовки навчальних і методичних посібників, підручників, курсів лекцій.

Голова комісії: **Л.Д. Удалова**

Члени комісії: **А.А. Вознюк**

О.Є. Омельченко

Додаток Е

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Трекке А. С. Зарубіжний досвід укладення угоди про визнання винуватості. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія: Юридичні науки. 2016. Вип. 6-2. Т. 2. С. 112–117.

2. Трекке А. С. Понятие и сущность соглашения о признании виновности. *Право и политика.* Кыргызская Республика, 2017. №2. С. 138–144.

3. Трекке А. С. Підстави укладення угоди про визнання винуватості. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2017. Вип. 6. Т. 4. С. 189–193.

4. Трекке А. С. Застосування заходів безпеки у кримінальних провадженнях на підставі угоди про визнання винуватості. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 4. Т. 4. С. 203–208.

5. Трекке А. С. Особливості укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні. 2018. *Прикарпатський юридичний вісник*. Вип. 1. Т. 3. С. 213–218.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Трекке А. С. Деякі особливості підготовчого провадження щодо укладення угоди про визнання винуватості. *Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів*: Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2–3 червня 2017 р.) Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2017. С. 124–126.

7. Трекке А. С. Окремі обставини, що враховуються при укладенні угоди про визнання винуватості та її зміст. *Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства*: Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7-8 квітня 2017 р.). Київ: Центр прав. наук. досліджень, 2017. С. 89–91.

8. Трекке А. С. Формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація як обов’язкові складові угоди про визнання винуватості. *Правові*

системи суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Львів, 16–17 листопада 2018 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. Ч. 1. С. 82–85.

9. Трекке А. С. Порушення умовами угоди прав, свобод чи інтересів сторін або інших осіб, як підстава для відмови у затвердженні угоди про визнання винуватості. *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети:* Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Одеса, Україна, 19–20 січня 2018 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 109–111.